

अलक्षत्रिय त्रिमासिक.

उत्तिष्ठत जाग्रत मां प्र वरात्रिवोधत ॥

Awake ! Arise ! Stop not Until the Goal is Reached.

ज्योति, उडो, विरमो नहिः साधो न आशय न्यां सुधी.—

उपनिषद्.

वर्ष १३ भु.] - जन्युम्बारी १९२०, [अंक १ लो.

वार्षिक लघुचरम पोस्टल साखी रू० १-४-००.

तंत्रीः—केशवप्रसाद छोटालाल देसाई, पी. ओ., कोलकोता पी

प्रकाशकः—छवनलाल माधवलाल हांडेकर.

भाषावादी, गिरगांव, मुम्बई, तं. ४.

नामकुं (मूल्या)	प्रकाशकी देसाई	२
अमेरिका लोकोन्तु श्रद्धास्थिति	रा. केशवप्रसाद देसाई	२२
" इदम " (मूल्या)	प्रभुध	८
प्रोफेसर दायलद्वय पर	हृदयप्रसाद मल्लभ	६
मुल्लाल अ. सु. डी. के. सोसायटी	(रिपोर्ट)	१४
विदेश भयंकर प्रतिभा साधो सीना
भतोद्धार	ज्ञाति जगिनी	१५
मदारी हड	सी.	१६
कुमारिका (समावेशना)	साहित्यसेवक	२२
हृदयस्थित्या अठकावना उपायो	२६
" अलक्षत्रिय अने तमी आर्थिक समाजक
तथा नैतिक राजि	रा. ज्ञा. अ. पार्श्वक	३१
अयोग्य अनुकूल	ज्ञातिपुत्र	३४
लेखकाने लघुचर	३५
सत्यनी ज्ञातिने जेद	३६
ज्ञातिना मुला अंतर वयेदे	त्रिमासिक बोलीस	३७

* छापना—रा. मजलाल जंगलवनदास. [१३७७७७७.]

* छापणानां नाम—श्री सरस्वती छापणानु. ३५६. नागदेवी रस्ते, मुम्बई.

प्रकाशक—छवनलाल माधवलाल हांडेकर.

प्रकट करवानुं देसालु—भाषावादी, गिरगांव, मुम्बई तं. ४.

કલકત્તા અને મદ્રાસનાં સમગ્ર હિંદનાં આયુર્વેદિક
પ્રદર્શનોમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર

ઝંડુ શર્માસિયુટીકલ વર્કસ.

શાસ્ત્રીય દેશી દવા બનાવનારા.

એલફીન્ટરટન રોડ, મુંબઈ.

દરેક જાતની શાસ્ત્રીય દવાઓ તથા દવાય ઘણાજ
કીકાયત ભાવે મળશે.

મંદાગ્નિવટી.

કીરોપેશીયા યાને મંદાગ્નિનો ઉત્તમ ઉપાય

૦૧ રતનની કી. રૂ. ૧-૦-૦.

અધારે વિગત તથા લીસ્ટને માટે ઉપરને
શીરનામે લખો.

આયુર્વેદ વિજ્ઞાન.

વેદોના વિષયો અર્થતું આસિક સારા ગ્લેઝ કળાજપર

તથા સચિત્ર આર્ટ પેપરના કવર પર છપાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨) બે નંબરો મફત.

નારતું શીરનામું "ઝંડુ, મુંબઈ."

ટેલીફોન નં. ૨૨૦૮ અને ૨૨૦૯.

પ્રહ્લદાત્રિય ત્રિમાસિક.

વર્ષ ૧૩ મુ] । જાનેવારી ૧૯૨૦ । [અંક ૧ લે।

નાવકું.

તુ લે ખવાસી લે ખવાસી હોઈ પેતી પૌર લે
 જતુ છે નીચ દેશમાં ત્યાં જટનઈ પહોચાઈ દે — તુ લે ખવાસી
 જોખાવું તોતુ નાવકું આજે શિક્ષણી સાગરે,
 અદ્યાક પુરતા ખડક સાથે ચેતીને હમારજે — તુ લે ખવાસી
 વમજો ધાતુ છે વાદમા નાથ પ્રતિકુલ વાથ છે
 મુગન ફરતી રહે વડાપી હે જ હારે ખાડે — તુ લે ખવાસી
 આ મંજ તરિયે નાવકું તા દિસ મા દેખાય છે,
 ત્યાં મન લહાય મુખને ધીર જનનિધિ આ મંખને — તુ લે ખવાસી
 યોગીશ ના નઈ યાજીને દેખી ગિરિ ભૂમિ ભેરકે,
 જતુ છે સર્વે ઘેડીને આગળ અને આગળ ખરે — તુ લે ખવાસી
 ઈચ્છા વધી છે મતરે નિરખાનું નિજ ધામને
 તો આમ વ્યમ તેના પિનદ આઈ જટ હવેસુ મારને — તુ લે ખવાસી
 જવન મુસાફરી આદરી રાખી નિમાન સ્વરેશને,
 પ્રવચાઈ હવેસુ લગાવી માન સ્વાર હતારને — તુ લે ખવાસી
 જાણી પડી છે નાનુમુમિ દિવ્ય ને વધી રમ્ય દે,
 દર્શન થાના વિજયવનીયો નાવકું લગારને — તુ લે ખવાસી

પ્રકાશવતી દેસાઈ

અંગ્રેજ કોનોની ગૃહસ્થિતિ.

આપણે સૌ ધણા વંશોથી અંગ્રેજ લોકોના સહવાસમાં આવ્યા છીએ તે પછી તેમનાં ઘરોમાં સાધારણ રીતે કામકાજ કેમ ચાલતું હશે તેનો ખ્યાલ આપણને ખિલકુલ નથી. આપણા મનમાં તેા એમજ લગાઈ ગયું હશે કે કે મંડમે તેા ઘરમાં બેસીજ રહેતી હશે, અને કાંઈજ કામ હાથે કરતી નહિ હોય. બે કાંઈ બેરીને ઘરકામ ના ચાલતું હોય, અને તે બપોકોમરી બેસી રહેતી હોય, તેા આપણામાં એમ કહેવાય છે કે એ તેા મંડમ થઈ ગઈ. પણ આ ખ્યાલ ખોટો છે. કદાચ અહિં આવેલા થોડા અમલદાર વર્ગના સહેજાનાં ઘર ઉપરથી આ ખ્યાલ પડ્યો હશે પણ ખરી રીતે તેા મંડમે બહુ ઉલોમી હોય છે અને તેમના ઘરના કારભારમાંથી આપણે ધણું શીખવાનું છે. એમના શંકાર્થનો ખરો ખ્યાલ મરાઠીમાં પ્રો. શ્રીપાદ લક્ષ્મણ આચરેકરે આપેલો છે, તે ધણો સરસ હોવાથી અહિં તેનું ભાષાંતર આપ્યું છે.

ઉપજંડમાં સહેજા અને ઘરો કેવા દેખાય છે તેનો ખ્યાલ મુંબઈના કોરના રસ્તાઓ ઉપરથી આવે તેમ છે. મોટા રસ્તા, રસ્તાની બે તરફ પગરસ્તો, ઘરો મોટા અને બહુ, પાસે પાસે છતાં ઉવાદાકું, રસ્તા સાફ અને ચોખ્ખા. ત્યાં રસ્તા ઉપર ઘરનો કચરો નાખી શકતો નથી. દરેક ઘરનો કચરો એક વાસણમાં ભરીને બારણા આગળ રાખી મુકવામાં આવે છે. તે નિયમિત વખતે કચરાપટ્ટીના ગાડાવાળા આવીને ભરી નેય છે. સહેજની ચોખ્ખાઈ ત્યાં ધણી હોય છે.

દરેક ઘરની આગળ એક પછાદે હોય છે. સાધારણ રીતે દરેક માણસને સુવા માટે બેઠકો ખંડ હોય છે. ઘર મોટા હોય છે ખરાં પણ તેમાં માણસો બહુ નથી લસતાં. ચેસતોવાર મોટી ખંડથી હોય છે. તેની જમીન ઉપર ધણું ખરું લાકડાં બેઠકાં હોય છે, અને તેના ઉપર ચોતરણ કે તાલીઓ પાથરેલો હોય છે. વળી ત્યાં ખુરશી ટેબલ પડદા વગેરે મોઠવેલા હોય છે. છબીઓ વગેરે મૂકી આ ખંડ સજાગરેલો હોય છે. આ તેમનું દીવાનખાનું. તેમાં તેઓ ગમે તેમ લગડાં ખીંટીપર લટકાવતા નથી. વળી તેમને ફલકાડનો બહુ શોખ હોય છે. અને દીવાનખાનામાં ફલદાન કુંડા વગેરે મોઠવી, બધું બધું સુંદર બનાવે છે.

“અંગેજ લોકોમાં એક પ્રકારના રીવાજ નહિ હોવાથી તેમનું કુટુંબ બહુ નાનું હોય છે. સંધારણરીતે ધણી ધણીવાણી અને બાળકો એટલાજ એક કુટુંબમાં હોય છે. સામાન્ય રીતિવિધી કુટુંબના ઘરમાં દીવાનખાના હોવામાં, દરેક પુખ્ત પુરુષને એક એક ઓરડો હોય છે તેમાં બાળકો મોટે એક બાળગૃહ (નર્સરી); એક રસોડું તથા જમવાનો ખંડ, એક કોઠાર, તથા એક મહેમાનો માટે ખંડ હોય છે. અહિંના સંદેખ લોકોને ત્યાં બહુ ચાકરો હોય છે તે ઉપરથી એમ ના ધારતું કે ઇંગ્લંડમાં પણ તેમની હશે. ધણી ખરી કુટુંબમાં તો ફક્ત એક “સર્વ કામ કરનાર ચાકર”થી ચલાવી લેવામાં આવે છે. તે ધણી ખરે એક ફુવારી સ્ત્રી હોય છે તે ઘરમાંજ રહે છે ને, ખાય છે. પણ તેને પણ એક જુદી ઓરડી આપવામાં આવે છે. મહેમાનો માટે ખંડ હોય છે એમ ઉપર જણાવ્યું તેથી કાઢીને, અચળા લાગશે. સામાન્યરીતે એમ કહેવાય છે કે; અંગેજોમાં મહેમાનગીરીનો રીવાજ નથી. ત્યાં તો હોટલો હોય છે ત્યાંજ પરગામીયો ઉતરે. પણ ખરી વાત એ છે કે અલપચાએ અથવા જરાજરા બાળખાણવાળા એક ખીલને ત્યાં મહેમાન થતા નથી, એ વાત ખરી પણ પોતાની મિત્રમંડળીને વારંવાર નોતરવાનો ત્યાં રીવાજ છે. અને આ મહેમાનોને માટે જુદા ખંડ રાખવામાં આવે છે.”

“નાના બાળકો માટે (નર્સરી) બાળગૃહ એટલે શું તેની આપણામોનાં ધણીને સમજણ પડશે નહિ. ઇંગ્લંડમાં બાળકોને એક નાનપણથીજ ખાસ જુદી રીતમાત પુણખવામાં આવે છે. તેઓ આખો દહાડો માની પાછળ ભટકીને, માના કામમાં અડચણ કરતા નથી. તેમને માટે ખેસવા રમવા તથા વાંચવા સુવાનો ખાસ જુદોજ ઓરડો રાખેલો હોય છે. ત્યાં તેમના માખાપ વારંવાર થોડા સમય આવે જાય છે. તેમના રમકડાં તથા પુસ્તકો પણ આ ખંડમાંજ હોય છે. રાત્રે આડ વાગતે દરેક નાના બાળકને આ ઓરડામાં મોકલી દેવામાં આવે છે તેમને તે વખતે ઉંઘ ના આવે તે શોડ વાંચીને કે રમીને ઉંની નાંચે. પણ મોટાઓ એકા હોય ત્યાં તો નાચજ નહિ. મોટાઓ તો એક મોટા ઉંચે. પણ નાનાં છાકરાંઓને આ પ્રમાણે તેમના બાળગૃહમાં વહેતા મોકલી દેવામાં આવે છે.”

“અંગેજ લોકોની સુવ્યવસ્થા અને ટાપટીપનો અનુભવ તો આપણને અહિં પણ થાય છે. આ સુવ્યવસ્થા એમના ઘરની નાનામાં નાની બાબતમાં

પણ જોવામાં આવે છે. ધરના સર્વ કામ વ્યવસ્થાપૂર્વક અને નિયમિતપણે કરવામાં આવે છે. સીઓ સવારે છ મી સાત વાગ્યા સુધીમાં ઉઠે છે. તેઓ રાત્રે મોડા સૂનારા હોવાથી સવારે અતિથય વહેલા ઉઠી સકતા નથી. સવારે ઉઠીને ધર સાફ કરે છે. ફક્ત બાહુ મારવાથીજ એમનું ધર સાફ થતું નથી. પણ તેઓ ખુરશી ટેબલ વગેરે દરેક ચીજ કપડાથી લુછીને બહુ સાફ રાખે છે. આપણા ઘરોમાં નીળાં, ખાઉંઆ, દેખાય છે તેવા અંમેજોના ઘરોમાં જોવામાં નથી આવતા; પણ સવારના નાસ્તાની તૈયારી કરે છે. સુવાના ખંડનો ઉપયોગ દિવસે થતો નથી. તેથી સવારના તે સાંફ કરી પધારી-ઓને હવા ખવડાવવામાં આવે છે. ચાદર ગલેફ પણ બહુજ-ઓખામાં હોય છે.

ઇંગ્લંડમાં દીવસમાં ચાર વાર બોજન થાય છે. એક સવારે આઠથી નવ સુધીમાં નાસ્તો (એક ફાર્ટ), બપોરે એક બે વાગે જમણું (ડીનર). પાંચ વાગે ચઢા (ટી), રાત્રે આઠ નવ વાગે વાણ (સપર). કોઈક ઠેકાણે આઠ વાગે જમણું થાય છે, તો બે વાગે (લંચ) ઊંઘાં હાજરી કરવામાં આવે છે. આ સર્વમાં “જમણું” તે તેમનું મુખ્ય ખાણું છે. બાકીનામાં આછી આછી વાનીયો હોય છે. પાંચ વાગે ચઢા પણ તેઓ કદી એકલી પીતા નથી. તેની સાથે પુષ્કળ ખાવાનું હોય છે. આ બોજનોનાં સમયને અનુસરીને નિશાળ તથા ઓફીસનો વખત રાખેલો હોય છે. સવારના નવેક વાગ્યાથી કે સાંજના સાતેક સુધીમાં આ વખત હોય છે અને વચમાં “જમણું” માટે બે વાગતાં કલાકની છુટી હોય છે. ભૂખે પેટે તેઓ કોઈ કામ કરતા નથી.

સવારનો નાસ્તો કેવો પણ ખુરશી ધંધો કરવાં જાય છે, ઊંકરાં નિશાળે જાય છે, અને સ્ત્રી વર્ગ ધરકામ તથા બપોરના જમણુંની તૈયારી કરવામાં રોકાય. છે અદિંગી ગાફક ત્યાં ખુરશી તથા સીઓ જુદા જુદા જગવા બેસતા નથી. રસોઈ તૈયાર થયા પછી બધાં સાથેજ બોજન કરે છે. તેઓ ટેબલ ઉપર જમે છે. ટેબલ ઉપર એક સફેદ ચાદર પાથરીને તે ઉપર રેકાંબીઓ ગોઠવી દે છે. રસોઈ કરેલી બધી ટેબલ ઉપર વચમાં ગોઠવી દે છે અને તેમાંથી જેને જોઈએ તેટલું લે છે, અથવા તો ધરનું મુખ્ય માણસ બધાને તેમાંથી જોઈએ તેટલું આગે છે. દરેક વાની માટે જુદી તાસક અને જુદા છરી કાંટા ચમચા હોય છે. અને બધી વાનીઓ એક સામગ્રી પીરસવામાં આવતી નથી, પણ એક પછી એક પીરસાય છે. દર વખતે ખાધેલી તાસકો વગેરે બધું બાહુ ઉપર ખસેડી નાંખવામાં આવે છે. તેમનું આ કામ બહુ મોટું થઈ

નય છે. ચાદર ઉપર ગંદલાડ પાડવામાં આવતો નથી, અને દરેક અકવાડીયે તે બંદલવામાં આવે છે. જમતી વખતે બધા સુમસામ બેસી રહેતા નથી, પણ હસીને વાતો કરતા કરતા આનંદથી જમે છે. વર્તમાનપત્રોમાંની વાતો, બહારની વાતો, તથા એકમેકની મશ્કરી તે વખતે ચાલે છે. આ સર્વમાં સ્ત્રીઓ તથા પુરૂષો સંરખે ભાગ લે છે. સ્ત્રીઓનું કામતો ફક્ત રસોઈજ કરવાનું છે, અને બાકીની વાતોમાં તે કાંઈ સમજે નહિ એવું ત્યાં માનવામાં નથી આવતું. ત્યાં લગ્ન થયા પૂર્વે કન્યાઓને સારી કેલવણી મળેલી હોય છે, અને પુરૂષો તેમનો દરજ્જો ઉતરતો ગણવા નથી. એટલે દરેક વાતમાં તે ભાગ લે છે, અને સમજે છે. આ કારણેની લીધે અંગ્રેજ કુટુંબમાં સ્ત્રી પુરૂષ વચ્ચે ગાદ, પ્રેમ દેખાય છે, તથા બન્ને વચ્ચેના વ્યવહારમાં નિખાલસપણું પણ લાગે છે.

આપણા લોકોને સ્ત્રીઓને કેલવણી આપવા સામે એક વાંધો એ લાગે છે કે છોકરીઓ બહે છે એટલે ઘર કામમાં લક્ષ રહેતું નથી તેઓ આપણોજ વાંચ્યા કરે છે, અથવા તો તેમને ફરવા જવાનું કે મેલાવડામાં જવાનું બહુ મન થયા કરે છે. પણ ઇચ્છામાં તો બાઈઓ, શિક્ષણ લે છે તોપણ બહુ પરકામ આનંદથી કરે છે. ઘરકામ કાંઈ અહિં કરતાં બાહ્ય નથી. વળી ત્યાં તો ઘરકામમાં નેઈર્લી ચીજોની ખરીદી કરવા પણ સ્ત્રીઓજ બજારમાં નય છે. નાનાં બાળકોના કપડાં પણ તેઓ હાથેજ શીવે છે. અને તે ઉપરાંત વાંચવાનો, સંગીતનો કે બીજા કોઈ લલિત કળાનો અભ્યાસ પણ ચાલુ રાખે છે. તેઓ ફરવા જવા માટે પણ સમય કાઢી શકે છે. આ બધાનું કારણ તેમનું ઉત્તમ શિક્ષણ તથા તે સાથે સુખ્યવસ્થાનું તથા વખતની કમિતનું મળેલું જ્ઞાન છે.

ત્યાં ઘર વ્યવસ્થામાં જે નિયમિતપણું તથા કામની વહેંચણી જોવામાં આવે છે તે અહિં મોટી મોટી ઑફીસોમાં પણ નથી હોતી. દરેક કામ નીમેલે વખતેજ કરવામાં આવે છે, અને દરેક માણસને તેના જખપુરતું કામ વહેંચી આપવામાં આવે છે. સાફસુદ કરવી, રસોઈ બનાવવી, પગેરે જે નિત્ય કાર્ય હોય છે તે ઘડીયાળ માફક નિયમિત રિતેજ ચાલે છે. એક કામ પાછળ બે માણસો દોડીને તકામો વખત સુમાવતા નથી. પોતાનું કામ દરેક જણ વખતસર કરેજ છે. આથી નોકર લોકોને પણ સુખ પડે છે, તથા જેનો વાંક હોય. તે તરત પકડાઈ આવે છે, અને તે સુધારી શકાય છે.

અને રોજનું કામ રોજ ચતું હોવાથી કામ તથા કચરો ભેગા થતા નથી. વળી ધરમાંજ આ સુવ્યવસ્થાની દેવ ધડવાથી બાળકો પણ બધું વ્યવસ્થિત-પણું શીખે છે, અને તેથી મોટી વયમાં તેમને લાભ થાય છે.

રસોડામાં પણ બધી વસ્તુઓ વ્યવસ્થાપૂર્વક ગોઠવેલી હોય છે. દાખ-રના દવાખાનામાં જે પ્રમાણે દવાઓ ગોઠવણી બંધ મુકેલી હોય છે તેવીજ રીતે રસોડામાં દરેક ચીજ તથા સાદિત્ય ગોઠવેલાં હોય છે. વળી રસોઈ પણ કંપાઉડરની માફક સાચવણીથી કરવામાં આવે છે. ત્યાં પાકરાસનું જ્ઞાન પણ આગળ વધેલું છે. અમુક વખતે અમુક ધાન તૈયાર થતુંજ જોઈયે, એમ તે જાણે છે અને ધડીયાલની મદદથી રસોઈ કરે છે. તાપ પણ કેટલો જોઈયે તે નક્કી થયેલું છે, અને ધરમામીટરની મદદ પણ તેઓ લે છે. તે રીતે તેઓ બળતણનો તથા બીજી ચીજનો ખચાવ કરી શકે છે. જે મુજબ પ્રયોગશાળા પ્રમાણે ત્યાંના રસોડામાં કામ થાય છે, અને તેથી ત્યાંની સ્ત્રીઓનાં મન પણ બહુ કેળવાય છે. કોઈ ચીજ થઈ તો થઈ, નહિ તો નજર લાગી હશે એમ નહિ, પણ ના થાય તો તેના કારણો શોધી શકે છે, અને તેમના મનમાં જરાયે વહેમ રહેતો નથી.

ધરનાં કેટલાંએક કામ દરરોજ કરવાની જરૂર હોતી નથી. આવાં કામો મોટે ત્યાં અમુક દીવસ કરાવેલાં હોય છે. તે દીવસોએ તે કામ જરૂર કરવામાં આવેજ છે. દાખલા તરીકે જળાં પાડી, જમીન ઘોઈ સાફ કરવાનો દીવસ. કપડાં, ચાદરો વગેરે ધોવાનો દીવસ. ધણા સામાન્ય કુટુંબોમાં ઘેરજ બહી કરીને કપડાં ધોવામાં આવે છે. દરેક જણ પોતાના મેલા કપડા એક કરંડીયામાં રાખે છે, અને દેરવેલે દીવસે તે ગણી લખીને ધોવા આવે છે. તેમાં પણ વ્યવસ્થા જોવામાં આવે છે. કપડાંનો ગોટાળો થઈ જતો નથી. બળડમાં ખરીદી કરવાનો પણ દરેક કુટુંબમાં અઠવાડી-આમાં એક દીવસ કરાવેલો હોય છે. તે દીવસે ધરની મુખ્ય બાઈ-ચુદ્ધિણી-જાતેજ બળરમાં જાય છે. ધરમાં જોઈતી બધી ચીજો તે દીવસે લાવે છે ત્યાંની દુકાનોમાં પણ માલ બધો વ્યવસ્થાપૂર્વક ગોઠવેલો હોય છે, અને દુકાનદાર બહુજ સચ્ચતાથી તથા કાળજીપૂર્વક ધરાક સાથે વાત કરે છે. તેથી ત્યાં જરાયે વખત બચડતો નથી. બધી વસ્તુઓ એકજ જાણે વેચાય છે, એટલે કીંમત કરાવવાની રકબક પણ કરવી પડતી નથી.

આ પ્રમાણે બધું કામ બ્યવસ્થાપૂર્વક ચાલતું હોવાથી, દરેક જણને કુરસદ પણ બહુ મળી રાકે છે. અને 'પોતાનું' કામ પરવાર્યા પછી, દરેક જણ પોતાનો વખત મરજી મુજબ ગાળે તેમાં કોઈ પંચાત કરતું નથી. વાંચતું, ગાયન કરતું, ભરતું 'ચુ'ચતું કે ચાંતું વિનાઈ કરવો, એમ કોઈ કોઈ ઉદ્યમ દરેક જણ નવરાસના સમયમાં કરે છે. ગોઠવણબંધ કામ કરવાથી, કામ વધારે યાય છે, સારું યાય છે, તેમ કુરસદ તેમજ વિશ્રાંતિ પણ વધારે મળે છે. દરેક જણને કામ કર્યું પછી વિશ્રાંતિની જરૂર છે એ વાત ઇશ્વરમાં સૌ કષુદ્ર રાખે છે, અને સ્ત્રીઓને પણ વિશ્રાંતિની જરૂર છે એમ સ્વીકારે છે. ખુદ્દી હવામાં ફરવા જવાની, સુષ્ટિસૌદર્ય નેવાની, તેમજ મુસાફરી કરીને કોઈ નેવા લાયક રથને જવાની, સ્ત્રીઓને પુરવા જેટલીજ ત્યાં છુટ છે, ખુદ્દી હવાના અર્થેજ લોક બહુજ રોજીન છે અને સ્ત્રીઓ એકલી અથવા તેા પુરુષ મંડળી સાથે ફરવા નિકળે છે. નાનાં બાળકોને પણ તેઓ ફરવા લઈ લય છે. બહાર ફરવા જવાની રીત આપણા દેશમાં દાખલ કરવાની બહુ જરૂર છે.

રાત્રે આઠ વાગતામાં બાળકોને સુવાડી દીધા પછી, મોટી મંડળી અગીયાર, બાર વાગતા સુધી, કામકાજ પરવારીને એક ખીલ સાથે આનંદ ગોષ્ઠી કરે છે તે વખતે, ગાયન ચાલે છે કે કંઈ રમતો પણ રમવામાં આવે છે. સ્વીકારે ઇશ્વરમાં બધા આરામ લે છે તે દિવસે દુકાનો પણ બંધ રહે છે, અને સૌ કોઈ, ખરેખરો આરામ લઈ આખા અઠવાડિયાનો યાક ઉતારી નાંખે છે. તે રોજવાય વર્ષમાં તહેવાર કે રત્નઓ આવે છે ત્યારે બધાં કોઈ નેવા લાયક રથને અથવા હાંધી આવેને રથને ઉપડી લય છે. સ્ત્રીઓને પણ સાથેજ લેવામાં આવે છે, ઘેર ગોંધી રાખવામાં નથી આવતી.

ઇશ્વરમાં પર એટલે રહેવાનું અને જમવાનું સ્થાન માત્ર નહિ, પણ સંબંધીઓના પ્રેમ સહવાસનું એક સ્વચ્છ રથજ છે. સ્વચ્છતા, બ્યવસ્થા, અને મમતા ત્યાં નેવામાં આવે છે. આવું પર હોય ત્યારેજ Home, Sweet Home અને No place like Home, એ કવિતાનો અર્થ સમજાય. આપણા કેળવણીના હોદ્દાએ આ વાત ઉપર વિચાર કરીને ઘરની બ્યવસ્થા કરવાની જરૂર છે. ગોઠવણી તથા કાર્યવિભાગ અને નિયમિતપણાથી સ્ત્રીઓનો ધણો સમય બચાવી રાકાશે. કેળવણી સ્ત્રીઓએ તેા આ બાબત જરૂર પગલાં ભરવાજ નોઈયે.

કેશવપ્રસાદ દેસાઈ.

“રૂદનં.”

(શું કહું કયની રહારી—રાઠ.)

જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું, બ્રાત! જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 ન્યાં ચિન્તાંત્રિ વ્યાપ્યોએ બ્રાત! જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 બહીગહીને પન્ડીત યાયે, બે બોલ સારા નહી;
 અકડ ફરતાં વાતો કરતા, ગરિબને શું દો'વે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 વરવિક્રયના ફાંસા માહે ગઈન ગાળે નાખે;
 રોરબતરે બાવો બોલે ત્યાં આગળ ધઈ વેચાયે બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 પૈસા તણાં ન્યાં લોકે નયે, અન્તરના બન્ધ તોડે;
 પેઢી ચલાવી બેસી લાવી, રિહી મઢી ગૂંચાયે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 જ્ઞાતિ માહે રિપુ બનીને બાયો જુઠી લીડે;
 ખોટા માનવ દંણી પેઠે જ્ઞાતિ માહે ચક્રોળે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 નવલ રાસે બન્ધુ રમે ન્યાં જગમાંહે જકડાયે;
 મૂઝી બાહોશી રણ સંઘ્રામે, પૂર્વજ ક્યાંપી પાયે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 જ્ઞાતિની આવી મીથ્યા વાતો, જગમાંહે પંકાયે;
 ત્રિમાસીકમાં લેખો આવે ત્યાં, ક્યાંદી જઈ છપાયે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!
 ઈજ્જતની ચાહતી આપીને, માઝને લૂંટાવે;
 વિધાસામે પૂસે મૂકે ત્યાં, પ્રયુદ્ધ શું, શું, રહે! બ્રાત!
 જ્ઞાતિનું દુઃખ શું રોડું!

પ્રયુદ્ધ.

પ્રોફેસર રાયજીનું ઘર.

આ આશુ ઘર, હવા અજવાળાવાળું, સ્વચ્છ અને સુંદર છે. ગ્યાં ગ્યાં નગર કરે ત્યાં બધે નવું નવું અને રણિયામણું લાગે છે. ચિત્રો, સંગિત, કુલો અને સુગંધીદાર પૂપથી પ્રભુના મંદીર જેવી પવિત્રતા અહીં સદાકાળ વ્યાપી રહે છે. “કવીઓ વસંતઋતુની બધે અતિરાયોગિ કરે પણ મહેને તેા આ વર્ષાઋતુ જેવી એક પણ સુંદર ઋતુ લાગતી નથી.” એમ બોલતી બોલતી સરલા પોતાની બહેન સુશીલાને ડમરો તથા ગુલાબનું ફુલ આપે છે. અને પોળમાં પેસે છે.

જે ત્રણ મહિનાથી પ્રોફેસર રાયજીનું કુટુંબ અમદાવાદ રાયપુર બાકીની પોળમાં રહેવા આવ્યું છે. એમના આવ્યા પછી એમનું ઘર ભેળેને એમના માડાદેવવાળા ખાંચાના, બધા ઘરવાળાએ, પોતાનાં આંગણાં અને પ્રુલ્લે બોચરેથી આબો ખાંચો ત્રણે સ્વચ્છ અને શોભાયમાન કરી દીધો છે. કોઈ ઠેકાણે કામળની, કરંચા કે, કરંચર સરખી પણ જણાઈ નથી. રંગીત મણકાનાં અને તારનાં છીંકામાં વેશા, પાંદડાં અને તુંગેશી તથા કુલોનાં કુંડાં ઘેરેઘેર શોભી રહ્યાં છે. ચામાસુ છતાં હુઝૂર કે કાદવનું કોઈ જગાએ નામ નથી.

સરલા અને સુશીલા પોળમાં ઉપર પ્રમાણે વાતો કરતાં કરતાં પેસે છે. હાથમાં ફુલની છાબડીઓ છે. સરલાએ, આછો ગુલાબી અને સુશીલાએ પ્રુલ્લો વાદળી સાળુ ખેંચ્યાં છે. ફુલની છાબડીઓ બંને જણે જમણા હાથમાં બરાબી છાબડીઓમાં બરેલાં રંગરંગીત કુલો બહાર લટકી રહ્યા છે. અને દોર વમરના સાળુઓને કુદરતે ખરેં ફુલવેલની કોરો બનાવી આપી છે. છાબડીઓમાં નહીં માવાથી ઘણાં ફુલો એમને બાંધ્યા કરેલાં ધોગા રૂમાલોમાં બાંધ્યાં છે અને રૂમાલોની પાંચી પોદડીઓ ડાંગા હાથમાં ગ્રાલી છે.

બન્ને બહેનો, રાજ રવિવર્માનાં ચિત્રોમાં દેખાય છે એવી, અથવા ગોદા-વરી તીરે, પંચવટીમાં ફરતી સવભૂતિની વાસંતિ અને વનદેવી જેવી દેખાય છે.

ચામાસાની રાશ્યાતથી હરદોજ સવારના પાંચ વાગે હીને આ બે બહેનો ડાંકરીયા તરફ ફરવા નીકળે છે અને ફરીને આવતાં પૂષ્કળ કુલો, વેશા

અને ચક્રચક્રીત લીલાં તાન્ત' પાદડાં છાજીઓ, જાંડી-જરીને લાંબે છે. સરલા વીસ વર્ષની છે સુશીલા ૧૮ વર્ષની છે. છતાં બન્ને હજી કુંવારી છે. ગુજરાત કોલેજમાં સીનીયર બી. એ.માં બંને છે. કુલો એમને બહુજ ગમે છે. એમના ઘરમાં બંધે કુલો કુલો ને કુલો. /

અત્યારે સાત વાગવા આગ્યા છે. છાજીઓ લઈને એ બહેનો પોતાના ઘરમાં ગઈ. દીવાનખાનામાં, ખટખીમાં, ચોકમાં, પરસાળમાં, ઓરડામાં અને ખ'ટે ખ'ટે કુલદાનીયો, પવાલાં, લોંટા, શીશીયો વગેરેમાં ગોઠાઓ કરી કરીને બારીઓમાં, ટેબલો ઉપર, બાજુઠો ઉપર, કળાટો ઉપર એમ જ્યાં જ્યાં ઠીક લાગે ત્યાં મૂકવા લાગી ગઈ.

સુશીલાના ઘાટો બહુ સારો હતો. કુલ ગોઠવતાં ગોઠવતાં એ ગાવા લાગી કે,

“આવા કુલડાં મધુરા રે, આપણ સંગે રમીયે,
દિન એક બાન'દે રે, બેળાં મળી નિર્ગમીયે;
મહેને મુખડુ તુમાડ' રે, સલુણું લાગે મ્યાર',
હેમાં નિર્મળ પ્રીતી રે, વસી હસતી કાઠું. વગેરે.

(કુસુમમાળામાંથી.)

પાંદડાંથી ઘેરાયલાં રંગરંગીત કુલોંથી બધું ઘર અસૈદ્ધિકિ શોભાવા લાગ્યું અને બંધે બંને મનોહરતા અને મીઠાસા વ્યાપી રહી. બુરાં, પીળાં, લાલ, શુભાળી, ધોળાં, તંબુડીયાં એમ ન્હાના પ્રકારનાં કુલોને યથાપદીત રીતે આ બહેનોએ એવાં સુંદર રીતે ગોઠવીને મૂક્યાં કે પ્રો. રાયજી એ જોઈનેજ મનમાં કહેવા લાગ્યા કે “ઈશ્વરે આટલા બધા રંગો પૃથ્વીમાં ક્યાં બની રાખ્યા હશે!”

ચોકની અંદર આરામ ખુરશી હતી તેમાં પ્રો. રાયજી ધડી વાર પડ્યા, પડ્યા ઉપર પ્રમાણે વિચાર કરે છે અને કુલોથી રાજુગારઈ ગયેલા, બધા ધરની શોભા જુએ છે. સરલાએ એટલી વારમાં લોખાન સજાગ્યો અને પૂપ દાનીયું બધા ઘરમાં ખ'ટે ખ'ટે ફેરવી પરસાળમાં મૂક્યું. સ્વચ્છતા, શોભા અને સુગંધીથી આ બધું ઘર સાત્તિક અને પ્રવિત્ર બની ગયું.

પ્રો. રાયજી મનમાં બોલે છે. “સ્વીન્ડનાથ ટાગોર ઠીક કહે છે. પ્રભો ! બાલકોને રંગીન રમકડાં, આટલાં બધાં કેમ ગમે છે ? એની સમજણ જ્યારે

આઠાઠાનાં હું નરેદ તરેદવારના રંગો ભેડું હું (અને જમેરડું ભળિયે તે કુલોમાં પણ આટલા બધા રંગો ભેડું હું) ત્યારે બરાબર પડે છે!"

દરે કુલો બરાબર ગોઠવઈ રહ્યાં. ખીસીસ રામજી આજનાં કુલો ભેડ બજે ફીકરીઓ તથા પ્રિ. રામજી સાથે રૂદા થીવા બેઠાં. તાલ્લુ વર્તમાનપત્રો રામજી વાંચે છે. બધાંને એમાંથી ભણવા શાખક ખબરો પાંદો પાડીને વાંચી સંભળાને છે અને સાથે સાથે રૂદા, પુરી જમેરે રૂદવારનો નારતો ગાયે છે.

આ પુર યનાં, બધાં સૌ સૌને કામે જળમે તે પદેતાં મુશિલા અને મુશલા મળીને ફીકસ સાથે નીચેનું ઝીન નાચે છે.

"ઉં એ સહ તદારા પ્રેમ મિદનો

હરખ દરખ !

તે પતે નામે છે ત્યોનિ દિખ

ખાક વરખ !

એદ ને મધુર આતસ બરે

મેધ વરેત બધ આકારા પડે,

એદ ને અનિલ રૂંદે ક?

જમુત વરખ !

ઉં એ સહ તદારા પ્રેમ મિદનો

હરખ દરખ !

પ્રાતઃ ત્યોનિ મારા શું તદારા

નયન વરે છે :

એ સૌ તદારી પ્રેમલ વાળી

હરખ, બરે છે

તદારં મુખ નીચે નમે છે,

અશી શું અશી સાગ મહે છે,

હરખ તદારં આજ મુમે છે

તદમારાં વરખ.

(ગીતાંજલીના મસ્તખાનીના બાપાંનરમાંથી)

રાયછને કે એમનાં વહુને, ઈશ્વરને શોધવા તીર્થો કે મંદીરોમાં જઈ પડતું નહોતું. પ્રભુ પોતે આ ધરમાં ઘણીવાર દર્શન આપતા હતા. એ કુંભ ગોઠવામાં, એ લોખાન બળ્યો અને આ બળન થયું તે વખતે જાણે સાક્ષાત પ્રભુનાંજ દર્શન થયાં હોય એમ લાગતું હતું.

આખા ધરમાં ખંડે ખંડે તડકો આવતો હતો, એટલે કોઈથી ખોટા વિચાર થઈ શકતા નહોતા. અંધાર કોઈ રથજો નહોતું એટલે ચાપી, કામ થઈજ કેમ શકે ? મલિનતા કે દુર્ગંધ ખાજો કે જાનરૂઓમાં પણ નહોતી એટલે મલિન વાસનાઓ પણ મનના ખુલ્લા વચ્ચાળામાં એ જણાતી નહોતી.

ઓરડામાં કોઠીઓ હતી. પણ કોઠીઓને અડધેસુધી છાંઈ લીધી હતી. ઓરડો પણ નીચેથી અને કેડ કેડ સુધી બીંતોએ છાંઈ લીધેલો હતો. ઉંદર દર કદે અને પ્લેગ સાથે એવું દાણા પારો નહોતું. ધરમાં કોઈ ઠેકાણે જાંબો કે વકરડા નહોતા. બીંતો ઉપર અને કોઠીઓ ઉપર પક્ષિઓ, ગાડ, તળાવ, મિનારા વગેરેનાં રંગીન ચિત્રો દોરેલાં હતાં.

ખુલ્લે ખુલ્લે ખૂણાંનાં ટબલોપર સુંદર ટબલના રમાલો અને કંઈ છત્રી કે રમકડાં ગોઠવાયલાંજ રહેતાં.

ધર વધેમાં એ વખત ઘોળાણું. અમુક ભાગ રંગાતા. કબાટ, ટબલ, ખુરશી અને દિવ્યકા તથા ખટલા, કામચીપા, કહેરા અને પાટલા વગેરે ચીજો પર રોગાન વાનીંશ સગાડવામાં આવતા બધાં ચક્રચક્રીત અને નવાં હોય એવાં લાગતાં. કોઈ ઠેકાણે મુગ કે ધૂણી નહોતી.

ચોક, ચોકડીઓ, ખાજો બધી દિવસમાં એક વખત ડનાં ચીકધીકતાં પાળીથી સાવરળીઓ અને જરાવતી ઘસી ઘસીને ધોવાતી. ચકલીઓ ટપકતી વહેતી નહોતી. ચકલી કાળી થાય કે તરત ચલસાવવાની. એજ કે ચંદડી નહીં તેથી મચ્છર કે માખી આ ધરમાં ખીલકુલ નહોતાં. ગોદડાં દરેરાજ વાળી, ઝૂલી ગાફ થતાં, અડવાડીએ એક વખત તડકે નખાતાં. અને પાયરણાં, ગાલીયા બધું સાફ અને રાજ સાફ થાય એવું રખાવું એટલે માંકડ પણ કોઈ દિવસ થતા નહીં.

આ ધરમાં ઉંદર, ચાંચડ, મચ્છર, માખી કે માંકડ નહોતા. એટલે પ્લેગ, તાવ, કોલેરા કે ક્ષયનાં જંતુઓ આ ધરમાં આવવા સંભવ નહોતો.

કંદર અને ચાંચડ પ્લેગ લાવે છે, મચ્છર મેલેરીયા તાવની દસાક્ષી કરે છે અને માખી તો સ્વયં ટાઇફોઇડ તાવ કોલેરા, ઝાડા, મરડા એમ પણ રોગોનાં જીવંતો પોતાના સરીરપર બેસાડીને આપણાં બાણાંમાં નાખે છે. સ્વચ્છતા રાખવાથી આ દુરમનો પ્રા. રાખવાના ધરમાંથી દૂર રહી રાકે છે અને એમનું નેઈને એમનાં પાડોશી પણ સુધરે છે.

એ ધરમાં, સ્વચ્છતા, હવા, અજવાળું, પ્રકાશ અને સુગન્ધી રહેતી છતાં સૌન્દર્ય અને શોભા પણ વધારવા સરવા અને સુશિક્ષા આપે. વખત ધ્યાન રાખતાં હતાં.

બારી બારણાંને એમણે કસળી કેરોવાળા પડદા કર્યા હતા સુંદર ચિત્રોવાળા ચક્ર, ક્રીડાયાં અને મોતીનાં પણ તોરણો અને પડદા, મીસીસ રાયલ્ડએ અને આ'બે બહેનોએ કરી, ઠેકાણે ઠેકાણે એવા લટકાયા હતા કે આખા દિવસ નજીક એ નેપાળ કરીએ. ધરમાં છુટક કુસદાનીયો ઉપરાંત ૪૦ એક તો સુંદર પાંદનાં રંગરંગીત કુડાં હતાં અને એ પાળીયો ઉપર, બોટલો, બોક્ષમાં, અગાશીમાં એમ તરફ તરફવાના ઊડયી શોભી રહેતાં.

ધરમાં મદાન પુરોની, ઐતિહાસિક સ્થળોની અને મનોહર સૃષ્ટિ સૌન્દર્યના દેખાવોની ૨૦ એક છબીઓ હતી. ચિત્રોવાળાં અને વિદ્તાવાળાં પણ માસિકો અને વર્તમાનપત્રો આ ધરમાં આવતાં. ટેબલો પર આદબમો, સ્ત્રીરીયો સ્કોપ વગેરે પડી રહેલું.

પુસ્તકો પણ ધણાં હતાં અને નવાં નવાં, બદાર પડે તેમાંથી વળી ખરીદાતાં.

આના ધરમાં રહેનાર સુખી હોય એમાં કંઈજ નવાઈ નથી. ઇરાનનો કવિ હાફીઝ પેશાનું ગામ મુસલ્મા ઊડીને સ્વર્ગમાં જવાની પણ ઈચ્છા કરતો નહોતો. એણે સ્વર્ગ આ પૃથ્વી ધરજ નોંધું હતું. પ્રા. રાયલ્ડએ પણ આ કામ ધરમાં સ્વર્ગજ હતાયું ને. હાફીઝ પોતાના ગામને માટે કહેતો કે

“તમામંડપ મુસલ્માના, કહો કયો સ્વર્ગમાં લાવે?”

હરિપ્રસાદ મનરાય.

શ્રી ગુજરાત બ્રહ્મક્ષત્રીય કોઓપરેટીવ સોસાયટી લીમીટેડનો
તા. ૩૧-૧૨-૧૯ સુધીનો હીસાબ.

બરાબર કોરોની સંખ્યા.	તે પેટે આવેલા કાગળના રપીઆ ૬૦ ગ્રેડ એકના રૂ. ૨૦) લેખે.	ગ્રોપોઝીટની આવેલી રકમ.	ગ્રોપોઝીટની રકમ પરત કરી તે.	ગ્રાન કેટલાતે આપી તે.	લેખ તરીકે આવેલી રકમ.	વસુલ આવેલા કુલ જની એકંદર રકમ.	સમાસદોની સંખ્યા.
૧૭૪	૧૭૪૦-૦-૦ પહેલા કાગળના ૧૧૮૦-૦-૦ બીજા કાગળ પેટે ૨૨૨૦-૦-૦	૭૨૧૩-૪-૦	૧૧૪૬-૦-૦	૧૯	૧૨૨૭૫-૦-૦	૫૧૬૪-૦-૦	૫૦

પ્રવેશ શ્રીના રૂ. ૨૫૦-૦-૦

A. U. Majji.
ચેરમેન.

વિદેશ ગયેલા પતિના પત્ર દર્શનાભિલાષિ एक साध्वी स्त्रीना मनोद्वगार.

નાય ! શું, પત્ર ન એક લખાય ?

મુજ હૃદયે : કંઈ કંઈ યાય.....નાય ! શું.

વિદેશ .વિચર્યાં વચન દઈને,

તે સૌ મિથ્યા નય,

હરે વિચારી પત્ર લખેતો

દઈયું દરે ઉભરાય.....નાય ! શું

સેમ કુરાળના પત્ર પાઠવના

બીરા દિન મન લંભયાય,

દસ્તાક્ષર તિરખી તમ બદાલા,

સાતિ સાતિ પમાય.....નાય ! શું.

એવાં કાર્યમાં શું. શુંયાયા

કરમાં કલમ ન જલાય !

સમાં સંબંધી સેને વિસાર્યા

હું પલુ વિસરી દાય !.....નાય ! શું.

ઉદું પ્રભાતે પ્રાંતું એટલું

(ને) પત્રનું દર્શન યાય,

પુષ્પે વધાતું, હૃદયે ચાંપું,

પત્ર મિત્રન લે યાય.....નાય ! શું.

કૃપાવંત હવે કૃપા કરીને.

સાચું તમને પાય;

કામ અનેશં મેળા પડતાં

રમરલું કરૈ મમ રાય.....નાય ! શું.

નાય ! તમારા પત્ર વિના તો,

તન મન વ્યાકુળ યાય;

સાચું કહે પ્રભુ ! રીસે ખરાયા,

આ દાસી માફી રદાય.....નાય ! શું.

સાતિ ભગિની.

મ્હારી, હવ.

પરિક્ષા પુરી થઈ અને કોલેજમાં રત્ન પડી. રત્નમાં દીનકરરાય પોતાને ગ્રામ જવાને પેટી બાંધતો હતો, તે દરમ્યાનમાં તેનો દોસ્ત કાન્તીલાલ આવી પહોંચ્યો, અને પુછ્યું “કેમ બાઈ દીનકરે, આ વર્ષે પરિક્ષામાં કેવું થયું છે.”

દીનકરરાય — “પરિક્ષામાં આ વખત પાસ થવાની પુરી આશા છે.”

કાન્તીલાલ — “અમ. એ. ની પરિક્ષા પાસ કર્યા પછી શું કરવા વિચાર છે ?”

દીનકરરાય — “હવે કોઈ વિચાર કર્યો નથી, પણ દીકરું જન્માવવાને હવે બે મહિનાની વાર છે તે દરમ્યાન કોઈ ક્ષેત્રમાં સારી નોકરી અને પગાર પણ સારો હોય તો વિચાર છે.”

કાન્તીલાલ — “ઠીક છે, હમણાં તું બરું જઈ આવ પછી ગોઠવણ કરીશું.”

આ બન્ને દોસ્તોની વાતો સાંભળી હતી તેજ વખતે ધડાબાલમાં સાતનાં ટકોરા થયા. ટકોરાના અવાજથી બન્ને દોસ્તો વાતો કરતાં અટકી પડ્યા. બન્ને દોસ્તો ચર્ચગેટ સ્ટેશન પર જવાની તજવીજ કરવા લાગ્યા. નવ વાગતાને સુમારે બન્ને ચર્ચગેટ સ્ટેશને આવી પહોંચ્યા. નવને પચીસ મીનીટ દૂર આવી. દીનકરરાય ખાડીમાં બેઠો અને પાંચ મીનીટ પછી ગાર્ટ સીસેરી મારી. મારી રૂપડી બન્ને દોસ્તો ગાર્ટેબચ સમામ કરી છૂટા પડ્યા.

x x x x x

વાંચનાર, કાન્તીલાલ કેમનું છે તેની જરા તમને ઓળખાણ કરાવીએ. કાન્તીલાલના પિતા એક ખાનદાન કુટુંબમાં રહ્યો હતો. તેમનું નામ સાકર-લાલ હતું. તેઓ વજીવાનનો ધંધો કરતા હતા. પછાં લાંબા સમયથી વજીવાન કરતા હતા તેથી વજીવાનનાં ધંધામાં તેમનું ખાડું ઠીક વળતું હતું. તેમને કાન્તીલાલ રૂઝવાય એક પણ બીજું કંઈક નહોતું. તેમની પત્ની વિમળા કાન્તીલાલને ૧૨ વર્ષનો મુકામે મરી ગઈ હતી. કાન્તીલાલ નવાન-પણથી જ બાળપણમાં ગાંધાક હતો. તેની યાદદસ્ત રાક્ષી સારી હતી, તેથી જે કોઈ એકવાર વાંચે તો યાદ રહેતું. કાન્તીલાલને ૨૦ વર્ષની વયે તેના

પિતાશ્રીએ એક સારા કુટુંબની છોકરી સાથે પરણાવ્યો હતો. ૨૮ વર્ષની ઉંમરે તે સોલીસીટરની પરિણામાં પાસ થયા. કાન્તીલાલે સોલીસીટરની પરિણા પાસ કર્યા પછી મુબઈમાં એક ન્હાની સોલીસીટરની પેઢીમાં ભાગીયા તરીકે લેડાયો. કાન્તીલાલે એક ત્રણ વર્ષનો છોકરો છે. તેની પત્ની સરલા સારા સ્વભાવની અને બધા સાથે મળતાવળી હતી.

એક દિવસે સરલાએ રાતના જમતી વખતે કાન્તીલાલને પુછ્યું “ કેમ હજી પણ તમારા દીનકરરાવ લગ્ન કરવાની હા પાડે છે કે નહિ ? ”

કાન્તીલાલ — “ મહે” મહારાષ્ટ્રી બનવું ક્યું છે પણ હજી તે કંઈ હા કહેતો નથી. એતા લગ્ન પુષ્પાની સાથે થવાના હતા, પણ આજાએ પુષ્પાનો વિવાહ બીજે કયો એટલે દીનકરરાવને પણ સાગી આગ્યું છે. દિનકર હીલો છે તેથી એ બહુ દબાણ કરીયે તો બાઈ બગડી જાય, તેથી કળે કળે સમજાવી કામ કરવું જોઈએ.”

કેપડી વાતને એ મારા વીતી ગયા. આજે એમ. એ. નું પરિણામ જાણાવવાનું હતું તેથી દીનકરરાવ ઘરમાં હતો. દોઢ વાગ્યો, એ વાગ્યા ત્રણ વાગ્યા પણ તારવાળો જણાયો નહિ તેથી દીનકરરાવને ચટપટી અને ગેબરામણ થવા લાગી. બરોબર ચારને દસ મીનીટે તારવાળો પોળમાં જણાયો તારવાળાને જોઈને દીનકરનું મન પ્રકુલ્લીત થયું. તેના દોસ્ત કાન્તીલાલ તરફથી Congratulations (મુબારકબાદી) નો તાર હતો. દીનકર પાસ થયાના બપોર ભાગી સગાં વડાકાં તેમજ સ્નેહીવર્ગ દીનકરને મુબારકબાદી આપવા ગયાં.

પુષ્પાવતીના પિતા સજરજીરદાર હતા. તેઓએ ૧૦ વર્ષની ઉંમરે પેન્શન લીધું. તેમને પેન્શન ૭૫ રૂપીયા મળતું હતું. તેમને પુષ્પા શીવાય એક પણ બીજું સંતાન નહોતું; તેથી પુષ્પા ન્હાનપણથીજ લાડમાં ‘કુછરી’ હતી. પુષ્પાને વાસ્તે તેના પિતાશ્રીએ એક માસ્તર બહાવવાને રાખ્યો હતો. પુષ્પાનું ધ્યાન આજો દિવસ સહુવામાંજ હતું. ત્યાં પાંચ સાત બેરીઓ બેડી હોય ત્યાં આંગળ પુષ્પા કોઈ દિવસ જતી નહોતી, કેમકે તેણીને કોઈની કચળો કચવાનું ગમતું નહોતું. પછે સામે બેરીઓને બીજના ધરની આધી પાંખી કરવાની બહુજ ખોટી ટવં હોય છે. પુષ્પા આ બધામાંથી કરાપર સફ આપતી નહોતી. તેણીનું ધ્યાન એકલા બહુવા તરફજ હતું. પુષ્પા હાલ

મેટીકમાં અસ્થાસ કરે છે. બેરાઓના મેળાવડામાં પણ તેણી આગળ પડે તો ભાગ લે છે. કોઈ કોઈ વખત હુંકાં પણ મુદાસર બાંધી આપતી હતી. પુખ્તાને સ્વભાવ એટલો બધો મળતાવડો હતો કે મંડળની સ્ત્રીઓ પુખ્તાને ચઢાતી હતી. પુખ્તાને વિચાર દીનકરરાવ સાથે સમ કરવાનો હતો; પણ માણસ ધારે છે કંઈ અને પરમેશ્વર કરે છે કંઈ. કમનશીએ તેનો વિવાદ મદિપતરામ કે જેની હમર સમગ્રમ પંની ઉપર હતી તેની સાથે થયો. પુખ્તા આ વિવાદ થયાથી થાણી દિવસીર ચઈ, છતાં તેના ચિત્તએ પુખ્તાને વિવાદ એક ધરડા ડોસા સાથે કયો. માખાપો પેતાની છોકરીનું દીત નથી સમજતા; પેતાની એની એક છોકરીને પૈસાની ખાતર કતી આંખે કુવામાં નાંખે છે અને છેવટે પસ્તાય છે. માખાપો પેતાની ૧૬ વર્ષની છોકરીને એક ૫૦ વર્ષના બુડા ડોસા યાને એક મડા સાથે પરભાવતાં જરાપણ આંચકા ખાતા નથી.

આવા દાખલાઓ આપણે પેપરમાં વાંચીયે છીએ તેમજ નજરે નજરે પણ જોઈયે છીએ.

ઘોડા દિવસ પછી કાન્તીલાલનો કામળ દિનકરરાવ ઉપર આવ્યો; તેમાં કાન્તીલાલે તેના મિત્રને પોતાને ત્યાં બોલાવવાનું આમંત્રણ કર્યું હતું. દિનકરરાવ તેજ દિવસે રાતના જવાને તેવાર થયા. રાવારના અમદાવાદ દરો જાનતે પડેાંચ્યા. જીને દિવસે રવિવાર દેવાથી બંને દોસ્તો જમ્યા પછી આવ્યો મેટીમાં બેઠા બેઠા મુખ દુઃખની વાનો કરતા હતા. કાન્તીલાલે ઘોડી વાર પછી પુછ્યું “કેમ આઈ દવે સમ કરવાનો વિચાર છે કે નહિ? હું તારી દડા ડોસી દે અને કંઈ મમલે તો સારું” તું કંઈ દવે નહાને નથી કે તને બહુ સમજવળા પડે”

દિનકરરાવ—“આઈ કાન્તી, જામસ્તો મારા ઉપર શું કરવા ગુસ્સે થાય છે એ તને જાનજી જાણ્યું હતું કે એ, હું પરખીશ તો પુખ્તાનેજ, પણ દવે તેમ બનતું અસંભવીત છે. કેમ કે પુખ્તાને વિવાદ મદિપતરામ માયાની નાંખે ચઈ થયો છે.”

કાન્તીલાલ—“પહેલાં તું ન્દાર કશું સાંભળ્યું છે અને પછી તું તારાં લેખકર સજાવ્યા કરતે” હું અમદાવાદ રેલમાં આવ્યો તે પહેલાં મોં મામળ્યુ હતું કે મદિપતરામમાયાને Consumption (સપરોઝ) લાગ્યું પડ્યું હતું. ડોક્ટરોએ પણ આગાં ડોસી લીધી હતી. નહિ માલેજ ન્દારા એ

દોસ્તદાર તરફથી ‘કોમળ’ મંડ્યો. એ તેમાં તે જણાવે છે કે કંઈ કાલે ‘બપોરે’ બપોરે મુદિપતરામે દેહ છોડી છે. ‘આ કામળ વાંચીનેજ મહે’ તને બોલાવવાનો કામળ લખ્યો હતો. બોલ હવે હું શું જવાબ આપે છે.”

દિનકરરાવ—“All right I shall see” (હીંકે છે હું જોઈશ.)

કાન્તીલાલ—“તાં બધું બોલરાઈ બોલરાઈમાંજ ગયું છે અને જશે. હું આજે રાતના વડોદરે પુખ્તાના પિતાશ્રી ગુલાબરાયજી પાસે નહીં છું અને ગૃહે તેમ કરીને ચોકકું બેસાડું છું.”

દિનકરરાવ—યોદાના ખત વિચાર કર્યા પછી કહ્યું—“જો ગુલાબરાયને ત્યાં મહાદે ચોકકું બેસવું હોય તો મહાદે કબુલ છે.”

કાન્તીલાલ સંવિધારે રાતના વડોદરે ગયો. તેનાં મામા બલવંતરાય કે જેમાં વડોદરામાં ન્યાયાધીશ છે તેમને ત્યાં ઉતર્યો. બપોરના જમીને ગુલાબરાયને મળવા ગયા. યોદા વાર સુધી કાન્તીલાલ નહોતો પોતે ગુલાબરાયને ખાસ મળવાજી આવ્યો હોય નહિ તેવો ડાળ બતાવ્યો; પછી કાન્તીલાલે કહ્યું—“આથા હવે કંઈ પુખ્તા નહાની નથી. ૧૬મું વર્ષ ચાલે છે; હવે પરબાવવાની તજવીજ કરે તો આરંભ કરી લેવાય છે.”

ગુલાબરાય—“બાઈ કાન્તી, હું જો કહે છે તે ખરું છે પણ આપણી નાતમાં ધરનો શ્રીમંત અને બી. એ. કે એમ. એ. થયેલા હોય એવો મહારી નજરમાં કોઈ નથી. છોકરીના નરીખમાં દુરો ત્યારે દરે પરખરો.”

કાન્તીલાલ—“આથા જોડે ધરનો શ્રીમંત નહિ પણ જાત મહેનતથી દર વર્ષે કપડે નંબરે પાસ થનાર આપણી નાતમાં એકજ છે અને તે પણ કસ્યાબુદ્ધાચ આચારી દિનકર. પુખ્તાના લગ્ન એની સાથે કરો તો તે ચોખ્ખું જશે.”

ગુલાબરાય—“હું દિનકરરાવને બોળ્યું છું. સંરજ મળતાવડો પણ કંઈ તે છદ્દી અને હઠીકા છે; તે પોતાનુંજ ધાંધું કરે એવો છે એનો બાપ જીવતો હોત તો કંઈક ચોકકું બેસત. સંમંજવા મુજબ તમારો એ ફ્રેન્ડ થાય છે.”

કાન્તીલાલ—“આથા, અત્રેનું કામ આટોપી આજે રાતના હું અમદાવાદ પાછો જઈશ. દિનકરનું ‘મન જાણી’ તમને ‘મન’ સંખ્યામાં.”

કાઈનાં મન હવે યથા નહિ અને વરનકન્યાની મુરાદ મુજબ લક્ષ્મી પવિત્ર ગાંધી બંધાયેા.

દીનકર અને કાન્તીલાલે વિચાર કર્યો કે હાલમાં ચાલતી અતિરાય મોંઘવારીને લીધે તેમજ ગામમાં ચાલતા રોગને લીધે જ્ઞાતિ બોજન તેમજ વરો કરવો નહિ. આ એમનાં વિચાર ગુલાબરાયને પસંદ પડ્યા અને બંને પક્ષે નાત ન જમાડી. જ્ઞાતી બોજનને બદલે અમુક રકમ નિરાધારને મદદ સાડ અને કેળવણી સાડ જુદી કાઢી. આ પગલું જીતના વિચારનાને ન ગમ્યું.

દીનકર લક્ષ પછી તરત કાન્તીલાલના આગ્રહથી મુંબઈ ગયો અને એક સારી વેપારી પેઢીમાં નોકરી મળી. પુષ્પા મુંબઈ આવવાની હતી તેથી દીનકરરાય ધર રોધવા લાગ્યો. કાન્તીલાલની પડોરામાંજ રૂઝ મળતાં બાઢે રાખી. સરસા તેમજ કાન્તીલાલે દીનકરને ધર મંડાવી આપ્યું, એક દિવસ દીનકર, કાન્તીલાલ પુષ્પા અને સરસા બેઠા બેઠા વાતો કરતા હતા એક સામાં દીનકરનાં લક્ષ્મી વાત નીકળી. સરસાએ કહ્યું—“દીનકરભાઈ આખરે લક્ષ કરવાજ પડ્યાં ને ?”

દીનકર—“મ્હારી હઠ હું જે પકડી બેઠો હતો તેમાં હું ફાળ્યો કે તમે ?”

શી.

હુનાં છોકરાંઓ મારે શક્તિની

અકસીરે દવો.

ડોંગરેનું બાલામૃત.

શીશી ૧ની કી. આના ૧૨. ૮. ખ. આના ૪.

કે. ડી. ડોંગરે કું, ગીરગામ-મુંબઈ.

કુમારિકા.*

“મતાન્તરતામાંજ જગતની પ્રગતિનું તત્ત્વ સમાએલું છે;” એ વાક્યનો ખરો અર્થ જ્યારે એજ લેખકની “કુમારિકા” વાંચીએ છીએ ત્યારેજ માણુમ પડે છે. એ પુસ્તકના ત્રીસ પાનામાં લેખકે સામાજિક સુધારાનાં ધણા પ્રશ્નો ઉઠેસવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે; અને આવા પ્રયત્નોમાં મતાન્તરતા ચાપ તેમાં ખીલકુલ નવાઈ નથી.

“કુમારિકા” એ એક ખંડ કાવ્ય છે. એના વિચારો જુદા જુદા ખંડમાં હર્મિઓમાં વહેંચાયેલા છે. સર્વ વિચારો ‘કુમારિકા’ના મુળમાંજ મુકાયલા છે, જેમકે:—

“નથી જ્ઞાતિની પરવા મ્મને પર જ્ઞાતિ કયમ જડું નહીં!”

તથા

“હા હજરી! મોટી ઠરી ઉપકાર માનું એમનો,
ઠીક કેળવી મન ખીલત્યું ઉપકાર માનું એમનો;
પણ હૃદયને કરમાવવા માતા પિતા જ્યાં મધો પડે,
ત્યારેય શું દું મૈન્ય ધારી. પાર માનું એમનો!”

એ લીટીઓમાં ‘કુમારિકા’ દ્વારાજ જ્ઞાતિ વિષે તથા માબાપનું કહ્યું કેટલે દરજ્જે માનવું એ વિષે સર્વ વિચારો પ્રગટ કરાવેલા છે.

‘કુમારિકા’ એ:રા. વસન્તવિનોદીની પરિષદકવિ કવિત્વરાશ્મિનું-પરિણામ છે. એ એમાંની કેટલીક લીટીઓ મુચવે છે. જેમકે

હર્મિ ત્રીજી-(૩) “કુટુંબ સારે..... ..રીખાય છે.”

હર્મિ સાતમી-(૩) “ગુણ સ્વાર્થી..... માન્યતા.”

હર્મિ આઠમી-(૩) “નવ તેજમય.....શું કરે.”

હર્મિ અત્રીયારમી-(૨) જડઆત્મચૂના.....અજનું રહે.”

હવે આપણે આ પુસ્તક ઉપર ટીકા કરતાં સર્વથી પહેલાં પ્રસ્તાવના તરફ નજર ફેંકીયું પ્રસ્તાવનામાં રા. કૃષ્ણલાલ નરસિંહલાલ દેસાઈએ દુકમાં મુખ્ય બાબનો ઉપર પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે.

* કુમારિકા (ખંડકાવ્ય) લેખક રા. ચંદ્રલાલ મળીલાલ દેસાઈ.

પ્રસ્તાવનામાં) પહેલો સ્વતંત્ર... ખત:

“વિરુદ્ધ બાબે હુદય કહે તે, તે પ્રમાણે ચાલવું,”

“૦ નિયમ એ હિંસા બંધો, તે નહીં કદી તોડી શકું.”

...એ લીડીઓ ઉપર અપાયેલો છે, અને હમે રા. કૃષ્ણલાલે આપેલા મત સાથે તદ્દન મળતા થઈએ છીએ. તેઓ કહે છે કે “આ નિયમ સાધારણ સૂત્ર તરીકે ખરાબર છે અને તે અમુક પ્રસંગોએજ મૂકવો જોઈએ. કોઈ પણ રીતે એમાંથી આડઅવગણ નવાય એવા ‘હવનમૂત્ર તરીકે સ્વીકારતાં કદાચ પછે આંચકો ખારો. અને લગ્ન જિવા પ્રસંગમાં એક સોળ વર્ષની બાળા ફક્ત પોતાના હુદયની ઈર્ષ્યાને વરા થઈ વર્તે એ બદ્ધ ઈચ્છવા જોતી નથી.” આ થાત તદ્દન નિર્વિવાદ છે. કુમારીકાને પોતાના હુદયની ઈર્ષ્યા સાથે, કોઈની સારી સલાહની પણ જરૂર છે. અને સત્તાહ ઉપર પૂરતું ધ્યાન આપવાની પણ જરૂર છે. એ સત્તાહ અને પોતાના હુદયના વિચાર એ જ મળતા આવે, તો બન્ને ઉપર પૂરતો વિચાર કરવો ઘટે છે. પરન્તુ એકદમ પોતાના અમુક વખતના વિચાર ઉપરથી દોરવાઈ જવું એ ઈષ્ટ નથી.

ત્યારબાદ પ્રસ્તાવનાકાર “દિવ્ય પ્રેમ,” “હુદય પતિ” વિગેરે શબ્દો ચર્ચા, એ શબ્દો પ્રમાણે વર્તન કરવાને માટેનો કપાય ‘દૃઢાઉડા’ સૂચવે છે. યુરોપ, અમેરિકા, વિગેરે દેશોમાં આ રિવાજ પ્રચલિત છે, અને તેનું અનુકરણ કરવાનું રા. કૃષ્ણલાલ કહે તે સ્વાભાવિક છે. પરન્તુ અમેરિકા જગેરે દેશોમાં દરેક વર્ષે થયેલાં લગ્નના અમુક-ટકામાં બંગાળ પડે છે, અને તેને લીધે કેટલાં શુદ્ધ પામમાલ થાય છે. બીજું રિવાજ દાખલ કરતાં પહેલાં કેટલાક રિવાજ દૂર કરવાની જરૂર છે—દાખલા તરીકે ‘પુનર્લગ્ન પ્રતિબંધ’ અમુક સ્ત્રીને દૃઢાઉડા અપાયા પછી, તે ફરીથી પરણી શકે કે નહીં; પરન્તુ જો પુનર્લગ્નનો રિવાજ દાખલ કરે તો તે ફરીથી પરણી શકે. બીજા ધણા રિવાજો એવા છે કે દૃઢા ઉડાના રિવાજની પહેલાં દાખલ કરવા કે કાઢી નાખવાની જરૂર છે. અને આપણી સાતિમાં નહીં પણ સમસ્ત ગુજરાતમાં જેતાં આ રિવાજ દાખલ કરવાનો વખત હતો આખો જણાતો નથી. દાસમાં ખાસ જરૂરીયાત પુનર્લગ્ન, આજીવિધવાનિવેધ વિગેરે રિવાજો દાખલ થવાની છે, અને દૃઢા ઉડાનો રિવાજ વખત આવતાં એની મેળેજ દાખલ થશે.

ત્યાર પછીથી પ્રસ્તાવનાકાર “સ્ત્રીઓને નિર્વાહ” સાર પૂરેલો પર આધાર રાખવાની જરૂર નથી ” જગેરે વિચારો સૂચવે છે. પરન્તુ સ્ત્રીઓ પૂરેલો પર

આધાર રાખવાનું મૂકે છે, તે પહેલાં એમની આંતરિકતાનો પ્રશ્ન એમની કેળવણીએ ઉકેલવો જોઈએ. એમને એવા પ્રકારની કેળવણી આપવી જોઈએ કે જેથી તેઓ સહેલાઈથી પોતાનું માનવર્ણુ ગુજરાત ચલાવી શકે. અને ત્યાર પછીથી બાળાઓને જીન્દગીના આરંભથીજ લમના વિચાર આવતા અટકશે.

ત્યાર પછીથી “ નથી જ્ઞાતિની પરવા અને, પરજ્ઞાતિમાં કયમ જનું નહીં ” એ કુમારીકાના વિચાર ઉપર પ્રસ્તાવનાકાર ટીકા કરી કુમારીકાના વિચારને ટોકા આપે છે. પરંતુ અમારું માનવું છે કે આ લીટી ઉપર વધુ ટીકાની આવશ્યકતા છે. રા. વસન્તવિનોદીએ આ લીટી લખી હતી ત્યારે ભાગ્યજ ખબર હતી કે એ લીટીમાં આખા હિન્દની જ્ઞાતિવ્યવસ્થાનો મુખ્ય પ્રશ્ન તેમણે ચર્ચ્યો છે. જ્ઞાતિવ્યવસ્થા, અંદર અંદર ભોજન વ્યવહારથી નહીં, પરંતુ લગ્ન વ્યવહારથી તૂટી પડશે, એટલે હુકમાં તેઓએ આ લીટીમાં જ્ઞાતિવ્યવસ્થાને બદલિકાર કરવાનો મત આપ્યો છે. હવે આપણે એના ઉપર વિચાર કરીએ.

જ્ઞાતિવ્યવસ્થા સામે ધણા આક્ષેપો મૂકવામાં આવ્યા છે. ‘એક એ છે કે તેને લીધે આપણું વિચાર ક્ષેત્ર અતિ સંકુચિત થાય છે. તેને લીધે “ મદાર હિન્દ, મદાર ગુજરાત ” એવા વિચારોને બદલે મદારી જ્ઞાતિ અને મદારો જ્ઞાતિબંધુ, એવા વિચારો આવે છે. એ વાત તદ્દન નિર્વિવાદ છે. બીજો આક્ષેપ રા. વસન્તવિનોદી મૂકે છે તે છે. જ્ઞાતિવ્યવસ્થાને લીધે લમનો પરસ્પર ભવહાર પણ બહુ થોડી દીશામાં ફેલાયેલો રહે છે. આ પણ અતિ ગંભીર આક્ષેપ છે. પરિણામ, કન્યાવિક્રય, વગેરે પણ આ જ્ઞાતિવ્યવસ્થાનું જ પરિણામ છે. આ એક હિન્દી પ્રબલો માટે પ્રશ્ન છે. પરંતુ બીજા બાબતો પણ તપાસી જોઈએ.

જો આપણે ઇતિહાસ તરફ નજર ફેરવે તો જણાશે કે, જો હિન્દુ પ્રજામાં જ્ઞાતિના ભાગ ના હોત, તો હિન્દુ પ્રજાનું નામ તે શિક અને રોમન પ્રજાની માફક ભૂતકાળના ઇતિહાસનું નામ યઈ પડત. વળી આ જ્ઞાતિવ્યવસ્થાને લીધે ધણા સુધારા થઈ શક્યા છે અને થઈ શકશે, દાખલા તરીકે આપણે ‘ સ્વદેશી વસ્ત્ર ’ લઈએ. જો દરેક જ્ઞાતિના મુખ્ય માણસો જો આખા હિન્દને આ વસ્ત્ર લેવડાવાનો પ્રયત્નો કરે તે કરનાં પોતાની જ્ઞાતિમાં આ વસ્ત્ર લેવડાવવાની યોજના પડે અને જો દરેક જ્ઞાતિ એ વસ્ત્ર ધારણ કરે, તો આખું

હિન્દ સ્વદેશી, વસ્ત્રધારી થઈ, બધા કારણકે "What individuals are, those Nations will be." બીજું જે દરેક જાતિના માણસો પોતાની જાતિના બાળકોમાં, રમતમમતનો, બાળ, હસત ફરતી તેમનું શરીર સુધારે તો થોડા વખતમાં બળવાન, હિન્દ, પાક, હસત પાવ. આ પ્રમાણે આપણે જાતિવ્યવસ્થામાંથી, પણ અનેક લાભ, કાઢી શકીએ.

પરંતુ એમ ધારે કે જાતિવ્યવસ્થા તરી અને અંદર અંદર લગ્ન થયાં, તો શું બીજી જાતિવ્યવસ્થા લેવી ચલા નહીં પામે ? "કુમીરીકા"ને પર-જાતિમાં નહીં પરણવા દેનાર માખાપો પોતાથી એકાં પેસાદાર કે હવરતા ધંધાવાળાને પોતાની કન્યા નહીં આપે, અને યુરોપની માફક પૈસા અને ધંધા પ્રમાણે જાતિવ્યવસ્થા યરી.

આ ઉપરથી લેખક જાતિબંધન તોડવાની વિરહ છે એમ નથી, પરંતુ એટલું જો અર્થજ છે જાતિવ્યવસ્થાએ બહુ મોટા અને સુચવાડા ભરેલા પ્રશ્ન છે. એને તોડતાં પહેલાં પૂરતો વિચાર કરવો પટે છે. જેમ બાળ લગ્ન વગેરે સામે આપણે એકદમ યઈ શકાયે છીએ તેમ આની સામું પૂરતો વખત વિચાર કર્યા વિના યઈ શકાયે એમ નથી. અને એ પ્રશ્ન ઉપર વધુ ધ્યાન આપવું પટે છે.

હવે આપણે પહેલી ઉમિં તરફ વળીશું. પહેલી ઉમિંનો લાવાઈ નીચેની જે લીટીમાંજ લગભગ સમાવેલો છે:—

"ડગલે ડગલે નિરાદિને મારી સત્તાદ પ્રીતે પુછે,

મુજ છવન સાથી શોધવાનો ત્યાં મને અજગી કરે."

આ વાત હૃદય સત્ય છે. અને આને લીધે "કુમીરીકા"ને પોતાના માખાપ, ઉપર યુરસો, હસત પાવ એમાં નવાઈ નથી. હવે આપણે "છવન સાથી" શોધવાને માટે જેમ યુરોપમાં રિવાજ છે તેમ ચાલેતો કેમ—એટલે કે કન્યા પોતાના પતિને પોતિજ શોધે તો કેમ એ સંવાદ તરફ ચાલેજ વિચાર કરીએ.

આ રિવાજમાં તેના ફાયદા તેમજ ગેરફાયદા પણ છે. રા. કૃષ્ણલાલ પ્રસ્તાવનામાં કહે છે તેમ સોળ વર્ષની બાળા-પુત્રવપતિ, વિગેરેના કાંઈ અર્થ હઈ Passions થી દોરવાઈને, પાછળથી પસ્તાવો કરે એવા બનાવ બનવા સંભવીત છે. બીજું આ રીતે દરેક કન્યાએ પોતાને બાળમાં

ખપવાનું હોય તેમ તૈયારીઓ પણ સખવી પડે છે. કારણ કે તેમને યુવકોને પોતાના તરફ આકર્ષવાના હોય છે. આ સમયે રા. હરદયાળનો લેખ કે જે ૧૯૧૨ના એક “મેડર્નરીયુ”માં છપાયો હતો તે યાદ આવે છે. તેઓ એ લેખ—“A woman in the west”—માં લખે છે કે ‘પાશ્ચાત દેશોમાં દરેક સ્ત્રીને પોતાનો પતિ સોંધવાનો હોય છે તેથી લગભગ મરજ્યાત ગુલામીમાં સંડોવાયું પડે છે. દાખલા તરીકે તેઓ કહે છે કે ત્યાંની સર્વે બાળાઓને પીયાનો આવડે છે તેનું કારણ શું? શું પશ્ચિમની સર્વ પ્રબલ સંજિત પ્રિય છે? તેઓ કહે છે કે ના. પરંતુ દરેક બાળાને તેની માતા, તેને પ્રિય હોય કે ના હોય તેાપણુ પિયાના ઉપર તેને નાનપણથી જ બેસાડે છે. કોઈ બાળાને સંજિતનો સોખ ના હોય અને બહારના કુદરતી દેખાવો જોવાને મન દોડતું હોય, તેાપણુ તેણીને ફરજિયાત શીખવું પડે છે. રા. હરદયાળ લખે છે કે આવા અનેક દેખાવો તેણીને લગ્નને માટે તૈયાર કરવા પડે છે, પણ પુરોપીથન રિવાજમાં આ રિવાજ ધણા બીજા ગૌરવાયદા હશે. માટે સર્વથી સારો રસ્તો, તે માબાપ અને પુત્રીનું સહકાર્ય છે. એટલે કે માબાપ બંને લગ્ન ગોઠવે પરંતુ કન્યાની મરજી વિરુદ્ધ એ લગ્ન ન થવું જોઈએ. જો કન્યાનું મન બીજે પરણવાનું હોય તો એવું લગ્ન કન્યાના મા બાપે ગોઠવવું જોઈએ.

બીજી તથા ત્રીજી ઉર્મિમાં “કુમારિકા”ને પોતાની સાહેલીઓની સ્થિતિ જોઈ પોતાના ભાવિ ઉપર વિચાર થાય છે એ સ્વાભાવિક છે. ત્રીજી ઉર્મિમાં વળી:—

“ઠીક પુત્રિ ઠેકાણે થયી, સીરભાર ઉતર્યો છે હવે,” એ માબાપોના વિચાર જણાવ્યા છે. ત્યાં સુધી આપણી સમાજમાંથી વર્ગવિક્રય જેવાં રિવાજ નિકળ્યા નથી ત્યાં સુધી આવા વાક્યો, બંને પછી તે “કુમારિકા”ના કાંતને ગમે તેટલાં અપ્રિય હોય—તેાપણુ નીકળવાતાજ.

ચોથી ઉર્મિમાં રા. વસન્તવિભોદીએ લગ્ન જ્ઞાતિ બહાર થાય કે નહીં તે વિષય ચર્ચ્યો છે. અને તે વિષય ઉપર ટીકા થઈ ગયેલી છે.

છઠી ઉર્મિમાં “કુમારિકા” જોલે છે કે:—

“નહિ સરીર પતિની ચાંચના, કે હૃદયપતિની પ્રાર્થના;
કેવળ સ્થૂલે વૃત્તિ નહી, છે દિવ્ય પ્રેમની વાંછના.”

આમાં “કુમારિકા” “હૃદયપતિ” પસન્દ કરતી વેળાયે, રા. કૃષ્ણલાલ કહે છે તેમ, દોરવાઈ જવાનો સંભવ છે. વળી અહીંઆ એક ખીને પ્રમ વફાવે છે. ફુનીયામાં “દિવ્યપ્રેમ” વગેરે, જેને અંગ્રેજીમાં—Romantic Love કહે છે, તેવી ચીજ છે કે જેમ રા. વસન્તવિનોદી આગળ કહે છે, તેમ “પદ્યવૃત્તિના નિયત્સલિક ખેડે, જગત્ આ ચાલી રહે” શું ફુનીયામાં દિવ્ય અખન્ડિત પ્રેમ રાકય છે ?

આમજ જતાં સાતમી હરિમાં ધર્મ જેવા વિષય ચર્ચાયા છે. તેમાં પહેલાં, પ્રશ્નને ત્યાં જો સર્વ મતુષ્ય સરખાં છે તો અહીં કેમ નહીં ? એ સવાલ મૂકાયો છે. હમે એના જવાબમાં કહીશું કે અહીં તે વાત બનવી અંરાકય છે. જો જ્ઞાતિબંધનો તરફે તો પૈસા પ્રમાણે જનસમાજમાં ભાગ તો રહેશેજ. અને કોઈ મજૂ દિવસ ફુનીયા પ્રભૂના દરબાર જેવી નહીં થઈ શકે.

આમજ જતાં તેઓ કહે છે કે:—

“શુભસ્વાર્થ સૂતી ભાવનામય કાર્ય, કરવાં ટેકથી,
મુદ્દ વિમલ પરિમલ સ્નેહની વરસાવથી સૂરનેદથી.”

હમે કહીશું કે આખા પુસ્તકમાં એજ હીટીઓ ઉપરની છે. તેમાં ધર્મની આખ્યા આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. ઉઠી જે હીટી

“નદિ હ્રમમાં પણ છવનમાં પ્રશુ તેજને ઉવારવાં,
છ એજ ઉત્તમ ધર્મ; ને મ્હને એજ ધર્મ માન્યતા.”

ગુજરાતને જોઈ લાગુ પડે છે તેટલી ભાવ્યેજ કોઈને લાગુ પડતી હોય. ગુજરાતના સમાજ સેવકોને, ગુજરાતના રાજદારીઓ અને ગુજરાતના વકીલોને જો હ્રમ અને હૃદયને એક રાખીને કાર્ય કરે તો ગુજરાતનું ભાવિ ફરી નવ. પરન્તુ ગુજરાતના લોકો બોલવે શરામટી કાર્યે શરા થતાં દંભ કેટલોક વખત નીકળી જશે.

આઠમી હરિમાં એજ કહે છે કે:—

“જસ તાણીઓ લે છે બધા, કર્તવ્યમાં પણ કાયરાં,
બહુ એમના પાપે દિનોદિન બન્ધનો જકડાય છે.”

અમે કહીશું કે આ આરોપ ગુજરાતપર તદ્દન સત્ય છે. ગુજરાતે ધણું ગુમાવ્યું હોય તો તે ફક્ત તાણીઓના શરથી આરંભે અને પાછળથી કંડાનાર થઈ જવામાં છે.

ભીડવાળી રેલ્વેની ગાડીઓ, વિગેરે જે જગ્યાઓએ બારે ગરદી થતી હોય તે બધી જગ્યાએ જવું નહીં, ઠારણુકે ગરદીને લીધે ત્યાં એ રોગ લાગુ પડવાનું જોખમ રહે છે. વળી જ્યાં જ્યાં કોઈ માણસોને ઈન્ફ્લુએન્ઝા થઈ ગયો હોય તે તે જગ્યાએ પણ જવું નહિ. (૨) હવાની આવળ પુટથી થાય તેટલા સાફ તમારા ઘરનાં બારી બારણાં હવાડાં રાખવાં. જેમ હવાની આવળ સારી રીતે થાય તેમ રોગથી પીડાવાનો સંભવ ઓછો રહે છે. ખાસ કરીને સુવાના ઓરડામાં સારી રીતે હવાની આવળ થવી જોઈએ. હવાની આવળ સારી રીતે થતી ન હોય એવા ઓરડામાં સુવું તેના કરતાં પુરવું ઓઢવાનું ઓઢીને બને ત્યારે ખાલી જગ્યામાં સુવું એ વધારે સારું છે. (૩) શરીરને વંદુરસ્ત રાખવા સાફ ગરમ કપડાં, પહેરવાં, પુરતો પૌષ્ટિક ખોરાક લેવો (પણ અતિશય વધારે લેવો નહિ) અને ખુલ્લી હવામાં કસરત લેવી. વળી સૌથી અગત્યની વાત એ છે કે આ રોગના સંબંધમાં બહુ વિચાર કર્યા કરવો નહિ.

ઉપરની સાવચેતી લીધાં છતાં જો તમને ઈન્ફ્લુએન્ઝા થાય, તો જરૂરની વાત એ છે કે એકદમ સુઈ જઈ પુરેપુરો આરામ લેવો અને દાકતરની દવા લેવી. બને તો ઈલાયદા ઓરડામાં સુવું. ઉધરસ ખાધાથી, ઈંકવાથી, અથવા થુંકવાથી તમારી સારવાર કરનારા તથા આરાધાસનાં બીજાઓમાં ઈન્ફ્લુએન્ઝા ફેલાય નહિ તે વિશે ખાસ સંભાળ રાખવી. ઉધરસ તથા ઈંક ખાતી વખતે હમેશાં મોં તથા નાક આગળ રૂમાલ રાખવો. રૂમાલને બારંબાર બદલવા કરવો અને તેને સુષી દેવામાં આવે તે પહેલાં (શીનાઈલ જેવી) રોગ-બીજનારાક દવામાં બાળીને અથવા પાણીમાં ઉકાળીને તેમાંના રોગબીજનો નાશ કરવાની તજવીજ કરવી. દરદીઓએ વાપરેલાં હુવાલે, ચાદરો, પ્યાલાં અને બીજી સઘળી વસ્તુઓ, ખાસ કરીને દરદીને મોંઠે અડકતી હોય એવી વસ્તુઓ અથવા જે વસ્તુઓને દરદીને શ્વાસ અથવા તેનું થુંક લાગતું હોય તે વસ્તુઓમાં પેટેલાં રોગબીજો પણ નાશ કરવો. ઈન્ફ્લુએન્ઝાના દરદીઓની સારવાર કરનારા અથવા તેમના સમાગમમાં આવનારા લોકો ભરખો પહેરી રાખે અને દરદીને અથવા તેના હુવાલ વિગેરેને અડક્યા પછી હાથ ધોઈ નાંખે તો સારું. કોઈ દરદીએ વાપરેલો ચોરડો પાછો વાપરતા પહેલાં તે બરાબર સાફ કરી નખાવવો અને રોગબીજનો નાશ કરાવવો તથા તેમાં હવાની આવળ થવા દેવી. પહેલાં બધો સરસામાન સાફ કરાવી નાખીને

‘પણ’ તે તરફમાં ‘મુજી’ રાખવો. ‘ધરમાં’ સારવાર ‘ઘેઈ’ રાકે એમ નહીં હોય તો ઈશ્વીતાલમાં જતાં ખયાલું નહીં. ત્યાં સારા ‘ઘેઈ’ જવાનાં વધારે સારા સંભવો છે. ને, ખીજે, અમર્યનો, નિયમ માળવો જરૂરનો, છે તે એ કે, સારા યવાના વખત - દરમિયાન ન્યુમોનિયા ન થાય અથવા ખીજે કાંઈ બગાડો ન થાય માટે, તબીબી સુધરતી જવા માંડે તે વખતે કદી હવામાં જવું નહિ.

“સહકાર્ય અને તેની આર્થિક, સામાજિક તથા નૈતિક શક્તિ.”

સદ્કાર્યનો શુભ પ્રથમ સામાજિક છે. અને તે કેળવવાથી આર્થિક અને નૈતિક પરિણામો નોઈ સકાય છે. આ સદ્કાર્ય ન્યારે તેના ખરા સ્વરૂપમાં ઉપલા પરિણામોને જન્મ દે છે ત્યારે તેના બીજા સ્વરૂપમાં તે દુર્ગુણોની પણ જન્માવટ કરી શકે છે. આ જન્માવટને આપણે બદમાસીનું ટાણું બ્યાજબી રીતે કહી શકીએ, આ ટાણું અને દર્શાવવાની મતલબ ફક્ત દુર્ગુણોથી ચેતતા રહેવા પુરતી છે. કેમકે સારું પરિણામ લાવતાં હંમેશાં ધણી તકલીફ અને વખતનો વ્યય કરવો પડે છે ન્યારે જુરું પરિણામ લાવતું ધણું સહેલું કામ છે. તે કાર્યનો કોઈ ગંડો માણસ પણ કરી શકે છે. મકાન બાંધવામાં કાર્ય કસલતા ધણી નોઈએ છે, તોડે પાડવામાં તેવી જરૂરીયાત રહેતી નથી. દુર્ગુણ લાવવાને સત્સંગની જરૂર નથી ફક્ત તેની ગેરહાજરીજ બસ છે, ન્યારે સદ્ગુણ સંપાદન કરવા માટે સત્સંગ હંમેશા જ-યો રહેવાની અગત્યતા રહે છે.

સદ્કાર્ય એ હંમેશાં દુઃખના વખતમાં સારો ભાગ ભજવી જતાવે છે. દુઃખ કમી કરવાની સારી શક્તિ તેમાં રહેલી છે. વિચારની આંપણે અને શક્તિના બળાબળથી શુભકાર્યમાં ને પરિણામ નીપળે તે હંમેશાં સારું જ હોઈ શકે. એકત્ર બળનું પર્યવસાન એ ફક્ત કલ્પના નથી અને કોઈપણ સદ્કાર્યના સંબંધમાં તેને તેવા ઉદ્દેશથી પણ કાંઈક નોંસ મળે છે. કુદરત હંમેશાં તેવી મદદ દેવા તૈયાર છે. ફક્ત બુદ્ધિપૂર્વક પ્રયત્ન આદરવો નોઈએ છે.”

સદ્કાર્ય યુરોપમાં ફોલ્કમંદ નીવડી ચુક્યું છે અને ધંધારોજગારને સારું ઉત્તેજન દઈને બ્યાજના દરો કાણુમાં લાવી રાકેલું છે. ત્રીસ ટકાનાં દર

પાંચ દકાના કરી. રાકેલું છે અને તેની જલામણ બેધડક, સારી દિમ્મતથી દોઈપણ દેશકાર્ય માટે કરી રાકાય તેડું છે.

સહકારિના પેટામાં નૈતિક કે સમાજિક અને આર્થિક કે દેશાંતરિના સર્વ બીજા રહેલા છે. સ્વરાજ્યનું તે પહેલું પગથીયું છે અને અર્થશાસ્ત્રનો તે પહેલો પાક છે. સૌજન્યતાની તે શાળા છે. અને સત્યદેવ તેનો મુખ્ય શિક્ષક છે, જે દેશમાં વખતની કિંમત નહીં હોય અથવા જવાબદારીનું બોમ ઓકું હોય ત્યાં તે રિયલિટીનું સારુ બાન સહકાર વડે યાય છે. જીભેદારીઓને તે નમત કરે છે. અચેલો વખત પાછો મૂલતો નથી, વખતની કિંમત નાણાંથી બદા છે, સાખ લાખ કરતાં પણ વધુ કિંમતી છે તેનું આમાં વહેવાર જ્ઞાન સચોટ મળી રાકે છે, નૈતિક શું છે, હિંમત શું છે, જીવંતી અને સારા સહેવાસથીજ વધે છે અને સમાજને વધારવાનો આ ધણો સારો યોગ છે.

જે પ્રદેશમાં ઘટલી અનુરૂપતા જણાય ત્યાં આવા મંડળો દાખલ કરી રાકાય છે. અને તે જ્યારે આદર્શરૂપ બને છે ત્યારે આનુબાહુ તેની મુલાકાતો આફેરી ફેકાય છે. તે માટે બહુ જાહેરાત જોઈતી નથી ત્યાં લોક એકબીજાની સાથે દળીમળીને ચાલે છે એકબીજાનો બરાસો સારી રહેશે કરી રાકે છે. અને સ્વાશ્રયી બનતાં શીએ છે ત્યાં રાજ્યની મદદ ફક્ત ઉપરની દેખરેખ પુરતીજ જરૂરી છે. રાજ્યની પ્રભમાં આ ઉત્તમ સદ્ગુણો જ્યારે ઉદ્ભવે છે ત્યારે તે સદ્ગુણોના બાઈબંધો પણ પુકેપુકે તેમને મદદ કરે છે અને જ્યારે રાજ્યમાંથી આવે સારો અધિકારી વર્ગ તૈયાર થાય છે ત્યારે તેની દોઈ રાજ્યથી અવગણના કરી રાકાતી નથી. દેશના સર્વ કાર્યમાં તેમનો હિસ્સો વગર નોંધ થયે પણ કાર્યમ રાખેલો સમજવાનો છે.

ત્યાં પ્રભ આ પ્રમાણે તૈયાર થાય ત્યાં સર્વ માર્ગ સુલભ થાય છે, સહકારથી માંદોમાંદેડું કાર્ય ઉકેલવા ઉપરાંત બીજું પણ ધણું થઈ રાકે તેમ છે. સત્યતાનાં છેલ્લા મહાન મુદ્દમાં પણ ખીતરાજ્યોએ સાથે રહીને શું કરી બતાવ્યું છે તે જાનલહેર છે. વખત એવો આવી લાગ્યો છે કે આખી દુનિયા પોતાના હક્કનો ખ્યાલ કરતી થઈ છે. હવે તેમને ફક્ત પોતાની જવાબદારીઓનો સારો ખ્યાલ દેવાની જરૂર વધી છે અને તે જરૂરીઆત એક જાંબીર ફરજ સમાન છે. કાયદાના ઘટતા અંકુરો નીચે આ હીલચાલને હિંમત દેશની કેળવણીને મુખે ધરતી જોઈએ.

સદકાર્યના કુંડળામાં કોઈ વિશ્વ વિદ્યાલયની પદવી સંપાદન કરનારાજ દાખલ થઈ રાકે છે તેવું નથી. સાક્ષર અને નિરક્ષર, ઉચ્ચ અને નીચ, મિત્ર અને શત્રુ, શ્રીમંત અને ગરીબ એ સર્વને આમાં સ્થાન છે. સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ સાધવાનું તે ખરું સાધન છે અને જન સેવાને તે ચોખ્ખો નમુનો છે. દેશને કોઈપણ દીશામાં આગળ વધારવાનું તેમાં કદી ઘટે નહીં તેવું બળ છે, આત્મશ્રદ્ધા એ તેનો ખરો સિદ્ધાંત છે અને વિશ્વાસ એ આખી સંસ્થાના સઘળા દ્વારની એક સામાન્ય કુંચી છે. પોતાને માટે બધા અને બધાને માટે પોતે એ આ બ્રાહ્મણનાનો મુદ્રાલેખ છે.

સમાજ સુધારણા કરવી હોય, સામાન્ય કેળવણીનો પ્રચાર કરવો હોય, દેશની દરિદ્રતા અને ગરિબાઈ દૂર કરવાં હોય અને પ્રજામત ખરેખર કેળવવો હોય તથા તેમની સર્વની જીભેદારી સારી રીતે બમત કરવી હોયતો મને કહેવાને આંત્રણ લાગતી નથી કે તે સર્વનો એક સરળ માર્ગ સદકારી મંડળીઓ યોજવાનો છે.

નામદાર સરકારે આ દિશામાં અત્યાર સુધી જે કાર્ય કર્યું છે તે બદલ આપણે તેમના જાણી છીએ પરંતુ કરવાનું સઘળું થઈ રહેલું નથી, પ્રશ્ન બાકી છે. નામદાર સરકારે આવી મદદમાંથી દૂર પલાનું નથી. કાતીલ મોંઘવારીને લીધે અને હોકાનાં રહેણી જેમ જેમ વધુ ખરચાલ થાય છે તેમ તેમ તેની યોગ્ય દવાઓ રોપી કઢાવી તે બદલના જરૂરી ઔષધાલયો કામ કામ કરવા ભેઈરો, પરિણામે જે કાર્ય કાયદાથી કે દધીઆરથી નહિ અને તેવું સદકાર્યથી બની આવેલું જણાયો. સારા નિતિમાન અને સ્વાશ્રયી રાહેરી પેદા કરવાનું આ એક કારખાનું છે અને તેમાંથી પેદા થતું દ્રવ્ય માને નીકળી આવતો સાદસીક નરો, એ દેશનું એક મોટામાં મોટું ધન છે, નામદાર રાહેનરાહે આમાં બહુ મોટું બલિષ્ઠ ભેયું છે અને કોણ કહી શકશે કે આ વિષ્ણુત્તા ખોટી છે ?

અંબાશંકર મલ્લ.

અયોગ્ય અનુકરણ.

ગે. પ્ર. ત્રિમાસિકના અધિપતિ જોગ, મુ.બઈ.

સાહેબ--આ નીચેનો પત્ર આપણી જ્ઞાતિ તરફથી પ્રસિદ્ધ થતા ત્રિમાસિકમાં
છાપી ઉપદ્રવ કરશે:—

મનુષ્ય જાતિમાં અનુકરણ કરવાની બાબત સદૃજ હોય છે તદનુસાર
લગ્ન થા જનોઈ જેવા માંગલિક પ્રસંગે પ્રાચીન દેશનું અનુકરણ કરી ચાંસ્લાને
બદલે Present બેટ આપીએ છીએ. આ અનુકરણ હવે અનુકરણ નથી પણ
દ્રઢ થતો રિવાજ છે બેસારાક મિત્ર પાસેથી ચાંસ્લો લેતો અયોગ્ય લેખાય
તેથી આપા બુરાસીના અવસરે કાંઈ માદદારનીના ચિન્હ ખાતર બેટ આપવી
એ કાર્ય મુતિપાત્ર લેખાય. ચાંસ્લાની તો સામાન્ય રીતે હદ છે કિન્તુ બેટ
ફેટલાની આપવી, ફવી આપવી તેની તો હદજ નથી. ફલાલા લાઈએ ડા. ૪૫ના
એરીંગ આપ્યા તો મદારે ડીકમ્પી બહેનને રૂ. ૧૦૦ની રીસ્ટવોય આપવીજ
જોઈએ. નહિં તો મદાર નાક વઢાય !

આપા દાક્ષીકેશીના દાખલા ધણા મેળુદ છે. ઉાકરાના રનેહીના
લગ્ન થા જનોઈ આવ્યુ કે માળાંપના જાજવાપર પ્રત્યક્ષ કે પદેશ રીતે કાતર
મૂકાય છે. આના અંજ આપા માંગલિક પ્રસંગો તો માળાંપના મનને ત્રાસ-
દાયક થાય એમાં નવાઈ નથી.

આ રિવાજ એકલા અમદાવાદમાં જ છે. એમ નથી. ભર્યમાં ને મુરતમાં
આ રિવાજ પ્રચલિત છે એટલુંજ નહિ પણ તેની વધુ પ્રગતિજેવામાં આવે છે.
કાંઈ રથને તો વર્ષગાંક, ઉપલા વર્ષમાં ગયો તે બદલ, ઈ. પ્રસંગોએ પણ
બેટ અપાય છે.

આપા માંગલિક પ્રસંગે બેટ કેવા પ્રકારની હોય છે તે જોઈશું તો આપણને
સદૃજ અનુમાન થશે કે કાં તો કિંમતમાં બારે અને લાગ્યેલ વપરાશમાં
લઈ શકાય, યા તો કિંમતમાં હલકી ને વપરાશને લાયકજ નહિં. આના
કરતાં પોતાની શક્તિ પ્રમાણેજ હર હંમેશના ઉપયોગમાં આવે તેવી સાધારણ
ચીજની બેટ થાય તોજ ગાડ. મળના કે મળના આડપરથી કુદી પડવાની
જરૂર નથી. નહિ તો જ્ઞાનું તે સોનું તેજ કહેવત પ્રમાણે ચાંસ્લો કરવાનો

રિવાજ અત્યુત્તમ થઈ પડે. ચાલેલામાં સાધારણ વર્ગના માળાપોને તેમજ બીજાં અન્ય કોઈને મદદ કરવામાં આવે છે. ને ટાંછું આનંદમાં ગળાપ છે તો તેથી વિરૂદ્ધ આ બેરનો રિવાજ છે. ચાલેલા કુરસદે લેવાય છે ને મોકલાય છે કિન્તું બેર તો હંસત મેળાપ વંખતેજ આપવી જોઈએ; એટલે સાંકડા ધરમાં ધરકન્યાનાં જોડાપર અસંખ્ય મધમાખીઓ શું શું કરી મૂકે છે ને વડોલોની અદખા સાચવવામાં પણ ન્યુનતા જોવામાં આવે છે. અથવા તો અતે ધક્કામુક્કોને લીધે મન હંથા યાય છે ને દીલ ખાટાં યાય છે.

આ બીના ધ્યાનમાં લઈ સર્વ કોઈ બાઈ કે બહેન પોતાના ગળવા તરફ નજર રાખી આ અનુકરણ કરે તો ઠીક, નહિ તો ભવિષ્યમાં સારું પરિણામ નહિ નિપજે એમ લાગે છે.

લી. જ્ઞાતિખંધુ.

ઠેલકોને જવાબ.

૨૧. ઠ.—દૂર દૂર સંખંધી તહમારો લંબાણુ પત્ર મળ્યો છે. અમદાવાદ દૂર દૂરના દૂરદીઓ તરફથી હિસાબ હજી પ્રગટ થતો નથી તે સંખંધી આ પત્રમાં અવરનપર અમ્હે સદ્દે દૂરના દૂરદીઓનું ધ્યાન ખેંચું હતું. દૂરદીઓને વકીલની સલાહ લઈ નોટીસ આપેા અને નોટીસનો જવાબ તહમને ન મળે તો છેવટ કોર્ટનો આસરો લેવો. કતાવળા પગલાં લેવાં નહિ.

૨૧. ભટ્ટચી—ઈન્દુએન્ડ્રા વગેરે રોગો વખતે ભરૂચમાં બેડપેન-આઈસ બેગ વગેરે સાધને સાંચે ને હાડભારીઓ પડતી હતી તે બાબતનો તહમારો પત્ર મળ્યો છે. બને તેટલાં સાધનો ભરૂચ સાડ અમ્હોએ પુરાં પાડયાં છે જેની ખબર આ પત્રમાં અન્ય સ્થળે છાપી છે.

૨૧. ઠાકોર—“ભરૂચની સ્કુલોમાં આપણી જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓમાંથી પહેલા વર્ષના કોઈ પણ વિદ્યાર્થીને મેટ્રીકનું ફોર્મ મળ્યું નહિ. પ્રથમથી છાકરો એકાદ બે વિષયમાં નપાસ થતો હોય તો સરસીફારસ લગાડી નીચલા ધોરણમાંથી ઉપલા ધોરણમાં ચડાવવા કોશીસ યાય છે. જે વિષયમાં નપાસ થયો હોય તે વિષય પાકા કરાવવા ઉપર લક્ષ આપવામાં આવતું નથી અને મેટ્રીક વખતે ફોર્મ મેળવવા પણ સીફારસ ચલાવે છે. વગેરે.” તહમારા

પત્ર સાથે અગ્ને મળતા થઈએ છીએ અને તે સંબંધી અગ્ને એક આગતા અંકમાં લખી ગયા છીએ.

૨૧. મ.—અમુક શુદ્ધચના ધરાવી તમામ ખજાર અંતરે છપાય છે તેનું કારણ માત્ર એટલું જ કે તે શુદ્ધચ પોતાને ત્યાં બનેલા તમામ બનાવો વખતસર લખી મોકલે છે. પોતાને ત્યાં બનતા બનાવોની ખજાર દરેક જમ મોકલી આપશે તો ત્રિમાસિકમાં છાપવામાં આવશે.

૨૧. હેસાર્થ (સુરત) :—તમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ પથ્થર દેખાડીલ “ દાંડીયો ” મળ્યું છે અગ્ને એ બાબતમાં અંગત તપાસ કરી છે અને તદ્દમે પ્રસિદ્ધ કરેલી બીના બીલકુલ સાચ નથી.

—:o:—

મરુચની જ્ઞાતિને મેઘ.

મોંઘીના પ્રસંગમાં ભરચના જ્ઞાતિ બધુંબોના વપરાસ સાર ૩) આઈસ બેમ, ૩૩) હોટ વોટર બેમ, ૩) ધર્મોમીટર અને એક બેડપેન મોકલી આપવા માટે અમને મુંબઈમાં વરના એક જ્ઞાતિબધુ તરફથી રકમ મળતાં અમે ઉપલી ગીલે ભરચ મોકલી છે. મોંઘી પ્રસંગે જરૂર જણાતાં ઉપલી વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે. સદર્દ ગીલે રા. દીનકરરાવ નરસેરામ વઝીલને ત્યાં રાખવામાં આવી છે.

અને આ તરે ઉપલી ગીલે બેટ આપનાર શુદ્ધચનો તેમજ રા. દીનકર-રાવનો ઉપકાર માનીએ છીએ. અને આશા રાખીએ છીએ કે ભરચની માફક મુરત—આર્મી—અમદાવાદ—વડોદરા અને જુનાગઢ વગેરે રથજોએ આવી ઉપવાની ગીલેની બેટ જ્ઞાતિને આપવા ઉદાર શુદ્ધચો બદાર આવશે.

ત્રિમાસિક એડીસ.

—:o:—

જ્ઞાતિના સ્વર અંતર.

નિમણુકો, ફેરબદલીઓ વિગેરે.

- રા. સા. શુભવંતરાવ હીરાલાલ દેસાઈ ઉત્તર વિભાગની કોઓપરેટીવ ફેરીટ સોસાયટીના આસીસ્ટન્ટ રજીસ્ટ્રાર નિભાયા છે.
- રા. કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈની ધી વલ્લભ ઈન્સ્યુરન્સ કું. લી.ના સેક્રેટરી તરીકે નિમણુક થઈ છે.
- રા. કનૈયાલાલ વેણીલાલ, રા. રાજેન્દ્રલાલ નરસીલાલ અને રા. રામલાલ મણીલાલ ધી એન્જો ઈન્ડિયા એન્ડ કોલોનીયલ નેવીગેશન કું. લી.ની ઓફિસમાં નિભાયા છે.
- રા. માણેકલાલ પ્રાણુસુખરામ ધી સીંધીયા સ્ટીમ નેવીગેશન કું. લી.ની ઓફીસમાં રૂ. ૫૦+૨૦ના પગારથી નિભાયા છે.
- રા. ઠાકોરલાલ છવનરામ દિવાન અને રા. પ્રસન્નવદન દિનાનાથ મલ. છનો પગાર વધી રૂ. ૭૦) નો થયો છે.
- રા. કલ્યાણરાય મજરાય દેસાઈ કલાલમાં મેરાસ ગણેશ અને દેસાઈની કંપનીના નામથી એક ચાંપડાં કેળવવાનું કારખાનું કઢાડે છે.
- રા. ચીમનલાલ રણછોડરાય દેસાઈ મુંબઈમાં મેરાસ ગોવર્ધનદાસ વલ્લભદાસની કંપનીના નામથી ધી ઇન્ડિયન ઈન્ડસ્ટ્રીયલ સ્ટોર્સ કઢાડે છે.
- રા. ઠાકોરલાલ ધીરજરામ દેસાઈની બદલી જંબુસર એક્ટીંગ પોલીસ સબ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે થઈ છે.
- રા. કેસરીપ્રસાદ મણીલાલ ઠાકોર પ્રજળધુના તંત્રી થયા છે.
- રા. ચંદુલાલ મળીલાલ ડાકતર પ્રજળધુના મેનેજર નિભાયા છે.
- રા. નરહરિ કુરણારામ દેસાઈ અમદાવાદ સેનીટરી એસોશીએશનના સેક્રેટરી નિભાયા છે.
- રા. મોતીલાલ અમુલખરાય મુંબઈ વનિતાવિશ્રામના પ્રિન્સિપાલ નિભાયા છે.
- રા. પ્રાણુલાલ કીરપારામ દેસાઈ અમદાવાદ મ્યુ. ની નિરાણોના ઈન્સ્પેક્ટર નિભાયા છે.

જાહેર જીવન.

- રા. કમ્બુલાલ નરસીલાલ દેસાઈ, છવમ્બુલાલ મજરાય બેરીસ્ટર, ચંદુલાલ મળીલાલ ડાકતર વગેરે અમૃતસર કોન્ગ્રેસમાં ભાગ લેવા ગયા હતા.
- રા. કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈ ગુજરાત સંસાર સુધારા પરિષદ કમિટીના સેક્રેટરી નિભાયા છે.

- ડૉ. હરિપ્રસાદને સુરતમાં મળેલાં ગુજરાત, દેવવણી સંમેલનમાં તથા અમદાવાદમાં પૂર્વ આફ્રિકાના સંબંધમાં, રા. ધનવંતરાય બૂપતરાયે નહેરુ બાપજી આપેલું તે સભામાં પ્રમુખપદ મળ્યું હતું.
- રા. ધનવંતરાય અમદાવાદ હપરાંત, પૂર્વ આફ્રિકાના પ્રશ્ન વિષે ચર્ચા કરવા મુંબઈ, પુના, અમૃતસર, કલકત્તા વગેરે સ્થળોએ ગયા હતા અને ત્યાં નહેરુ-બાપજી કેટલેક સ્થળે આખ્યાં દત્તાં.
- ઈસ્ટ આફ્રિકાવાળા મી. ઠાકોર સાયેન્ડ્રલાલ ત્રંબકલાલે અમૃતસર કોન્ફેસન્સમાં ઈસ્ટ આફ્રિકાના પ્રશ્ન સંબંધી ઠરાવપર વિવેચન કર્યું હતું.
- રા. પુરાણીના અખાડામાં આપણી નાતના ધણા છોકરાઓ દાખલ થયા છે. એ બધાઓએ આદ્ય પ્રદર્શન વખતે થયેલા જલસામાં આગળ પડતા બાગ લીધો હતો.
- સર ચીમનલાલ સેટલવાડ હંટર કમીટીમાં એક સભાસદ નિમાયા છે. એ કમીટીમાં હવલ્લાલ બેરીસ્ટર, કમ્પ્યુલાલ દેસાઈ તથા ડૉ. કાનુભાઈ જુલાનીઓ આપી હતી.
- પ્રભમંડળની નહેરુ સભાઓમાં, ડૉ. હરિપ્રસાદ તથા હવલ્લાલ દિવાને બાપજી આખ્યાં દત્તાં. સેનીટરી પ્રદર્શનની ચણી પ્રવૃત્તિઓમાં, ડૉ. કાનુભાઈ, રા. નરહરિ દેસાઈ, રા. હવલ્લાલ દિવાન, રા. બલ્લુભાઈ પરમોદરાય, ડૉ. હરિપ્રસાદ, રા. ચંદુલાલ રાકટર વગેરેએ હપયોગી કામો કર્યા હતા.
- બરુચ એન્ક્યુકેશન સોસાઈટીના વાર્ષિક સમારંભ વખતે રા. દેરાવપ્રસાદ દેસાઈ તથા રા. હરિપ્રસાદ ડાસ્તરે નહેરુ બાપજી આખ્યાં દત્તાં.
- આમોદ સહકાર્ય પરિષદમાં રા. સા. ગુણવંતરાય તથા રા. પ્રાણલાલ શીરપારામે નહેરુ બાપજી આખ્યાં દત્તાં.
- પુના એડીએન્ટ્સ કોન્ફેસન્સ પ્રો. ડાક્ટરે, મહાનુભાવ પાત્ર દર્શન એ વિષે એક હપયાગી નિબંધ વાંચ્યો હતો.
- ડૉ. લમેનરાન બપતરાય સુબ એસીટન્ટ મરજનોના પુને મળેલા કોન્ફરન્સમાં બાગ લેવા ગયા હતા.
- સો. સારદા મહેતાના “બાળકોની શૃદ્ધેશવતી” એ વિષે થયેલા નહેરુ બાપજી વખતે પ્રમુખગાન ડૉ. કાનુભાઈે લીધું હતું.
- ગુજરાત કોલેજમાં પ્રો. મુવને વિદ્યાર્થીની આપવાના મેળાવડા વખતે રા. જયંતીલાલ કલ્યાણરાયે એક મંત્રી તરીકે કામ કર્યું હતું.

૧૧-રા. સાકરલાલ ડાહ્યાભાઈ. રા. ન્હીનકેરાવ નરકેરામ અને રા. મોતીલાલ
 .. સાકરલાલ પ્રજા તરફથી ભર્ય મ્યુનિસીપાલીટીના મેમ્બરો તરીકે ચુંટાયા છે.
 —મુંબઈમાં “કોન્ફર્સ કોન્ફરન્સ” મળી હતી તેમાં રા. જીવલુલાલ
 . માધવલાલ અને રા. રમણીકલાલ ત્રણકલાલે ભાગ લીધો હતો. સદર્દ
 : કોન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના સભ્ય તરીકે રા. જીવલુલાલ ચુંટાયા છે.
 —આમોદની અંગ્રેજી સ્કૂલના યોર્ટીંગના વિદ્યાર્થીઓનો વાર્ષિક મેળાવડો
 રા. ભાઈલાલ પ્રજાસય દેસાઈના પ્રમુખપણા નીચે મળ્યો હતો. જે વખતે
 યોર્ટીંગના વિદ્યાર્થીઓને તથા કુમારીકાએને તેમના પત્ની સૌ લાડકોરની
 મરણીતીથીને દિવસે મિલાત જમાવવા સાર રા. ૫૦૦) નો એક રોર ભેટ
 આપ્યો હતો.

—રા. કેરાવપ્રસાદ ડોહાલાલ દેસાઈ અને રા. વૈકુંઠરાય માધવલાલ દેસા-
 ઈએ મહંમ કાબાજના કુટુંબ તરફથી પ્રગટ થતા સુપ્રસિદ્ધ માસિક
 “સી-બોમ”નું તંત્રીગદ ચાલુ માસથી સ્વીકાર્યું છે.

લગ્ન.

મદનલાલ પ્રાણુલાલ (ભર્ય) ઉ. વ. ૧૮ના લગ્ન કુસુમગૌરી કૃષ્ણલાલ
 (આમોદ) ઉ. વ. ૧૪
 ઉચરલાલ નરકેરામ “ ” ૩૦ના “ સુરીશા કનૈયાલાલ
 (આમોદ) ઉ. વ. ૧૫
 બલવંતરાય શ્રીપતરાય (સુરત) “ ૨૮ના “ કુમુદગૌરી ઠાકોરલાલ
 પરમેશ્વરાય
 (અમદાવાદ) ઉ. વ. ૧૬

જન્મ.

સૌ. શાન્તાગવરી મંજુલાલ બદવરાય ને પુત્રી અમદાવાદ
 “ વીરમેતિ કુલશંકર સુદરલાલ ને “
 “ ચંદ્રમણી નરહરિ ચીમનલાલ ને પુત્ર
 “ તારામણી શ્રીકમલાલ બાપાલાલ ને પુત્રી
 “ સારદા કાન્તીલાલ નરસીલાલ ને પુત્ર
 “ હીરા લક્ષ્મીલાલ અમૃતલાલ ને પુત્ર
 (નંદાના સાથ)

સૌ. મંગળાગવરી ભૂપતરાય બળવંતરાય	ને	પુત્રી	અમદાવાદ
„ હીરાગવરી ગુણવંતરાય માણેકલાલ	ને	પુત્ર	„
„ જ્યાસદિભ ઇગનલાલ નરસીલાલ	ને	પુત્રી	„
„ મોંધી યેલુભાઈ ભૂપતરાય	ને	પુત્ર	„
„ તનમનગૌરી રામલાલ	ને	પુત્ર	ભરૂચ.
„ લીલાવતિ રાંબુલાલ	ને	„	„
„ બાનુમતિ દીનકરરાય	ને	„	„

—:૦:—

મરણ.

	ઉ. વ.	રોગ	સ્થળ.
સૌ. જુરી મોતીલાલ યુનીલાલ	૬૫	તાવ	ભરૂચ.
„ ધનસદ્મી સાકરલાલ ડાલાભાઈ	૪૦	ઈન્ફ્લુએન્ઝા	„
„ ધનસદ્મી ધીરજલાલ પરમોદરાય	૩૦	„	„
„ વિજળી સુરજરામ પ્રાણુશંકર	૪૫	તાવ	„
ઇદ્રપ્રસાદ હીરાલાલ યુનીલાલ	૧૧	„	„
ગં. રવ. હરિગંગા નંદવરાય	૭૮	ધડપણુ	„
ચંદુલાલ અંબાશંકર	૫૦	નબળાઈ	„
સૌ. પદ્માવતિ છત્રપતિ	૨૫	ઈન્ફ્લુએન્ઝા	જુનાગઢ.
ઇગનલાલ માણેકલાલ	૪૪	„	સુરત.
ગં. રવ. લક્ષીતા	૬૦	ધડપણુ	આમોદ.
ગુણવંત સદ્મીરામ હરીનાથ	૪	ઝાડા	„
ઠાકોરલાલ પ્રાણુલાલ રોતલવાડ	૫૦	તાવ	અમદાવાદ.
યેલુભાઈ ભૂપતરાયને બાળક પુત્ર	૪	દિવસનો દૂધ તગર	અમદાવાદ.
અ. સૌ. મોંધી યેલુભાઈ ભૂપતરાય	૨૦	સુવારોગ (તાણુ)	„
ભૂપતરાય ઠાકોર	૬૦	હૃદય બંધ થવાથી	„
ભાઈલાલ પ્રાણુજીવનદાસ	૫૫	ઉન્માદ	„
ત્રીકમલાલ બાપાલાલની બાળક પુત્રી	૪	મહિના તાવ	„
પ્રતાપ હરિપ્રસાદ વજરાય	૫	મહિના ધાવણુ વગર	„
બાઈ પાર્વતી કેશવલાલની વિધવા	૭૦	ધડપણુ	„
ગુણવંતી સદ્મિલાલ અમૃતલાલ	૨૦	ઈન્ફ્લુએન્ઝા	„
સાકરલાલ ચંદુલાલ	૬૧	તાવ	„
સૌ. મણી રમણીકલાલ	૨૨	„	મુંબઈ

—:૦:—

ઘઘમની સંપૂર્ણ અનુકૂળતા, ફરી આપનાર
ગીરગામ લતામાં એકલું !

ધી ઠાકર બાંડીંગ હાઉસ.

—૦૦—

ફક્ત ઉંચ વર્ણના હિંદુ ગૃહસ્થો માટે
મનને પસંદ પડતી-તબીયતને તંદુરસ્ત બનાવનાર
જમવાની સર્વોત્તમ સગવડ.

પધારો અને ખાત્રી કરો.

ફીમીલી માટે અલાહેદી સ્વતંત્ર જગ્યાની ગોઠવણ કરવામાં આવે છે,
તેમજ વરદીથી લાણું ઘેર પહોંચાડવામાં આવશે.

ઠેકાણું—અમરોલી હાઉસ નં. ૮૨, ઇ.

પોલીસ ચોકીની બાજુમાં, ગીરગામ બેકરોડ-મુંબઈ નં. ૪.

(ચંદા રામજી હિંદુ કન્યા હાઈસ્કૂલ પાસે)

“તંદુરસ્તી દેવી”ના ઉપાસકો ?

“રોગનો ઉપાય કરવા કરતાં અટકાવ કરવો એ ઉત્તમ છે.”

અમારે ત્યાંથી જગજહેર બાણીતા અને વખાણાએલાં અનેક
પ્રકારનાં સ્વાદિષ્ટ ચૂર્ણો-તેમજ મધુરાજીમાં બનતાં સર્વ ગુણકારક,
તંદુરસ્તી બક્ષનાર, રોગને અટકાવનાર ચૂર્ણો-તથા સુવાસ, સ્વાદ,
અને પુષ્ટિના સેવકો-ખાસ શિયાળાની ઠંડી ઋતુમાં સાતમપાક,
બદામપાક તેમજ મગજને આરામ સાથે પુષ્ટિ આપનારી બદામપુરી,
તથા દરેક જાતની મસાલાની સોપારી વગેરે સ્વાદિષ્ટ ચીજો મંગાવો.

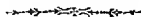
પંડયા નરોત્તમદાસ લવજી સોપારીવાલા,

૬૦ મુંબાદેવીને નાકે, મુંબઈ નં. ૨, અને મહારાજ
શ્રી લાલબાવાની દહેલીને નાકે, મુંબઈ નં. ૨.

વખત અને પૈસાનો બચાવ કેમ કરવો ?

“ A good Dress is a letter of Recommendation.”

સારો પોશાક એ એક ઊત્તમમાં ઊત્તમ ભલામણપત્ર છે.

મહેરબાન બાનુઓ અને ગૃહસ્થો ?

જો તમને તમારા વખત અને પૈસાનો બચાવ કરવો હોય તો એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત લો; અમારે ત્યાં ઘણો જ સારો હોઝીયરી માલ કીકાપત લાવે મળશે. તે છતાં કોઈ પણ જાતની માલિકોને છેતરાવવાની મુદ્દલ ધારતી નથી; કેમકે અમારે ત્યાંથી લીધેલો માલ જો પસંદ નહીં પડે તો આઠ દિવસની અંદર અમે પાંછો લઈ નેના પૈસા પાછા આપીએ છીએ, તેમજ બદલી આપીએ છીએ; અમારે ત્યાં બધી જાતની હોઝીયરી, ગરમ તથા હૉટન અને વુલન, જેવાં કે:—ગાંજીરાક, મોજાં, રૂમાલ, ખમીસો, હૉલર્સ, નેકટાઈઝો, શાલ, બ્રેઈસીસ, બચ્ચાંઓનાં ક્રાક, હેન્ડગ્લવ્ઝ, બચ્ચાંઓનાં મોજાં વગેરે ઘણીજ સરસ ફોલીટી-અપટુડેટ મળશે.

ખાસ વિનંતિ:—એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત કરવીની ભલામણ કરીએ છીએ.

બદારગામના ઓરડેરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

હાજ અબુબકર તાહિરમહમદ,

હોઝીયરી મરચંડ.

પાંજરાપોળની સામે, બુલેશ્વર રોડ, મુંબઈ.

પ્રો. મ. જે. ગજજરની આયોનિક ફાર્મસીમાં

બનેલી ભરોસાદાર, સોંધી, ઉત્તમ

અને ઘરમાં વાપરવા લાયક

દવાઓ.

ઘરની અંદર ભરોસાદાર દવાઓ હોય-તો જરા જરામાં
ડાક્ટરનું ખર્ચ થતું નથી, અને તાબડતોબ મદદ મળે છે.

ફીવરફોર્મિસ:-ફેરેક જાતના તાવ ઉપર અકસીર ન્હાની ખાટલી ૦-૫-૦

મેડી ખાટલી ૧-૦-૦.

લીવર સોફ્યુશન:-કબજાયાત દૂર કરનાર. આઠ ઔસની મેડી ખાટલીની

ફીમન ફક્ત, ૧-૪-૦.

ટ્રાનીક સોફ્યુશન:-શક્તિ આવે છે તથા શોષી સુધારે છે. ન્હાની

ખાટલી ૧-૮-૦, મેડી ખાટલી ૨-૮-૦.

હથ પાઉડર:-ઘેંઘેમાંના જંતુનાશ પામે છે, સડના દાંત સુધરી, જીપ્સ

છે. મેડી ડબ્બી ૦-૬-૦, ન્હાની ડબ્બી ૦-૪-૦.

ફેરેક ફોર્મિસ:-ઉધરસ, સહેજાંમ તથા શરદી ઉપર અકસીર શરૂ થતો

ફાય અટકાવે છે. ૦-૮-૦.

બીજી પણ અનેક દવાઓ છે. વધુ ખુલાસા માટે લખો-

ધી આયોનિક ફાર્મસી,

પ્રેસ સ્ટ્રીટ, હોન્ગકોન્ગ

અમદાવાદના એજન્ટ:-

એન્કની પાસે, કેટ,

મેસર્સ પંડીત શાહ એન્ડ કું.

મુંબઈ.

ચુનીલાલ મેયાચંદ મહેતા,

અંદકાન્ત પ્રેમચંદ એન્ડ કું.

તથા દરવાજા.

જોડેર ખપ્પર.

—૦૦—

અમે આંદો તથા “સર્ટફિકેટ”ની સીકારસો કરી
આહોકાને લાલચમાં નાખવા માંગતા નથી પણ ઉત્તમ પ્રકારનો
માલ આપી આહોકાને રાજી રાખવા એજ અમારી કુાંનો મુદ્રા
લેખ છે; નાતાલ વાસ્તે ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર જાતના
“ફેન્સી-બ્રૉકરૉ” તથા “ટીનો” મોટા જથ્થામાં મળશે
તથા ધરખર્ચ વાસ્તે વીણી સાફ કરેલો “મેવો” તથા
“મસાલો” તથા “ઊંચી હીંગ” વગેરે મળી શકશે.

ખુદારગામના ઑર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં
આવશે.

તરેહવાર સુકા મેવાના પાયોનીયર વિપારી

ઠાં દેવચંદ વાગજી એન્ડ કુંાં

૩૦—જુમાં મસીદ સામે, મુંબઈ.

એલેમ્બીક કેમીકલ વર્ક્સ કંપની લીમીટેડની
કેટલીક ખાસ પેટન્ટ દવાઓ.

વેજીટેબલ ટોનીક સીરપ.

દેશી વનસ્પતીમાંથી બનાવેલી આ દવા જઠરાગ્ની સુધારી
પાચન શક્તિ વધારે છે અને સરીરને અચ્ચુટ કૌવત આપી કુદરતી
શક્તિ બદે છે. ગર્ભાણી તેમજ સુવાવડી સ્ત્રીઓને આ દવા
લીધાથી સુદા રોગ લાગુ થઈ શકતો નથી, અગર લાગુ થયો
હોય તો મટી જાય છે.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૨-૦.

સીરપ ઓફ કમ્પાઉન્ડ ગ્લીસરોફોસ્ફેટસ.

જ્ઞાનનંતુ અને મગજ માટે સર્વોત્તમ પૌષ્ટિક અને શક્તિ
આપનારી અમુલ્ય દવા. જેઓને મગજનો, કે અંગબળનો ક્ષયારો
વિશેષ જણાતો હોય તેમણે અચુક આ સીરપ વાપરવો.

મોટી બોટલી રૂ. ૧-૬-૦.

નાની બોટલી રૂ. ૦-૧૪-૦.

હાયપોફોસ્ફેટસ કમ્પાઉન્ડ સીરપ.

ઉત્તેજક શક્તિ આપનાર અને માંસ તથા હાડકાંનું પોષણ
કરનાર.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૮-૦.

ટાઇલેટની બનાવટો.

કોલનવોટર, લવન્ડરવોટર તથા બીજી એવી સર્વ બનાવટો
સાથે દરીકાષ્ટ કરી શકે છે. ફક્ત એકજ વખત વાપરી જોવાંથી
ખાત્રી થયે કે અમારી આ બનાવટો ઉત્તમ છે.

કોલન વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૮-૦

નાની બોટલી રૂ. ૦-૧૨-૦

લવન્ડર વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૦-૦

નાની બોટલી રૂ. ૦-૧૦-૦

મળવાનું કેકાલ્ડ:-પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ, નં. ૨.

અગર સ્વદેશી સ્ટોર્સ અને સધળા દવાવાળાઓને ત્યાં.

વીરો કેકો

એક આશીર્વાદ સમાન અને

અનુભવ પીપા મિષ્ટ અને કૌવત આપનારા
પીપા તરીકે જગજાહેર છે. ડાક્ટરોની
પમદગરેલી એક અમૂલ્ય ચીજ છે.

વળી,

લહેજતાર, શક્તી આપનાર, ત દરેક જોરાક છે.

મદવાડ પછીની નળજાંઘમાં એનીમીયામાં, નાતવા-
નીમાં, અત્યંત શ્રમ પછી, ન્યુરેથીઆમાં, બદહજમીમાં,
તેમજ ડીપ્રેસીઆમાં વીરો કેકો કુડ લેવાને ડાક્ટરો
સલામત કરે છે

ઉછરતાં છોકરા-છોકરીઓ, બગ્યાંવાલી માતાઓ,
બુદ્ધા અને નાતવાન માણસો તેમજ મગજમારીના પધાદ
રીઓને વીરો કેકો કુડ એક આશીર્વાદ સમાન પીણું છે

ચા, કોફી, કોકોને બદલે વીરો કેકો પીવાથી
શરીરમાં અજબ જેવી શક્તી આવે છે. બધા દવા વેચનાર
ફર્મીસ્ટો, ડ્રુગીસ્ટો, પ્રોવીઝન મશ્યન્ટસ, તેમજ સ્ટોર્સમાંથી
રૂ. ૨) નો એક ડબ્બો મળી શકશે સેપ્ત અને માહિતી
માટે લખો

ધી વીરો કેકો કંપની—ન્યુયોર્ક.

એકલા એજન્ટ—ડી. એમ. ડાક્ટરની કંપની,

૩૬, ચાર્લ્સ ગેટ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ.

પ્રજ્ઞાસત્રિય ત્રિમાસિક.

અતિથિત જાગ્રત પ્રાપ્ય વરાન્નિવોધત ॥

Awake! Arise! Stop not Until the Goal is Reached.

ભગો, ઉઠો, વિરમો નહિ; સાધ્યોને આશય ન્યાં સુધી.—

૩૫નિપદ.

પૂર્વે ૧૩ મું.

એપ્રિલ ૧૯૨૦.

[અંક ૨ જો.

વાર્ષિક લવાન્નમ પોષ્ટેન સાધે ૩૧-૪-૦.

તંત્રી:—કેશવપ્રસાદ છાયાલાલ દેસાઈ, બી. એ. એલ. એલ. બી.

પ્રકાશક:—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર,

માધવાડી, ગિરગામ, મુંબઈ, નં. ૪.

જોતી (કાવ્ય)	...	ઠાકોરલાલ દિવાન	...	૪૫
ત્રિવ્રતે પ્રમાવલી (કાવ્ય)	...	મુમન	...	૪૬
"કૂટવાની અનાર્ધચંદ્રો"	...	કુન્દુમતિ ઠાકોર	...	૪૭
મદનલાલના મિત્રીસ	...	વૈકુંઠરાય માધવલાલ દેસાઈ	...	૪૮
આમૃતચુ (કાવ્ય)	...	પદ્માવલી દેસાઈ	...	૪૯
સને ૧૯૨૦ના જાનેવારી માસના ત્રિમાસિકના જન્મ મરણના વિચારો	...	ધીરજલાલ ચીમનલાલ દેસાઈ	...	૫૦
"આત્મમીત" (કાવ્ય)	...	મધુકર	...	૫૧
મહાત્મા કોફી	...	દેસાઈ	...	૫૨
શ્રીયુત્ અરવિન્દ યોગના ત્રણ પંથો	...	કુસુમ ચૌધરી ઠાકોર	...	૫૩
ગુજરાત જ. સ. ક. સોસાયટી	...	(રિપોર્ટ)	...	૫૪
સુરત જ. સ. સોતિની પંચમે હીસાબ	...	શ્રીપતરાય હકુમતરાય	...	૫૫
લેખકોને જવાબ	૫૬
સોતિની ખબર અંતર વગેરે	૫૭

છાપનાર—સાં. મગનલાલ જગજીવનદાસ [૬૫૫૫૭૬.

છાપખાનાનું નામ—શ્રી સરસ્વતી છાપખાના, ૩૫૬, નાગદેવી રસ્તા, મુંબઈ.

પ્રકાશક—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર.

પ્રકટ કરવાનું ઠેકાણું—માધવાડી ગિરગામ—મુંબઈ નં. ૪.

કક્ષકર્તા અને મદ્રાસનાં સમગ્ર હિંદનાં આયુર્વેદિક
પ્રદર્શનોમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર.

અંડુ શર્માચ્યુટીકલ વર્કસ લી૦

શાસ્ત્રીય દેશી દવા બનાવનારા.

અક્ષયકીર્તન રોડ, મુંબઈ.

દરેક જાતની શાસ્ત્રીય દવાઓ તથા દવાય ઘણાજ
કીકાયત ભાવે મળશે.

મંદાગ્નિવટી.

ડીસ્પેન્સીયા યાને મંદાગ્નિનો ઉત્તમ ઉપાય

૦૧ રત્નની કી. રૂ. ૧-૦-૦.

વધારે વિગત તથા લીસ્ટને મારે ઉપરને
શીરનામે લખો.

આયુર્વેદ વિજ્ઞાન.

વેદોના વિષયો ચર્ચાતું માસિક સારા શ્લેષ્ઠ કમિયપર

તથા સચિત આર્ટ પેપરના કવર પર છપાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨) જે નમુનો મફત.

તાગતું શીરનામું “અંડુ, મુંબઈ.”

ટેલીફોન નં. ૨૨૦૮ અને ૨૨૦૯.

પ્રહ્લદશત્રિય-ત્રિમાસિક.

વર્ષ ૧૩ મું]

એપ્રિલ ૧૯૨૦

[અંક ૨ બે]

નહોતી ?

(ગજલ.)

‘ત્વને શું’ સ્નેહની બાળી, વિભુએ બક્ષીએ નહોતી ?
અગર હો જન્મ આસામો, સ્તરલતા બાળીએ નહોતી ?
જનમતાં, ભાર્તે ॥ ભૂમિમાં અગર શું કલ્પ્યું નહોતું ?
‘ભૂમિઆ બારતી નહારી,’ શું આસા કલ્પી નહોતી ?
ધરે જ્યાં જન્મ તેનો તું, અતીશે / કાણ ॥ કર્તા / છે,
પાવવા ॥ કાણ / હેયામાં, ત્વને / ચિંતા / થઈ ‘નહોતી’ ?
શિવાજીને, પ્રતાપે એ, ॥ વગાડી મોખતો / એની,
ફરી તે / તો / અહીં / અગર, / શુભી તે પણ કહે નહોતી ?
ભુલ્યો આ સર્વ ગાથી તું ? (ભય) મુઠ્ઠા મહી મોની ॥
અરે / જાતે સમ્પત્તિ, તે, (ત્વને) મિ. સાન પણ નહોતી ?
ચહેલો પંથ, ત્વને / હો / જનન્યો લાવ્ય મહી લેખડી,
દગો આ / દેસાને / દેવા, / સારસદેશા / મિહી / મોની ?
‘કુંખી મુળ’ / દેશને કાળે, / જ્યે / અંતર / નૃનસાથી
સદા શ્રી, / નાવની / સિધ્ધિ / મળે, / મુનિ-જગત નેની ॥

‘હાકોરહોત’ છે. દિવાન.

મિત્રને પ્રશ્નાવલી.

કહોની બધુ શું બહાણું ?

(૧)

કહોની બધુ શું બહાણું ? જગતમાંથી શું છે બહાણું ?
 જગતમાં પૂણ્યથી ચડતી, જગતમાં પાપથી પડતી.
 જગતમાં પૂણ્યથી લીલા, જગતમાં પાપથી ખીલા.
 ચહેા તે પૂણ્યથી મળશે, ચહેા તે પાપથી ધારો.
 ચહેા તે પૂણ્યથી ટળશે, ચહેા તે પાપથી (મારો)
 (જગત)ને પૂણ્ય છે બહાણું; (પણ) તમોને શુંયં છે બહાણું ?

(૨)

૩યે છે સુખ મનમાં કે, ૩યે છે દુઃખ આ જગમે
 જેહી સુખમાં શું ભ્રાન્તિ કે, મળે છે દુઃખથી શાન્તિ ?
 સુખે સૂવા થયું મન છે, (કે) દુઃખે ફાળવા તે ઈચ્છે છે ?
 અહિં^૧ સુખને જો ભોગવશે, તહિં^૨ સુખને તો તજશે.
 અહિં^૧ દુઃખ જો તમે સેવશે, તહિં^૨ સુખ સામે ફાળશે.
 (તો હવે) કહોની બધુ શું બહાણું, જગતમાંથી શું છે બહાણું ?

(૩)

ચહે વરના તું લક્ષ્મીને (કે) ચહે છતવા ગરીબીને ?
 ગરીબી તે ખૂદાઈ છે, ગરીબી તે નવાઈ છે; ●
 સર્વોપીતે બીજાઈ છે, યુદ્ધને કિંઈ પ્યારી છે.
 વાર્ષિક લગાગળ ૩. ૨) જે જગત ગરીબી(માં) જુલે છે દુઃખ;
 તાગતું શીરનાયું "જંદુમાંથી શું છે બહાણું ?"
 રેવિંદ્રાન ન. ૨૨૦૮ એ "સુખન."

“કૂટવાની અનાવશ્યકતા.”

રડવા કૂટવાનો રિવાજ મરણ પ્રસંગે જેવામાં આવે છે. રડવું અને કૂટવું એ બંને ન્હી ન્હી બાબતો છે સગાસંબંધીમાં મરણ યાદ ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે રડવું આવે, પણ કૂટવાનો રિવાજ પાછલથી અજ્ઞાનતાને લીધે દાખલ થયો છે અને હાલમાં આપણા હિન્દુ બેરાઓમાં તે ધણી વધી પડ્યો છે. કોઈપણ બહેને ન્યાં એમ સાંભળ્યું કે ન્યાતમાં અગર ઓળખીતામાં ફલાણું મરી ગયું કે તુર્તે પોતાના ધરતું કોમકાળ એમને એમ મૂકી ત્યાં દોડી નય છે. પંછી તે પોતાની પડોરામાં દોય, પા ફર દોય. પડોરામાં કે રહેજ માયાપીઠાનવાળાને ત્યાં મરણ યાદ તોપણ પોતાની સાથે બેચાર સીઓને લઈ ફરી આવવું પડે, નહિતો વિવેકમાં ખામી આવી ગણાય, અથવા ફરવા ન ગયા દોમ, ત્યાં સુધી મરનારના સગાને મ્દોં બતાવતો શરમ આવે. વળી ન્યાં સુધી ફરી આવ્યા ન હોય, ત્યાં સુધી (મરનારના સગાને) તેમને, એમને એમ મળવા અગર દિલાસો આપવા ન જવાય, પ્રથમ ફરી આવવું પડે.

કૂટવાની ખાતર કેટલીક બહેનો ફર પરદેશથી ભાડાં ભરીને નય છે. તે વખતે ભાડાના પૈસા તથા થમ તેમનું ધ્યાન રહેલું નથી. ધરમને ગમે તેટલી આપદાં હોય, પોતાના પતિ તથા છોકરાંને કોઈ રાંધી ખવડાવનાર ન હોય, તેની ફીકર તેઓ સંખતાં નથી.

“ગમે તો હું રાતનું ખાવાનું અત્યારે કરી મૂકીશ અને સવારે આ પડોશીની કુલાણી છોકરી છે તે તમને બંધાને ખીચડી મૂકી આપશે, તમે તે ઉતારી લેજો. અને એ દિવસ ગમે તેમ મળડાવજો. પણ મ્દારે તો ગયા વગર નહિ ચાલે. મ્દારે અને મરનારની માને અને બહેનને આમ આમ સંબંધ હતો અને ફલાણી બહેને તો એને કેળવણી કરેલી (ઉછરેલી) એટલે મ્દારાથી ગંધાં વગર કેમ રહેવાય ?” વિગેરે શબ્દો તેઓ બોલે છે. એમની કેળવણીને બદલો તો કૂટવામાં આવતો જણાય છે. આ કૂટવાને બદલે જો કોઈએ પોતાના સગાનાં લગ્નમાં આવવાને આગ્રહ કર્યો હોય, તો તે પ્રસંગે તેઓ કંઈ કંઈ બદાના કાદે છે. “મ્દને ફલાણીનો શોક છે, ધરમાં કોઈ નથી.” વગેરે તેઓ કહે છે અને ફર ગામ દોય, તો તેાં રહેવનું બાકુંજ તે વખતે

હેયે વાગે છે કારણ કે તેમા ફટવા લેટલોંઆને દ મળેતો નથી, તેથી તે શાહુ' ખર્ચાનો બદલો બરોબર વળ્યો ગણાતો નથી

કેટલીક જ્ઞાતિમા જેને ત્યા, મરણ થયું હોય તેને ત્યા, સગાવ્હાલાને અને વ્યવહારવાળાને તોર દિવસ ધાણીઆટા ખાવાનો રિવાજ હોય છે જે જુવાન મરણ થયું હોય, તો તે મરનારના સગાવ્હાલાની કમખખીજ આવે છે ગામેગામથી લાગણીના પેગામ ફટે છે અને ફટવા સાર ખેરાઓ મરનારને ત્યા આવે છે

રહીફટીને તેમનું મહાભારત કાર્ય પૂર્ણ કર્યા પછી તેઓ પોતાના સગાવ્હાલાને ત્યા મળવા (લટકવા) ભય છે. કોઈ બહેન તો ફટવા આવે છે તેની બેઠે બેઠે પોતાના ડાકરા અગર ડાકરીઓના વિવાદનું પણ ગામમાં નક્કી કરતા ભય છે. શું એમનો અંતરનો રોડ ? અને શું એમની દિશાસે દેવા આવવાની રીતભાત ? એક તરફ દિલ્લીરીના ખોટા આત્મ તેઓ પાડે છે અને બીજી તરફ, પુરાણીની અનેક અનેક વાતો તેઓ કરે છે, ધી કાર છે એવા આવનારને અને તેમને ઉત્તેજન આપનારને ।

ન્યાયે મરનારને ત્યા જમવાની વખત થાય છે ત્યારે એ બહેન તેમના આવેલા મરોજાને ઘેર ઘેર રોધી લાવે છે, ભણે કે લખના જમણનાજ તેડા । પછી ન્યાતની દારની માફક વખત પડે છે અને એમનું પ્રિય, ભોજન, ગપાઠા હાકતા તેઓ પૂર્ણ કરે છે રાત્રે દોઢલા અને કંઈ કઠોળ ખાવાનું હોય છે. આ દારની સખ્યા ધણ ખરૂં લકમણુ, નેમ્મીડ, અગિઆરમુ, બારમુ અને તેરમુ આટલા દિવસો દરમ્યાન અખાત્રિજના જુવાળની પેઠે ઉભરાય છે. એટલે આ દિવસો દરમ્યાન જે ખરા લાગણીવાળા (રડવા ફટવામાં) હોય છે તે પોતાની અતરની લાગણીને ઉભરો બદાર દેખાડવા ફાવો ભય છે. ઉપર લખેલો ધણો ખરો રિવાજ (ધાણી આટા વિગેરેનો) આપણી બ્રહ્મ ક્ષત્રિયની ઉચ્ચ અને કેળવાયેલી ગણાતી જ્ઞાતિમાં વધુ પ્રચલિત છે બ્રહ્મક્ષત્રિય જેવી ઉચ્ચ જ્ઞાતિની બહેનો પુરપો કરતા પવિત્રતા અને ધર્મને માટે ધણો અગ્રેસર બામ લેતી જણાય છે પણ અફસોસની વાત એ છે કે તેઓ આટલી બધી પવિત્રતા પાળવા છતાં મરનારના ધરમા સૂતકના દિવસોમાં તેમના સ્પર્શમાં રહી તેમનું અનાજ ખાય છે; આ કાર્ય તેમના તમામ ધર્મને પતિત કરે છે એમ હું માનું છું

ન્યાત મેઢી હોય અને વખતે દિવસમાં બે મેરેલું થાય તો તે સ્ત્રીઓનો આખો દિવસજ ફટવામાં પસાર થાય છે. સ્ત્રીઓ કોમળ કહેવાય છે પણ ફટલી વખતે કાણ નવલે ક્યાંથી તેમને જોર આવે છે ?

વળી જે બહેનો પુરુષોની લાજ કાઢે છે અને તેઓ બેઠા હોય ત્યાં આગળથી જવું હોય તો સવા હાથ લાંબો પુમટો ખેંચી પછીજ નંચે છે, તેજ બહેનો ઓટલા ઉપર પુરુષો બેઠા હોય, તેમના દેખતાં છટાં નીચા રાખી, મેલિ ઘાંટે છાંછળા લઈને ઘબા ઘબા માંતી અફાળે છે. આ વખતે તેમની લગ્ન ક્યાં નંચે છે ? ને બીજા બે ચાર જૈરાઓ એ દરમ્યાન તેમને ખબર થવાથી ત્યાં આવી પહોંચે તો હલેલા જૈરાઓને શર ચઢે છે અને તેઓ વધુ જોરથી ફટવાનું અને ઘાંટા પાડવાનું શરૂ કરે છે.

ફટવા આવનારી બધી બહેનો કંઈ સગી હોતી નથી, તેમ બધીને કંઈ શરૂ આવતું નથી. ફટલીક પોતાનું હુઝ સંભારી રહે છે અને ફટલીક તો ખાલી રમુજ નેપા (કેમ ફટે છે, છટા વાળવામાં થું થું રાખ્દો બાલે છે તે સાંભળવા) જ આવે છે. ફટવાનું કાર્ય પતી ગયા પછી બધી બહેનો ભેગી થઈને કંડે કહેને એક ઓટલાપર તેમની કચેરી બંદે છે, ત્યાં ચોપડા ખુલ્લે છે, ચર્ચા થાય છે અને નિંદાના ત્યાગ ચૂકાવાય છે. " ફલાણી તો આમ બોલતી હતી, એની લાગણી યોડી છે, ઘણી છે, વિગેરે " જે પ્રમાણે સાંભળવું હોય, તે પ્રમાણે ત્યાં કહેવાય છે.

" શું બહેનોની લાગણી ! ફટથી પછી સર્વ વિસર્જન ! તેજ વખતે રહેવું આવે અને પછી તો ગાહી ડાંહી વાતો (ફેયલી) થાય !

બ્રાહ્મણની અને એવી બીજી જ્ઞાતિમાં જે છોકરી વિધવા થાય તો તેને સાસરે નોમીઆને દિવસે રાત્રે ફટવા જવાનું હોય છે. લગભગ દિવા વખતે છોકરીના સગાબહાલાં કંટલાંક જૈરાઓને લઈને ઘરથી નીકળે છે. ડગલેને ડગલે સામસામી ગોળ કુંડાણ વળીને ફટતાં ફટતાં બેચેક કંલાકે (ને સાસર નજીકમાં હોય તો) તેઓ ત્યાં જઈ પહોંચે છે. ત્યાં ફટી રહ્યા પછી ઉપર પ્રમાણેજ ફટતાં તેઓ પાછા ફરે છે. જતી વખતે તો સહેજ અજવાણું હોય છે તેથી ખાસે અડચણ પડતી નથી. પણ પાછા ફરતી વખતે અર્ધા રાય થાય છે તેથી તેઓ રસ્તામાં ગાય કે કોઈપણ જનાવરને જોઈ શકતાં નથી, અને તેથી તેના સામું અચડાય છે. ફટવાની હદેરમાં પોતાને નુકસાન થતું પણ તેઓ જોઈ

રાક્તાં નથી, રસ્તે જનારા-લોકોને ફીકર પડે છે તેથી તેઓ તેમને ટોકે છે કે “બહેનો ! આ ઠેકાણે જરા સમાધીને ચાલજો.”

ઉપરોક્ત બનાવ હમણાં થોડા દિવસ અગાઉ અમારી શેરીમાંજ બન્યો હતો. ઇશ્વરીને સાસરેથી ફરીને ઘેર પાછા ફરતી વખતે આગળ કે પાછળ જોયા વગર તેઓ ફક્ત તેમનાજ તાનમાં હતાં. રસ્તામાં એક ઠેકાણે ગાડું ઊડેલું હતું ત્યાં તેઓ જઈ પહોંચ્યા. ઓટલે ઉભેલી બેએક બહેનોએ તેમને ટોક્યા, પણ તેમની મૂનમાં કહો કે પછી તેમનું કૂટવાનું એક હાથ મારવાનું જઈ રહે તેથી તેમણે તે ગણકાર્યું નહિ. અને પરિણામે એક બહેન ગાડાની સાથે પછડાયાં પણ હતી. બાહેલામાં પણ લગભગ આનોજ રિવાજ છે. તેઓ ગામથી કૂટવા આવે તે એક ધર્મરાજામાં ઉતરે, ત્યાંથી રાત્રે કૂટતાં કૂટતાં નીકળે અને પરાદિયે ઇશ્વરીને સાસરે આવી, ફરીને પાછા જાય. થું એમનું શુરાતન ! લગભગ સાત આઠ કલાક રસ્તામાં કૂટતાં કૂટતાં આવે અને એક બે કલાક પાણું પીરમાં જમે.

વાહ ! દિવની કામળ કહેવાતી રમણીઓ વાહ !

કેટલીક બહેનો પોતાનો જીવાન પુત્ર મરી ગયો હોય, તો રસ્તામાં “એ તો મ્હારો પૂર્વજન્મનો દુરમનો હતો. તે મ્હને દગો દઈ ગયો” વિગેરે શબ્દો બોલે છે. જ્યાંસુધી તે જીવતો હતો અને આનંદ આપતો હતો ત્યાંસુધી તે તેમને બહારો હતો, પણ મરી ગયો એટલે તે તેમનો દુરમન થયો. આવા તેમના કડવા શબ્દોમાં ફક્ત સ્વાર્થ સિવાય બીજું કંઈપણ માણસ પકડતું નથી. આવું બોલતાં પહેલાં તેઓ વિચારતા નથી કે મરવાનું મરનારના અગર કાઈના પણ હાથમાં નથી. જો હાથમાં હોય તો મરનાર પ્રાણી તેમને કુઝાઈને જીવાનો વિચાર કરે નહિ.

(૧)

આ રિવાજ ક્યાંથી દાખલ થયો ? તે કંઈ સમજાતું નથી. પણ મ્હારા મારવામાં તો એમ આવે છે કે મરણ પામે ત્યાંથી મરનારનો અને પાછળ રહેલાનો સહાને માટે વિશેષ યાચ છે. તેના દરેક કામ, વર્તણૂક, ગુણો વિગેરે તેના મરણ પછી સગાબંધાને યાદ આવે છે, તેથી દેયું બરાઈ આવે છે. કેટલાક સ્વાર્થનું (પોતાનું હવે શું થશે ? એ વિચારે) રહે છે. જન્મ જ બહેનો દિલારો આપવા સાર આવે છે તે પણ મરનારનીજ વાતો કાઢે છે અને પોતે પણ બેગાબેગા પોતાના મરણ સગાની વાત આગળ

સાચી આંખમાં આંસુ લાવે છે. આથી સગા સંબંધીનાં મન વિરોધ કરેરાય છે, વધુ રડવાની સાથે લાગણીનાં જોરે તેઓ પોતાના અવયવોને કબ્જામાં રાખી રાકતાં નથી અને એમાં નહોતો માન હોય તેમ સમજી ધણાં જોરથી છાતી ફૂટે છે, માથા અફાળે છે વગેરે.

પ્રથમ જ્ઞેનો ક્રૂર શાન્તપણે બેસીને રડતી જ હતી, પણ ઉપર પ્રમાણે છાતી માથાં ફૂટતાં તેમાં વધારો થયો, ફૂટવાની સાર્વજનિક યઈ અને ખરી અંતઃકરણની લાગણીઓ દ્વારા બહાર પડી. જેને આપણી અજ્ઞાન અને કામ વચરની જ્ઞેનોએ હોંસથી વંધાવી લીધી અને હાલમાં તો ફૂટવાની એક રીત જ યઈ રહી છે. હવે તો ખીજ જ્ઞેનો આવે, અને ધરના સમાબ્દાલાને “બેન બેસી ભંવ” કે “હલા યાવ” કહે ત્યારે, બેસવાનું અને હલા ચવાનું અને જ્યાં સુધી “મેસો” કે “મૂકો” કહે નહિ ત્યાં સુધી છોડો વાળીને રાગ સંબાળ્યા કરવો પડે, નહિતો લાગણી જણાય નહિ. વળી કેટલીક જ્ઞેનોને થોડા દિવસ ફૂટવાનું ન મળે તો તેમના હાળ ચળવળે છે, છાતીમાં, ખજવાળ આવે છે અને જ્યારે આપા ચિન્હો જણાય ત્યારે તેઓ એમના જેવી ખીજ જ્ઞેનોને બે વાત કરે છે કે “મ્હારી તો છાતીમાં બહુ ખજવાળ આવે છે ન્યાતમાં કોઈનું મરણ પડે એમ લાગે છે વગેરે.” પણ આજુ બોલતાં તેમને વિચાર નથી આવતો કે તેઓ ખીજનું શું હું ઇચ્છે છે. સ્ત્રીઓના હાથના ચળવલાટ વિશે એક ચોપડીમાં લખ્યું છે કે એક વખત કેટલીક સ્ત્રીઓ રસ્તામાં ફૂટતી હતી, ત્યાં યઈને એક મુસલમાનની સ્ત્રી જતી હતી, તેને આ બધાને ફૂટતાં જોઈને ફૂટવાનું મન થઈ આવ્યું, તેથી તેણે તેમની તરફ ચાલવા માંડ્યું. આ જોઈને એક સ્ત્રી જે ત્યાં હતી હતી તેણે પૂછ્યું “કેમ જ ક્યાં ચાલ્યાં?” ત્યારે તેણે કહ્યું કે “હધર જોરતાં ફૂટતીયાં હોં, વાંહાં નકે દો યેપ-લીઆં-માર આહ.”

આ ઉપરથી સ્ત્રીઓને ફૂટવામાં મજા પડે છે એમ લાગે છે પણ એમની બે મંત્રાથી કેટલા ગેરફાયદા થાય છે તે કોઈ સમજતાં નથી.

કેટલાક એમ માને છે કે ફૂટવાનું કાર્ય દરેક જ્ઞેનોને સંપૂર્ણ આવડ્યું જોઈએ. જોરજોરે હલા રહેડું, અમુક વખતે હાથ જંચા કરવા, નીચા કરવા, બે બાબતની તાલીમ દરેક જ્ઞેને લેવી જોઈએ. આમ ન થાયતો બધા વાતો કરે છે. મ્હોટપણે સારું ફૂટતાં આવડે તે માટે ન્હાનપણથી જ બધી બાબતો મોરોના પગિત દિવસો દરમિયાન એક ઠેકાણે બેગી થઈ ફૂટતી હતી. હાલ

ગોરામાં એ કાર્ય બંધ પડ્યું છે પણ હોળીના દિવસોમાં બાળાઓ એકાદ ગલીમાં ભેગી થાય છે અને મોટી સ્ત્રીઓની મોકલે છેલ્લા સર્થ કરે છે.

કેટલીક જ્ઞાતિમાં ફટવાનું નવ દિવસ રાખે છે પછી બંધ કરે છે પણ કેટલીક જ્ઞાતિમાં અને વિશેષ કરીને આપણી કહેવાની ઉચ્ચ જ્ઞાતિમાં બાર મહિના સંપૂર્ણ એ કાર્ય ચાલે છે. હવેરાણ, હોળી, બજેવ, દિવાળી, વગેરે પવિત્ર દિવસોએ તો પાછલી રાતથી રડવા ફટવાની શરૂઆત થાય છે. એનું નામ આપણી જ્ઞાતિમાં, "સાપા" કહેવાય છે. "હોળીના સાપા" વગેરે. આ દિવસોએ પણ ધાણીઆટા (એમના મિથાન) ખાવાનું ખાસ રખાય છે.

બાર મહિના સુધી રડવા ફટવાનું રાખવું એ તો દોઝગ છે, આપણું સહું મરી નય છે ત્યારે આપણને સામણી ધયા વગર રહેલી નથી એ વાત ખરી છે, પણ વખત જતાં તે વિસાડે પડે છે. કહેવત છે કે "હુખનું એસડ દહાડા." એ સાંભળે વખત શીકે, નરી રહેતો હોય, તો જગતમાં કોઈથી પણ છવાય નહિ. બાર મહિના સુધી રડવું આવડતું જ નથી. એ તો લોકને દેખાડવા સારું જ રાખવામાં આવે છે. જીવાન પુરુષ મરી નય છે ત્યારે બાટલોને પૈસા આપી રાજીઆ ગાવા સાથે બોલાવે છે કારણ કે તેઓ (બાટલો) ફટવામાં બહુ દોશીઆર ગણાય છે. જેમ અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં લશ્કરી અમલદારો નાયક, જમાદાર, લેફ્ટનન્ટ વિગેરેના આજ્ઞાઓ ધારણ કરી તેમના હાથ નીચે આમુક સંખ્યાની ટુકડી, સોંપવામાં આવી હોય છે અને તે-ટુકડીના માણસો પોતાના અધિકારીના હુકમો માન્ય કરે છે તેમ કેટલીક જ્ઞાતિમાં એવી ફટવારીઓ તેઓના જેવા આજ્ઞા ધરાવતી માત્રમ પડે છે. આવે પ્રસંગે ત્યારે આવી સ્ત્રીઓ ફટવામાં આગળ પડતો બાગ લે છે ત્યારે તે પ્રસંગે બીજા તેમના હાથ નીચેની સ્ત્રીઓ તેમના રાખ્દને પ્રયુક્ત તથા તેમની ફટવાની રીતના બદોબર જવાબ આપે છે. આ પ્રસંગે એ દેખાવ (એક ધણીજ ઉદ્યમ પ્રકારની પદ્ધતિ) જેને અંગ્રેજીમાં Discipline કહે છે તે જેવામાં આવે છે. આવી સ્ત્રીઓ ને કે પોતાની જ્ઞાતિમાં અજર તેમના જેવી બીજા સ્ત્રીઓમાં પોતાની ફટવાની કુસંજતાનું માન ધરાવતી દરો. અને મનમાં ફટવાની દરો પણ તે સઘળું વ્યર્થ છે. જેવી કુસંજતા તેઓ ફટવામાં બતાવે છે તેવીજ કુસંજતા ને તેઓ કોઈપણ લોકોપયોગી કામમાં બતાવે, અરે! ફક્ત પોતાનાજ પુત્રો અને પુત્રીઓ કે

જેના પર બલિધ્યમા દેશનો ઉદ્ધાર થવા સભવ છે તેનેજ ઉછેરવાનું બતાવે
તો તેઓ પોતાનું અને દેશનું ક'યાણુ કરી શકે અને પોતાનું જીવ્યું પણ
સાર્યું કરી શકે

મરનારની પાછળ રહિ કંઈક શું થો ય છે ? ના મરનારની પાછળ
આપણે ગમે તેટલું રંગીય કે કૃત્રીય તે વ્યર્થ છે જે આપણે તેમ કરવાથી
તેને પાછા મેળવી શક્યા હોઈએ તો તેની પાછળ આપણે કૃત્રીય છાતીમાંથી
લેણી કાઢીએ અથવા આપણે પ્રાણ બાપીએ તો તે થો ય ગાંધીય પણ તેમ
કરી બન્યું નથી અને બનશે પણ નહિ મર્યુ તે બહુજ કામી ઉપાયે તે
પાછું કરવાનું નથી

એક લેખક લખે છે કે,

"That which is born expires what blossoms do fade,
whatever is filled becomes empty, what rises falls All
that is green dries, the new in time gets old, everything
under the sun has its end, time is the destroyer of all"

એજ પ્રનાણે પ્રખ્યાતકવિ ધીરશક્તિ પણ પોતાનો શાસ્ત્રનામા સૂચવે છે

માટે આ વિવાદ તત્ત્વ બિરોધ છે વળી મરનાર પાછળ ફેરવાનું કામ
પણ શાસ્ત્રના લખ્યું નથી મરનાર ધારના પ્રનાણે ને મરનાનું પણ રમ્ય બેજ
પ્રચી છે પહેલું માણસ મરી નય ને તુર્ત પોત મરનામા આવે છે જેને
પ્રાણપોક ફેર છે તે અને બીજું અગ્નિદાહ વખતે જે પોત મરવામા આવે છે
તે આ પછી (ચિતા છઠાયા પછી) રહેવા ફેરવાની મનાજ છે તે છતાં પણ
આપણી અજ્ઞાન પહેનો તે નિયમને પાળતી નથી અને દિન પ્રતિદિન અજ્ઞા
નતાતા ખાગમા વધુને વધુ ફેરવાની ભય છે એ ખાડામા ફેરવાઓ હુબી
ગયા છે અને ફેરવાઓ હુબરો પણ હજી કોઈ તેમાંથી તરતા ગીબનું નથી
અને શીખવતું નથી ફેરવાક લોકલક્ષ્મણી ભય પોમીને શીખવવાનો પ્રયાસ
કરતા નથી અને ફેરવાક તો તે ખોડાનું આજ પાણી પીવામાજ મોજ માને છે

કોઈ કીમતી વસ્તુ ખોવાઈ નય મોગઈ નય મે નારા પામે તો તેને
માટે રહુ માત્ર એ મરફ ઠીક છે એમ નાણે માનીએ પણ જે વસ્તુ
ખોવાતી નથી નારા પામતી નથી તેની પાછળ આપણે શા માટે મોક
ગ્વા ભેંજી ?

પસૂદ કરીશ ? આપણને શોધ થાય તે સ્વાભાવિક છે પણ તાપી જ ગલી રીતે ફીને શોધ કરવો એ તદ્દન અસાધ્ય છે જે હોય જાની છે તેઓ કહી પણ શોધ કરતા નથી એ બહેનો રહે રહે, ફટે છે તેમને તે વિના (રચ્યા કર્યા વિના) કશો લાભ થતો નથી (રહ્યા રહ્યાનો લાભ તો મળે છે)

હિતોપદેશમા લખ્યું છે કે

“શોકસ્થાન સહસ્રાણિ ભયસ્થાન શતાનિ ચ ।

દિવસે દિવસે મૃદમાવિશતિ ન પદ્ધિતમ્” ॥

અર્થ—શોકના સ્થાન હારી છે અને ભયનાં સ્થાન એ ૧૦ છે માટે જો એના શોક થયા કરીએ તો દહાડે દહાડે મૃદપણ આવે અને ઠહાપણ જવ રહે મૃદને શોક નરે છે પડિતને નહિ

જે જેમ્યુ તે મરવાનુજ છે કોઈપણ સપણ સુખનુ અભિમાન ખરાબી રાકતો નથી માટે એક સરખા ચિત્તે જે નુ ખ પડે તે સહન કરું જોઈએ જે ચીજે આપણી શક્તિની બહાર છે તેને વાગ્તે આપણે અતિશય આનંદ અથવા શોધ કરવો નહિ ધારાણી માફક આપણે આપણી મુકરર કરેલી જગ્યાએ જઈએ છીએ આ કુનિયા એ એક ધર્મરાજા છે અને મરણુ તે આપણી મુસાફરીને છેડે છે

ઉપક્ષા વાકયો આપણે આપણા હૃદયમા ઘાતરી રાખના જોઈએ મરવાનુ કઈ આપણા હાથમા નથી એ કાગળમા લખ્યું છે કે દોરી સગળી એના હાથમા ભરાવ્યું હગણુ બરે એવા જ ન વાડે જ ત્રી તેનો સ્વર નિમરે ચિત્તનુ શિદને શોચના પ્રદેશુને કરવ હોય તે કરે માટે ત્યારે આપણા સગીમા મરણુ થાય અત્રે આપણને લાગણી થઈ ગાને ત્યારે રહ્યા કરવાનુ કારણુ મૂકી ચિત્તને શાન્ત કરી ઈશ્વરની અંજળીમાં વિચ્યા કરવો જાની અને અજાનીમા રેર શુ છે? હૃદય પરમામા ભગવદ્ગીતામા આહુનને કહે છે કે

“અશોચ્યાનવગોચવમ્ પ્રજ્ઞા વાદાંથ માપમે ।

ગતાસૂન ગતાસૂઘ નાનુસોચતિ પદ્ધિત ” ॥

અર્થ—અરે અર્જુન ! હ જોના શોક કરવા થો ય નથી તેનો શોક કરે છે અને વળી હ પડિત છુ એમ વાદ કર છે પણ પડિત હ મુજાનો રે વતાનો શોધ કરતા નથી

આવી રીતે કોઈપણ સાંજમાં મુઆની પાછળ શોક કરવાનું લેખ્યું નથી. માટે જો આપણે મરનારનું શુભ ઈચ્છતાં હોઈએ તો આપણે શાન્તિથી તેની ક્રિયાઓ કરી તેના આગળ વધવાના માર્ગમાં અંતરાયરૂપ નહિ થતાં મદદગાર થવું જોઈએ.

રડવાં ફટવાથી થતા ગેરફાયદા અતિશય રડવાથી આપણું લોહી બંધાયું કરે છે. જ્યારે લોહી અતિશય ઉકેળી જાય છે ત્યારે તેમાંથી પાણીને જે બાગ હોય છે તે આંસુ અને લોહ રૂપે બહાર પડે છે અને આથી આપણા લોહીમાં ઘટાડો થાય છે. રડવાથી આંખનાં તેજમાં પણ ઘટાડો થાય છે અને જે આંખની આપણે ઘણી સલાહ લેવાની છે તેને આવી રીતે આપણે બગાડીએ છીએ. રડવા કરતાં ફટવાથી ઘણા ગેરફાયદા છે. અતિશય ફટવાથી છાતી લાલચોળ થઈ જાય છે, ત્યાં સોજો ચડી આવે છે. લોહી ખરાબર કરી રાંકડું નથી. તેથી અનેક વિકારો ઉત્પન્ન થાય છે. જેની છાતી નખળી હોય તેને બહુ ફટવાથી ક્ષયરોગ થાય છે. વાયુવાળાને ગંભીરમણ થાય છે અને ફટતાં ફટતાં ચેડી આવી થડી જાય છે, વખતે તાણું ખંણ આવે છે.

ગર્ભવંતી સ્ત્રીઓ ઉપર રડવા ફટવાની બહુ ખરાબ અસર થાય છે, તેઓ આંખો દિવસ એવા ખરાબ વિચાર (ચોક્કના) કર્યા કરે છે, બહુ લાગણીનાં જીરે એકદમ કંખારી પણ આવે છે. બધા જેવી જાતનાં વિચાર તેવી જાતના તેના બાળક અંતરે છે. કેટલીક વખત અધુરો પણ જાય છે. હું કોણમાં તેઓ તેમના દિવસો આનંદમાં પસાર કરવાને બદલે દિલગીરીમાં પસાર કરે છે. આવી રીતે શોક કરવાથી બહેનો જાતે-હું ખી થાય છે અને બીજાને હું ખી કરે છે. વળી રડવા ફટવામાંજ દેટલી બહેનોનું ધ્યાન હોવાથી તેઓ પોતાના પતિ તથા છાકરાંઓ તરફ લક્ષ્ય રાખી રાક્ષી થાય છે. જ્યારે કુટુંબ પરમાત્મા જમનાને ડિનારે પોતાની જાસી બજાવતાં હતાં ત્યારે સર્વ ગોપીઓ ધેલી થઈને પોતાનું બધું કામકાજ અને પોતાના પતિ તથા છાકરાંઓને છાંડી દઈને ત્યાં દોડી જતી, તેમ હાલમાં કેટલીક બહેનો રડવા ફટવા રૂપી ખોરીનો મધુર સૂર સાંજજાંજ વેળાં થઈને તેમાં તોડ પુરવડો દોડી જાય છે.

જો સંજમાં મરણ થયું હોય, તો તે પતિના તથા છાકરાંઓના ભોગવ મળે છે ફટવાનું હોય ત્યાં સુધી ફટ છે અને પંખી આંખો દિવસ બેસીને ચિંતા કર્યા કરે છે. છાકરાં પોતાની માને દિલગીર લેઈ, પોતે દિલગીર થઈ, કંઈ ન બોલતાં છાનામાના એક દેકાણે બેસી રહે છે.

બીજી પતિની સેવા જો બાજુએ રહી, પણ તેઓ બહારથી કંટાળીને આવે તોએ તેમને ઘરમાં આનંદ મળતો નથી. શું તેમને લાગેલી થતી નથી ? તેમને મનમાં તો ઘણું લાગે છે, પણ વખતે પોતાની પત્ની પોતાને દિલગીર લેઈને દુઃખી થાય એ વિચારથી તેઓ પોતાની લાગણીને દબાવે છે, પણ જ્યારે પોતાની પત્નીને આમ શોક કરતાં તેઓ જુવે છે ત્યારે તેમને પણ પોતાનું દુઃખ સાંભરી આવે છે અને તેઓ મનમાં ધણા દુઃખી થાય છે. આ રીતે તેમને રાત્રી વન કે દિવાસો આપવાને બદલે આપણે તેમને વધુ દિલગીરીમાં નાંખીએ છીએ.

વળી આખો દિવસ શોકમાં, આગવાથી આપણે કાઢીને હસીને બોલાવી શકતાં નથી તેમ આપણને પણ કાંઈ બોલાવવું નથી. અને આપણને એક ખુશીમાં એસીને સરખાં કરવું પડે છે.

આ ઉપરાંત બીજાં પણ ઘણાં ગેરફાયદા છે, તેથી તે લક્ષમાં રાખીને આપણે રહેવાનાં દુઃખ રિવાજ બંધ કરવાની કોશીશ કરવી જોઈએ. બધાં કહેતા આવ્યા છે અને કહે છે કે “રડવાં રહેવાનાં ચાલ નકારો છે” ત્યારે તે બંધ કરવાને કેમ કાંઈ પગલાં બરતાં નથી ? પોતાના સગામાં હોય છે તે વખતે બધાં બાઈઓ અને બહેનો કેમ મૃગા રહે છે ? તે વખતે કેમ વિવેકમાં ખાંખી આવી જાય છે ? આપણે ધારકાને કહીએ કે “તમે આ રિવાજ બંધ કરો” અને આપણે માથે પડે ત્યારે આપણે ખાદાના કાંદોએ કે “લોકો વાતો કરે તેથી હું અચકાઉં છું” આપણે રહેવા કરી બંધાને દ્રષ્ટાંતરૂપ થઈ જઈએ. બધે લોકો વાતો કરે. મુલત મુરખો લોકોની સ્તુતિ તથા નિંદાને ગણકારતાં નથી, પણ જે પોતાને સાફ લાગે છે તે ક્યાં જ કરે છે. જ્યાં કંઈપણ સાફ કામ થાય ત્યાં વાતો થયા વગર રહેવાની નથી, માટે એથી બંધાપણ બીજી મદિ.

કેટલીક બહેનો કહે છે કે “જો રિવાજ તો અસહીય આવે છે અને ધરડાંઓએ જે કામ કયું હશે તે વિચારીને જે કયું હશે, માટે આપણે સા માટે એ રિવાજ બંધ કરવો જ” આ ધારણા ખોટી છે. ધરડાંઓનું કરેલું બધું જ આપણે માન્ય રાખ્યું નથી. આપણને જેટલું કાંઈયું તેટલું જ રહેવા હોય છે. છતાં પણ આપણે એમ માનીએ કે તેઓનું કરેલું બધું જ સાચું છે, તોપણ જેમ સમય બદલાતો જાય છે તેમ આપણે કાંઈપણ તે અનુસાર ફેરફાર કરવા જોઈએ. તે વખતની સ્થિતિ અને સારિત્તિક તંદુરસ્તી જોઈને રહેવાની બહેનોએ એ રિવાજ પ્રસંદ કર્યો હશે, ત્યારે આપણે પણ આપણી સ્થિતિ અને તંદુરસ્તી તપાસવી જોઈએ.

હાલની બહેનોના શરીર અતિશય નાજુક છે, કોઈને કંઈ શેગ તો હોયજ અને તેમા આવા રિવાજોથી વધારો થાય છે ત્યારે શું આપણે હાથે કરીને કુવામા મરીશું ? કોઈને ખાતર નહિ પણ ફક્ત આપણી તદુરસ્તી જળવવા આપણે ફટવાનો રિવાજ બંધ કરવો જોઈએ

આ રિવાજ સ્ત્રી અને પુરુષ બન્નેથી બંધ કરી શકાય છે સ્ત્રી કેવી રીતે બંધ કરી શકે ? સ્ત્રીઓ ધારે તો દરેક કાર્ય સંપૂર્ણ રીતે પાર પાડી શકે ન્યાતમા કે સગામા કોઈ ઠેકાણે મંરણ થાય તો તેને ત્યાં દિવારો આપવા જવું પણ ફટવામા ભાગ નજ લેવો ખરે પછી મમે તેટલી વાતો યાદી

ઘેલીક બહેનો કહે છે કે અમે અમારી સાસુની અથવા વગેરેની આજ્ઞા તોડી શકતા નથી મદારા ધારવા પ્રમાણે તો કેટલેક અંશે આ એજ બાદનું છે કારણ આપણે ઘણી સત્ય અને યોગ્ય બાબતોમા તેમના મન હુલાવ્યા હશે તો આ રિવાજ કે જે તદ્દન અયોગ્ય અને હાનિકારક છે તેને ત્યજવા ખાતર જો આપણે તેમનું મન હુલવીશું તો તેમા આપણ આજ વર્તન અયોગ્ય નહિજ ગણાય તેમની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરવાના પ્રાયશ્ચિત્ત તરીકે આપણે એક દિવસ બંધે અપવાસ કરવો પડે :

મહાત્મા ગાંધીજી સર્વ લોકોને સત્યાગ્રહ કરવાની સલાહ આપે છે સત્ય વસ્તુને પકડવાનો જે આગ્રહ-જે મનનું દ્રઢપણ-તેજ સત્યાગ્રહ

ફટવાથી ધણી ગેરફાયદા થાય છે અમે ભૂખ્યા રહીશું ઠપકા સહન કરીશું પણ રડવા ફટવા નહિજ જઈએ આજો આપણે પણ સત્યાગ્રહ ધારણ કરવો સ્ત્રીહક ઘણી જળરી ગણાય છે તેથી દરેક બહેન જો ઉપર પ્રમાણે સમજને સાચી હક લે તો તેઓ આ દુષ્ટ રિવાજનો વણી જલદીથી અત આણી શકે

પુરુષો શરીરે આ રિવાજ બંધ કરી શકે ? દરેક પુરુષે પોતાની પત્નીને રડવા ફટવાથી થતા ગેરફાયદાની સમજ માડવી જોઈએ અને તેવે ઠેકાણે જવાની આસ મના કરવી ત્યારે પોતાના સગામા મરણ થયું હોય ત્યારે આજ પછી પહેલ કરી આ રિવાજ કાઠી નાખવા પોતાનાથી બનતો પ્રયાસ કરવો પોતે સાંન્ત રહી સવને સાંન્ત કરવા પ્રથમ લોકો જુહુ બોલશે પણ તેથી ન ડરતા સર્વ પુરુષોએ અને સ્ત્રીઓએ પોતાના શુભ કાર્યમા મન્યા રહેવું અને બવિધનો પ્રગતી શુભ આશીર્વા મહાજી કરવી

સૌં ઈન્દુમતિ ઠાકોર

મદનલાલનાં મિસીસ.

“કૂલાવે પારણું જે હોય, કૂલાવે તેજ દેશને.”

[૧.]

“આ મહિને ખર્ચે બહુ થયું. ખગાર ઉપરાત બેન્કમાંથી રૂપિયા ઉપાડવા પડે તે શું સાચું કહેવાય? તમારા કપડાના બિલના તેમજ દરજીની શીલઈના અને રામાના ખગારના રૂપિયા હેંટ પતાવવાના છે. દાનતરતુ અને ચુનીવાલ દવાખાજાનું બિલ તો કોણ બહેને કેમ રૂપિયા દમે? આજે વીસમી તારીખ થઈ તેટલામાં બધા રૂપિયા ખર્ચાઈ ગયા, તો બાકીના દસ દિવસમાં કેટલા થશે તે તો કોણ નહીં. જરા હાથ મેકળો ન રાખો તો સાચું મદનલાલ પોતાના મિસીસને સહજાવતા બોલ્યા.

“રૂપિયાને હિસાબતો તમે રાખો છો, તો તમારા રૂપિયા મેં કેવી રીતે ખર્ચ્યા? મારા કપડાના બિલના રૂપિયા તમે નહીં આપોતો કોણ આપશે? મારા ખીયરથી હું લોભી નથી, અને જે છે તેમાંથી બેકન દમડી પણ ખરીદાવવાની નથી, સમજેલા બેલાવવાનું હોય છે તેના પૈસા તમારી પાસે માથું છું. નથી તમે? મને કેમ આપી કે, મેં તમારા રૂપિયા ચારી લીધા બાકીના બિલો ચૂકવો છો તો તમે, તો મેં કેવી રીતે તમારા રૂપિયા ખર્ચ્યા? સમજાવશો તો ખરાને? બાર મહિને એકવાર કપડા આપ્યા તે બારે પડે’રતો. હું તમને રાજ કહી કહીને મરી જઈ છું કે, કડકે કડકે આપ્યું હોયતો કાઠમે બારે ના પડે, આલેખા કપડા બહેવારીને પાછા પણ આપાય કે? અને જી શીવડાવીયે તો કાંઈ તેના ચીથરા પેલું કરાય કે? હું બહુ થું બાલ છું કે, તમને જ્ઞાની ચૂક છે તમારા કલા વર્ગર કપડાં આપ્યા એજ કે બીજું? તમારા કપડા આજો છે ત્યારે ક્યારે પૂછના આવો છો? તે તો ખર્ચાય, દરજીને બરપટ્ટે શીલઈના પૈસા પણ અપાય, તેમાં મને ક્યારે પૂછવા આગ્યો? મને તેમ કહે, પણ કાપડીઆનું બિલ તો ચૂકવવું જ પડશે, અને દરજીને શીલઈના પૈસા પણ આપવા પડશે. તેમાં શું કે આ કશું અં નહીં વાલે બને પછી ના આપવા હોયતો ન આપશે? મારે શું? કાપડીઓ ફેરા ખાશે એટલે થયું. દઈને આખર જવાની બીજી આપવા પડશે.”

“સરીર સાર ના રહે તો પાણીય રાખીએ ને બાંધણે રાખીએ સા પાપે ન રાખીએ ? શું તમે બોલો કમાવછો ? ન કમાતા હો તો વાત બૂઝી નત પાછળ પૈસા છે, સમજ્યાને ? આપણે નહીં વાંપરીએ તો કાણ સાપરો ? સંધરી મુકરો તો કુતરાયે નહીં, સુધે ને પૈસા પાછળ બૂત યંત્ર પડરો. છે ત્યારે વાપરીએ છોએને ? છવતાં નહીં વાંપરીએ ત્યારે વાંપરીશું ક્યારે ? માંદા પડીએ ત્યારે દવા કરીએ ખીએ, નહીં તો કાણ નવર પડ્યું છે, એવા તમારા દાક્તરની દવા પીવા ? એમનાં બિલ નહીં લેરો તો જરો ઇયા ? હું તમને સાફ કહું છું કે, જ્યાં સુધી મ્હાર સરીર સાર નહીં થાય ત્યાં સુધી તો હું બાંધણને કે ચાકરને કે દારવાની નથી. સરીરની પાછળ એ બધું છે. તમારે તો ઠીક છે કેફ હું મરી જઉં તો ખીલ આવે, પણ તમારા અંધારા પૈસા પાછા આવે ? ન સમજરો કે, મ્હારી નંત લગારે ધસાયા દંડે જઈશ તો મ્હારા માણાપની ને બાંકુની. સંભારીને તો એ રરો અને તમે તો તેરે દહાડામાં બધું બૂઝી જરો, બહાર જઈ આપણો કરો છો કે, બેરાંબીને સરખા હક્ક આપવા, પણ આ તમોરી પોતાની વાતમાં કેમ ખસી નવ છો ? તમે અમને ક્યા સરખા હક્ક આપ્યા ? ધરતું વેતરે કરવામાં તમોરા હક્ક સમાઈ જતા હરો, એમને ? મ્હારા માખાંયે કોઈ તમારા પૂરની મજૂરી કરવા તમારી સાથે મ્હને મરણાવી નથી. મ્હારા મોખાપ પાસેથી પૈસા આકાબ્યા છે, એમાંથી બાંધણ ચાકર રાખવા દેવાયતો રાખો તો વખતે વિચાર કરવા બેઠા તો ? હું સાંછ ઘઈશ તો પણ બાંધણ નોકર રાખીશ તમને મા પાછુને તેયે રાખવા પડરો, વધારે પૈસા આપીને તમોરી જોડે મરણાબ્યાને લાભ રો ? કે, મ્હારે આંત્રાં વેતરો રૂટવાનાં ના રહે નહિતો મ્હને, બોણ પૈસા લંછને અને દાય ચાલીને લઈ જનાર નાંતમાં મળાય હતા.”

પોતાનાં મિસીસને સહેજ એચના કરતાં આરુષી જીજ્ઞાસાથી વચ્ચેના સાંભળવાં પડરો એમ મદનલાલને જરાયે ખ્યાલ ન હતો.

[૨.]

મિત્ર મદનલાલ ગોઠજદાસ તેજપાળ રૂઢીરુલમાં રૂપિયા સંઘાસોમાં આસિરદેઈ મારતરની જગ્યાએ દગા. મુંબઈ આગ્યા પછી અને બધુંકનું રહેવાનું યત્રા નીરગામ બેકેટલ ઉપર આવેલી દાન્ડાકટરની ચાલમાં તેમને જગ્યા લાડે લીધી હતી

મદનલાલ એમ ધારતાં હતા કે, સ્ત્રી વિના ધરમાં નફામો ખગાડીય છે, અને તેથી ખર્ચ વધી પડે છે; તેમજ ધરનું કોઈ ઠેકાણું પણ હોતું નથી, તેમ હતો રામા અને મહારાજનું ખર્ચ થાય છે, તો તે બન્નેના ખર્ચમાં પોતાનાં મિત્રીસને ખર્ચ સમાઈ જશે અને નિરાંતે સુખથી રહેવાશે.

પોતાનાં મિત્રીસને મુંબઈ બોલાવ્યા પછી બ્રાહ્મણને રત્ન આપવામાં આવી અને ધરધારીની જગ્યાએ ફરક ધાંટી રાખ્યો.

મુંબઈમાં નવાં આવનારને તાનસા અને તુલસી તજાવનાં ખાણીથી જમખંડકોપ રહેવા માટે છે, તેમ મિત્રીસ મદનલાલને ધાંચું પહેલાં તે બેદરકાર મન્યાથી અવાર નવાર તેમને ધીકડું બરાબા લાચું કવીનાઈન અને બીજા દવા ખાવા માંડી પણ તાવ ઝેરો નહીં થોડા દિવસ પછી તેમને તાણનો રોગ ફરીથી વપડ્યો એટલે ને છોકરે દાંતરની દવા ચાહું કરવી પડી, તેમજ વેચાતી દવાઓ પણ આણવી પડી.

મદનલાલ બિચારો ગભરાતો ફરતો, તેના મનથી કે મિત્રીસને હવે શું થશે? મુંબઈનું પાણી લાચુ પડશે કે સ્થમ? એની કમણા મગજમાં રમી રહી. દાંતરને પોતાનું મન કાઢવતાં, મનની મુઝવણ કહી સંભળાવી. દાંતરે તેમને ધીરજથી સલાહ આપતાં કહ્યું “અરે, આટલામાં બીડો છો શું? કબજાતને સાધારણ તાવ છે અને તે કારણથી જ દિરૂટીરીયા છે, સ્થમનું તમને કાણે ઠોડી બેસાડ્યું? દવા ચાહું છે ખરી, પણ મહારી તમને સલાહ છે કે, તમારી બેરીને કસરત કરાવો, બહાર ફરવા લઈ જવું, અને આઠે દંડાડે નરમ કાલાબ આપો કે, બધી પીડા પતે. આતો હેરાન થાય છે એ અને તમને ચેત નથી પડતું! તમારા ધરનું તે શું કામ? તમે રવા બે જણુ એટલે કામ કેટલું ને કસરત કેટલી? ઘર ધાંટી તો હશે, તો ફરવો કેમ નથી ત્રીકળતાં? એમને સગળવીને ફરવો ઈઈ જવું; એકવાર મુંબઈ બધું ફરવીને બતાવશો, એટલે બહાર નીકળવાનું મન પણ થશે. તમારાં મુજરાતી બેરાં એવાં કેવાં? શું ધરમાં કામ બંદુ હોય છે? ત્યાંદે અમાણાં દક્ષણ બેરાંઓ ધરનું કામ પરવારીને કેવી રીતે ફરવા જઈ શકે છે?”

“તમારાં મિત્રીસ ફરવા જવામાં શરેમાંતાં હોય તો બૂલેશ્વર દર્શન કરવા ચાસતાં મોકલો. અરે, બોબુલનાયન મોકલોને! કસરતની કસરત અને દર્શનનાં દર્શન! ત્યાં ગાડીમાં જશે, પણ દેવળનાં મુઝથીઆ તો નહુડશે! છેવટે એમ પણ ના બનતું હોય તો તમારા જાલ અને રોમાને, રત્ન આપી દો.”

ભોતતળેથી પાળી ચડી વતા દમ નીકળી જશે દવાથી તમારા મિત્રીસર ૨૧
 થઈ શકશે નહીં સારા કરવાનો રસ્તો તો કૃમ્મ કસરતજ છે પણ સરે તે
 મે તે પ્રમારની હોય પાલવે તો ભૂતા જમાનાની ચાર રાખો ને નહીં તો
 નવા જમાનાને અનુસરતી કામે લનારો તમારા જેવા કેળવાયના ખુશી હવા
 અને મસરતના કાયદા નહીં સમજે ત્યારે બીજા કેળવાયલાને તમારામા ફરશે ?

મસરતથીજ બંધે ૧૫ ૨૨ યશ માત્ર પહો મટશે અને દિરદરીના તાણ
 બની મેરે જશે તેમની પાસે જ મેરે મરત મગી જાને કે કાતો બહાર
 મરવા પી જા નહીં તો ગનાન બદલ એમ ૨ કામ મરુ’

x x x x x

[૩]

મિત્રીસ નવનલાડ અવકચરે બનેલા બન નહીં નવા ૨ નહીં ભૂતા
 વિરાજન અનુસ રાસાજા કદબમા જન્મેલા હતા સુજરાતી ચાર ચોપા
 બળ્યા પગ ઉઘેછ નિરાગમ્યા દાખર યરેલા ને એ મહિનામા એમનો
 વિવાહ થયાથી તેમન નિરાગમી કડાગી જેવામા આગ્યા હતા

વિવાહ થયા પગ બન ના ગને નેમ્મે વા માત્ર પહો પણ ના પાપન
 બાકી રિર કમળ પી કાગી ૧ દાતી નથી તે તા દિવસમા પેવાર ખાય અને
 આખો દિવસ સમાવહાવને યેર રખ યા મરે છોકરીનો વિવાહ સારે યેર
 થયાથી માબાપે તેને ૧૬ દેવાની પાતાની ફરજ મલ વિસારે નુકી દતી
 મા દાપ બેદમ્માર બને એના છોકરાને રો પાક ? પોતાના છોકરાનું દિત
 તેઓ ન સુધારે તો બીજા કોને સુધારવાની ગરજ પગ હોય ?

‘ચારથી શિમલ ઉપર મીઠું વજ્ર ત્યારથી છોકરીનું સારા’ કપગ
 યરેલા પહેરાની રો નાવવાનું મર યહુ મલ તેનું સવિધ સાથી સુધરશે
 એને કેવા જ્ઞાનનો અપ ૧ રો તે સાથી પોતાની છદા મુખના ગાળી
 શકશે ? વોરેનુ બાન તેના મા મા મે ન આન્યુ છામ્મીનો વિવાહ કરતા
 સુધીની જવા પદારી પોતાને માથે છે પછીની નથી ? એનું તેમની સમજમા
 હવે રીકીને કાઢી ૧ મલ એને મુ લાસ નજે એને કેવા રવલાવનો
 વર મરે એની આપબને રી ખબર ? માટે ન્યા સુધી નિરાગે મોમ્લાય ત્યા
 નુધી અમતો તને મો ૧ ૫ ૧ એના વરન કાવનો બહાવે અને ના કાવે તો
 ના જામાને આપલ પગ જેવા દેવા છે ? એનું તેના માબાપનું માનવું હવે

જન્મ આખ્યાં જઈશની માળાપની ફરજ એટલીકે "અમે તેલું સારું
ઈચ્છાયે, સાંસરું સારું જોળવાં મંથીયે; ચાર પૈસા વધારે આપવા હોયતો
આપીએ, અને બાણતો બાણતો વર બંઈએ. સારી નોકરીએ વળગેલો, બેઠંએ,
એનાથી વધારે શું કરીએ ?" પણ એની સાથે એટલું ભવાણું વિસરાઈવું કે
દિકરીમાં સારા સંસ્કાર પાડ્યા હશે, તેને કેળવી હશે, કુદરતે બહેનનાં શુભો
ખીજ્યા હશે, તો તેનો પ્રતાપે સાંસરમાં દિપી ઉઠશે; સારા સંસ્કાર અને
કેળવણીને લીધે સૌનાં મન છતી લેશે, ને પોતાનું જીવંતર સુખમાં માણી
રાકશે; પતિ સેવા; શુદ્ધ સેવા અને દેસાસેવામાં પોતાનું મન પરિવર્શે અને જીવંતર
સાર્થક એણે મધુ નથી એમ માનશે. ચાલુ ફેરવાતા જતા વાતાવરણને,
દેસકાળને અને બવિધને વિચાર માળાપે કરવાનો ખરા કે નહીં? બાળ
કામાં કુદરતે આપેલા શુભો ખીજવાની માળાપની ફરજ ખરી કે નહીં?
તેને રસદિન બનાવે-રસદિન બનાવી સંસારના કુખમાં પેદા કરાવનાર
ખીજ શાપાવે, તે ઈશ્વરનો ગુન્હેમાર ખરા કે નહીં? સમાજના, રાજ્યના
દેસના અને ઈશ્વરના પણ તેઓ ગુન્હેમાર કુદરતે અપેલા શુભ ન ખીજવતાં
તેને વધતા અટકાવવાનો તેમનો ક્યા અધીકાર? એવાં માળાપને કસાઈની
ઉપમા અપાય કે નહીં? કસાઈ તો સારો કે, એકવાર મોરી નાખે અને
પાછળથી કાંઈ ભેલાનું ના રહે, પણ આવા માળાપો કસાઈથી એ બૂડા કે
તેનો આખો જન્મોદો રસદિન બનાવી, સંસારનો કુખમાં પેદા કરાવનાર
ખીજ શાપાવે.

[૪.]

માસિક અગ્નિ પ્રવાસોમાંથી પુત્રીસ મદનલાલે લેવા અને પુત્રીસ
રૂપિયા બવિધમાટે બેન્કમાં બનામન મૂકવા તેમજ પ્રાણીના પોણોસે
રૂપિયા મિસીસ મદનલાલના હાથમાં રોપવાનું મિસ્તર અને મિસીએ કરાવ્યું.
મિસીએ પોણોસોમાંથી પરખર્ચ ચલાવ્યું અને તેમ કરનાં એ તેમાંથી કાંઈ
બચાવ કરી ને રૂપિયા એકદહા કરી મૂકાય તે બધા મિસીએ રાખ્યાં અને
અને તે પોતાની મરજ પ્રમાણે ખરચે તો તેનો ઉપર મદનલાલના હાથ
દિસેલો શાલે નહીં, પણ ને, ખર્ચ મિસીસનું થાય તે તેમની બચતમાંથી થાય
તેમજ આ રૂપિયામાંથી મદનલાલના ખર્ચમાં કાંઈ આપવું નહીં એમ કહી
પરખર્ચની બાબતમાં હવે મદનલાલને કશું બોલવાનું રહ્યું નહીં. મિસીએ
બધું ખર્ચ થાયે હજારની લીધાથી મિતલગેને તિગત નળી

પછેને મહિને ખર્ચ કરતા મિસીસ મદનલાલને જણાય કે, જે તેઓ ધારે તો કાઈક રકમ બચાવી શકે અને તે બચત પોતાની કરી શકે, તેથી તે પછીને મહિનેથી તેમણે બ્રાહ્મણને રબ આપી અને પોતે જતે બ્રાહ્મણ બન્યા બ્રાહ્મણના ગયાથી તેનો પગાર અને આધાખર્ચ બચ્યું અને બ્રાહ્મણના સાગના તેમણે પીસ રૂપિયા બચાવ્યા.

બીજે મહિનેથી તેમણે દરરોજના ખર્ચનો હિસાબ રાખવા માડ્યો, તેથી તેમની ખાત્રી થઈ કે કરકસર કરતા હજી તે કાંઈ બચાવી શકે ધરના 'એકા ઉન્નત'નો બોધો તેમણે ધરાબર સલાખી લીધો. પછી ધર ધારીને બદલે છટક ધારી રાખ્યો અને તેના પગાર તેમજ આધાના ખર્ચની રકમ તેમણે બચાવી

ત્રીજા મહિનાથી ખર્ચમાં કાપફૂલ થવા લાગી નક્કામો બગાડ બધ થવા લાગ્યો જે ધર અંગાઉ ગદુ રહેતું, તે હવે તદ્દન ચોખ્ખું રહેવા લાગ્યું મિસીસ મદનલાલ હવે બધું જતે સલાખવા લાગ્યો ધરના સેનિટરી કમી રાતર પણ જતે બન્યા.

આધા મહિનાથી 'ધરના પ્રધાનની' સત્તા ખૂંટી પડી હાથમા લીધી

ખાસ્તા, તે દર મહિને હવે પીસ પૂચીસ રૂપિયા હવા ખૂંટવાને શક્તિ વાન થયા. હવે તેમની ખાત્રી થઈ કે, પોતાના પતિ જે કહેતા હતા તે બધું ખરૂં હતું અને પોતાનો બટબટાટ નક્કામો હતો, મરણ કે જે ત્રણ મહિનામાં જ તેઓ પચાવન રૂપિયા બચાવી શક્યા હતા ક્યા ક્યા ખર્ચમાં ને ક્યા ક્યા બગાડો થાય છે તે પોતાની નજરમાં જેમ જેમ આવતું ગયું તેમ તેમ પોતે તેમાં સુધારો કરતા ગયા.

મિસ્તર મદનલાલે પોતાના મિસીસ જેટલા રૂપિયા બચાવે તેટલા આપી દેવાની સરત કરી હતી તેથી વર્ષ આખરે તેમણે બચાવેલું રૂપિયા અઢીસો ૨૫૦ માંથી તેમની મરજી મૂજબના ધરેણા તેમજ કપડા કરના દીધા હતા.

બીજા વર્ષથી મિસીસની મરજીથી મિસ્તરે તેમને બહુવિધાતુ માથે લીધું આવતા બદલામાં મિસીસે દરેક નવા વર્ષને દિવસે ચાણીડીમાં પતિની મરજી પ્રમાણે રૂપિયા પોણોસોની ઠાઈપણ ચીજ બેટ આપવાની કરાવી

x x x x x

[૫]

મિસ્તરને હવે ચિંતા રાખવાની કે, મિસીસને હવે રોવા અગર બબડ વાની જગર વડી નથી મિસીસ પોતાને મજબૂર તરીકે, ધાટણ કે બ્રાહ્મણી

તરીકે યોગબાવવાનું ચેખાવતા નથી પોતાનો દરજ્જો શો છે, સ્ત્રીત્વ શોમા છે પોતાની શુદ્ધ, સમાજ અને દેશ પ્રત્યે ફરજ શી છે એ સમજીને શુદ્ધરાજ્યના મંત્રીપદનો અખત્યાર સંભાળી લીધો છે

કટકે કટકે અમે પાયરી સંભાળતા ગયા તેમ તેમ મિસ્તર પોતાના મિત્રીસને શુદ્ધરાજ્ય સ્વરાજ્યનો અખત્યાર એક પછી એક સોંપતા ગયા શુદ્ધરાજ્યનું સંપૂર્ણ સ્વરાજ્ય પોતાને મળી ગયું એમ સમજી મિત્રીસ સતેષ માને છે અને સીનિતિ 'હોમરવ મેળવવા તે ભોગવવાને માટે સર્વરીતે યોગ્ય છે એવું તેમનું મુકમ માનવું થયું છે સ્ત્રી અને પુરુષના હક્ક સરખા હોવા ભેદએ, સ્ત્રી હરતા દરજ્જાની કે હવેલી પાયરીની ન મનાતા શુદ્ધરાજ્યની 'દેવી' સમ ગણાવી ભેદએ પોતે સ્વતંત્ર છે, પુરુષના જેટલાજ હક્ક તેમના છે, અને તેવી ભાવનાવાળા અને ભોગવટા વાળા સાપુરોના સ્વતંત્ર છે એવું તે માનતા થયા છે

મિત્રીસને કેળવણી મળતી ગઈ તેમ અધિકારનો-અજ્ઞાનતાનો પડદો-જે મિસ્તર અને મિત્રીસના અત કંઈકની આડે આવ્યા કરી તેમને કાસ કછયામા સંકોવતો હતો તે હળવે હળવે દૂર થઈ ગયો તેનો ખસી જવાથી એકમેકના હૃદય એકત્ર થયા ને તે બન્ને સામસામીને ખરા સ્વરૂપમા યોગબતા થયા જીવન રમની સ્ફાણીમા જે હાલુપ અપૂરી રહી જતી હતી તે પૂરાઈ ને અપૂરામા ખુટતું હોમરાઈ સંપૂર્ણ જીવન જે મનાય તે તેમણે મેળવ્યું.

મિત્રીસ મદનવાય સારિરિક પ્રભાવ રાખતા રીખ્યા છે અને તેની કિમત કેટલી છે તે જાણતા થયા છે સહવાર અને સાહે માસ્તર સાહેબની સાથે વખત મેળવીને ખુ લી હવાનો તેમજ કસરતનો વધિ હમેશ લેતા થયા છે બધકેબુ-તાવ હિસ્ટરીઆ આપોઆપ-વગર દવાએ દૂર થયા છે તે દિવસથી દાખતર કે દવાના દર્શન પણ બધ છે

ગીરગામ બેકરોડ હોમરની મેન્દ્રાપ્ટરની ચાવમા ખીન માળની એક નાનકડી કાઠડીમા જે જ્યા એક વખ અગાડ મિત્રીસ મદનવાયનું સ્થાનિક સ્વરાજ્ય-શુદ્ધરાજ્ય રૂટાણ એમ મનાયું હતું. ત્યાજ તેના તેજ મિત્રીસે સ્વરાજ્યના દર્શન થયા અને તેને લાયકના બની હોમગનો ભોગવટો મેળવ્યો તેમની અત પ્રજાની એવી ઈચ્છા છે કે, ધરેધર આવા સ્ત્રી વર્ગના સ્વર્ગિય સ્વરાજ્ય સ્થાપાય અને તેમ થઈ જાયો સમાજ-દેશ સ્વર્ગીયને લાયક થાય

[૬]

સ્વતંત્રવાદિ અનેલા શુદ્ધશાસ્ત્રના મંત્રીપદે પહોંચેલા મદનલાલના પતિ પોતાના સ્વશાસ્ત્રને પડશે, સ્ત્રીઓના હૃદય સમાજક દરજ્જાને વગેરે વિષયો ઝીણવટથી સમજી, તેની વક્તવ્ય કરી પોત પોતાના પાટોશીઓને સહમતી તેનું વાતાવરણ પથરાવી પોતાના માળાની અને તેમના સંસર્ગમાં આવતી સ્ત્રીઓની પરતવ્રતાની જાણ કરી તોગવી તેમને સ્વતંત્ર બનાવવા મથતા હતા જે પડશે પોતે સાબળ્યો હતા, તેનો પ્રતિવિનિ તેઓ ખીજ ને સબળાવી રહ્યા હતા.

શુદ્ધસેવાની સાથે સમાજ સેવામાં તેમણે મન પરાવળ્યું હતું ને દિનપર દિન પ્રત્યક્ષ અનુભવ મેળવી તેઓ અંકેક હમણુ આગળ વધી પોતાનો પાથો મળજૂત રીતે ચળે જતા હતા.

આ અરસામાં એટલે ત્રણ ચાર વધના માળામાં તે એક પુત્રના માતા થવા પામ્યા હતા.

તેમણે સકલ કંઈ હતા કે ઈશ્વરની મહેરથી મળેલા પુત્રને કુદરતના કાયદા અનુસાર ઉછેરવો કુદરતે બનેલા શુભોને અમુક દિશામાં સકલ ન હતા પ્રકુલિતપણે સ્વતંત્રરીતે ફાલે તે પ્રમાણે અતુલ સંભો મેળવી આપવા પ્રયત્ન કરી તે કેવી રીતે બગર અટક્યે તેનો પ્રવાહ ફેલાવતા રહે તેને વિષે કાળજી ધરાવી સર્વ દેખદેખ રાખવાનું કરાવ્યું હવે માતા તરિકેના બળવવાના ધર્મોનું રહસ્ય તે સમજેલા હોવાથી અને પોતાને પોતાના દેશને કેવા પુત્રોની જરૂર છે તેમનામાં કયા શુભોની અને કેટલી મામી છે તે, પૂરવાને કેટલી જરૂર છે વગેરે તરફ દરેક માતાનું ધ્યાન દેરવા તેમણે નિશ્ચય કર્યો હતો.

તેમનો દૈનિક નિશ્ચય થયા હતા કે દેશની ઉત્થતિમાં ઉન્નત કરવામાં સ્વતંત્ર વિચારના શુદ્ધ ચારિત્ર્યના બહાદુર અને કેળવાયલા પુત્રોની અત્યારે ઘણી ખોટ છે અને તે ખોટ પૂરવાને ઘણી જરૂર છે તેમજ તે ખોટ ક્ષત સ્ત્રીઓની પૂરી ગઈ એમ છે તેના ગુણ મતાઓ પોતાના પુત્રોમાં ખીલતી રાકે પણ જો તે માતાઓને તેવા શુભોની પ્રિય હોય, તેના રહસ્યો સમજ્યા હોય અને પોતે પોતાના વતનને વિચારોમાં સ્વતંત્ર હોય

જલાવે પાર : જે હાય જલાવે તેજ રેશને એ સુદાનેજ હ મેગને માટે તેમના હૃદયમાં મેતરાઈ રહ્યો હતો.

વૈકુંઠરાય માધવલાલ દેસાઈ

જામંત્રણ.

(પ્રજ્ઞાતીક)

આવ ડ આવ ડ હરિ ' મહારે અ તરે કામ આને ઘણુ નાથ ત્હારે,
 દીન આ બાળકી, હૃદયથી પુકારતી કાનદિ દેવ દે લક્ષ ત્હારે ?—આવ ડ
 મુનન આ વર્ણના રમ્ય પ્રજ્ઞાનમા ભક્તિના તાનમા માન બુદ્ધ
 નાથ શુકારવા હરિને બોલાવવા દેરે દ્રઢાવવા, મત ક્ષીપુ —આવ ડ
 ઉર સિદ્ધાસન મનીન છે નાખતી, તદપિ આરાધતી દેવ ન્હારો,
 મેની મેલી હતા નાથ ' હુ કોંરી પરમ મુનિત કરી, ઉર પધારો !—આવ ડ
 બદાણ વાઘ જયે મુખ હૃદય પ્રસો, વેળ વીતી જયે, દેવ આવો !
 વિસત ન અગ ચલુ, ઉપાધિ સૌ વૃદ્ધારો, તેથી ન્દેશ પ્રમુ ! ઉર
 પધારો !—આવ ડ
 ક્ષાને આવા મરી, મોહન મનમાજરી ચિન ચરણે ધરી, નપ જપતી,
 વેળથી આવને ? ચિહ્નવા મુગ્ધને ડગ વિના ક્રમાય નાસાતિ મળતી
 —આવ ડ આવ ડ
 પદાવતી દેશાઈ

સને ૧૯૨૦ ના જાન્યુવારી ' માસના ત્રિમાસિકના
 જન્મમરણની નોંધ ઉપરથી ઉપજતા વિચારો.

હરે પ્રજ્ઞની સ્થિતિ ઉત્તતિક્રમ વધારો થટાડો વિગેરે તપાસનાનુ સુવચ
 સાધન જન્મ મરણની નોંધના આડડા એ છે હાલની સુધરેલી હરે પ્રજ્ઞ એ
 વિચારને માન્ય કરતી હોવાથી હરેક તેવા રાત્ર્ય તરફથી એ નોંધા ઘણી
 માસ રખાવા કાયદા કાનુનો યયલો હોય છે અને તેના વારંવાર થતા ફેર
 ફરોની નોંધ લેના અમુક વર્ષે એ આડડા નવેસરથી મેળવવાની તેવા રાત્ર્યો
 તરફથી ગોઠવણ થયેલી હોય છે આપણી બ્રીટિશ સરકાર તેવી મહત્તરી
 દર દય દશ વર્ષે કરાવે છે અને તેમાથી પ્રજ્ઞની રિયતિની ધણી ઉપયોગી વાતો
 તેમને મળી આવે છે આપણી ન્યાતની તેવી જુદી મહત્તરી થવાના છટાયા

પ્રયાસો થયા છે પણ હજી લેઈએ તેવો સફળ પ્રયત્ન એ બાબતમાં થઈ શક્યો નથી એ વાત કેટલેક દરજ્જાએ ચોચનીય છે. આવો પ્રયાસ થવાની ધણી અગત્યતા છે અને તેમ ન બની શકે તો સવત ૧૮૨૧માં થનારી વસ્તીની ગણતરી વખતે આપણી ન્યાતની પુરતી હકીકત મેળવી લેવા પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો તે હકીકત કદાચ સહેસાઈથી મેળવી શકાય.

આ વખતના એટલે બન્યુવારી માસના ત્રિમાસિકના જન્મ મરણની નોંધ જોતાં તેમાં ૧૩ જન્મ અને ૨૨ મરણની નોંધ છે એ નોંધ સપૂર્ણ છે, એમ તો માની શકાય નહીં પણ ધણે ભાગે એ દાખરો બરાબર છે એમ માની લેવા હરકત નથી એવો સાધારણ વાત છે કે જન્મ કરતાં મરણની સંખ્યા વધે તો માણસની સંખ્યામાં ઘટાડો પાડે અને એજ કમ સતત ચા ચા કરે તો આપણી જ્ઞાતિનો લઘુ થવાનો પ્રસંગ આવે. હાનની રિયતિ પ્રમાણે જન્મેલા બાળકોમાંથી ઉછેરીને જીવનારની સંખ્યા ધણીજ ઓછી ગણાય છે અને બાળકોનું મરણ પ્રમાણે ચોકાવનાર આ દેશને સારૂ જણાવવાથી આપણા દેશના વેદાંતિ વૃત્તિવાળાને તો મુન્યું નથી, પરંતુ આપણી રાજકર્તા પ્રજાને પ્રજાના મુખ હુ બની જવાબદારી પોતાને માથે છે એમ માનતા હોવાથી તેમને મુજે છે અને બાળકોનું મરણ પ્રમાણે ધણે ભાગે ધટ્ટ અને છાકરાઓ (ભાષી પ્રજાને) સારા ઉછેરે એ બાબત ધણી મહાભારત પ્રયત્ન હાવમાં આપણા નામદાર વાઈસરોય તથા મુખર્ધના નવર્તર સાહેબનાં પત્નિ તરફથી કરવામાં આવ્યો છે તે સુવિદિત હોવાથી એ બાબત વધારે લખવાની જરૂર નથી. કહેવાનું તાતપર્ય આ સ્થળે એટલું જ છે કે બન્યુવારી માસના અકમા જણાવેલા તેર બાળકો બધા ઉછેરીને મોટા થશે કે કેમ એ વિચારવા યોગ્ય છે. વળીમરણની નોંધના ૨૨ માંથી પાંચ બાળકો છે આપણે સાધારણ અનુમાનથી પણ જાણી શકીએ કે બાળકોના તમૂમ મરણની નોંધની અગત્યતા ન જણાવવાથી તે બધાજ નોંધવામાં આવ્યા નહીં હોય એ ચોક્કસ વાત છે છતાં હાલ તરત આપણે એ નોંધ રૂલુ થઈ છે તે ઉપરજ વિચાર કરીએ તો તેમાં પાંચ બાળકોની મરણની નોંધ છે તેમાં પણ બે ધાવણ વગર જીવન અર્પણ કરે છે આ બધું જોતાં આ વખતની મરણની નોંધ ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવી છે અને આ પ્રમાણે ચોક્કસ નોંધ જો થતી રહે તો તે જ્ઞાતિને એકાંક વધારે વિચારવા યોગ્ય હકીકત પુરી પાડે. બાળકના મરણ પ્રમાણનું ન્યારે માપ વર્ષે ધીએ ત્યારે રહેજ એ બાળકને જન્મ આપનાર માતા તરફ નિશ્ચય છે માતા થવા પામ્ય એવા મરણની નોંધ જોતાં તેની

સંખ્યા સાતની જણાય છે. જ્ઞાતિહિતના નિરક્ષકો જોઈ સંખ્યા હોવા જોઈએ કે હાલમાં ચોરાંક વચેં યયાં જીવાન છોકરીઓના મોત ધણજ યાય છે તેમાં પણ વિરોધ કરીને હાલની છોકરીઓમાં સો માંથી પ્રયાસ ઉપરાંત (આ બાબતનાં ખાસ આંકડો ન હોવાથી કાંઈક અનુમાન ઉપર વિરોધ આધાર રહ્યો છે. કંદાય મંદારા માંન્યા પ્રમાણે તો પ્રયાસથી પંજુ વંધાઈ હોય પરંતુ હાલ એાળી ધારણા બાંધીએ તોપણ એ બીના લક્ષ આપવા જેવી છે) ક્યાં તો પ્રથમ સુવાવડના પ્રસંગે જ ગત યાય છે અગર બીજા પ્રસંગે તો ઢકી રાકિતી નથી અને કંદાય તેની જીવન દોરી લાંબાય છે તો પછી તે ગર્ભધારણ કરવા યોગ્ય લાગ્યેજ રહે છે. અને કંદાય એવી સ્થિતિમાં ગર્ભ ધારણ કરે તોપણ તે અવતરનાર બાળક જીવે નહિ અને જીવે તોપણ તે નિર્મોલ્યજ હોઈ રાકે. ને આવી સ્થિતિ આપણી છે અથવા થતી નાંય છે એમ મોનવાને કારણ હોય તો શું આ પ્રશ્ન આપણી ન્યાતને સાર વિચારવા યોગ્ય નથી ?

જીવાન છોકરીઓનાં મરણ પ્રમાણને લીધે હાલમાં નહિં તો ભવિષ્યમ આપણી ન્યાતની વસ્તિ સંબંધમાં ખાસ અસર થમા વગર રહેશે નહિ અને તેથી કરીને જેમ એ બાબત તરફ ન્યાતનાઓનું વહેણ લક્ષ દોરાયે તેમ લીક છે. મુલાગ્યે આપણી ન્યાતમાં બાળલગ્નને દુષ્ટ અને હાનિકારક સિવાજ તદ્દન નાબુદ છે પરંતુ તે છતાં ન્યારે છોકરીઓ પુખ્ત ઉમરે પરણતાં છત ન્યારે તેઓનું તથા તેમનાથી ઉપજતા બાળકોનું મરણ પ્રમાણ વધે ત્યાં તેના કારણે વિચારવાં એ શું યોગ્ય નથી ?

ને આપણે છોકરીઓના મરણ પ્રમાણને વધારે સ્વિકારી લઈએ તે પછી તેમના તરફ તેમનાં ખાતપાન, રહેણી કરણી તરફ વિરોધ લક્ષ આપવાને પ્રસંગ શું આવી લાગ્યો નથી ?

ને સુવાવડના પ્રસંગને લઈને તેઓનું તથા તેઓના બાળકોનું મરણ પ્રમાણ વધે છે એમ જણાવું હોય તો તે પ્રસંગને સાર વિરોધ કાળજીપૂર્વક પ્રયત્નો કરવા એ શું જરૂરનું નથી ?

આ બાબતની જવાબદારી એકલા છોકરીઓના માતાપિતા ઉપર છે એમ નથી. એ બાબતની એથી પણ વિરોધ જવાબદારી હાલના ભણેલા સુવા વર્જને માથે છે. જુતા અને નવા વિચારોનું યુદ્ધ તો સતત ચાલ્યાજ કરે ર પરંતુ નવા સંલોગોમાં રહેનાર, નવા વિચારોને મહત્ત્વ કરનાર, તે પ્રમાણે ચાલનાર અને હાલના સંલોગોને સગજનાર સુવાન વર્જને માથે એ બાબતન મોટી જવાબદારી છે. ભવિષ્યની પ્રજા પણ તેમનેજ એ બાબત જવાબદાર

મણી તેથી તે લોકોએ આ ચોંકાવનારા મરણ પ્રમાણને તાબડતોબ અટકાવવાના
ઈલાજ લેવા ભેઈએ અને ત્રિમાસીક પત્ર આ બાબત જરા વિરોધ ખતથી
કપાડી લે અને એ વિષયની અસાધ્યતા કરે તો એ બાબત સતત ન્યાતના
લક્ષમાં રહે, તે સાર હાલતરત તો એ પત્રને જન્મ મરણના દરેક
દાખલાની તોંધ ખુરી પાડખી એ દરેક શાંતિજનની ધણી યથિત કરજ છે.
ધીરજલાલ ચીમનલાલ દેસાઈ.

“આત્મગીત.”

(ભીકારી ગોરસ લ્યો, ગોરસ લ્યો—એ શબ્દ)
અવ શિવ નહીં નથી, નહીં નથી,
મોટ માયાથી નદવ નહિ ખૂલી—હો અવ
દેહ નાશવંત કોઈ દિન પડશે,
પણ આત્મા કદી નવ મરશે—હો અવ
સર્વ વિશ્વે રહ્યો એ વ્યાપી,
નહિ સત્તા શકે કો કથાપી—હો અવ
નહિ નાશવંત હૃદય તમે દેહો,
પણ આત્મા—અરે હો દેવો—હો અવ
સન્નિધાન દે બ્રહ્મ જેહ સધળે,
બ્રહ્મ તે હો તમે, એહ સત્ય હો—હો અવ

“મધુકર.”

હોનાં છોકરાંઓ માટે શક્તિની
અકસીર દવા.

ડૉંગરેતું બાલામૃત.

શીશી ૧ની કો. આના ૧૨. ટ. ખં. આના ૪.
કે. ટી. ડૉંગરે કું, ગીરગામ-મુંબઈ.

હાં-તયા કોફી.

“હાંના ઉપયોગ સુખથી કોઈ માં ખીજી મત આપણે વારંવાર સાંભળીએ છે. એટલું તો દરેક જાણે કહી શકશે જ કે કોઈપણ ચીજનો વિનાકારણ ઉપયોગ કરવો તે તો ખરોખર મથી જાય. હાંના ઉપયોગ વિનાકારણ પછી થાય છે. દિવસને ગમે તે વખતે કોઈ મજાવા આવે તો હાં પીવાનો રીવાજ હવે સાધારણ થતો જાય છે. અને શહેરોની દેખાદેખીથી ગામડામાં પણ આ માંડો રીવાજ દાખલ થઈ ગયો છે. આ રીવાજથી નકામો ખર્ચ થાય છે. એટલું જ નહિ પણ શરીરને નુકસાન પણ થાય છે, ગમે તે વખતે હાં પીવાથી ભૂખ મરી જાય છે. વળી ઘણા દાકતરોનું તો એમ પણ માનવું છે કે હાંમાં એક ભત્તો ઝેરી પદાર્થ છે તે શરીરને બહુ નુકસાન કરનારો છે. આ સુખમાં અમેરીકાના એક દાકતરનો (જ. એચ. ક્લોગ, એમ. ડી.) અભિપ્રાય અત્રે આપું છું.”

“હાં અને કોફી એ ઝેરી પદાર્થ છે, તે વાત સામાન્ય રીતે જાણીતી હોય તેમ સાબત નથી. પરંતુ પ્રયોગો ઉપરથી માલમ પડ્યું છે કે તે બેમાં કફીન કે થીન નામનો એક પદાર્થ છે, તે હલકા પ્રાણી તેમજ માણસનું પણ મોત આણવા જેટલી શક્તિ ધરાવે છે. એક ઘોખાપુર કફીનથી એક દેડકાનો છવ જાય છે. પાંચ રતી જેટલા કફીનથી ખીલાડી મરી જાય છે, કફીનથી પ્રાણી મરે છે તે જાણે રટીકનીયા નામના ઝેરી ધંધેલા હોય તેમ જાણે છે. તાણું અને આંચળી આવે છે, શ્વાસ રૂંધાય છે, અને હૃદય બંધ થઈ જાય છે.”

“હાંમાં દર અઘોળે તેર રતી આપું ઝેર રહે છે. એકવાર એક લગ્નકરી ઘાડો ચોડી હાં ગયાં. તેથી તેનું મોત નિપજ્યું હતું. એકવાર એક માણસે બાર રતી “ થીન ” લીધું હતું તેથી તે મરણતોલ થઈ ગયો હતો. તે સ્થેજ વધારે લીધું હોય તો જરૂર તેનું મોત થાય. એક ખ્યાલો હાંમાં પળીવાર અઘોળ અઘોળ હાં નાંખવામાં આવે છે. તેમાં સાડા ૭ રતી “ થીન ” આ “ કફીન ” આવે. અને આવા ઘણા ખ્યાલો એક દિવસમાં પીવામાં આવે છે. તે માણસનું શરીર આ ઝેરી ધીમે ધીમે ટવાયું હોય. નહિ તો જરૂર તેનું મોત થઈ જાય.”

આ હકીકત આપણે સૌએ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. મ્હાનો ઉપદેશ હવે લગભગ ધેર ધેર થઈ ગયો છે, અને ઘણે ઠેકાણે તો તે ત્રણવાર પીવામાં આવે છે. વળી હવે તો ગામડામાં પણ તૈયાર મ્હા વેચવાની દુકાનો-દોટલો નીકળેલી છે અને તે લોકો તો મ્હા ઉઠાળીનેજ ખતાવે છે. આ મ્હા બહુજ નુકસાનકારક છે તે તો કદી પીવીજ ના એછયે દરેકજણને એટલી વિનંતિ કરવાની છે કે દોટલની મ્હા તો નાજ પીવી એવો નિશ્ચય કરો. અને પછી ગમે તે વખતે મ્હા પીવા પાવાનો રીવાજ બંધ કરો અને છેવટે ખાસ કારણ શીવાય મ્હા ના પીવી તેવું મત લ્યો. આથી પૈસાનો ભયાવ અને તદ્દરસ્તીનું રક્ષણ થશે.

દેસાઈ

— ૦ —

મીયુત અરવિન્દ ઘોષના ત્રણ પત્રો *

તા ૩૦મી ઑગસ્ટ ૧૯૦૫

(૧)

ત્રિય મૃણાલિની,

તમારો તા ૨૪મીનો પત્ર મળ્યો. તમારો બાપ તથા માતૃશ્રી પર ફરી ફુ ખનો પ્રસંગ આવેલો. નણી મનને બહુજ દુખ થયું છે. ક્યો છોકરો પરલોકવાસી થયો તે તમે લખ્યું નથી. ફુ ખનો પ્રસંગ આવ્યો તેમાં શું થયું ? આ સસારમાં સુખની શોધ કરતા કરતા તે સુખમાં ફુ ખ બળેલુંજ હોય એવું હું મેંશા અને છે સુખ ફુ ખની હું મેંશા સાઈબધી થયેલી છે. આ નિયમ પુનઃજાના સબધમાંજ હોય છે એમ નહીં, ભુનિયાદારીની બધીજ ઈચ્છાનું ફળ એવું છે. વાસ્તે મનમાં ધીરજ રાખી પરમેશ્વરને ચરણે બધા સુખ ફુ ખ અર્પણ કરવા એજ એક માલસના-મ્હાવનો ઉપાય છે.

x

x

x

x

* આ પત્રો સરસ્વાતમાં એક બંગાળી પત્રમાં પ્રકટ થયલા, તેનો મરાઠીમાં તરજુમો થયેલો તે પરથી આ તરજુમો થયો છે. સૌ મૃણાલિની વિરહ ફુ ખથી ૨૮ વર્ષની ઉંમરે પરલોકવાસ પામ્યા. આ પત્રો તે બાદ પ્રસિદ્ધિમાં મુકાયા.

સ્ત્રીથી પહેલાંનીજ વાત વળી એકવાર કહું છું. અત્યારે સુધી તે વાતનો તમને ધણો અનુભવ મળી ચુક્યો છે. એ વાત તે એ કે તમારે બાળ્ય જેના બાળ્ય સાથે વિધિએ જોડ્યું છે તે ધણો. તરફવાર માણસ છે.

આ દેશની અંદર આજકાલ લોકોનાં મનમાં જે ભાવો ઉત્પન્ન થાય છે. જીવનનો જે વહેરા તેઓ પોતાની આગળ મૂકે છે અને જેને તેઓ પોતાનું કર્તવ્યક્ષેત્ર સમજે છે, તેમાંનું કોઈ મંદારી પાસે નથી. મંદારામાં પ્રધુજી નહીં ને વિચિત્ર છે. સાધારણ લોકો વિચિત્ર મત, વિચિત્ર પ્રયત્ન અને અસાધારણ પ્રકારની હચ્ચ આકાંક્ષા એને શું વિરોધણ આપે છે તે તો તમે જાણો છો. આવાં સ્વભાવવાળાને લોકો ગાંડા કહે છે. ને તેજ ગાંડો માણસ કાર્યક્ષેત્રમાં સફળતા મેળવે તો તેજ ગાંડોતર માણસ મોટો મહા પ્રભાવશાળી, પ્રતિષ્ઠાવાન ગણાય છે. પણ એવા દેટલા જાણના પ્રયત્ન સફળ થયા છે? બાળ્યે દરા હાલરમાંથી પાંચ દરા અસામાન્ય પુરુષ નિકળે છે અને તે પાંચ દરામાંથી એકાદનાજ પ્રયત્નને ચરા મળે છે. મંદને મંદારા કાર્યક્ષેત્રમાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત હોવાની વાત તો ધણી દૂર રહી, પણ તે કાર્યક્ષેત્રમાં પૂરી રીતે જીતરવાનેજ હું સામર્થ્યવાન નથી તો પ્રજી મંદને કેમ ગાંડો ન કહે? આવા ગાંડા માણસને પાસવે પડેલી ભૈરીનું દુર્દેવજ લેખાવું નેઈએ; કારણ કે સ્ત્રી ભતિની સંધળી આશાઓ સંસારીક પ્રપંચોમાંજ સમાયેલી હોય છે. આવા માણસના હાથથી સુખ ક્યાંથી મળે? દુઃખજ મળવાનું.

હિંદુ ધર્મનાં પ્રવર્તકોના મનમાં આ વાત આવી હતી અસામાન્ય ચારિત્ર્ય, પ્રયત્ન અને આરામ એ વાત તેમને બહુ પસંદ હતી. ગાંડો હો કે મહા પુરુષ હો, પણ આવાનેજ તેઓ માન આપતા પણ તે વખતમાં તેની સ્ત્રીની જે બચકરદુદ્દેશા યાય છે તેને વાસ્તે તેમણે શો ઉપાય યોજ્યો છે? આવો પ્રશ્ન સ્વાભાવિક કોઈપણ કરે? જાણ્યોએ એ વાસ્તે ઉપાય સુચવી મુક્યો છે. સ્ત્રીએતે પતિ એજ પરમશુદ્ધ એ મંત્ર તેમણે આપી મુક્યો છે સ્ત્રી એ પતિની સંહધર્મિણી છે, પતિએ જે ધર્મ અથવા કર્તવ્ય યોજેલું હોય તેમાં સાહ કરવી, સલાહ આપવી, તેનાં ઉત્સાહને ઉત્તેજિત કરવાને તેનું સુખ દુઃખ તેજ પોતાનું સુખ દુઃખ માનવું. કાર્ય પુરું કરવાનો પુરુષનો અધિકાર. ને તેમાં સહાય તથા ઉત્સાહ આપવાનો સ્ત્રીનો અધિકાર છે, આવું હિંદુ ધર્મે ઠરાવી મુકેલું છે.

હવે એક જ ભવાનું છે કે તમે હિંદુ ધર્મ બતાવેલા માર્ગ પસંદ કરો છો કે નવો સુધારેલો માર્ગ પસંદ કરો છો ? ગાંધી માણસ સાથે તમે વિવાહ સંબંધી બંધાયા એ તમારા પુર્વ જન્મનાં કર્મદોષનું પરિણામ છે. પણ આ સરળતાથી ભાગ્યના સંબંધમાં કાંઈ તળવીજ તો થવી જોઈએ. શી તળવીજ કરશો ? ચાર લોકે તમારા પતિને ગાંધી કહ્યા એટલે તમે પણ તે લોકોની માફક ગાંધીજી કહેવાના ? ગાંધી તો ગાંધીને માર્ગ જવાનોજ. તમે ચોંટાળ તેને અટકાવી રાકવાના છો ? તમારા કરતા તે પવિત્રને વધારે જાળવાળો હોવાથી તમારું કાંઈ ચાલશે નહીં પણ શું. તમે પ્રણામમાં મોઢું ધાલી ફેરવા બેસશો ? છીઃ તમે પણ પતિની સાથે જીવ ને ગાંધીની સાથે ગાંધી, યઈ, ઉદ્યોગે લાગો એક અધરાજની રાણી* એ પોતાની મેળેજ આંખે પાટા બાંધી ખુશીથી અધત્વ સ્વીકાર્યાની કયા તો બહો છો. ગમે તેમ પણ હિંદુ, કુટુંબની, કન્યા છો, હિંદુ પૂર્વજોનું રક્ત તમારા અંગમાં રમે છે; એટલે તમે ઉવડનો, રસ્તો, લેશોજ એમા અને શંકા નથી.

મદારા ગાંડપણના કામ ત્રણ છે મ્હેન્ટ-મદારી દેહે શ્રદ્ધા છે કે પરમેશ્વર ને શ્રદ્ધા, ને પ્રતિભા, ને કસ્ય શિક્ષણ, ને વિદ્યા, ને ને ધન મ્હેને આપ્યું છે તે બધું પરમેશ્વરનું છે નેટલું કુટુંબ પોષણ સારું જોઈએ ને નેટલું આપ-શ્યક હોય તેટલુંજ મદારે સાર ખર્ચવાનો મ્હેને અધિકાર છે ને બાકી રહે તે બધું પરમેશ્વરને પાછું આપણે યોગ્ય છે હું જો બધું મેળવેલું મદારે સાર, સુખ પ્રાપ્તિ સાર, કે મોજ સાર ખર્ચીશ તે હું મદારી જાતને પરમેશ્વરનો ચોર સમજીશ હિંદુશાસ્ત્ર કહે છે કે પરમેશ્વર તરફથી મળેલું પરમેશ્વરને પાછું ન આપે તે માણસ ચોર અત્યારસુધી બે આના પરમેશ્વરને આપી બાકીના ચોર આના પોતાના સુખ સાર ખર્ચી મ્હેન્ટ હિસાબ ચુકતે ક્યાં એવું હું સમજીશ ને સંસાર સુખમા નિમગ્ન રહો. આર્થિકતા અડધો ભાગ તો આમ ડ્રોફ્ટ ગુમાર્યો પોતાનું ને પોતાના પરિવારનું પોષણ કરવાનું કામ તો પણ સુધારું કરે છે આટલા દિવસ પશુવતિ ને ચારંચતિમા રહ્યો તે હું હમણાંજ સમજીશ છું તે સમજ્યા પછી મનને ઘણું પસ્તાવું થયો પોતાની મેળેજ વિષયોનો તિરસ્કાર થવા માંડ્યો અને હવેથી એવાં ખોટાં કામ કરવાં નહીં એમ મ્હેન્ટ કરોળ્યુ. પરમેશ્વરને આપવું એટલે શું ? એનો અર્થ એકે ધાર્મિક કૃત્યોમાં વાપરવું ને દ્રવ્ય સરોજનીને કે ઉપાને આપ્યું છે

તેને રૂપ રૂપ પસ્તાવો ધતો તપી પરીધનર એ ધર્મ છે આશ્રિતોનું પાલન કરવું એ મોટો ધર્મ છે પણ કેવળ લાઈબિધ ઃ સર્ગામા પૈસા આપવાથી દિસાળ ચુકતે ધતો નથી દાલના કદમય સમયે બધો દેશ આપણા બારણામા આશ્રય માગવા સારૂ આગોટે છે મહારા ત્રીસ કરોડ લાઈબિધ આ દેશમા છે તેમાથી કેટલાઓએ અત્ર અવ કરતા પ્રાણ છોડ્યા છે ધણી રોગ અને હુ બધી ધેરાઈ પોતાના પ્રાણ મ્મ બચશે તેની કીકરમા છે તે લોકો તર નેલુ નેઈએ

હવે તમે શું કહો છો ? આ બાળકમા તમ મહારી મહાધનિણી ધરો કવળ સામાન્ય ચોકની માફ ખાવા પીવાની અને વસ્ત્ર ધરેણા રાખવાની, જેની ખરેખરી જરૂર હોય તેટલીજ જણસ વેચાતી નેવાની ને બાકીનુ સધળુ ધન દોનત પરમેશ્વરને પાણુ આપણુ એ મહારી ઈચ્છા છે તમારી પણ તેવીજ ધરો અને સ્વાર્થ ત્યાગ કરવાની તૈયારી કરો તોજ તમારી ને મહારી નોડી પૂરેપૂરી બનશે તમે એકાદ વખત કહુ હવે મહારી કયા એટલી હત્તિ ધઈ છે ? તે હત્તિને એક રસ્તો મહે બતાવ્યો છે એ રસ્તે જરો ખરા મ ?

મહારા ગાડપણનું બીજું મમ હમણા મહારે ગળે લાગ્યુ છે તે હત્ય તે એ છે કે ભગવાનનુ સાક્ષાત્ દર્શન મરણ આજકાલ નધા જીવો ત્યા દામિકપણુ ચાલી રહુ છે લોકોના સાંભળવામા આવે એવી રીતે દેવોના નામ લેવા ને તેવીજ રીતે દેવોની પ્રાર્થના કરવી તે એટલા સારૂ કે મોટા આપણને ધાર્મિક કહે । આણુ ધાર્મિકપણુ મહારે ના નોઈએ ઉશ્ચરજે છે તો તેના પ્રત્યક્ષ દર્શન સારૂ કઈને કઈ રસ્તો પલુ હોવોજ નોઈએ આ રસ્તો મમે તેવો મહુ હશે તોપણુ ત્યા જવાનો મહારો દ્રઢ નિશ્ચય છે આપણે હિંદુધર્મ કહે છે મે માણસના રારીરમા નધા એતુ મન છે ત્યા તે છે એ રસ્તે શી રીતે જતા આવડે એ પણ આપણા ધર્મમા બતાવ્યુ છે તે ધર્મપ્રમાણે ચાલવાનો મહે પ્રારભ કર્યો છે એ મહિનાના અનુભવ ઉપરથી મહુને જણાયુ છે કે આપણે ધર્મ કહે છે તે ખોટુ નથી તેમા કહેલા ખાચા ખુચી અનુભવથી બરોબર મેળવ્યા છે હવે મહારી ઈચ્છા છે કે તમને પણ એ રસ્તે લઈ નહ આપણને બન્નેને નોડે યગ મૂકી જતા આવડો નહિ કારણ મે હજીસુધી તમને તેટલુ જ્ઞાન થયુ નથી તથાપિ મહારી પાઠજ પાઠજ આવવાને તમને કાઈપણુ અડચણુ આવશે નહીં આ રસ્તે જવાથી કોઈપણુ માણસ સિદ્ધિ મેળવે છે આ રસ્તે જવાની માત્ર ઈચ્છા એઈએ ને તે નહીં હોય તો પછી જન્મજન્મથી તમને લઈ જવાનુ મારાથી બનશે નહીં તમારી ઈચ્છા હશે તો મા સબ ધી બીજુ આજ ન લખીશ

મહાર ત્રીભુ ગાડપણુ આ છે કે ખીલ લોકો એટલે સ્વદેશ જ્યાપદાર્થ, નદી, ખેતર, મેદાન ઈત્યાદિ સમજે છે હુ જન્મભૂમિને માતા સમજુ છુ, તેનીજ ભક્તિ કરે છુ, પૂજા કરે છુ પોતાની માતાની દુર્દશા થયેલી જોઈ કયા સત્પુત્ર નિરાતે રહેશે? તેનો ઉદ્ધાર કરવા તે ખટપટ નહીં કરે? આ પતિત રાષ્ટ્રનો ઉદ્ધાર કરવાનુ સામર્થ્ય મહારા અગમા છે એમ હુ સમજુ છુ એ સામર્થ્ય એટલે શારીરિક બળ નહીં, તરવાર કે બહુક લઈ યુદ્ધ કરવાનુ બળ નહીં તે બળ ફક્ત જ્ઞાનબળ. દુનિયામા જ્ઞાનતેજ એજ એક તેજ નથી, બ્રહ્મતેજ પણ છે, અને તે જ્ઞાનતેજ પર ખીરાજોલુ છે. આ વિચાર કાઈ નવા કે આજ કાળના નથી આ વિચાર લઈનેજ હું જન્મ્યો છુ આ વિચાર મહારા શરીરનુ એક અંગ થઈ પડયુ છે આ મોટુ કામ કરવા સારજ પરમેશ્વરે મને આ પૃથ્વી પર મોકલ્યો છે મહારી ઉમ્મરના યોદ્ધાને વર્ષથી આ વિચારના અકુરો કુટવા લાગ્યા ને ખીલ ચાર વર્ષમા તે વિચાર જડમૂળ ધાલી બેઠા તમે કહેતા હરો કે ' કયા મુવા દુષ્ટે મહારા સરજ ને લોળાલા જેવા પતિના મનમા આ ગાડપણુ બર્ધુ ? ' પણ હું તો કહુ છુ કે તમારા આ લોળા લા જેવા પતિએજ તમને અને તેના સરખા ખીલ સે કટા જણુને આ રસ્તે—પણ તમે આને સાર કહેા કે ખેટુ—પણ તે રસ્તે લાગ્યો છે, ને હજુ હજારો જણુને આ રસ્તે લાવશે ,મ્હને મહારા કામમા મહારી હયાતીમાજ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે એમ હું કહેતોજ નથી પણ ગમે ત્યારે પ્રાપ્ત થશે એ નક્કી

હવે હુ પુછુ છુ કે તમારો શુ કરવાનો વિચાર છે? સ્ત્રી એ પુરુષની શક્તિ છે તમે ઉદાસીન રહી તમારા પતિની શક્તિ કમા કરો કે તેના કાર્યમા સહાનુભૂતિ આપી એનો ઉત્સાહી બનજો કરો? તમે કદાચિત્ કહેરો કે કામ રહુ પણ મોટુ, હુ તો એ- સામાન્ય છાંદરી, મહાર સ્થાયી મનોબળ નહીં ને આ મોમી મોમી વાતો સાંભળીનેજ ગભરાઉ તો મહારા હાયથી તે શુ રહાય યાય? એણુ લાગતુ- હવે પણ તેનો ઉપાય સહેલો છે પરમેશ્વરનુ સરણુ લો. ઈશ્વર શાસિના રસ્તામા એક વખત પગ મુક્યો કે પણ તમને જે જે ઓછુ લાગશે તે એ વ્યવસ્થા આપશે જેણે પરમેશ્વરનો આશ્રય લીધો તેની પાસેથી કય ધીમે ધીમે પગ કાઢી ચાલ્યો જાય છે મહારા શબ્દોપર તમને વિશ્વાસ હોય દસ જણુનુ ન સાંભળતા મહારા એકલાનુજ તમારે સાંભળજુ હશે, તો હુ મહાર પોતાનું બળ પણ આપી

સાક્ષી. તેના ચોગ્યતા મહારા બળની હાની ન થતાં 'હલદું' વૃદ્ધિ પામશે. સ્ત્રી એ પતિની સાક્ષિ છે, એવું હું 'કહું' છું તેનો અર્થ પતિ સ્ત્રીના અંતરમાં પોતાનું પ્રતિબિંબ જીવે છે, ને પોતાનીજ મહત્ત્વ આકાંક્ષાનો પ્રતિવિનિ એની તરફથી નિકળેલો સાંભળી ડબલ શક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે.

હું સારાં સારાં કપડાં પહેરીશ, સાફ સાફ મિટાન ખાઈશ, હસીશ, નાચીશ, ખેલીશ, મોજ મારીશ, જેટલાં સુખોપભોગ હશે તેટલાં ભોગવીશ, આવીજ વિચાર માણસોનો મનમાં રાત દિવસ ધોળાવાં જોઈએ કે? મનની જ્યાં આવી અવસ્થા હોય ત્યાં ઉન્નતિ હોતી નથી આજકાલ આપણા દેશની છોકરીઓની જીવન દશા આવીજ અવ્યવસ્થિત ને નિર્લય થઈ છે. તમે એ બધું છોડી દો અને મહારી સંજતીમાં રહો જગતમાં તમે પરમેશ્વરનું કામ કરવા આખ્યા છે તેનો પ્રારંભ કરો.

તમારા સ્વભાવમાં એક દોષ છે, તે એ કે તમે ધંધાજ સરળ છો, જે કાંઈ કહે તે તમે સાંભળો છો. આત્મ મન હંમેશા અસ્થિર રહે છે. બુદ્ધિ વિકાસ પામતી નથી. કોઈપણ કામમાં મન એકાગ્ર થતું નથી એ સુધારણું જોઈએ. એકજ જાણનું સામગ્રી જ્ઞાન સંચય કરવું જોઈએ. એકજ વાતમાં ચિત્ત એકાગ્ર કરી કામ કરવું જોઈએ. લોકોની નિંદા કે ઉપદ્રાવની પરવા ન કરતાં સ્થિર ભક્તિ કરવી જોઈએ ખીજો એક દોષ છે. તે તમારા સ્વભાવનો નથી, વ્યવસ્થાનો છે.

ખંગાડ દેશની સ્થિતિ એવી થઈ છે કે લોકો ગંભીર ભાવથી ગંભીર વાત સાંભળતા નથી. ધર્મ, પરોપકાર, મહત્વાકાંક્ષા, મહાન પ્રયત્ન, દેશોદ્ધાર વગેરે જે જે કાંઈ ગંભીર, ઉચ્ચ, મહત્ત્વ વાતો છે તે તેઓ ઠૂઠા મસ્કરીમાં જોડાવી દે છે. બહારાણામાં જ્યાં માંડ્યાર પછી તમારામાં આવી રીત દાખલ થઈ છે. વારીએનની પણ આ સ્થિતિ હતી, અલ્પ પ્રમાણમાં આપણા સર્વમાં આ દોષ છે. દેવધરના માણસોમાં તો તે ધણોજ વૃદ્ધિ ગયો છે. તે દંડ મનથી ફર કરવો જોઈએ. તમારાથી એ જટલ થશે. વિચાર કરવાની ટેવ એકવાર પડશે એટલે તમારો મૂળ સ્વભાવ પ્રગટ થશે. પરોપકાર અને સ્વાર્થ તમામ એમાં તો તમોજ ધ્યાન છે. ફક્ત માનસિક દૃઢતાની ખામી છે. ઈશ્વર ઉપાસનાથી તે પણ આવશે.

મહાત્મ જે કાંઈ ગુણ હોય તે જાણ આ સળધી મોઢિ ન કહેતાં તમેજ આ બધી વાતનો વિચાર કરવો આમા ભય પામવા જેવું કાંઈ નથી, વિચાર કરવા જેવું ધણું છે તારવ્યાતમા બીજું કાંઈજ ન કરશો. રાજ કૃત્ત અર્ધાજ કના પરમેશ્વરનું ધ્યાન વરવો, ને તેની પાસે દૃઢ મનથી તમારી ઈચ્છા પ્રગટ કરવો, એટલે મનની ધીમે ધીમે તૈયારી થશે પ્રભુની એટલીજ પ્રાર્થના કરવો કે " હે પ્રભો, મહારા પતિના જનનના ઉદ્દેશ અને ઈશ્વર પ્રાપ્તતા રસ્તામા મહારે હાથે કાંઈપણ વિઘ્ન ન હોતા હમેશા સહાય થાઓ. હું તે વાતમા સાધનભૂત થાઉં ' એટલું કરશો. ખરા કે ?

પત્ર બીજો

૨૩, સ્કોટલેન્ડ, કલકત્તા

તા ૧૭ ફેબ્રુઆરી ૧૮૦૭

ત્રિય મૃણાલિની,

મહે વડા દિવસ થયા પત્ર નખ્યો નથી. એ મહારી હમેશાની ખોટ છે પણ તે સાઝ તમારા જેવી સદ્ગુણી સ્ત્રી ક્ષમા નહીં કરે તો મહારો બીજો કયો ઉપાય છે ? હાડમાસની સાથે ખીલેલી ટેવ કંઈ એ ૧૬ દિવસમા જતી રહેશે ? આ ટેવ આ જન્મમા સુવરથી મૂરખ છે

હું તા. ૮મી જાનેવારીએ આવવાનો હતો પણ તેમ બન્યું નહીં મહારી ઈચ્છા મહારા મનમાજ રહી. જ્યાં પરમેશ્વર લઈ જાય ત્યાં જવું પડે છે. આ નખતે હું મહારા પોતાના કામ તાર આન્યો નહોતો. દેવના કામ સાઝ આવી હતો. આ વખતે મહારા મનની સ્થિતિ કાંઈ જીજ્ઞાસુ ધઈ છે, તે પત્રમા લખી શકતો નથી તમે જ્યાં ગઈ આવશો ત્યારે મહારે જે કહેવાનું છે તે જીજ્ઞાસુ દ્વારા તો કૃત્ત એટલુંજ મુદ્દુ જુ કે. હવેથી હું મહારી ઈચ્છાને આધીન નથી બનવાનું ત્યાં લઈ જાય ત્યાં નિર્જન કળવાળી આવણી પ્રમાણે જવું જોઈએ અને કરાજે તે કરવું જોઈએ આનો અર્થ તમારા ક્ષમા આવવો કહણું છે, એટલે મહારે સ્પષ્ટ, ઉપાદેશી રીતે કહેવું જોઈએ, નહીં તો હું કયા જઈ છું જુ કરું છું, એ વિષયમા તમારા મનમા નિષ્કારણ જેમ આવી હું ખનુ કાનણુ ધઈ પડે તમારા તરફ દુર્લક્ષ કરી હું મહારા કામમા મચ્યો ૨૮ જુ, એવું મનના આપણો નહીં આજસુધી મહે તમારા ધણાએ અપરાધ

ક્યાં છે, તેથી તમારા મનમાં અસતોષ થાય એ સ્વભાવિક છે પણ હવેથી એટલું તો ધ્યાનમાં રાખશો કે હું હવે રસતા નથી મહારા હાથથી ચૂંટા કાઢો મહારી ઈચ્છાથી નહીં પણ પરમેશ્વરની ઈચ્છાથી, એની આજ્ઞાથી થાય છે તમે આવશો એટલે અદરનો મર્મ તમને સમજાવી મહીરા હું આશા રાખું છું કે પરમેશ્વરે પોતાની અપરંપાર કરુણાનો જે પ્રકાર મહુને બતાવ્યો છે તેજ પ્રકાર તમને પણ દેખાય, પણ આ બધું પરમેશ્વરની દયાપર આધાર રાખે છે જે તમે મહારી ખરી સદ્ધર્મિણી થવાનું ઈચ્છતા હો તો મરણ આવે તો બને પણ કામ કરવાનો દૃઢ નિશ્ચયથી પ્રયત્ન કરો એટલે તમારી એકામ થયેથી ઈચ્છા શમિત બળથી પરમેશ્વર તમને પોતાની કરુણાનો રસ્તો બતાવશે આ માગળ મોઢિને પણ દેખાડશે નહીં, મારણુ આમાં મહે ભોગી શુભ વાત હોય તરી છે અદરની વાત કાનના છેડાએ પણ જાણવી ન લેઈએ આ વાત તમને મહેબુ પડે એમ છે નહિ હાલ એજ

તા. ૬.—સ સાર વિષયની વાત સંપૂર્ણનીને લખી છે તમને ફરીથી જાહેર લખતો નથી તેનો પત્ર વાચીને જાણી લેશો

પત્ર ત્રીજે

તા ૬ મેએ બર ૧૮૦૭

ત્રિય મૃણાલિની,

x a x x

મહુને બહી એમ દાલની પણ કુરમદ નથી લખવાના કામનો બારે મહારા હપર છે મોઢેસ સળખી કામનો બાર પણ મહારા હપર, ને વહેમાનરમ્ભી મરબદ મ્મી મરમનુ પણ મહારીજ પાસે છે આગલુ કામ શી રીતે કરવું ? આ શિવાય મહારા પોતાના પત્ર જીવ કામ છે, તે પણ મહુ કોરે નાખી રાખે તેમ નથી

મહારી એમ વાત તમે સાનવશો ? મહારા આ વખત થયો મ્મકીને છે આ નબળકામ મહુ નાગે થઈ જમરા મે મુ ? એવી મહુને જીવ લાગે છે આવે વખતે જે તમારું મન અસ્વસ્થ થશે તો પછી મહારી ચિંતાને હુબાવના બારે થઈ પડશે તમારા નરકથી કસાડનો ને સાતિવાયક કાળ આવશે તો મહારામા જીવ મમ્મિ આવ્યા જેવ થશે, ને પ્રમ્મિત ચિનથી

શ્રી સુરત મહાસત્રિય મોતિના પંચતો હિસાબ તા. ૧ લી એપ્રિલ ૧૯૧૮થી તા. ૩૧ મી ડિસેમ્બર ૧૯૧૯ સુધીના.

આવૃત્તિ	આલુ હિસાબ			
	તા. ૩૧ મી ડિસેમ્બર ૧૯૧૮ના રોજની સીલક	જના	ફલ	ખંચ
વામણ	૩૧૬ ૧૫ ૬	૧૬ ૧૪ ૦	૨૩૬ ૧૩ ૮	૧૩ ૧
વાણી	૨૦ ૫ ૦	૧૬ ૪ ૪	૨૩૪ ૧૦ ૪	૧૧ ૧
દેખાવણી	૧૫૦ ૦ ૩	૧૦ ૦ ૦	૧૮૬ ૧૦ ૩	૧૪ ૦ ૦
૨૧૧૮-૫	૦ ૨૬ ૧ ૩ ૬	૨૩૩ ૮ ૪	૧૮૧ ૧૫ ૦	૨૧૪૭ ૬ ૪

તા. ૧ જાન્યુઆરી ૧૯૨૦

શ્રીપતરાય હર્દમતરાય

આનંદી એક્ટરી

મહાસત્રિય પંચ-સુરત.

ત્રીલક્ષ્મી તારીખ

૩ ૧૦૦૦૦૦ દેખાઈ દરિયાસાદ વિન્ડીપ્રસાદ તરફથી અમમ
, દાવાદ વર્નામ્યુલર સોસાયટીના ૨૨૮ ફંડમા

૫૦,૦૦૦ લાખ

૪૦૦૪ સુખઈ બે કમા

૪૪૫૪ વરોદરા બે કમા

૧૩૩૩૮ હાથ કુપર

૨૧૫૭૪

૩૮૮ ૮ શ્રીપતરાય હર્દમતરાયના હાથ કુપર

૧૩૪૧૧૦ રા નરસીલાલ હરદેરામ તરફ અથા વર્ણના

લીમાખમા ખતાબ્યા પ્રમાણે

આ કુપરાત રા નરસીલાલ હરદેરામ તરફ

વાણીના બાહુતો તરફથી પરબાર્યા બાડા વસુલ

આપવામા આવ્યા બેતો હિસાબ પચના દફતરે

આવ્યા નથી તેની રકમ તા. ૨૨-૧૦-૧૯ના

પચના કરાવ પ્રમાણે ૩ ૧૭૧ નીકળે છે એટલે

તેમના તરફ ફરફે ૩ ૩૦૫ ૧૧ ૦ બાળી બાળાય છે

લેખકોને જવાબ.

૨૧. આમોદી—તેવી રીતે લશ્ચરમાં માદગી પ્રસંગે ઉપયોગ સારા આઈ. સબેગ, બેડપેન વિગેરે મૂકવામાં આવ્યું છે તેવી રીતે આમોદમાં રાખવાની જરૂરીયાત સારા તબીબે લખ્યું તે બાબત અમદારી ધ્યાનમાં છે “Medical help” “મેડીકલ હેલ્પ” નામનું એક ફંડ અત્રે ઉઘાડવામાં આવ્યું છે જેમાં રૂ.૫૦૦ લગભગ ભરાયા છે મદદ ફંડ રૂ. ૧૦૦૦) સુધી ભેગું કરવા સારા ધારણા છે. ચાહુ માસની આખર સુધીમાં બનશે તો સુરત ભરત્ર અને આમોદ માદગી પ્રસંગે ઉપયોગ આવે તેવી ચીજો મોકલી આપવા વ્યવસ્થા થશે.

૨૧. સાતિબધુ (અમદાવાદ)—તબીબ તારીખ અને સહી વગરનો લેખ મળ્યો છે. અમદારી તબીબે સારા તબીબે આખું નામ લખી મોકલ્યો તો સદહુ લેખ આવતા અંકમાં છાપવામાં આવશે.

૨૧. દિવાન—તબીબી કવિતા મળી છે સ્થળ સંકેતને લીધે મુક્તવી

ઉધરસ, દમ, ઉંટાંટીયું, ન્યુમોનીયા, ક્ષય, છાતીના અને
ગળાંના દરદો, શરદી અને ઇન્ફલ્યુએન્ઝાના
અટકાવ માટે ડાકટરે.

ઑક્સીડેઝ ટેબ્લેટ

ની ભલામણ કરે છે.

વીશરામ માધવજી, જુમાં મસજીદ તથા બધા દવાવાળાને
ત્યાંથી રૂ. ૧ ની બાટલી મળશે.

બનાવનાર,
અમેરીકન ઑક્સીડેઝ કું.
વુરસેસ્ટર, યુ એસ એ. }

એકલા એજન્ટ,
ડી. એમ. ડાકોરની કું.
૩૬, ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

જ્ઞાતિના સ્વર અંતર.

નિમણૂકો, ફેરબદલીઓ વિગેરે:

- રા. માણેકલાલ સાકરલાલ દેસાઈ હુણવાડાના દિવાન નિમાયા છે.
- રા. પ્રાણલાલ હનિપ્રસાદ દિવાન કસ્યાણના મામલતદાર ચાણાના ડી. ડેમ્યુટી કલેક્ટરે નિમાયા છે.
- પ્રો. બી. કે. ઠાકોર ને રૂ. ૫૦) નું પ્રમોશને મળ્યું છે.
- રા. ચીરધરલાલ કેરાવલાલ ખેડાના ડેમ્યુટીકલેક્ટર નિમાય છે.
- રા. મંજુલાલ હીરાલાલ દેસાઈ મુંબઈની એન્જીનિયરિંગ મીડલ સ્કૂલમાં નીમાયા છે.
- રા. રમણીકલાલ શ્રીપતરાય મુંબઈમાં ધી મલખાર ફોરેસ્ટ એન્ડ રબ્બર કું. લી. ની એક્ઝીસિટીવ નિમાયા છે.
- રા. ઠાકોરલાલ જીવનરામ દિવાન મુંબઈની “ શ્રી શ્રી રામ સમાર્ત મહા સમા ”ના સેક્રેટરી નિમાયા છે.
- રા. ઈશ્વરલાલ ચંદુલાલ ઠાકોરે મુંબઈમાં મેસર્સ ફોર્મેરા એન્ડ કું. ના નામથી એક્સ્પોર્ટ ઈમ્પોર્ટની એક્ઝીસિટીવ ડેપુટી છે.
- ડૉ. ધીરજલાલ જમીપતરામ ઠાકોરની બદલી પંચાવરથી ભરૂચ થઈ છે.
- રા. કનૈયાલાલ કુરણારામ દેસાઈ જંજીરના એક્સાઈઝ ઈન્સ્પેક્ટરની બદલી ટાંગ થઈ છે.
- રા. બળવતરાય ચંદુલાલ ઠાકોરની બદલી ખાનદેરાથી ઠામરા એક્સાઈઝ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે થઈ છે.
- રા. વિપ્લવ પ્રસાદ રતનરામ ઠાકોર અમદાવાદની રોડ મેન્જમેન્ટની જી. ઇ. ડી. ની બદલી થઈ છે.
- અરુણા બરાયલા ખેતીવાડી મુલ્કના પ્રદર્શનના ઉત્તમ બી. ના નમુના સાર મી. ઈશ્વરલાલ મળીલાલ દેસાઈને રૂ. ૧૫) નું ઉત્તમ મળ્યું છે.
- રા. ચંદુલાલ ઉત્તમરામ અવગોલા ધી ઈન્ડસ્ટ્રીયલ લાઈફ ઈન્સ્યુરન્સ કું. લી. (મુંબઈ) માં કેશીવર તરીકે નિમાયા છે.
- રેવન્યુ ખાતામાં રીવીઝન ચલાવી ભરૂચ જિલ્લામાં નોકરી કરતા નીચલા મદસ્થાનો પચાસ થી નીચે મુજબ થયા છે.

- રા. બળવંતરાય પ્રતાપરાય દેસાઈ ભરૂચ ૩ ૮૧
- રા. ઠાકોરલાલ રતનરામ " ૪૨
- રા. મોતીલાલ હરીજાલ " ૪૦
- રા. મોતીજાલ રતનરામ વામોદ ૩૭૧
- રા. રામલાલ મોતીલાલ " ૩૭
- રા. ઠાકોરલાલ લક્ષ્મીરામ " ૩૭૧
- રા. સુકરલાલ કર્યાણુરામ ઠાકોરની બદલી નવીયાદથી ભરૂચ હાઈ-સ્કુલમાં થઈ છે
- રા. બળવંતરાય શ્રીપતરાય ઠાકોર ધી ઈન્ડિયન સ્ટોર્સ અને ઈન્ડસ્ટ્રીયલ કું. લી (મુંબઈ) માં ૩. ૧૨૫) ના પનારથી નિભાયા છે.
- રા. કાન્તિલાલ રતનરામ દેસાઈ ધી ઈન્ડિયન ઈન્ડસ્ટ્રીયલ સ્ટોર્સ લી. (મુંબઈ) ની ઓફીસમાં નિભાયા છે.
- રા. બળવંતરાય કેશવલાલ ઠાકોર મેસર્સ પ્રાગજી સુરજી ગોધુની કું. માં નિભાયા છે.
- રા. ગીરધરજાલ આનંદરાય દેસાઈ મેસર્સ કેરસનદાસ તેજપાળની કું. માં નિભાયા છે.
- રા. વિષ્ણુપ્રસાદ ભોગીલાલ દેસાઈએ એક્ષપોર્ટ ઈમ્પોર્ટની તથા સ્ટોર સપ્લાયરની ઓફીસ મુંબઈમાં ખોલી છે

જાહેર જીવન.

- ભરૂચ કેળવણીમંડળની સભા રા. બા. અંબારાંકર ઉત્તમરામ મજલના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી.
- મુંબઈ ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રીમંડળમાં રા. કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈએ પ્રાથમિક શિક્ષણ ઉપર ભાષણ આપ્યું હતું.
- અમદાવાદ ખાતે મળેલી સાહિત્ય પરિષદના ઐતિહાસિક વિભાગના પ્રમુખ તરીકે પ્રો. બળવંતરાય કર્યાણુરાય ઠાકોર નિભાયા હતા અને તે પ્રસંગે અતિ મનનીય ભાષણ કર્યું હતું
- અમદાવાદમાં જડીઆનવાળા બાગ મંળાંધી જે. બહેન સભા રા. ઊવનલાલ મજરાય દેસાઈના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી.

—મુ બઈ ડેનન્સ એમેસીએગનની મેનેજ અ કમિટીના સભ્ય તરીકે રા
મણીયાવ કેમવવાય ડાકોર ખરી ચુકી કઢાયા છે

—ભરૂચ મ્યુનિસિપાલિટીના એક મેમ્બર તરીકે રા બા અ બાગ કર ઉત
મરામ મવજની સરકાર તરફથી નિમણુક થઇ છે

પરીક્ષાના પરીણામ.

એમ ટી. સી ટી

સ્થળ.

મ જુવાલ હીરાલાલ દેસાઈ

અમદાવાદ

એન્જનીયરિંગ (૧) લી

ધનવ તરાય બળવ તરાય દેસાઈ

ભરૂચ

એમ. એ

બાબુરાય ગાગતરામ ડાકોર

અમદાવાદ

ઈન્ડસ્ટ્રીયલ સાયન્સ

રમણીક મલ્યાજુગાય ડાકોર (પહેલા વર્ગમાં)

..

રસીકલલ્ય કન્યાબુરાય ડાકોર

ભરૂચ

જન્મ.

સૌ ઉમોવા કનૈયાલાલ

ને

૫/૧

મુબઈ

.. હીરાજોરી હજીવાલ

ને

૨/૧

અમોદ

લેમ.

ન્દાના માય ૩ ૫

૩ ૫

ડાકોરવાવ લાવજીભાઈ દેસાઈ લીપ્પી ૨૨ બાનુમતિ રતનલાલ દેસાઈ ભરૂચ ૧૫

મરણ.

દ વ

ગ્રામ

સ્થળ

કનેયાલાલ વેળીલાલનો બાળક પુત્ર	૭ દિવસ		મુંબઈ
મી. ધનલક્ષ્મી મદનલાલ	૩૮	ન્યૂમોનીયા	"
" વીરમતી કુલશંકર	૨૨	"	અમદાવાદ
" ધૈનલક્ષ્મી છોટાલાલ		સયરોગ	"
રામચંદ જીવનલાલ દેસાઈ (નહાનો સાય)	૧૩		લીંબડી
ગુણવંતગૌરી વિપ્રકુપ્રસાદ દેસાઈ	૨૦		આમોદ

રખરસ્ટાંપ.

અંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી તથા ઉરદુ ભાષાંમાં ટકાઉ તથા મનપસંદ રખર સ્ટાંપ બનાવી આપવામાં આવશે. તેમજ લાખના શીલો, સીમામથોના પદ્મ, સ્ટીલ ડાઇ, લાકડાંપર તથા સીસાંપર કાતરકામ સસ્તા ભાવે કરી આપવામાં આવશે. અનુભવ લીધાથી ખાતરી થશે.

એ. એસ. કુળકરણી.

મુગલાટ, આંગ્રેની ચાલી, મુંબઈ નં. ૪.

વખત અને પૈસાનો બચાવ કેમ કરવો ?

" A good Dress is a letter of Recommendation."

સારો પોશાક એ એક ઉત્તમમાં ઉત્તમ ભલામણપત્ર છે.

મહેરબાન બાનુઓ અને ઘટસ્થો ?

જો તમને તમારા વખત અને પૈસાનો બચાવ કરવો હોય તો એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત લો; અમારે ત્યાં ધણો જ સારો હોઝીયરી માલ હીરાયન બાવે મળશે તે જનાં કોઈ પણ જાતની માલકોને છેતરાવવાની મુદત ધારણી નથી. કેમકે અમારે ત્યાંથી લીધેલો માલ જો પસંદ નહીં પડે તો આ દિવસની અંદર અમે પાછો લઈ તેના પૈસા પાછા આપીએ છીએ, નેમજ ગદલી આપીએ છીએ; અમારે ત્યાં બધી જાતની હોઝીયરી, ગરમ તથા કોટન અને વુલન, જેવા કે - ગંજીફરાક, મોઝાં, ઉમાલ, અમીસો, કોલસે, નેકટાર્ડ-ઓ, શાલ, બ્રેઈસીમ, અચ્યાંઓનાં ક્રાક, લેન્ડગલ્ડઝ, અચ્યાંઓનાં મોઝાં વગેરે ઘણીજ મજસ કંપોલીટી-અપટુરેટ મળશે.

ખાસ વિનંતિ — એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત કરવાની ભલામણ કરીએ છીએ

જદાગમના મોરડે ઉપર પગ પાડી આપવામા આવે છે

દાજ અબુબક્કર તાહિરમહમદ,

હોઝીયરી મરચંડ.

પાંચગણની સામે, બચેશ્વર રોડ, મુંબઈ.

પ્રો. મ. જે. ગંગજરની આયોનિક ફાર્મસીમાં

બનેલી ભરોસાદાર. સોંધી, ઉત્તમ.

અને ઘરમાં વાપરવા લાયક

દવાઓ.

ઘરની અંદર ભરોસાદાર દવાઓ હોય તો જરા જરામાં
ડાક્ટરનું ખર્ચ થતું નથી. અને તાબડતોબ મદદ મળે છે.

ફીવરડ્રોપ્સ:—ફેરફેર મળતના તાવ ઉપર અકબીર ન્હાની ખાટલી ૦-૫-૦
મોટી ખાટલી ૧-૦-૦

લીવર સોલ્યુશન:—કમઝવાન દૂર કરના આઈ ઓસની મોટી ખાટલીની
કોમલ દ્રવ્ય ૧-૪-૦.

ટોનીક સોલ્યુશન:—શક્તિ આવે છે તથા લોહી સુધારે છે. ન્હાની
ખાટલી ૧-૮-૦, મોટી ખાટલી ૨-૮-૦.

કુથ પાઉડર:—મ્હોમાના જગુ નાશ પામે છે, સડતા દાંત સુધરી જાય
છે. મોટી ડબ્બી ૦-૬-૦, ન્હાની ડબ્બી ૦-૪-૦.

કંદ પીલ્સ:—ઉધરસ, સસ્તેખમ તંચા શરદી ઉપર અકસીર. ઘર થતો
દાય અટકાવે છે. ૦-૮-૦.

બીજી પણ અનેક દવાઓ છે. ત્રણ પુંવાસા માટે લખો—

ધી આયોનિક ફાર્મસી;

પટેલ સ્ટ્રીટ, હોન્ગકોન્ગ

બેન્કની પાસે, કાટ,

અમદાવાદના એજન્ટ:—

મેસર્સ પંડીત શાહ એન્ડ કું.

મુંબઈ.

ચુનીલાલ મયાચંદ મહેતા,

ચંદ્રકાન્ત પ્રેમચંદ એન્ડ કું.

ત્રણ દરવાજા.

જોહર ખખર.

અમે આંદો તથા “સર્ટફિકેટ”ની સીફારસો કરી
આહોકાને લાલચમાં નાખવા માંગતા નથી પણ ઉત્તમ પ્રકારનો
માલ આપી આહોકાને રાજી રાખવા એજ અમારી-કુાંનો મુદ્રા
લેખ છે; નાતાલ વાસ્તે ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર જાતના
“ફેન્સી-બૉક્સો” તથા “ટીનો” મોટા જથ્થામાં મળશે
તથા ધરખર્ચ વાસ્તે વીણી સાફ કરેલો “મેવો” તથા
“મસાલો” તથા “ઉંચી હીંગ” વગેરે મળી શકશે.

બહારગામના ઑડિરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં
આવશે.

તરેહવાર સુકા મેવાના પાયોનીયર વેપારી

ઠાં દેવચંદ વાગજ એન્ડ કું.

કેં—જુમા મસ્જિદ સામે, મુંબઈ.

એલેખીક કેમીકલ વૈકર્સ કંપની લીમીટેડની
કેટલીક ખાસ પેટન્ટ દવાઓ.

વેજીબલ ટોનીક સીરપ.

દેશી 'મનરેપતીમાર્ષી' જનાવેલી આ દવા જરૂરોમી મુધારી
પાચન શક્તિ વધારે છે અને શરીરને અશુદ્ધ દ્રવ્ય આપી કુદરતી
શક્તિ બહે છે. ગર્ભિણી તેમજ મુલાંવડી સ્ત્રીઓને આ દવા
લીધાથી મુલા રોગ લાગુ થઈ શકતો નથી, અગર લાગુ થયો
હોય તો મરી જાય છે.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૨-૦.

સીરપ ઓફ કમ્પાઉન્ડ ગ્લીસરોફોરેટ્સ.

જ્ઞાનવંતુ અને મગજ માટે સર્વોત્તમ પૌષ્ટિક અને શક્તિ
આપનારી અમુલ્ય દવા. જેઓને મગજનો, કે અગમજનો ધસારો
વિશેષ જણાતો હોય તેમણે અચૂક આ મીરપ વાપરવો.

મોટી બોટલી રૂ. ૧-૧-૦.

ચાની બોટલી રૂ. ૦-૧૪-૦.

લાયપોફોસ્ફોરેટ્સ કમ્પાઉન્ડ સીરપ.

વિતેજક શક્તિ આપનાર અને માસ તથા હાડકાંનું પોષણ
કરનાર.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૮-૦.

ટાઇલેટની જનાવડો.

કોલનવોટર, લવન્ડરવોટર તથા બીજી એવી સર્વ જનાવડો
સાથે હરીફાઈ કરી શકે છે. ફક્ત એક જ વખત વાપરી જોવાથી
ખાતી થઈને આ બોટલી આ જનાવડો ઉત્તમ છે.

કોલન વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૮-૦

ચાની બોટલી " ૦-૧૨-૦

લવન્ડર વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૦-૦

ચાની બોટલી " ૦-૧૦-૦

મજબૂતકર્તા—પ્રીએસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ, નં. ૨.

અગર અદેશી રોડ અને સેવજો દવાખાનાઓને ત્યાં.

વીરો કેકો

એક આશિર્વાદ સમાન અને

અમૃતમય પીણું! મિષ્ટ અને ટૌવત આપનારા,
પીણા તરીકે જગજાહેર છે. ડાક્ટરોની
પસંદ કરેલી એક અમૃત્યચીજ છે.

,વળી,

લહેજતાર, શક્તી આપનાર, તંદરૂસ્ત ખોરાક છે.

મદવાડ પછીની નળજાઇમાં એનીમીયામાં, નાતવા-
નીમાં, અત્યંત શ્રમ પછી, ન્યુરેસ્ટીઆમાં, બદહજમીમાં,
તેમજ ડીસ્પેપસીઆમાં વીરો કેકો કુડ લેવાને ડાક્ટરો
બલામણુ કરે છે.

ઉછરતાં છોકરા-છોકરીઓ, બચ્ચાંવાલી માતાઓ,
બુઢા અને નાંતવાન માણસો તેમજ મગજમારીના ધધાદ-
રીઓને વીરો કેકો કુડ એક આશિર્વાદ સમાન પીણુ છે.

ચા, કોફી, કોકોને બદલે વીરો કેકો પીવાથી
શરીરમાં અજબ જેવી શક્તી આવે છે. બધા દવા વેચનાર
કેમીસ્ટો, ડ્રુગીસ્ટો, પ્રોનીજન મરચંટસ, તેમજ સ્ટોરોમાંથી
રૂ. ૨) નો એક ડગો મળી શકશે. સેપલ અર્ને માહિતી
માટે લખો.

ધી વીરો કેકો કંપની—ન્યુયૉર્ક.

એકલા એજન્ટ—ટી. એમ. ઠાકોરની કંપની,
૩૬, ચરચ ગેટ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ.

પ્રજ્ઞાપત્રિય ત્રિમાસિક.

વત્તિષ્ઠ જાગ્રત માપ્ય વરાન્નિવોધત ॥

Awake! Arise! Stop not Until the Goal is Reached.

ભગો, ઉઠો, વિરગો નહિ; સાધ્યો ન આશય ન્યાં સુધી.—

ઉપનિષદ.

[વર્ષ ૧૩ મું.] અક્ટોબર ૧૯૨૦. [અંક ૪ થો.

વાર્ષિક લવાજમ પોષ્ટેજ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

તંત્રી—કેશવપ્રસાદ છાયાલાલ દેસાઈ, બી. એ., એલએલ. બી.

પ્રકાશક—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર,

ગાયવોડી, ગિરગામ, મુંબઈ, નં. ૪.

કર્મગામી તિલકને (કાવ્ય) ...	રા ઠાકોરલાલ રિયાત ...	૧૪૧
નવું વર્ષ ...	રા. મધુર ...	૧૪૨
નવિન યુગ ...	રા પાન્ય ...	૧૪૪
શુ. બ્ર. દા. કે. સોસાયટી ...	(રિપોર્ટ) ...	૧૧૦
ન્યાતની સહકારી મંડળી ...	રા બા. અંબારાંકર મળછે ...	૧૬૨
બાબીને લક્ષ દીને (કાવ્ય) ...	રા. મહેરા એમ. દેસાઈ ...	૧૬૫
સુધારકનો આત્મનિર્ણય (વાર્તા) ...	રા. હરિમુખ ...	૧૬૬
વસ્ત્ર લીધા (કાવ્ય) ...	રા પ્રજ્ઞા ...	૧૭૮
આપણા લગ્નને લગતાં ગીવાળેમાં		
મુખ્ય મુદ્દાઓ કયા કયા ...	રા. ખરવારતો ...	૧૭૮
આપણા લગ્નને તેમા થવા જોઈતલ		
મુદ્દાઓ ...	સૌ હીરાવર્ધની દેસાઈ ...	૧૬૫
ખર અંતર ત્રગેરે	ત્રિમાસિક આદીસ ...	૧૬૦

છાપનાર—સા. મગનલાલ જગજીવનદાસ. [૧૩૬૨૫૭૬.

છાપખાનાનું નામ—શ્રી સરસ્વતી છાપખાનું, ૩૫૬, નૃમદેવી રસ્તા, મુંબઈ.

પ્રકાશક—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર

પ્રકટ કરવાનું હેતુ—ગાયવોડી, ગિરગામ—મુંબઈ નં. ૪.

કલકત્તા અને મદ્રાસનાં સમગ્ર હિંદનાં આયુર્વેદિકં
પ્રદર્શનોમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર ગુણકારક,
કિંશયતં અને શાસ્ત્રોક્ત દવાઓ પૂર્ણ સત્વ અને શુદ્ધિ
જળવાઈ રહે તેવા સંચાઓથી ઉત્તમ તાજ અને ખરી
વનસ્પતિમાંથી તૈયાર કરનાર:—

જંડુ શર્મારિયુટીકલ વર્કસ લી૦

એલફીન્સ્ટન રોડ, મુંબઈ.

આપણા દેશના લોકોના શારીરિક બંધારણને આપણા
દેશમાં ઉત્તમ થયેલી. ચીજોમાંથી જ તૈયાર કરેલ
દવાઓ વધારે માફક આવેછે એવી સમજણ આપણા
અગ્રેજી શીખેલા બધુઓની પણ હવે થતી જાય છે.
એટલે તેઓ પણ દેશી દવાઓ છૂટથી વાપરવા
મંડયા છે ઉત્તમ અને અંકરીર તથા પ્રમાણમાં
સોંધી દેશી દવાઓ વાપરી જોવાની દરેક સ્વદેશા-
ભિમાની બધુને વિનતિ કરીએ છીએ.

આયુર્વેદ વિજ્ઞાન—દેશી વૈદાને લગતું અનુભવી
વૈદ-દાકતરોના લેખોથી લારપૂર માસિકનો નમૂનાનો
અંક મળાવી દેશીઓ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૦-૦

અસાધારણ મોંઘવારીને મળ્યો તા. ૧-૮-૨૦ થી
અમારી દવાઓના લાવોમાં થતાં ફેરફાર જાણવા
માટે નવું પ્રાઇસ સિસ્ટમ મળાવો.

જાન્યુ શીરનાથુ જંડુ

કાવળાંડી ગ્રામ } દારૂખાનું:—
લુની જાગિયા મદાગલવાડી } એ. રીન્સ્ટનમેડ—મુંબઈ.

બ્રહ્મક્ષત્રિય ત્રિમાસિક.

વર્ષ ૧૩ મુ]

અક્ટોબર ૧૯૨૦

[અંક ૪ થી]

કર્મયોગી તિલકને.

સ્વાતંત્ર્ય દિક્ષા આપીને સુરો પઢાવી અણમુલા,
હે રાષ્ટ્રવીર! ભારત તિલક! લેવા અમર પદ ક્યા ગયા!

નોકા હુએ ના કો સુકાની,

અધુની બહેલી ધરા!

જગવ ધ નાયક હિંદના સુરવંદ યાવા ક્યમ ગયા!

કેલાસવાસી કેસરી! હે કર્મયોગી! વીરલા!

હે દેવની દરબારમા ફરીયાદ કરવા સ ચર્ચા?

રણ હાક મારી, મન આપી,

સુર-ભૂમિ બહાવી કરી?

એ જન્મસિદ્ધ હક્કનો ફિરસ્તા! ભાર કોનાપર મૂકી?

દશ દીરા મનથી સિદ્ધ તહે તો દેખી નેતા ટેકીવા!

ત્હારી પ્રતિમા બાવલી કઈ જોર જુસ્સો દેવતા!

કારાગ્રહે ગીતા-કરજી!

• • • તુજ કાર્યમારહીશું મુજ

ફરકાવશું તુજ મયમા રહી એ સ્વેચ્છ સુરલાલીલા,

હે બાળ! અર્ભાચારની સ્વર્ગ ક્યા સમજાવજો!

આપી પ્રતિજ્ઞા જે પ્રયુએ ચાલી તેની આપજો!

ભગારા ભારતની દશા,

જગદીશને સમજાવજો,

સ પૂર્ણ સનદ સ્વરાજ્યની લઈ દેવ બહેલા આવજો.

ઠાકોરલાલ જી. દિવાન.

નવું વર્ષ.

મોઘાચક્ર, પદ્ય નવેડસિન્વર્ષ—
ઉપજાતિ.

સ્વતંત્રતા સૂર્ય વિલોકનાર્થમ્
હિમાદ્રિ શૃંગાગ્રસ્થિતાહિ માતા ।
ક્ષિપત્પથઃ કોમલ પલ્લવાનિ
નયોદયસ્યોદ્રમ સૂચકાનિ ॥

ભાવાર્થ.

હ વાંચક, જો આ નવા વર્ષમાં—
ઉપજાતિ.

સ્વતંત્રતા મૂર્ધ વિશેષવાને,
માતા હિમાદ્રિ શિખરે ચઢીને;
વેરે નિચે કોમલ પલ્લવોને,
નવો દયા રંભજ સુચવે જે

પ્રકટ્યુ આજ નવા વર્ષનું પ્રભાત
જીવનનું એક વર્ષ ગયું, તેમાં આપણે શું કર્યું?
સંસ્કૃતિ, સમાજ, અને સ્વતંત્રતામાં કંઈક સમજ્યા;
સંપ અને સમાનતા સજતા શીખ્યાં.

“પૂનઃ નારીઓ જ્યાં હો, રમે છે ત્યાં હો દેવતા”

મનુ ભગવાનનો એ આદેશ સાંભળ્યો,

ને સ્ત્રીઓનું ખરું સ્થાન સમજાયું

મોક્ષ એ સૃષ્ટિના સર્વ ધર્મોનો અતિમ હેતુ છે,
પણ દેહના મોક્ષ શિવાય દેહીને મોક્ષ શું શક્ય છે?

મન, વચન, ને કાયાની, સ્વતંત્રતાની જરૂર જણાઈ,

સ્વતંત્રતાનું સ્વરૂપ સમજાયું,

ને આપણે આપણી નિદ્રામાંથી ઉઠ્યાં.

પૂર્વમાં ઉપાનો આવિર્ભાવ થયો;

ને નવા ઉગતા સ્વતંત્રતાના સૂર્યનો સત્કાર કરવા,

આપણે આતુર થયાં.

આ નવા વર્ષમાં અધિકતર આગળ વધો,

અને વધારે ને વધારે સંપ અને સમાનતા સજો.

‘હૃદં હૃદયદૌર્બલ્યં ત્યક્ત્વોત્તિષ્ઠ પરં તપ’

એ કૃષ્ણ ભગવાનનું વાક્ય, આપણાં હૃદયમાં ઉત્સાહ પ્રેરો,

અને ‘કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન’

એ વચન આપણને નિઃકામ રીતે ફળ બલવતાં શીખવે.

તે સૂર્યને સત્કારવા આપણે આતુર ઉભા બીએ,

તેનો સત્કાર ઉદય થાવ;

ને સ્વતંત્રતાનું સ્વરાજ્યે સર્વ સૃષ્ટિમાં સ્થપાવ.

આવી રીતે દેહ મુક્ત થતાં,

વિશ્વાત્મા વિશ્વ સાથેનો આપણો સંબંધ સમજઈ,

દેહીનો પણ મોક્ષ થાવ. અસ્તુ.

“મધુકર.”

ન્હાનાં છાદરાંઓ માટે શક્તિની

અકસીર દવા.

ડોંગરેનું બાલોમૃત.

શીશી ૧ની કી. આના ૧૨. ટ. ખ. આના ૪.

કે. ટી. ડોંગરે કુાં, ગીરગામ-મુંબઈ.

નવીન યુગ.

પ્રેમદા વગની પ્રવૃત્તિઓ.

'The future prospect of Indian Womanhood is distinctly hopeful. Public opinion is fast working up to the wrong done to the woman and the impoverishment caused to the public life by the lack of education they have had and Call of Freedom is making itself heard in the hearts of all younger women

આ નવિન યુગનું તથા તેમની પુરૂષ વર્ગની પ્રવૃત્તિનું કાર્ષિક નિરીક્ષણ આપણે ગયા અકાશ જોયું તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ જમાને સ્ત્રીઓ તથા શુદ્ધોને છે તેથી હવે આપણે સ્ત્રી વર્ગની આ જમાનાનું પ્રવૃત્તિ તરફ સક્ષ દોરીશું સ્ત્રી વર્ગના સજાધમાં હાવના એક પ્રખ્યાત માણસ શું કહે છે તે જોઈશું —

' પ્રતિષ્ઠા સ્ત્રી મ્હી સકળ રીતે છે સ્ત્રીત્વજ વિષે
વસ્યુ તેને સ્ત્રી જે પુરૂષ સરખું માનવપણું
ધરાઈ મર્યાદા વિષય મદ બાવે પુરૂષથી
નથી તેથી સ્ત્રીની પદવી કદિ મર્યાદિત થતી

આપણા શાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીને અધાગના કહેવામાં આવી છે એટલે સ્ત્રી અને પુરૂષ મેં મળી એક સંપૂર્ણ માનવ અગ યાય વેદાંતિ બાપામાં તેને પ્રકૃતિ તથા માયા તરીકે જોળખવામાં આપેલી છે તેને આધારાક્ષિ જગત્જનની રાહધર્મચારિણી વિગેરે મહાન નામોથી વર્ણવામાં આવેલી છે તેથી આપણે ત્યાં એ વર્ગની મહત્તા મેટલી હોવી જોઈએ તેનો સંજેન ખ્યાલ આવશે સકળ જનસમાજમાં સ્ત્રી વર્ગનો સમાવેશ થતો હોવાથી તેમની હુક્રીમ્ત નાણવી એ ધણું અગત્યનું છે સ્ત્રીઓ ધરતું સમાજનું દેશનું એક અગત્યનું અગ છે એ વાતની કોઈથી ના ખાતરી રાકાય તેમ નથી

બજતરમાં આપણો દેશ ધર્મો પછાત છે સોમાથી માત્ર દરાજ માણસો તથા સ્ત્રીઓમાંથી તો માત્ર જે કે ત્રણ ટકાજ લખી વાળી નાંખે છે એ વાત ખજર ધર્મી દીવ નિરથવા જેવી છે પરંતુ તેથી ખીલ અમલ દેગોના જનમદ માફક આપણો જનસમુદ્ધ અણુધડે અર્ધ જગતી દરામાં નથી ન તો ચામસ છે દાલના કહેવાતા મુધરેવા આગળ પરના દેશો જેવા

પુસ્તક પરિતો કદાચ આપણે ત્યાં નહિ હોય પરંતુ તેથી બીજા દેશોના જનસમુદ્ધની સમજશક્તિ સાથે સરખાવતાં આ દેશનો જનસમુદ્ધ એછો સમજશક્તિવાળો છે એમ કહવું નથી. આ દેશનો સ્ત્રી વર્ગ પણ મનની સાધારણ સમજશક્તિ એકલ કે દોશીઆરીમાં બીજા કોઈ પણ સુધરેલા દેશના સાધારણ સ્ત્રી વર્ગ સાથે સ્પર્ધામાં ઉતરી શકે તેમ છે જેવી રીતે હાલની વિદ્યામાં પ્રતિભુ સ્ત્રી વર્ગ ડાક્ટર શીક્ષક લેખક કે કોઈ અગત્યની સંસ્થાના સંચાલકનું કામ કરે છે અને અનેક ક્ષેત્રો વડે પોતાના તથા જનસમાજના હિતના કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિમાન છે તેમ જોને અમણુ કહેવામાં આવે છે તેવો સ્ત્રી વર્ગ પણ પુરુષ વર્ગને તેમના કાર્યોમાં પછી તે મજૂરી દો કે ખેતરે રોકવા લઈ જવાનું દો કે દુકાન સાચવવાનું દો કે પછી દેવ-સ્થાનનો ભગીરનો કે મીલકતનો વહીવટ કરવાનો દો જેવું જોને હોય તેમાં પોતાનાથી બનતી સદાય આપવામાં કોઈ રીતે પછાત નથી એટલું જ નહિ પણ ન્યાં ન્યાં એકલું તેમને માથે પડેલું હોય છે ત્યાં પોતાના કાર્યો સમયમય પુરુષ જેટલી જ દક્ષતાથી કરે છે.

આ બધું જોતાં સામાન્ય સ્ત્રી વર્ગમાં પણ ધણું વ્યવહારીક જ્ઞાન રહેલું જણાય છે જનસમાજના કપરા વર્ગોમાંથી નિરાશજની વધારે કેળવણી લેવા ના બન્યું હોય તો પણ ધરની કેળવણીને લીધે તેમનું વ્યવહારીક જ્ઞાન ધણું વધેલું હોય છે. તે કપરાંત આપણી ધર્મ સંબંધી ભાવનાઓ કપાવાર્તાઓ તીર્થયાત્રાઓ વિગેરેથી તેમના મન ધણું સંસ્કારી બને છે. ગુજરાતના સ્ત્રી વર્ગ સંબંધમાં પૃથ્વિમાં પ્રખ્યાતિ પામેલા બંગાળના મહાન સંસ્કારી કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોરે આ બાબતની પ્રતિતી આપે છે તે તેમનાજ મંદોમાં લેઈશું.

"There is a great deal of talk about how to unify the different provinces and communities into National solidarity. In my late travels in Gujarat when I was received in the houses of my Gujarati friends it was the women of the houses who made me feel that I truly belong to my mother land. It was the kindness which I received from the hands of the women of the province that linked my heart with the land and I felt that this was the form which would truly unite hearts of all India and the institutions started and maintained by politics organizations."

આખી હિન્દુસ્તાનની પ્રજાના એકીકરણની બાબતમાં સ્ત્રી વર્ગની મહત્તા અને શક્તિ જે આપણે જોઈ જાણી શક્યા નહોતા તે આ મહાન સરકારી કવિવર જોઈ શક્યા છે. સુધરેલા સર્વ દેશોની હકીકત જાણનાર આ મહાન કવિવરના આવા 'સર્વિક્ષિત થી ગુજરાતી સ્ત્રી વર્ગની દેશના ઉત્તરી કમળી સહાયની લાયકાત બાબત કોઈ વારો ઉઠાવી શકે તેમ નથી ખરેખર સત્યજ કહેવાયલું છે કે —

‘જુવાને પારણ હાથે જુવાને તેજ દેગને’

“છોકરો કેળવ્યાથી માત્ર એકજ મનુષ્ય કેળવાય છે જ્યારે છોકરી કેળવ્યાથી આખું મટું બ કેળવાય છે” આ ઉક્તિ સ્ત્રીઓને કેળવણી બાબતમાં શુ જોણી ચમત્કારીક છે આ સિદ્ધાંતની અજ્ઞાનતાનેજ લીધે લોકો કન્યા કેળવણીમાં ઘણા પછાત હતા જેમ જેમ આ વાતની ખૂબી જાણાતી ગઈ તેમ તેમ એ બાબતની ચિરહતા નષ્ટ થતી ગઈ જનસમાજના ઉપવા વર્ગમાં તેા આ સિદ્ધાંતની માહિતીને લીધે કન્યા શિક્ષણી ઘણા વખત યથા આગળ વધેલી છે અને પુર પાના પ્રતિસ્પધા થવાની તૈયારીઓ ચાલી રહેલી છે પરંતુ જ્યાં ઉચી કેળવણી લેવામાં નથી આવતી તેવા સામાન્ય વર્ગમાં પણ આ જમાનાના સાધનો- મુસાફરી-તીર્થયાત્રાઓ-નુસપેપર ચોપાનીયા માસીક વિના વાચન, હાલની દુનીયાના અનેક આ નવા બનાવોના ચોગરદમ યતા અવાજોના બહુકાર વિગેરે દ્વારા હાલના સ્ત્રી વર્ગમાં અનેક પ્રકારે જાગૃતી આવી છે તે એટલે સુધી કે અનેક સંસ્થાઓ, મંડળોઓ, મંમીઓ, સ્ત્રી વર્ગો ઉભા કરી, પોતાના હિતને લગતા વિષયોની ચર્ચા કરી તેમને લગતા ઘણા પિકટ પ્રમોના નિરા કરણ કરવા માડ્યા છે સુધરેલા દેશો પ્રમાણે આ દેશમાં પણ સ્ત્રીઓની અનેક સંસ્થાઓ તેઓના હિતના કાર્યો ઘણી વેગ સરી હીલચાલોદ્વારા કરવા મંડી પડી છે, રાજદ્વારી લીવચાલોમાં પણ પૂર્ણ ઉત્સાહથી ભાગ લેવા માડ્યો છે, પોતાના હકો તથા દુ ખો બાબત મીસ પીટીટ તથા સરવેની નંદુ જેવી પ્રખ્યાત સ્ત્રીઓ ઇત્યાદિ સુધી જાગરી જીએસ ચંતાવીરહા છે પુરોપના મહાન પુરે સ્ત્રી વર્ગની અગત્યતા ધણી આગળ આવી છે ઇત્યાદિનીજ વાત કરીએ તો લડાઈ દરમ્યાન મુરખ વગની પ્રવૃત્તિના ઘણા સંધાનો તેઓએ ધાળી દુરાજ વાથી લીધા હતા એટલું જ નહિ પણ દેશની આપત્તિનો કાળ સમજી સકા છરદ જેવી મહા તોફાને ચડેલી ઉન્મત લવનાઓએ પણ પોતાના મતમતારોને રોગ્ય તમય સુધી ટાળી રાખવાનો ટહાપલુખરો માર્ગ લીધો હતો અને બીજા તમામ સ્ત્રી વર્ગની માથે દેગની આપત્તિ ટાળવાના તથા પોતાનાથી બનતી

સહાય આપવાના કામમાં ધણો ઉત્સાહ બતાવ્યો હતો આ મહાન વિગ્રહ દરમાન્ય જે કાર્ય દક્ષતા ત્યાંની સ્ત્રીઓએ બતાવી તે ના બતાવી હોત તો ઈશ્વાંડની વિપત્તિનો પાર રહેત નહિ અને જે એકમતથી અને શૌર્યથી રાત્ર સામા બાય બીડવામાં આવી તેવી બીડાત નહી એ ચોક્કસ છે. સ્ત્રીઓની આ મહાન સેવાથી તેમના કાર્યોની કદર બેબૂવા બધી પ્રજા બન્યુંત યઈ.

એ મહાન વિગ્રહ સમયની આપણા દેશની સ્ત્રીઓની સેવા પણ મહા-ત્રીમાં આવે તેવી હતી. જુદી જુદી સ્થાપિત સંસ્થાઓદ્વારા ફુંડ ઉભા કરવા ઉપરાંત ભરકરમાંના ધાયલ થયલા સીપાઈઓને ઉપયોગની ધણી ચીજો પોતે તૈયાર કરી ધણા જગ્યામાં મોકલવામાં આવેલી અને આ બાબત યોગ્ય સ્થળેથી આવી સહાય આપવા બદલ તેમના કાર્યની પ્રસંશા પણ થયેલી છે.

વેદના ધણા જુના કાળથી આપણા દેશમાં સ્ત્રી વર્ગને ધણી માનની જગ્યા આપવામાં આવી છે. પાશ્ચિમાત્ય દેશની કહેવાતી સમાનતા કરતાં ધણી ઉચ્ચ પદ્ધિ આપણા રાષ્ટ્રકારોએ સ્ત્રી વર્ગને આપેલી છે. મનુ મહારાજ આપણા પ્રખ્યાત સમાજશાસ્ત્રી કહે છે કે:—

“પ્રસન્ન દેવતા રહે જ્યાં પામે સન્માન મુદરિ”

દેવોના બામોઁચ્ચારણ, “સિતારામ, રાધાકૃષ્ણ, કમામહેશ્વર” માં પણ સ્ત્રીઓનું નામ પ્રથમ મુકવામાં આવેલું છે. કન્યાજન્મ વખતે “લલિમબાઈ પધાર્થી” એમ સન્માનપૂર્વક કહેવામાં આવે છે મોટી દેવીઓ અને સંજિના નામો સ્ત્રી વાયક છે, લલિમસરસ્વતિ-અંબા-કાળીકા-બાહુચરા-વિગેરે-પ્રખ્યાત સ્વામિ વિવેકાનંદના શરૂ રામકૃષ્ણ પંરમદંસ-પ્રમુને માતાંરપેજ પૂજતા અને જોતા. દેશને પણ “માતૃભૂમિ-હૃદયેય” કહી નમન ધાય છે. હીન્દુરાષ્ટ્રોમાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન તેના માતૃત્વના અંશમાં ધણું હતું છે. ધરને ધર ન ગણતાં શ્રીહીને ધર ગણવામાં આવે છે. જેમાં પ્રાધાન્યપણું સ્ત્રીનું છે એવા ગ્રહસ્થા-શ્રમને શ્રેષ્ઠ આશ્રમ કીધો છે. જે દેશમાં ગર્ભી મૈત્રેયી-શીશાવતી જેવી સમર્થ વિદુષિ લગ્નનાઓ યઈ છે. જ્યાં સિતા-તારા-દમયંતી-મીરાંબાઈ વગેરે આદર્સ-રૂપ ગણાઈ હરહંમેશ રમરણમાં લેવાય છે અને જે દેશના ભુવણરૂપ આવી સ્ત્રીઓ છે ત્યાં સ્ત્રીઓ પ્રતિ માન નથી એ કહેવું એ માત્ર અજ્ઞાનતાજ છે. પ્રતિષ્ઠિત સ્ત્રીઓ સાથે વેદના અને પુરાણના જુના કાળ સુધી જવાની પાસ જરૂર નથી. આંદબાઈ-અલ્લ્યાબાઈ હોલકર અને રજપુત સમયની શૌર્યતાની આત્મજોગની, અનેક કહાણીઓથી આપણા ઈતિહાસ ભરપૂર છે. છેક હાલના સમયની વાત કરીએ તો સોપાળની બેગમ-નંદકુંવરબા-બનકોબાઈ-જમના

બેન સક્રિય-રમાબાઈ રાનાડે સરનાદેવી-સરોઈની નૈઋત્ય-તોરણ-અનુયા-
કરતુર બેન નાની બેન ગજજર અને બીજી સારી રીતે પ્રતીષ્ઠિત થયેલી અનેક
લનનાઓ છે ।।મની-શહેરની પ્રાતની કે દેશની એવી કોઈ જાહેર મીટીંગ
નહી હોય કે જેમાં સ્ત્રી વગેરે ભાગ લીધા ના હોય હાલ કેવળ સ્ત્રીઓથીજ
ચાલતી ધારી સંસ્થાઓ છે હાઈસ્કૂલ અને કોલેજોમાં તેઓની હાજરી ખાસ
જણાઈ આવે તેથી યવા માડી છે તેઓને સાડ ખાસ જુદી હાઈ સ્કૂલો તથા
કોલેજો ઉધાડવાના પ્રયત્નો ઠેરઠેર યવા માડ્યા છે તેથી વધી તેઓની 'યુની
વર્સિટી' સ્થાપવા પણ પ્રયાસ થાય છે પોતાનું ઇવન સર્વસ્વ બેંચે ભારત
મેંચાને ચલે અર્પણ કરું છે તેવી શ્રીમતી એનીમેસ્ટ તથા પુનાવાળા સી
ઉન્નતિના સાચા મિત્ર પ્રો. કવેના પ્રયત્નો ધણી જાણીતા છે પૃથ્વિના સર્વ
સુધરેલા પ્રદેશોમાં એની એસટની વકતૃત્વ શક્તિ તળેટપરિણી બુદ્ધિ તથા દરેક
વિષયમહુલ-કરવાની શક્તિના વખાણ થઈ રહ્યા છે જે ઉમ્મરે સાધારણ માણસ
સરીર તથા મનની અસા ત દસા અનુભવતો હોય તેવી વૃદ્ધ ઉમ્મરે પણ
સ સાચકના વિચિત્ર અનુભવોથી ધડામણી તથા વિચારોના અનેક રંગોથી
રંગારની આ વિદુષિ બાઈ પોતાની તીવ્ર મગજશક્તિ-સતત ઉદ્યોગ-મત-
અને સમય અનુકુળ જાગૃતીથી ટુનીચાને છક કરી રહી છે આવી રીતે હાલના
તવિન યુગના વાતાવરણમાં સ્ત્રીઓએ પોતાની વેન બરી અનેક હીલચાલો
દ્વારા* પોતાની મહત્તા સ્થાપિત કરી છે અને તેથી જણાય છે કે આ નવા
યુગમાં કર્મ યોગની મહત્તા સ્ત્રી વગેરે પણ ચધારિયત સ્વિકારવા માડી છે

* થોડા વખત ઉપર મુજબ યુનીસીપાલીટીમાં સ્ત્રીઓએ હાખલ કરવા
સામેનો થવાનો અવરોધ કાઢી નાખવા તમામ સ્ત્રી મંડળોની સભા મળી
હતી તે મંડળોના નામ જણવાયો તેઓની સંસ્થાઓ તથા તેઓના કામનો
સહેજ ખ્યાલ આવશે

(૧) યુનિટી હીંદુ સ્ત્રી મંડળ (૨) ધી બોમ્બે પ્રેસીડેન્સી લીમેન્સ
કાઉન્સિલ (૩) ધી એસોસીએશન ઓફ ધી ગ્રીમ્સ યુનીવર્સિટી લીમેન ઓફ
ઈન્ડિયા (૪) ધી બોમ્બે પ્રેસીડેન્સી લીમેન એન્જ્યુએટસ યુનીયન (૫) ધી
હીન્દુ લેડીઝ સોસાયટી કલબ (૬) ધી લીમેનસ ઈન્ડિયન એસોસીએશન (૭)
ધી સેવાસદન મોસાયટી (૮) પાણારે પ્રભુ મહીલા સમાજ (૯) હીન્દુ મહીલા
સમાજ (૧૦) ભગીની સમાજ (૧૧) જેન મહીલા સમાજ (૧૨) વનીતા
વિશ્રામ (૧૩) ધી યંગ વુમન્સ એસોસીએશન (૧૪) આવીકા
આશ્રમ અને (૧૫) સ્ત્રી જરથોસ્થી મંડળ

આ નવા જમાનાની સ્ત્રી વર્ગની પ્રવૃત્તિમાં આપણી ન્યાતના સ્ત્રી વર્ગ સંબંધે કાંઈક નીરીક્ષણ કરવું ઉપયોગી થઈ પડશે. આત્મપરિક્ષા, એ જ્ઞાનનું પહેલું પગથીડું છે.

આપણી ન્યાતના પ્રતિષ્ઠિત દેસાઈજના હંદ બની સતીની હકીકત ધણે ભાગે જાણીતી છે. ગુજરાતના પ્રખ્યાત સદ્ગત સાક્ષર ગોવર્ધનભાઈએ એજ હંદ બની સંબંધમાં સતી સુનીની હકીકત અંગ્રેજ લેખ પ્રગટ કરી આપણી ન્યાતને ધણી આજ્ઞાસી કરી છે. બાલુલા અગર અમલ એવા આપણી ન્યાતના સ્ત્રી વર્ગ અત્યારે સુધી આપણા હૃદયની કમના ધણે અગત્યનો ભાગ મળ્યો છે. અને પોતાના માતૃપદને ધણે સોજાવ્યું છે. એમ કહેવાને કાંઈ વીધો નથી. તેઓએ પોતાનો ધર્મ જરોબર ના સંભાળ્યો હોત, પોતાની પ્રજા સમય પ્રમાણે ઉછેરવાની એજુવવાની કાળજી રાખી ના હોત. તો જે અમગણ્ય સ્થિતિ આપણી ન્યાત ગુજરાતમાં ભાગધતી આવી છે તે અત્યાર સુધી કાયમ રહેત નહીં. હાલ તો નવા યુગની તથા ભવિષ્યના સ્ત્રી વર્ગની આપણી ન્યાતની સ્થિતિ જોવા સાર હાલની બાળાઓની પ્રવૃત્તિની ફીસાંઓ જાણવાની જરૂર છે. જાનીતીત સંબંધ તથા પોતાને લગતા પ્રશ્નો વિચારવા આપણા સ્ત્રી વર્ગનો ઉત્સાહ કેવો છે. તે અત્યાર આપણી ન્યાતની પરિપક્વ ભરવામાં આવની હતી. ત્યારે મહિલા પરિપક્વ બની તેમાં બંધી અગત્યની બાબતો ઉત્સાહથી રૂસ ભરેલી રીતે ચર્ચા બતાવેલો છે. મહિલા પરિપક્વના પ્રગટ થયેલા ત્રીપોટા વચિવચી ચાલે પૂછે તે જોઈએ તેમ છે. પરિપક્વ ભરાતી બંધ ચવાથી જ્ઞાતિહીનતા ધણા પ્રેમો ચર્ચાતા બંધ પડ્યા છે. એ યાદી ઉપયોગી અને સુતેલી સંસ્થાને અનૃત કરવાનો પ્રયત્ન પ્રવૃત્તિમાં પ્રવિણ અને જ્ઞાતિને મોટા સમુદાયનારે અમુકવાદ માથે લેતો સહેજમાં ખરે તેમ છે. ધણાઓના મનમાં એ બાબત છે એમ ત્રિમાસિકમાં થયેલી સુચનાઓથી જાણાય છે અને તેથી આશ્ચર્યગ્રાંથ છે કે ખીજ બેઢેર પ્રવૃત્તિઓમાં રસભર્યો ભાગ લેનારા અમુકવાદના અમગણ્ય જ્ઞાતિબંધુઓ પોતાની સંસ્થાને સુતેલી નહિ રાખે.

જમાના સાથે આપણા સ્ત્રી વર્ગ આગળ વધે છે કે નહીં અથવા કેટલે દરજ્જે વધે તે જોવા સાર ઉપર કલા પ્રમાણે આપણે આપણ લેક્ષ હાલની હજારી બાળાઓ તરફ દોરડું પડશે. એ સંબંધે હાલ તરત આપણે તેમને લગતી એ મુખ્ય ત્રણ જોઈશું. (૧) કેળવણી અને (૨) વિવાહ પ્રકરણ જોવાથી તેમની આ જમાનાની પ્રવૃત્તિનો ધણો ખ્યાલ આવશે.

આપણી ભારતભૂમિમા પ્રથમ ન્વા પ્રમાણે સ્ત્રી વર્ગે તો માત્ર 'જેથી ત્યાં ટકાજ બોલે' હોય છે તે જોતા આપણી ન્યાત ધર્મી બાબતોમાં કહેવાય પોઈવા વચ્ચેના ન્વા સુધી નજર નાખી શકાય તો સુધી જે સખધ આપણે ગત લેવા લેવું છે કારણ કે એ વચ્ચેના આપણે સ્ત્રી વર્ગ સોએ સો ટકા બોલે હોતો એમ કહેવાને દ્વિતીય મર્મને સફાઈ લાતો હોય તો સે કડે પચાણથી ચાકાણું ટપાઈતો બહુતો હતા એમ કહી શકાયો હાયમા તો આપણી તમામ બાબતોમાં બહુવામાં વહો આજ પડતો ભાગ લે છે એ સુવિદિત છે જુની ગુજરાતી નિશાળોમાંથી આગળ વધી મીલ રકુન હાઈ રકુલ અને કોલેજની કેળવણી પા લેત માંગ છે એટલું જ નહીં પણ નવી રીતે કેળવાયેલો સ્ત્રી વર્ગ સાહિત્ય વિષયમાં ધણો રસ લે છે (ત્રિમાસિકમાં પણ સ્ત્રી વર્ગના લેખ ગ્રંથો ગાવડામાં નો છે) અથવા એ જોઈને મોટા ગામા ભાગ લે છે ત્રિમાસિકમાં આપણે આજ છે સંસ્કારો ચલાવે છે નાનાં છોકરા છોકરીઓને પોતાની ભત્રીજા છે આ બધી વાતો બહુ ગાનુ આનંદ નહિ થાય?

આસપાસની હાલિયત જોતા આપણે કહેવું પડે કે જ્યારે આપણી ન્યાતને હાલમાં અને વેગ ધરો કરીને જોઈએ તો જોઈએ પાશ્વિમાં જ જ્ઞાન પ્રથમ અટકાવ કરનાર પારસી સ્ત્રી વર્ગ હાલની કેળવણીમાં ગામળ વધ્યા ને ધણો કાળ ચર્ચ થયો છે આપણી હાલમાં ચણાતી નાગર કોમમાં સ્ત્રી મેન્યુએટ થયાને પણ ધર્મ વચ્ચેના જાય છે આપણી ન્યાતની બાબતોને હાલના અંગ્રેજી શીમાલમાં પ્રવેશ કર બહુ તો ગાંઠ દગ વધ થયા હશે હાલની બાબતોના જ્ઞાનની વૃદ્ધિ સાર આપણે અમદાવાદનો આભાર માનવાનો છે બાબતોને એ બાબતમાં ધર્મ ઉત્તર તથા ઉત્તર તથા સહાય આપવા બાબત તથા એ બાબતની મધ્યથી અનુકૂળતા મરી આપણે સાર અમદાવાદને જ વચવાદ ગાવડામાં જે ગાંઠ બાબતમાં અમદાવાદમાં કેટલીક વિરોધ (અનુકૂળતાએ પણ હતી) મુખ્ય ગીવાય એવી અનુકૂળતા મળવી મુશ્કેલ પડે આપણી ન્યાતની મુખ્યની પ્રવૃત્તિઓથી કેટલીક બાબતોને બહુવાની બાબતમાં ધર્મ અનુકૂળતા સર્જે તેના પરિણામ પણ જાણવા માગ્યા છે ત્રિમાસિકમાં છેલ્લો અંક એવાથી આપણે કે સુનિવસિનીની લગભગ દરેક આટમની પરિધારમાં અંક એક બાબત પસાર થાય છે અન બાબતોમાં જેની પરીમા પણ પસાર કરી છે હવે થોડા વચ્ચેના એકથી વધારે સ્ત્રી મેન્યુએટ ધરાવવા આપણી ન્યાત બાબતોમાં થશે

જાળાઓના હાનના જ્ઞાનની આવી ચક્ષરવી નોખ સાથે એક મુચના કરવાની ખાસ એ ત્ય છે કે જ્ઞાન અને ત્યાથી અને તેદને દરજ્જે મદલ કરવા વાધો નથી પરંતુ એ તેઓ સાથે સાથે પોતાના ધર્મ તરફ પણ દ્રષ્ટિ રાખના બધ તો "સુવર્ણમા મુગ વનો યોગ યામ એ વાત હરદમેશ તેઓએ પોતાની દ્રષ્ટિ સરસુ ન રાખવી જોઈએ મનુધર્મ એ પૃથ્વિવરના કોઈ પણ ધર્મ કરતા વધારે શ્રદ્ધાથી દ્રઢ મનથી અનેક દ્રષ્ટિ વેડી હબરો વર્ધથી નળવી રાખી માતાઓએ તેમને પારસામા આપ્યો છે તે પવિત્ર ધર્મના વારસા સાથે પોતે જન્મે ની છે, હીન્દુધર્મની બાવના જેના રંગરંગમા વહે છે તેવી પોતે હીન્દુ જાળાઓ છે, આર્યે કન્યાઓ છે જેઓની ઉત્પત્તિ મહાન સન્નિધ કુળોમાથી થય ની છે જેઓનું જ્ઞાન મહાન કવિઓથી રદપાયલુ છે આ વાતો શુ હાવના જ્ઞાનના પડદા તમે કોણ દેવા જેવી છે આખી પૃથ્વિના ઈતિહાસમા જેનું નારિય અદ્વિતિય અનુપમ કંઈ એવી સાદ્વિ સતિ સીતા જે ની પતિવ્રતાનુ દ્રષ્ટાત જેના આગળ હંમેશા ખરું છે તે આર્યવર્તુ-હીન્દવાણીનુ-ક્ષત્રાણીનુ મોરચ કોઈ રીતે હલકુ ન પડે-એ દરેક જાળાએ ખાસ વફામા રાખવા જેની વાત છે વંશપરંપરાથી ઉતરી આવેલો ધર્મ એ પ્રથમના અગત્યની બાબત છે અને હાવનુ જ્ઞાન તો માન આઈ છદની પુરણ સાધન છે એ વાત તેઓએ હંમેશા મનમા રાખવી જોઈએ †

* સરવાદેવી, સરોત્તરી, રનાબાઈ, જમનાબેન માફે તેઓએ શુદ્ધ હીન્દુ સ્ત્રીઓ તરીકે ખ્યાતિ મેળવવાની છે

† The Indian woman has had bequeathed to her a heritage which in point of its richness and grandeur is second to that of no other woman on the face of the earth. This heritage requires to be freed from the encumbrances with which ignorance superstition and hard shielded "custom" surround it and obscured its lustre and to be brought once again to light so that the Indian woman too may make her own contribution to the progress and enrichment of humanity

(The Bombay Chronicle)

જાળાઓના હાસન-જ્ઞાનની આવી યસસ્વી મોંઘ સાથે એક સુચના કરવાની ખાસ અગત્ય છે કે જ્ઞાન ગમે ત્યાંથી ગમે તેટલે દરમજે મંદભ કરેલા વધિ નથી પરંતુ એ તેઓ સાથે સાથે પોતાના ધર્મ તરફ પણ દ્રષ્ટિ રાખવા બધું તો "સુવર્ણમાં સુગંધનો" યોગ-ધામ એ વાત હરદમેશ તેઓએ પોતાની દ્રષ્ટિ સંસ્કૃત સંપન્ન કરીએ. માતૃધર્મ એ મૃત્યુપરના કોઈ પણ ધર્મ કરતાં વધારે અદ્વાષી દ્રઢ મનથી અનેક દ્રષ્ટિ વેઠી હનરો વધ્યા બળતી રાખી માતાઓએ તેમને વારસામાં આપ્યો છે તે પવિત્ર ધર્મના વારસા સાથે પોતે જન્મેલી છે. હીન્દુધર્મની જાવના જેના સ્વરૂપમાં વહે છે તેવી પોતે હીન્દુ જાળાઓ છે. આર્યો કન્યાઓ છે. જેઓની ઉચ્ચત મંદાન-ક્ષત્રિય-કુળોમાંથી થયેલી છે. જેઓનું ગૌત્ર મંદાન કૃષિઓથી સંપાદ્ય છે. આ વાતો શું હાલના જ્ઞાનના પરદા તળે ઢાંચી દેવાં જેવી છે? આખી પ્રવૃત્તિના ઇતિહાસમાં જેનું યાદિચ્છ અદ્વિતિય અનુપમ ઉદેશ્ય છે એવી સાદિ સતિ સીતા જેવી, પતિજ્ઞતાનું દ્રષ્ટાંત જેના આગેજ હંમેશા ખડું છે તે આર્યત્વનું-હીન્દુવાણીનું-જાવણીનું ગારવ કોઈ રીતે હસકું ન પડે એ દરેક જાળાએ ખાસ હક્કમાં રાખવા જેવી વાત છે. વંશપરંપરાથી ઉતરી આવેલા ધર્મ એ પ્રથમની અમૃત્યની જાબત છે અને હાલનું જ્ઞાન તે માત્ર આ છેલ્લી પુરતન સાધન છે. એ વાત તેઓએ હંમેશાં મનમાં રાખવી જોઈએ.

સંવેદાદેવી, સંદેહની રેખાબાઈ, જન્મતાજેન માફ તેઓએ શુદ્ધ હીન્દુ શ્રીઓ વરીકે ખેંચાતિ મેળવવાની છે.

[The Indian woman has had beneath a heritag which in point of its richness and grandeur of no other woman on the face of the earth requires to be freed from the encumbrances of ignorance, superstition and hard-shielded "etiquette" and to be brought to the light so that the contribution to the world may be as great as that of the man.]

વિચાર એ પ્રથમ યુગ કદી રાખાય. એ યુગમાં વરેલી વરણી કન્યાઓને ત્યાં માત્ર કરવા દેવા. ન

યુગમા કન્યા કુવારી રહી જશે એવી વારણી નહોતી તેમ વરના સંબંધમાં પણ એવી ખીક નહોતી પોતાના છોકરા છોકરીના ધર્મી નાની વયમાં વિવાહ કરી વહેવાઈ વહેવાણનો સંબંધ બાધવા લગભગ દરેક માખાપ આતુર હતા. વર કન્યાને અરસપરસ જુઠાવા તેડી પાર તહેવારે થોડું ભેટો આપી વહેવાઈ વહેવાણો સસારમાં પોતાના છોકરા છોકરીનો સંબંધ બાધવાની સાર્થકતા અનુભવતા, અરસપરસના સંબંધનો રનેહ અનુભવતા અને પરગામ સંબંધ બાધો હોય તો વરવાળા ઘણી દોરાથી બંન મદતો.

‘વર કન્યા વિવાહ વિચાર’ના બીજા યુગમાં છોકરા છોકરીની હંમરમાં રહેજો વધારો થયો છે નાની હંમરના વિવાહ બંધ થવા માંથી વરવાળા તથા કન્યાવાળા પોતાપોતાને કાર્વતે રૂથમે પંખુછ કરી વિવાહ સંબંધ બાધતા આપ લેનો, જુઠાવા જમાડવાનો મહેવાર પ્રથમ યુગ પ્રમાણે આવતો વહેવાઈ વહેવાણોનો સંબંધ રનેહભયો આ યુગમાં પણ હતો અને વરવાળાની બન પરગામ ધારી દોરાથી જતી આ બંને યુગમાં વિવાહ અને લગ્ન વનો ધણો કાળ જતો.

‘કન્યા વિવાહ વિચાર’ના ત્રીજા યુગની તે પછી રીશઆત થવા માડી વિવાહ કાળ આગળ ઈલાતો થયો છોકરા છોકરીઓ મોટા થવા માડ્યા છોકરાઓએ બહાવા મારયું, હાઈ સ્કૂલોથી કોલેજોમાં જવા માડ્યું ‘વહેલા વિવાહ થવાથી છોકરાઓ બહોળી શકતા નથી’ એ વિચારને આ યુગમાં ધણુ પ્રાધાન્ય મળ્યું એટલે પૂરેપૂરું બળ્યા વંજર વિવાહ સંબંધ બાધવો નહિ એવો આગળ પડતા વિચારવાળાઓનો નિશ્ચય થયો છોકરાઓના વિવાહને આવી રીતે અટકાવ થતા છોકરીવાળાઓ તરફથી તેમની પડખું થવા માડી બહુતર પ્રમાણે મોપાઈ વધારા મળી બહુતર પ્રમાણે ભાવ વધવા માડ્યા છોકરાઓ તરફથી જેમ “પત્નિ નથી પરણવાની કિતાન નથી અમુક શુભ વાળો કન્યા ભેઈએ અમુક છોકરી ગમની નથી બણી રહ્યા પછી પરણારો આણુ આણુ વહેવાયા માડુ, તેમ તેમ પોતાની છોકરીને વેચારાર પરણાવવાના વિચારવાળો જુનો વન વિવાહ સાદું અનેક પ્રેમદીની લગ્નવીને કરવા માંથી અનેક પ્રકારની લાગણી આપવા મડ્યો છોકરાવાળા કહે ત્યારે કહે થા લગ્ન કરવા કમુત આપવા માગી છોકરાઓને બદલે છોકરીઓની નનો કાઢવાનો વખત આવી લાગ્યો પ્રથમના જે યુગ પ્રમાણેના વિવાહ સંબંધના આનંદ મદાવામદારી વહેવાઈ વહેવાણોમાં રેવા નહી ત્રિમાસિક યુગ

હોવાના સંબંધથી “વર વેચાણ”ની ભાજનકોને લીધે મને હયાં થવાના પ્રસંગો પણ આવતા. પ્રથમના એ યુગમાં માફક માતા પિતાની મરહુને માને અપાતું આંહું યતુ ગયું. માત્ર સુખ થાત એટલી હતી કે કન્યાને પરણવા પોતાને ગામ બોલાવવા પણ પોતાને વેર લગવિધિ ત કરાવતાં કન્યાને ધર થવા દેતા. વરની મોંઘાઈને લીધે વરના બહુતરને લીધે વરના બહુતર ભાવની સરખાત થઈ. આ યુગનો અંતર ભાવનું લક્ષણ આપણી ન્યાતનો સામાન્ય અને સિવેક વિચારવાળા વગરને અનુભવ નહિ આવવાથી તેની માંતો થવા માંડી-ઝીલો ઝીલો. બડબડાટ શરૂ થયાં-કેટલોક શરૂ બેઠાં થવા માંડ્યાં-આંગળ વધી પોકાર પરવા માંડ્યા-આ બધી વાતોનું સાક્ષીમુલ આપણે ન્યાતની સારી માંડી વાનેનું નોંધનારે પાછું ત્રિમાસીક બન્યું. કપડી બધી વાતોમાંની ધંણીકતા પરથી તેમાં પરવા માંડ્યા ન્યાતને લીધું સગોડનારી-કેળવણીના જનસમુદાયને-હયાં ગણાતી ન્યાતને અને ધંણી મેન્યુએટ કરાવતાં પુરુષ વર્ગને સરમાવનારી તથા બીજી ન્યાતોના જનસમુદાયમાં આપણી પ્રતિષ્ઠાને હાની કરનારી આ બંને ભાવની રીત તેની અદ્ભુત લક્ષણવાદો માયાને લીધે એકવાર પકડેલી તેના અવગણના જાણ્યા હતાં અસન માફક સંજદ બાહેલી છે-છાહેલી છૂટતી નથી તેનાં મોંઘાનું ભાન થયાં હતાં તેની મોંઘા મોંઘી માફક સક્તિને લીધે તે દૂર થતી નથી. લક્ષિમ્બય દોષાથી હુનિયાદારીમાં રચીપચી રહેલા મોંઘાસોનો ત્યાગ કરવી હલખ થઈ પણ છે એ સંજદે સીધા વાળા મીઠા માંડવાનીના વિચાર બહુ મનન કરવા લાગ્યા છે.

“Our efforts for woman's education are entirely inadequate to the magnitude of our task. The institution of our marriage requires to be reformed in its entirety for the disabilities from which woman suffers in that regard and absolutely intolerable. The Dowry system as it exists in most of the communities is a disgrace to our manhood and must go. It is a shame that the educated youths should allow themselves to be sold.”

પહેલા અને બીજા યુગ કરતા “સરની ભાવના” આ ત્રીજા યુગમાં બેદરાયલી જણાય છે તો-હું લક્ષની સરી ભાવના છું એ ત્રીજા યુગની સમાપ્તિ તથા ચોથા યુગના આરંભ પહેલાં નેણવું બેસવું છે. એ ભાવના એક રચને આ પ્રમાણે કહેવામાં આવી છે:—

એ યુગના ચોપા અગર છેલ્લા ચરણમાંથી પસાર થઈએ છીએ તે વિષે બોલીશું. ઉપર કહ્યા પ્રમાણે “બનૂં બાવના” પડ્યા ત્રિમાસીકમાં પડવા માંડ્યા હતા. જુદા જુદા ભણતરના ભાવ નોંધાવા માંડ્યા હતા. વિચારશીળ વર્ગ એ વાતની વિરુદ્ધ હોવાથી એ રીત શી રીતે બંધ પડે, આ કદંગી ક્રિયતિમાંથી શી રીતે મુક્ત થવાય તેનું એ વર્ગને ચિંતન થવા માંડ્યું. ઓકરીઓ તથા તેના માતાપીતા સારૂ આ ઘણો ગુચ્છવણીયો પ્રશ્ન હતો. આ રીતની દૃષ્ટતા તથા દુઃખ બંજાણામાં એટલા તો અસહ્ય થઈ પડેલાં કે તેના અટકાવ સારૂ એક નિર્દોષ કન્યાએ “આત્મ બળિદાન”નો પ્રયોગ અજમાવાનું સાહસ ખેડ્યું હતું. વ્યવહાર કુરાળ ગુજરાતને આ રસ્તો અનુકુળ આવે તેમ નહોતું. એનો છેલ્લો ઉપાય અજમાવવાનો ગ્રમય આવતા પહેલાં તે કામ બીજે કયે રસ્તે બની રાકે તેનો વિચાર થઈ નિકાલ કાઢવા પ્રયત્નો થયા. અને તેમાં કેટલીક ફત્તેહ પણ મળી ને ઓકરાઓએ ભણવાથી પોતાની કીમત વધારી હતી. પરણવાની વાત મુજતવી સખી ભાવ ચઢાવ્યા હતા. તેજ રસ્તે જવાનો Tit for Tat એ ન્યાયે ઓકરીઓએ નિષ્ફળ કર્યો. ઓકરાઓને પરણવું નહોતું, તો ઓકરીઓએ પણ પરણવાનું મુજતવી રાખવા માંડ્યું. ઓકરાઓએ ખૂબ ભણવા માંડ્યું ત્યારે ઓકરીઓએ પણ હાઈ સ્કૂલ કોલેજમાં જવા માંડ્યું. પરણવાની ઉમ્મર ઓકરાઓએ વધારી તો ઓકરીઓએ પણ પરણવાની ઉતાવળ કરી નહીં. ઓકરાઓએ ભણેલી ઓકરી પસંદ કરવા માંડી તો ઓકરીઓએ પણ વધારે ભણેલા તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવવા માંડી. આવી રીતે એક બીજાની સરસાઈ થવા માંડી અને ઓકરીઓએ પોતાની ઉમ્મર એટલો વધારી કે ઓકરાઓને કુંવારા રહી જવાની ધારની ઉત્પત્તિ થઈ. ઓકરીઓએ એક પ્રકારનો સત્યાગ્રહ આરંભ્યો. વિવાહ પ્રકરણના ત્રીજા યુગના છેલ્લા ચરણનું આ એક એવું પગલું હતું કે જેની તાત્કાલીક અસર થયા વગર રહે નહીં. આત્મિક બળનો કદી વ્યયા વ્યય થતોજ નથી, તેનું શુભ પરિણામ આવ્યા વગર રહેતુંજ નથી. એક ઘણી મોટી ઉમ્મરની બાળાએ એન્યુએટ સાથે પરણવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો હતો તે એટલે દરજ્જે કૃણીભૂત થયો કે તેને ડબલ ડીઝીવાળો વર મળ્યો.

ન્યાય બનતર આપ લેની નીતિ (Demand and supply) ગ્રહણ થાય ત્યાં તેની અસર પણ તેજ પ્રમાણે થાય. ઓકરા મોઢા થયા ત્યારે તેમની કીમત પુઝાતી હતી, ઓકરીઓએ ન્યારે પરણવાનું મુજતવી રાખવા માંડ્યું, ભણવા માંડ્યું, કુંવારી છંદગી ગાળી સકાય-સ્વતંત્ર જીવન ચાલ્યા કરે એવી તૈયારી રાખી.

રીએ કુના માગે ત્યારે છોકરાઓમાં તેમના નાતાપીતાના મનમાં વશની હતા
 વળ કસવાની વૃત્તિએ લેર ધુ અને પોતાના છોકરાને સારી મન્યા મેળવવાની
 ડગાવળ હોવાથી મન્યાની શોધ તથા પડપુછ મરવા માગે કન્યાવાળાઓ
 વરવાળાઓના કાવાવાવા કરતા તે મનથી ખસી જઈ મન્યાની શોધ થવાનો
 સમય આગે છે આ રીતે વિવાદ પ્રકરણનો મોથો યુગ બેસવાના ચિન્હો જણા
 વવા માડયા છે “ક્ષત્રિયોમા કડવાની ટેલી લોલી” એમ કહેવાયુ દર વર્ષે
 સરેરામ આઠ દસ લગ્નો થતા તેને બદલે નહીં લગ્નસરાની મોસમમાં લગ્નમગ
 ચાલીસ વગ્નો થયા મિહરયતુ આવણ વર્ષ મન્યાની મોગી વય બે બે મુખ્ય
 ારો આાળ કુવામાં આવે છે, પરંતુ તે ઉપરાંત “વરોને કુનારા રટી
 જવાની વારની તથા પોતાને ફાવતી કન્યા નહિ મળવાની ખીક એ પણ ધણુ
 સમજ મરા હવુ કન્યા સાર વરની શોધને બદલે મરવા વરને સાડ
 કન્યાની શોધ અને પડપુછ થવા માગે અને એમ બને તેમ વિવાદની વાત
 જવદી નથી થાય એમ નર તરફનાઓએ પ્રયત્ન કરતા માડયા વરોએ
 બોલેલા ‘ફાવે ત્યારે-ફાવે ત્યા’ પચ્ચરાના વિચારરૂપ કીલ્લામાં માખડા
 પડવા માડયા અને વિવાદનો લગ્નો નાન છે અત્યાર નુધી બા થો બીટયો
 હતો તે કંઠે દરને મો મો થયો હવુ લેઈએ તેટલી સુરંગના થા નથી
 તફત નવો યુગ બેરો નથી એ તો ત્રીમાસીનો વશસરાનો નયા અ નો
 વિષય વાવનારને કપટ થતુ લેઈએ પરંતુ વરપક્ષના બધ કિલ્લામાં જવાની
 બારી ઉધળ છે તેમના વિચાર કોઈની સમાજતરી ટકારી રાખેલી સત્તજ વ રમા
 ખીક પડયુ છે એ વાત તો નયા વશસરા નેનારને સહેજ જાણઈ હશે
 અને નવા યુગના શુન ચિન્હ તરીકે ાણામે તેને વવાની પાત્ર ત્રીધી હશે
 આ યુગના મુખ્ય ચિન્હોપર મન્યાને પરાખુરાની મોગી વય-વિવાદ અને લગ્ન
 વચ્ચે દુકા અતર-રોના બબર બાર રૂપકો નથી મરેના વચ્ચે વશ-નયા
 વહેવાઈ નહેનાગોના ઉવા મન રો મરેના જલવામાં હોના લેઈએ.

વિવાદ પ્રકરણમાં નવિ ન્યનિ ઉભી મરનીર એ બાબત નાનવા વિચારો
 ઉપત મનાર-પોતાના જાનને વિદ્યાથી વિનુચિત નરનાર અતિક્રમપર લઈ
 જનાર આત્મનિમ્મળી અત્તમની જાતમાને મરિન દન આપ્યા સીવાય આવે
 તેમ નથી પોતાના જનવરતુ અનિનાન નાખનાર-તથા તે બખતરની વિવાદ
 દ્વારા કીમત ઉપદનાર પોતાના અત્ત-બાર બોવાવનાર વટિમે તોડનાર
 ફાવતી નથી વિધાને તેમની નાક જ મદબ કરનાર તેમના નેટવાજ નેલીજ
 દરજિયાની કુમાગીકાઓને બગ્નાઓને નેટમે ધન્યવાદ આપરામાં આવે

તેવેલો ઘોડો છે. તેઓએ દ્રઢ મનથી મોટી ઉમ્મર યતાં મુધી કુંવારા રહેવાનો તથા બહુવાનો સંકલ્પ ના કર્યો હોત તો વરોના બનર બાવોમાં ધણી તેજ-મીલોના શેરોમાં હાલમાં છે તેવી-લેવાનો પ્રસંગ આવત અને તેને સાર ત્રીમાસિકમાંથી ખાસ બાવો વારંવાર પ્રગટ કરાવવાની ફરમાસ કરવી પડત. એટલું જ નહીં પણ અત્યાર મુધીમાં હીન્દુ સંસારમાં કહેવાળું આવ્યું છે કે “ ડોસો કુંવારો મરે પણ ડોસી કુંવારી ના મરે ” એ કહેવત ખોટી પડત. વિવાહ પ્રકરણનો ગ્રંથવળીથો પ્રશ્ન આ રીતે સારદા પુજનની હોસીલી-સરસ્વતિ સેવાની શ્રદ્ધાળુ બાળાઓએ પોતે પોતાને ફાવતી રીતે વિધાને વેચ્યા વિના કેટલેક દરજ્જે ઉકેલ્યો છે.

“ કન્યા વર વિવાહ વિચાર ” આ વિવાહ પ્રકરણનો ચોથો યુગ આપણે કહ્યેલો છે તેમાં કન્યાદાનની પ્રાધાન્યતા જણાશે. વરોની યોગ્યતાના વિચાર થશે. બનર બાવની બાવના નષ્ટ થશે. દેહ લક્ષના વિચારો ધણે અંશે રહેશે નહિ. કન્યાને સ્થાનકે અથવા બન્ને પક્ષને અનુકુળ સ્થળે લગ્નવિધિ થશે વહેવાઈ વહેવાણીમાં હજી મન થવાના પ્રસંગો નહીં રહે, કેમકે “ લક્ષ્મી ” માયાનો પ્રભાવ ઓછો થઈ જશે. વર-કન્યા તથા વડીલ વર્ગ એ ત્રીપુટીના વિચારનો ત્રીવેણી જેવો પુરુષમય પવિત્ર સંગમ થશે. દેહ લક્ષની બાવના નષ્ટ થતાં તેના અનુસંગી રીતી રીવાજો “ પ્રેક્ટ ” વિશેરે તથા દીધાવિધિ પણ વધારે શુદ્ધ પવિત્ર અને ઉત્તમ બનશે. શુદ્ધ શાસ્ત્રીય રીવાજો, દીધાઓ, કર્મો તરફ હાલનો ચલણમો ફર થઈ વીસમી સદીમાં રહેતાં છતાં, શાસ્ત્રિમાત્ર જ્ઞાન ગ્રંથણુ કર્યા છતાં પોતે કવિશૂનીના પવિત્ર કુળોથી હતરી આવેલા છે તેથી જેવી રીતે તેમના ડોર્ટના દાવા “ હીન્દુ લો ” પ્રમાણે ચુકવાવે છે તેવી રીતે તેમના સંસ્કારમાં પણ શાસ્ત્રોક્ત વિધિઓજ પસંદ કરશે. આહું થરી ત્યારેજ લગ્નસરાના વિષયના ગયા અંકના લેખકની ઉત્તમ લક્ષ્મી લેવાની આશા ફળદીભૂત થશે. આવા શુભ પરિણામની ગતિ ત્વરિત કરવા સાર વર કન્યા તથા તેમના વડિલ વર્ગ એ ત્રણેના શુભ વિચાર, શુદ્ધ સંકલ્પ તથા અરસપરસના રનેહ તથા વિશ્વાસની જરૂર છે

જે ન્યાતમાં જ્ઞાન મેળવવાની ઉત્કંઠા ધરાવનારી સારદાપુજનની શ્રદ્ધાવાળી અને સરસ્વતિની અનન્ય બાવે સેવા કરનારી દ્રઢસંકલ્પવાળી બાળાઓ છે તે ન્યાતના સ્ત્રી વર્ગની ભવિષ્યની ઉન્નતિનો પ્રશ્ન ક્યાં રહે છે ? તેઓના પ્રશ્નો ઉકેલવા તેઓજ શું સમર્થ નહીં થાય ? ઉત્તમ જ્ઞાન, દ્રઢસંકલ્પ સુવિચાર અને શ્રદ્ધાથી શું નહિ બને ? ઉમંગ ઉત્સાહ-ઉદ્યોગ, અને હોંશ શું નહીં કરી શકે ?

સ્ત્રીઓના ઉત્સાહના આ નવા યુગમાં પુરુષ વર્ગે તેમને હુનીયાના ધાર્મિક સાસારીક-રાજદ્વારી પ્રશ્નોથી દૂર રાખવાની આત્માર સુધી જે નિતિ પોતાના સ્વાર્થને, અજ્ઞાનતાને, કે સમજ ફેરને લીધે ચલાવી છે તેવીજ રૂઝિ હુકી નજર રાખી જે તેઓ હવે ચલાવી એ વર્ગના હુનેના ઉત્તતિક્રમમાં અણ ધાર્યા આટકાનો-અડચણો-વિષ્ને-વિમેષો ઉભા કરવા પ્રયત્ન કરશે તો જમાના સાથે આગળ વધવા મ થન કરતી વીરન બાળાઓના એવા ઉદ્ગાર નીકળશે કે —

“ સ્ત્રી નતીની અવદશા પરિહારવાને,
 “ એવો હુતારાન મહા પ્રકટાવીશુ કે,
 “ તેની પ્રચંડ ઉચી જવાળની માહી ધારો,
 “ અજ્ઞાન, સ્વાર્થ વળી દુર્ભેતિ સર્વ ભસ્મ ”

આવો પ્રચંડ હુતારાન પ્રમટાવવાનો સમય આવતા પહેલાંજ સ્ત્રી વર્ગની ઉત્તતિના તમામ માર્ગો મોકળા થાય એ વર્ગ પોતાનું ધનુ-ગામનુ-દેશનુ-કુટુંબનુ-ન્યાતનુ-સમાજનુ ધર્મનુ યોગ્ય સ્થાન પોતાની મેળે સંભાળી લેતો થાય અને સ્વર્ગસ્થ સાક્ષર મોર્ચનભાર્થના રાખ્દોમાં કહીએ તો એ વર્ગ પડિત, રસજ્ઞ, રામ્મિમાન, ઉત્સાહવાન, શ્રદ્ધાવાન અને સુદર બને એવી શુભેચ્છા અને આશા સાથે નવિન યુગનો પ્રેમદા વર્ગની પ્રવૃત્તિનો આ લેખ સમાપ્ત કરીશુ

“ પાંચ. ”

— ૦ —

જા ન ૨૨૦૨-૫

સુરત, તા. ૨૧ માટે ઓગસ્ટ ૧૯૨૦

મહેરબાન આસીરટ ટ રજીસ્ટ્રાર સાહેબ સદકારી મ ડળીઓ ઉ વી ની ઓફીસ
 ત્યાંથી —

મહેરબાન ડીવીઝનલ ઓનરરી ઓર્ગનાઇઝર સાહેબ, બરૂચ.

સલામ દીગર ગુજરાત બક્ષત્રીય સદકારી મ ડળીના યજ્ઞ સારા વલીવટની અમે સત્તાય સાથે નોંધ લીધી છે અને આશા છે કે તેની સારી પ્રગતી ચાલુ રહેશે

દીસાબ તપાસની યાદીમાં રહેલી સુચનાઓનો અમલ થઈ ગયો છે એટલે તે વીરો કાઈ કરવાનું રહેલું નથી

(Sd.) G H DESAI

આસીરટ ટ રજીસ્ટ્રાર

સદકારી મ ડળીઓ, ઉત્તર વીમાગ

ધી ગુજરાત બ્રહ્મક્ષત્રીય કાવ્યોપદેશીવ સોસાયટી લીમીટેડનો

ત્રીમાસીક હીસાબ.

બરાયત સોરની સંખ્યા.	તે જેટલા વેલા કેલ- ના રૂપીયા દર રોરે રૂ. ૨૦ લેખે.	શીયોજીની આવેલી રકમ.		મુદત દર- મ્યાન લેાન કેટલા સ- ભાસદને આપી.	લેાન તરીકે અપાયેલી રકમ.		વસુલ આવેલી કરજની એક- દર રકમ.	સભાસદની સંખ્યા.
		પાઠશા વર્ણની બાપી.	તા. ૧-૪-૧૯૨૦ થી તા. ૩૦-૬-૨૦ મુધીમાં આ- વેલા.	શીયોજી પરત કર્યું.	પાઠશી બાપી.	તા. ૧-૪-૧૯૨૦ થી માર્ચ.		
૨૧૫	૪૩૦૦	૫૨૦૦-૧૪-૬	૬૨૫-૦-૦	૬	૬૧૩૦-૬-૦	૩૨૨૧-૦-૦	૩૧૬૦-૮-૬	૫૫
		કુલ	૬૧૨૫-૧૪-૬		કુલ	૧૨૩૫૧-૬-૦		

પ્રવેશ શીના રૂ. ૨૭૫)
તા. ૨૩-૮-૧૯૨૦.

A. U. Malji.
ચેરમેન.

ન્યાતની સહકારી મંડળી.

આ મંડળી ધી ગુજરાત અલ્પક્ષત્રિય સહકારી સાખવાળી મંડળી એ નામથી તા ૨૮-૧૮૧૮ને દિવસે ૧૮૧૨ના એકટ મુજબ નોંધવામાં આવી હતી એની નોંધાયેલી એકીસ ગુજરાતના કેન્દ્રમાં બસ્ય ખાતે આવેલી છે આ મંડળી ૧૬ સભાસદોથી નોંધાઈ હતી સભાસદ બિગીરા રામચંદ્રો ગુજરાત પ્રાતનો રહેનાર હોયો જોઈએ અને તેણે કમમાકમ એક રર ધારણ કરવો જોઈએ દરેક શેર ર રપ)ની કિમતનો છે અને તે સિવાય પ્રવેશ ફી સભામદમાં દાખલ થતી વખતે ર પ) જુદી આપવી પડે છે કોઈપણ સભાસદ વધારેમાં વધારે ર ૧૦૦૦)ના શેર ધારણ કરી શકે છે અને મંડળીની સભાઓમાં સભાસદ ગમે તેટલા શેર ધારણ કરે તો પણ એકજ મત તે આપી શકે છે મંડળીને ઉદ્દેશ સભાસદોને સસ્તા વ્યાજે દરજ મેળવી આપવાનો છે અને તે સિવાય સભાસદોને કરકસરથી થાપણ એકઠી કરવા સગવડ આપવાનો છે વ્યાજના દર થાપણના પાચ ટકા અને દરજના સવાઇ ટકા હરેલા છે મંડળીના રીઝર્વ ફંડની કમમાકમ નીચે રકમ જીજ નોંધાયેલી મંડળીમાં રોકવાનું ફરજિયાત હરેલું છે

૨—મંડળી રથપાયાને આજે બે વર્ષ વીતી ગયા છે અને તેથી કરીને તેની પ્રગતિ કેવી થઈ છે તે એક રથજે દર્શાવવા આ લેખ તૈયાર કરેલો છે

૩—મંડળીની પ્રગતિ બરાબર જાણવાને માટે નીચેના કોઠો ઉપયોગી થઈ પડશે

સાલ	સભાસદની સંખ્યા	શેર વેચાણની સંખ્યા	બરાયથી રોગની થાપણ	ડીપાઈટ	ધીરજ કરજ
૧૯૧૮-૧૯	૩૮	૧૩૨	૧૩૩૦-૦-૦	૪૦૦૧-૦-૦	૪૬૬૧-૦-૦
૧૯૧૮-૨૦	૫૩	૧૮૩	૩૬૬૦-૦-૦	૫૫૪૬ ૯ ૩	૮૫૪૯-૧૩-૬

ઉપજા કોઠાથી સમજશે કે મંડળીના ઉપયોગીપણાને વધારે થતો રહ્યો છે અને તેનો વાજ પણ સારી રીતે લેવાયો છે

૪—જણાવવાને બારે સતોષ ઉપજે છે કે કોઈપણ સભાસદ બાકીદાર નીવડયો નથી સથળાઓએ પોતાનું કરજ નિયમીત રીતે અદા કરેલું છે કરજના હકતા દરજ વેનાર સભાસદની ગમ્યાલુસાર મુકરર કરવામાં આવે

છે, અને તેથી કરીને તેને નાણું પાછું વાળવા માટે બીજું કરજ કાઢવાની કે વધુ અગવડ વેઠવાની ફરજ પડતી નથી.

૫—અત્યાર સુધી જે કરજ ધીરવામાં આવ્યું છે તેમાં મોટકતો સંપાદન કરવા માટે પણ મદદ કરી છે અને કોઈપણ કરજ જામીનગીરી વિનાનું નથી. જે વખતે વ્યાજના દરો વધતા ચાલ્યા છે તેવા વખતમાં આ મંડળીના સસ્તા વ્યાજના દરોની સભાસદો ખરાબર કદર કરી શકે છે.

૬—સભાસદોના ફાયદાઓ તેમને એક સગવડ એવી કરી દેવામાં આવી છે કે તેઓ જે રકમ યાપણુ દાખલ જમે મૂકે તે ઉપર ચક્રવર્તિ વ્યાજ દેવું અને આ યાપણુ સભાસદ પોતાની જાંઘી દરમ્યાન ઉપાડી શકે નહિ. આવી યાપણુ નાનામાં નાની માસીક રૂ. ૨૦ની હોઈ શકે. આ યાપણુ એક ભત્તો વારસના લાભને વીએ છે અને તેનો લાભ લેવા આમંત્રણ કરવામાં આવે છે.

૭—મંડળીના સભાસદોના ખતમન ઉપર રદામ્પ લાગતો નથી અને કોઈ દસ્તાવેજ રજીસ્ટર કરાવવો પડે તો તેની ફી પણ પડતી નથી નામદાર સરકારે આ બંને માફ કરેલા છે. મંડળીની પેદારા ઇનકમટેક્સથી મોકલી છે અને મંડળીના રોર કોઈ માંગનાર જખનીમાં લઈ શકતો નથી તેમ નાદારી કોરટના રીસીવરનો પણ તે ઉપર કોઈ હક પહોંચતો નથી. સભાસદ ગુજરી જતાં તેનો વારસ મંડળીમાં દાખલ થવા ઈચ્છા રાખતો ન હોય તો મરનારનો કુલ હિસાબ એક વર્ષમાં ચુકર કરી દઈ તેના રોર સુદ્ધાની રકમ વારસને ચુકતે કરી દેવામાં આવે છે. વારસના નામ મંડળીના દફતરે હરકોઈ સભાસદ પ્રથમથી નોંધાવી શકે છે અને તેમ યવાથી આ રકમ ચુકાવા બદલ વારસાંધ તકરારોનો અવકાશ રહેતો નથી.

૮—મંડળીનું રીઝર્વ ફંડ દર વર્ષે નફાના ૧ ભાગથી વધે છે અને આ વર્ષે તે રકમ રૂ. ૩૦૬-૧૩-૧૦ની થઈ છે. રીઝર્વ ફંડ પૈકી રૂ. ૩૦૦-૦-૦ બહાર ધીરેલા અને રોકેલા છે. આનો ફાયદો એ છે કે જરૂર પડતાં ફંડ નોખું હોવાથી તેનો ઉપયોગ કરજ ઉભું કરવા અર્થે થઈ શકે છે. જે તે સભાસદોમાં ધીરાઈ જતું હોય તો આ સગવડ રૂપીઆ વસુલ આવતા સુધીને માટે રહેતી નથી.

૯—મહાશયે છેલ્લું ડીવીડન્ડ દર વર્ષે દર સેક્ટે તેરીખ ટકા રફના આજ પુરણ આપેલું હશે

૧૦—દરેક શ્રીમત જ્ઞાતિબધુની ફરજ છે કે તેણે આ મહાશયના સભાસદ થવું અને કાઈક રકમ મહાશયમાં યાપવું તરીકે વ્યાજે મૂકવી આમ થવાથી કોઈને લુકસાનનો સબબ નથી અને આ કાઈ ધર્માદા સત્થા નથી એટલે મફત માગણી કરતા નથી તેમ સ્વીકારતા પણ નથી એટલે “સ્વાશ્રય”ની તાલીમ પણ લઈ કે આપી શકે તેવું છે

૧૧—મહાશયના નફા પૈકી દસ ટકા જેટલી રકમ કોઈ પણ સાર્વજનિક કામ માટે કાઢી શકાય છે અને ડીવીડન્ડ આપતા કોઈક વધારો જેઓએ પોતાનું કરજ વખતસર વર્ષ દરમિયાન અદા કર્યું હોય તેમને અને યાપણ મૂકનાર સભાસદોને પણ બક્ષિસ દાખલ આપવા લનામણ થઈ શકે છે

૧૨—મહાશયના કારભાર સહકારી ખાતાના ઑડીટર સાહેબ સરવાળું તથા હિસાબ તપાસણીની યાદી તૈયાર કરતી વખતે જેઈને ઘટતી સુચનાઓ કરી શકે છે હુકામા આ ખાતા ઉપર નામદાર સરકારની દેખરેખ પણ છે આથી મહાશયની કાર્ય દક્ષતાને લગતો ખ્યાલ પણ કરી શકાય છે

૧૩—વર્ગણીમાં આ મહાશય વર્ગ (અ)માં એટલે ઉત્તમ કોગ્રીમાં દાખલ થઈ છે અને ઑડીટર સાહેબ તથા મે આસીસ્ટન્ટ રજીસ્ટ્રાર સાહેબે ઉત્તરોત્તર તેના સારા કારભાર બદલે પોતાનો સતોષ જાહેર કર્યો છે અને તેની પ્રગતિના સમાચાર દર પણ માસે ત્રિમાસીકમાં પ્રગટ થાય છે

૧૪—સહકારિતાની બાબતમાં સારસ્વત બ્રાહ્મણોની મહાશય સુબઈમાં કેવું સારું કામ બજાવી રહી છે તે બદલ જ્ઞાતિબધુએ ફક્ત ગામદેવી રોડ ઉપર એક જગતર લેવાની જરૂર છે આ કામ ફક્ત સહકારીના પાર પાળી શકાય તેમ છે અને તેટલા માટે આ મહાશય તરફ સર્વે જ્ઞાતિમાઈઓનું માનપૂર્વક લક્ષ્ય બે ચીએ છીએ

અખાશકર ઉત્તમરામ મલજી,

ચેરમેન,

ધી ગજરાત બ્રહ્મચરિત્ર યા રે ગો લી

“મામીને કમ દીને.”

ધીમે ઉઘડતી મધુરી કળીશી,
સૌભાગ્ય કળા ને ત્હારી ઉઘડતી;
ને પાંદડી પાંદડીએ અનેડ,
રમતું મીઠલડું રમીત હાસ્ય ત્હારું;
તે હાસ્ય ત્હારું મીઠડું હંમેશા,
રમતું રહેલો તજ પાંખડીએ;
તે હાસ્ય માંહી ઉડા હૃદયનાં,
બધુ નીરખલે અસૌપ્રીક ભાવો;
નયમ સૂર્યમૂખીનું કુલડું હંમેશા,
પ્રિય સૂર્ય રહામું ટળીજ નતું;
ત્યમ ટાળલે તજ હેયું અનેડ,
તજ સૂર્ય કેરાં હેયાંની ઉપરે;
ખીલેલી કુમુદીની નેતાં રંગીને,
ભાણી વીકસતી મીઠી તેમ આલે;
સહુ મ્હેક ઢાંકે એવાં મધુરાં,
વીકસાવશે સુસુમંધીત કુલડાં;
ઉધાની ગુલાખી સુરખી મહીને,
ગીરી સુંગમને, તર પાંદડીએ;
રમી રહી છે ને દીવ્ય નયોતી,
અર્ધવાળરો હેઠાં દંપતિનાં.

.મહેશ એમ. દેસાઈ.

“સુધારકનો આત્મનિર્ણય.”

૧.

ઉમાની તબીયત નરમ રહેતી ને તે સુધારવાને માટે આજી હવા ખાવા અમે આજ્યા હતા. અમે લાદિમનારાયણના મંદીરમાં રહેતા ને સવાર સાંજ બહાર ફરવા જતા. ધણીવાર “સૂર્યાસ્ત બિન્દુ” ઉપર જતા, ત્યાં કોઈ કોઈ વાર ઘણા માણસો ભરાતાં પણ સૂર્યાસ્ત પછી બધા જતા રહેતા એક દહાડો બેઠક ઉપર હું તથા વિધા બેઠા હતા, મહારી નાની શાન્તા આગળ રમતી હતી. શાન્તાની ઉમર બારેક વરસની હતી પણ અમારે મન તો નાનીજ હતી કેમ કે તે અમારું રતન હનું બેઠકની આસપાસ ભ્રમર કુદરતી બાગ થઈ રહ્યા હતા. મનુષ્યના ડહાપણે કાંઈ બીગાડ ક્યો નહોતો. શાન્તા કૂલો વીણતી ને પોતાના રમણમાં ભરતી હતી.

ઉમા બોલી, “બહાણ, તમે જુઓ છો કે મહારી તબીયત દહાડે દહાડે લયડતી જાય છે દાક્તર પણ કહે છે કે સૂધરી રાકશે નહીં પ્રાણનાથ, મ્હને તો આ શાન્તાનો વિચાર આવે છે આ કુમળા બાળકનું શું થશે?”

“સા માટે ગભરાઓ છો? એમ કાંઈ મૃત્યુ આવડ નથી. આપણું હવે પાછા અમદાવાદ જઈ બીજા વૈદ્યની દવા કરીશું. મ્હને આશા છે કે તમને આરામ થશે.”

“તમે મને તેમ કહો પણ આશા પડતી નથી” હુઃખ કેવું છે તે તો હુંજ જાણું. સાચે હવે બે ત્રણ મહીના હા મારું ને જેટલા જલદી પાછા ફરીએ એટલું સારું.”

“ના; ના. તમારું હૃદય જોઈએ નથી. મહારી છાકરીની હુંજ માલીક છું. તમે સુધારક છો તે હું બહુ છું. તમે હમેશાં આત્મનિર્ણયની વાતો કરો છો. વિધવાઓને પરણાવવાને ઉમંગ ધરાવો છો, ન્યાતબહાર લગ્નના હિમાયતી છો, માટે મહારી શાન્તાને ન્યાતમુંજ મહારા જીવતાં પરણાવવી છે. માટે મહારા બહાલા, મહારી આટલી વાત ઉપર ધ્યાન આપો. હું બીજું કંઈ માગતી નથી. મહારી શાન્તા પરણેને હું મરું ત્યારે તમે આત્મનિર્ણય વાપરજો, બલે વિધવા પરણજો, બલે સુધરેલી પરણજો.

“આ શું બોલો છો? તમે સુધરેલાં છો. તમારામાં ને સુધારાવાળી સ્ત્રીમાં શો ફેર છે? તમે મહારી સાથે સબાઓમાં આવો છો. સ્ત્રી સુધારા ઉપર બાધણું કરો છો. મહારા વિચારોને ટેકો આપો છો. તમે મહારું શુદ્ધસ્વર્ગમય કર્યું છે. તમે અત્યારે શા માટે અકળાવો છો. અમદાવાદ બંધકું ને મોકલણુ થશે.”

૨.

ઉમા સાધારણ કેળવાયેલી હતી. અને અમારા લગ્ન થયાં ત્યારે હું અંગ્રેજી શાળા ધોરણ બહુતો. મહારી ઉમર તે વખતે અગ્યાર વર્ષની હતી, ન્યારે ઉમા દસ વર્ષની હતી. મહારા પીતાજીને કલેડાની બીક હતી પણ કુટુંબના બાંધા પ્રમાણે મહારું કાઠું મજબૂત તેથી મોટી ઉમરે કલેડા જેવું લાગ્યું નહીં. મહારા માંડુશી જૂતા વિચારના હતા ને તેથીજ લગ્નની તેમને ઉતાવળ હતી પણ મારા પીતાજીની ઈચ્છા મુજબ વધારે બહુલવાની હતી ને તેથીજ લગ્ન વખતેજ મહારા સસરાસાસુ સાથે સરત કરેલી કે લગ્ન કરું છું પણ આણું મહારી મરજીમાં આવશે ત્યારે કરીશ. લગ્ન પછી પાંચ છ વરસ વીતી ગયા. મહારી ઉમાને ફક્ત હું સારારે જમવા બહુ અગર તે અમારે ત્યાં જમવા આવે ત્યારેજ ભેતો. સત્તર વરસની ઉમરે ઉમાને પહેલું આણું કર્યું. હાલના વખત જેવું તે નહોતું. હાલ તો મોટી ઉમરે પરણે કે નાની ઉમરે પણ તરતજ આણું ને તે વખતે આવી તે આવીજ. પછી હમેશાં અહીંજ રહે છે. તેથી બાળકલ્પના વખતના કરતાં હાલના લગ્નમાં સ્ત્રીઓનું મરણપ્રમાણુ વધારે છે. પણ મહારી ઉમા તો આણા પછી બે ત્રણ વર્ષમાં ન્યારે ન્યારે બોલાવે ત્યારે બે ત્રણ દહાડાજ રહે. આ વખતે આવી પણ બે દહાડાજ રહી. તે વખતે મહારી પરીક્ષા થઈ હતી, પણ પરીણામ બહુનું નહોતું. મારા પીતાશ્રી મહારી હીલચાલ ઉપર બહુજ લક્ષ આપતા. હું પ્રાસ થયો. મહારા આણુએ બાધું કે અભ્યાસ થશે નહીં તેથી મને વડોદરે અભ્યાસ કરવા મોકલ્યો. રત્નમાં

આરે આવુ ત્યારે કોઈ કોઈ વખત ઉમાને મેલાપ થતો. પણ તે પછી નહિ જેવોજ-પણ વીસ વર્ષની ઉંમરે ઉમાને સિમંત આળ્યુ ને એક પુત્રી થઈ પણ તરતજ ગુજરી ગઈ. હુ બી એ પાસ થયો તે વર્ષે શાન્તાનો જન્મ થયો. જે વર્ષે વજીવ થયો ને મુળુઈમા વજીવાત કરવા લાગ્યો. ત્રણ ચાર વર્ષમા ઉમાને ત્રણ પુત્રો થયેલા. પણ બધા જે ચાર મહીનાના થઈ ગુજરી ગયા, ને તેથીજ ઉમાનુ શરીર બગડેલું. ઉમાની કેળવણી સાધારણ હતી પણ વાચન વિરોધ હતું ને તેમ મ્હારા કામમા હમેશા મદદરૂપ હતી ને ને વિચારો હુ જણાવું તેને તે ટેકા આપની પણ હમેશા તેનું ધાર્યુંજ કરતી મ્હારા તેના પ્રત્યેના પ્રેમને કીચે કે સ્ત્રીઓની કુદરતી એવી રાખીને કીચે અને તેમ કહો. પણ તે હમેશા ગૃહકાર્યમા છતતી ને હુ હારતો. મ્હારા માતા પીતાના ગુજરી ગયા પછી હુ સ્વતંત્ર થયો હતો. પણ મારી ઉમા અગાડી પરતવળ હતો. ઉમા હમેશા મ્હારી ધણીજ દરકાર રાખતી અને મારા ગૃહનીને રાણીજ હતી. અમારો સસાર ધણેજ સુખમય હતો. મ્હારી પ્રગતીની તે પાખો હતી વર્ષ દઢાડાથી તેની તબીબત બગડી હતી ને મને કામ થયો પણ સુઝતો નહોતો. હુ આજુ લઈ ગયો. પણ ત્યાં પણ તબીબત બગડતી ચાલી આખરે અમે અમદાવાદ આંખા.

૩

“ત્યારે તમે શું ધાર્યું આવે મલીને થયો પણ તમે હજી શાન્તાનો વિચાર પણ મરતા નથી તમે મ્હને દાય તાલી આપો છો. જુઓ વેદની દવાથી પણ કાઈ ફાયદો થતો નથી, ને દિવસે દિવસે હુ ધસાતી જઈ છું.” ઉમા બોલી ‘હા, એજ વિચારમા છું મ્હે બેચાર ઠેકાણે તપાસ કરી છે પણ મ્હને મનપસંદ કાઈ મળતું નથી મ્હારા મિત્રો મ્હને કૃપકો આપે છે ને વળી લેકો. પણ મેલા મારે છે તમે તો બાજુ લક્ષની વિરુદ્ધ છો. ઠાકરીઓ સોજ વર્ષે પરભાવવા ઉપદેશ કરો છો ને આ તમે શું કરો છો?”

“હા તે કહેશે, પણ ને કહેતા દોષ તેને મ્હારી પાસે લાવો. હું તેમને સમજાવીશ મ્હાર નામ દેને ‘આત્મ નિર્ણય ની વાતો કરો છો ને મારી મરજી વિરુદ્ધ તમારો નિર્ણય મ્હારા ઉપર કસાવવા માગો છો. સ્ત્રીઓની વાતનો નિર્ણય સ્ત્રીઓજ કરી શકે નેટલો પીતાનો દડા પુત્રી ઉપર છે તેના કરતા માતાનો દડા વધારે છે, ને તેથી કહેવત છે કે ‘બાપના રાજમા ના સમાય પણ માના રેડીયામા સમાય’ મ્હે તો કરાય ક્યો છે કે તમે દા કહો કે

ના કહી પણ હું ઉમાને પરજાવવાની. હું પણ અન્યાર વર્ષે પરણી હતી. પણ કાંઈ દુઃખી થઈ નથી. માટે મ્હેં તેનો વિવાહ મણીલાલ વઝીરના રમણ સાથે કરવા ગોઠવણ પણ કરી છે. છાકરાની ઉમર આરાઠ વરસની છે. આ વર્ષે પ્રીવીયસ થઈ ડાક્ટરમાં દાખલ થયો છે. ભણેલો છે. સુશીલ છે. તણ ચાર વર્ષે મુંબઈ રહેશે એટલે ગૃહસંસ્કારમાં પડતાં સુધીમાં શાન્તાની ઉમર સોળ સત્તરની થશે ને તેથી તમારા સુધારાવાળાના વિચાર પ્રમાણેની ઉમર થઈ ગઈ. તમારા મિત્રો કાંઈ દોષ દેશે નહિ. ઉમાના લાંબા બાપજીથી મદારા મનનું સમાધાન થયું. પસંદગી ઉત્તમજ હતી. તે વર મેળવવા મદારી ઉમાના વખાણ કર્યો વગર ચાલેજ નહિ. વળી વિચાર કરતાં એમ લાગ્યું કે આખી ન્યાત મૂધરી નથી એટલે એવો વર કદાચ મોટી ઉમરે ના પણ મળે તે પછી જ ન્યાતમાં પરજાવવા ઈચ્છું તો કદાચ ખીજવરને પરજાવવી પડે. તેથી મિત્રોની નીંદાની દરકાર કર્યો વગર ઉમાને હા પાડી. મિત્રોને માટે જવાબ તૈયાર હતો. આત્મ નિર્ભયના સમયમાં મદારા વિચારો જોરજુલમથી હસાવવા એ ખોટું છે. મ્હેં મદારા વિચારો જણાવ્યા પણ મદારી ઉમાના વિચારો મદારા કરતાં વજનદાર હતા. તેથી મદારે નમ્યું આપવુંજ જોઈએ.

આખરે શાન્તાનું લગ્ન થયું. લગ્ન વખતે ઉમાની તખીયત જાણે તદ્દન સુધરી ગઈ હોય એમ લાગ્યું. હરવા ફરવાનું તથા મનનું ધાર્યું થયું તેથી મનમાં આનંદ ને તેથી કાંઈ તખીયત સુધરતી જણાઈ. મહીના બે મહીનામાં તે મરી જશે એમ ડાક્ટરો કહેતા પણ હવે તો ટટાર થવા લાગી. શાન્તાનું લગ્ન એજ દવા સમાન જણાઈ.

૪.

શાન્તાના લગ્ન થયે બે વર્ષ વીતી ગયાં. અમે મુંબઈ આવ્યા હતા. ઉમાની તખીયત પણ સાધારણ ઢીક થઈ હતી. રમણકાન્ત વખતે વખતે અમારે ત્યાં આવે શાન્તાને રમણ મળે તેમાં ઉમા કાંઈપણ વાંધો લેતી નહિ. રમણના સહવાસથી શાન્તા પણ ખીલતી જતી ને તે જોઈ ઉમાની તખીયત પણ વધારે સુધરવા લાગી. એટલામાં ઉમાને કસુવાપદ થઈ ને પાછી તખીયત લપટી. મુંબઈમાં ઈન્ફ્યુએન્સાએ કેર વર્તાવવા માંડયો હતો. ઉમાની તખીયત નરમ હતી તેથી ડાક્ટરે અમદાવાદ જવા કહ્યું. અમે બધા અમદાવાદ આવ્યાં. ઈન્ફ્યુએન્સાએ અમારી પુઠ પકડીને તે પણ અમદાવાદ આવ્યો. ઉમાને તાવ આવ્યો ને તે ગંભીર માંદી થઈ ગઈ રાત દહાડો હું તથા શાન્તા

સેવા કરવા લાગ્યા. રમણાનંત પણ આવી પહોંચ્યા. હિન્દુઓએના મંદિરો પણ તખીયત તદ્દન સુધરી નહિ. મદવાડ લખાયો ને આમને આમ મદવાડ બે ત્રણ મહીના ચાલ્યો. ઉમાથી ઢકાય નહિ પણ શાન્તાએ બધું શુદ્ધકાર્ય ઉપાડી લીધું. મ્હે વજીવાત સુબઈને બદલે અમદાવાદ કરવા વિચાર કર્યો ને હમેશા અહીંજ રહી મદારા વતનની ને કાઈ સેવા કરાય તે કરવા કરાય કર્યો. ઉમાને આ વાત અમી બે કે શાન્તાને પસંદ ના પડી હોય એમ વાગ્યું. ઉમાની તખીયત અમદાવાદમા સુધરી નહિ ને હવે તો મ્હેને તેમજ તેને પણ નક્કી લાગના માણ્યું કે તે આ ક્ષત્રી દુનિયા છોડી જશે એક દહાડો તે સુતી હતી હું પાસે બેઠો હતો, શાન્તા શુદ્ધકાર્યમા રોકાઈ હતી, ઉમા ધીમે સાદે બોલી

“પ્રાણનાથ મદારી એક રાત માનો તો મારા મનને શાન્તિ થાય”

‘એક શું ને/લો કહે તે માનવા વૈષાર છું’

“હા, પણ વચન આપો”

“વચન શું ? મદારો બોલ તે વચન”

“ના, મદારા સમ ખાઓ કે હું કદુ તે તમે કરો”

“નકામો વહેમ ના લાવ મ્હે કદી પણ ત્હારો બોલ ઉપાધ્યો છે ? હમેશા ત્હારી મરજી પ્રમાણે વર્ત્યો છું, ને હજી પણ મારો બરોસો પડતો નથી ?

“ના, આ વાતમા ના ખડે તમે હમેશા ને ને વિચાર જખાવો છો તેથી ધણું જ વિચ્છે છે કદાચ તમારા આત્મનિર્ણયની વિચ્છે પણ હોય તો પછી તમે કેમ કરો મટિ મદારા સમ ખાઓ તોજ હું તમને પાત કદુ”

“ત્હારા સમ, હ ને કહે તે કહીશ”

એ સામળી ઉમાની આખમા આસુ બરાઈ જમાવ્યા બોલવા જતી હતી પણ બોલી શકાયું નહિ થોડી વારમા જીવ ગભરાવા લાગ્યો મ્હે રહેજ દવા આપી ખરફ માયા ઉપર મૂક્યો. પ બો નાખ્યો તે સ્વસ્થ થઈ, ને પછી તે ધીમે સાદે બોલી, “તમે ફરી લજ” તે આગળ બોલતી હતી પણ મે ત્યાજ તેને અટકાવી એ શું બોલો છો ? શું મદાર ફરી લજ ? કદી નહીં એ વાત બનેજ નહિ એ વાત તો તમારા મનમા યાથી આવે બોલો હું તમને ખાત્રી આપું છું કે લજ તો નહિજ મ્હે ત્હારા ગયા બાદ લજ તો

દેશસેવાના કરવાના છે: માટે શું છે? શાન્તા પરભૂ છે. જીવું ત્યાં લગી ખાઉં એટલી મહારા ખાપની તેમજ મહારી મીલકત છે, મારે શા માટે દુઃખ હોયવી.”

તરતજ ઉમા બોલી, “ત્યારે શું હું એક દુઃખાકૂપ છું? મહારા લગ્નથી તમને સંતોષ મળ્યો નથી? મહેં તમને દુઃખી કર્યો છે?”

“ના, બહાલી, ના, તેં તો મહાર્ ગૃહસ્વર્ગ બનાવ્યું છે ને તેથીજ હવે ના ભૂલવા માટેજ ફરી લગ્ન કરવા માગતો નથી.”

“પ્રાણનાથ, મહારી માગણી તમે કબૂલ કરવા બંધાયા છો; તેથી મહારી વાત પૂરી સાંભળો. મહેં તમારી સાથે ધણા વરસો ગાળ્યા છે, ને હું નહું છું કે તમે મહેને સુખી કરી છે ને મહારી રાક્ષી પ્રમાણે મહેં તમને સુખી કર્યો છે. તમારા મહારા તરફના પ્રેમને લીધેજ આ ગૃહસ્વર્ગ બન્યું હતું, ને મહારા ગયા ખાદ તમને ધણુજ દુઃખ લાગશે. વિચોગ તમારાથી રહેવાશે નહિ. ને તમે દુઃખી થશો, તેથીજ તમે પરણેલી જીંદગીથી સુખી થશો હો. તોજ મહારી જિનંતી કબૂલ કરો.”

હું ગલરાયો, કાંઈ બોલી શક્યો નહિ. મહારી ઉમાને શાન્ત પાડવીજ નેઈએ. એની મરજને અત્યારે તો માન આપવું નેઈએ એટલે હું શાન્ત રહો; તેમ તેણે આગળ ચલાવ્યું.

“બહાલી, જો તમે એમ માનતા હો કે મહારી સાથેના સંસારમાં તમને સુખ મળ્યું હોય તો તો પરણેલી જીંદગી સુખમયજ ગણાય. મહારા ગયા પછી જો તે સુખમય બતાવી શકાય એમ હોય તો, પ્રાણનાથ, મહારી એવી ઈચ્છા છે કે, તમે ફરી લગ્ન કરજો. તમને અહીં સુખી નેઈ મહેને સ્વર્ગમાં પણ આનંદ થશે તમને દુઃખી નેઈશ તો સ્વર્ગમાં પણ મને નિરાંત નહિ રહે. તમે એમ માનતા હશે કે લોકો નીંદા કરશે. ખરી વાત છે કે “વહુ મરી ગઈ” એમ કહેવત છે. પણ તે તો જે વહુઓ ધણીને દુઃખ સમાન હોય તેજ. સંસારથી કંટાળેલા સન્યાસી યાચ છે. પણ સંસારમાં જેને સુખ મળ્યું હોય તે તો ફરી પરણે છે. તમને કાંઈ ખદુ છોકરાં નથી કે દુઃખ યાચ. ને તમે પરણીશો તો મહારા આત્માને લાગશે કે મેં એક આત્માનો ઉદ્ધાર કર્યો કેમકે પ્રેમ તે પ્રજુનો અંશ છે, ને તમારા સહવાસમાં મેં તમારામાં પ્રેમ લેખન કર્યો તેથી મહેં તમને પ્રજુમય બનાવ્યા, ને તેથીજ જો તમે ફરી લગ્ન કરશો તો ખરા પ્રજુમય રહેશો. જુઓ આપણા સાક્ષરો, આપણા આગેવાનો,

એમા ઘણાં ફરી લગ્ન કર્યા છે, તે નહિ કે તેમની ગત્વની તરફ પ્રેમ ઓછો હતો તેમા પણ ગત્વનીએ જે પ્રેમપાન કરાવેલું ને તેથી જે આનંદ મળ્યો હતો તેવો આનંદ મેળવવા તેઓએ ફરી લગ્ન કર્યા છે. દુનિયામા એવાએ તમે જોશો કે પતિના મરણ પછી સસાર, પણ છોડી દીધો છે, ને સસાર તરફ કંઈ વર્તનવાળા થયા છે કેમકે ગત્વની તરફથી તેમને કાંઈ સુખ મળ્યું નથી હોતું. વળી તમેજ કહેતા હતા કે તમારા લવલવીયા મિત્રે તેમના ફરી લગ્ન વખતે કહ્યું હતું કે તેઓ તો 'To see the old in the new' નવીના સ્વેવાસમા જુનીનું સ્મરણ કરવાજ તેઓ ફરી પરણ્યા હતા, માટે પ્રાણનાથ મારા સમ, બોલેલું પાળો "

હું તો જવાબજ આપી ના શક્યો તેની આ બધી વાત મ્હારા મગજમા પેસવાને આનાકાની કરતી હતી, પણ હું તેનો રહીયો આપું એટલામા શાન્તા આવી પહોંચી સમાકાન્ત પણ ઉમાની માદગીના સમાચાર પણ આવી પહોંચ્યા હતા ને તે પણ તરતજ અદર આવ્યા, તરતજ ઉમાની નાક તેમણે જોઈ નાહતું ઠેકાણું નહોતું ને આટલું બોલવાના ક્ષમથી હૃદય પણ વધારે ધડકતું હતું ઉમા મારા તરફ જવાબ માટે જોઈ રહી તે ફરી બોલી "તમે શું કહો છો ?"

હું કહ્યું, પણ વિચાર કર્યો કે વખત આવે જોવારો આપારે ઉમાને શાન્ત કરવીજ જોઈએ મ્હેં કહ્યું, "મહારો નહિ ફીકર ના રાખશો. શાન્તાની પણ ફીકર ના કરશો," મારી આખમા આસુ ભરાઈ આવ્યા શાન્તા પણ દોઈ પડી અમે સ્નેહ આપ્યા ગયા સમાકાન્ત ત્યાજ ઉભા રહ્યા ઘોડીનારમાજ ઉમાએ આખો ચઢાવી દીધી હૃદય બધ યયુ તેનો આત્મા સ્થૂલ દેહ છોડી સ્વર્ગે ગયો મારી ઉમા મને આ દુનિયામા છોડીને ગઈ

૫.

ઉમાના મરણની ખબરો વર્તમાનપત્રોમા છપાઈ મ્હારા મિત્રો તથા બોળ ખીતાઓ તરફથી હીનાસા પત્રો આવ્યા, મ્હેં પણ દીક્ષાસા પત્રોનો એક જવાબ છાપામા છપાવ્યો ઉમાની એક મોટી છબી ચીત્રાવી, વળી એક પ્લેક તૈયાર કરાવી, સારા માસિકોમા છબી છપાવી પણ ધરમા હું ને મ્હારી શાન્તા બેજ રહ્યા ઉમા વિના બહુ સુતું સુતું લાગતું કોરોજમા રત્ન પગ હતી તેથી શાન્તા પણ સાસરે જય ત્યારે હું એકલોજ રહેતો, તેથી મ્હારી ઉમા મ્હને સાભરતી રાત્રે સ્વપ્નામા આવે મ્હને મ્હારૂ વચન માગવા ટોકે હું નિરાસા બતાવું તેમ

તેમ તે વધારે આમહ કરે. થોડે દહાડે ઉમાને બીસરવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. શાન્તા જ્યાં સુધી ધેર હોય ત્યાં સુધી તો મ્હને કોઈ લાગે નહિ પણ જ્યારે જ્યારે એકલો પડું ત્યારે કોઈ પુસ્તક લઈ વાંચવા બેસું પણ વાંચવામાં ચિત્ત ચોંટાળ નહિ. ને બહાલી સાંભરે, “પ્રભુ, મ્હારી ઉમાને સંભાળજે.” એમ વારં-વાર બોલી મનને શાંતિ આપતો. પણ ઉમાના જવાબી મ્હારી પ્રગતી બધી સાંત પડી ગઈ. મ્હારી પાંખો કપાઈ ગઈ હતી, એટલામાં મ્હારા ઉપર એક પત્ર આવ્યો. તે ફોડ્યો ને વાંચ્યો.

પૂજ્ય મી

ઉમા મારીને મરી ગયે હવે પાંચ છ મહીના થયા છે, ને તેથી મ્હને લાગે છે કે જો હું વિનંતિ કરું તો ઉતાવળ કરી એમ આપ કહેશે નહિ. આપ એક સુધારક છો. આપ વિધવા વિવાહના દિમાખી છો. આપે બાહ્ય બીજ, ખડેલ બીજ ઉપર બાપલો આપ્યાં છે. તો હું આપને એક વિનંતી કરું તો તે ઉપર જરા લક્ષ આપશો તો હું આપનો ઉપકાર માનીશ.

મ્હારી ઉમાર હાલ બીસ વર્ષની છે. હું તમારી શાન્તાની સહાધ્યાયી હતી. શાન્તા સાથે તમારે ત્યાં આવતી હતી. ઉમા મારીને મ્હારા ઉપર ધણેજ પ્રેમ હતો. જો કે હું તમારી ન્યાનીની નથી પણ તમારા સહવાસમાં તમારા જેવાજ વિચારની છું. મ્હારી રહેણી કહેણી પણ તમારા જેવીજ છે. નાની હતી ત્યારે ઉમા મારી મ્હને ને શાન્તાને બેગાં ખવડાવતાં ને કહેતાં કે “બહાલામાં થટાય નહિ.” તેથી તમારા જેવા સુધારકને બાહ્ય બ્યવહાર તરફ નહિં. વળી, તમે જાણો છો કે હું એક બાળ વિધવા છું. બારે વર્ષેજ તમારી શાન્તાના લગ્નના દહાડેજ મ્હારાં લગ્ન થયાં હતાં. પણ તરતજ વિધવા થઈ હતી. જ્યારે જ્યારે આપને ત્યાં હું આવતી ત્યારે ધણીવાર તમે ઉમા મારીને કહેતાં હતાં કે “આવી વિધવાઓ પરણે તેમાં હિંદુ રાજ્યને શી હરકત. રાજ્યે પણ આવાં લગ્નની છુટ આપી છે.” તમારે ત્યાં આવવા જવાથી ને તમારા ગૃહના વાતાવરણમાં ધણો વખત રહેવાથી મ્હને પણ એમ લાગે છે કે મ્હારું લગ્ન થયું હતું તે તો ફક્ત સ્વપ્નજ હવે માટે ખરું લગ્ન થવું નિર્ભર. આપના વીચારથી મ્હને લાગે છે કે આપ વૈગ્યજ પતિ નીચડશે ને તેથી આપને વિનંતી કરું છું કે આપ મ્હને સ્વીકારી આ દુઃખીઆરીને ઉમા મારીની જગ્યાએ સ્થાપશો. પત્ર ખાનગી રાખજો.

લી૦ આપની હમેશની દાસી યવાને આનુર,

“શાન્તા.”

એમા ધણાએ ફરી લગ્ન કર્યા છે તે નહિ કે તેમની ગત્પત્ની તરફ પ્રેમ
ઓછા હતો તેમા પણ ગત્પત્નીએ જે પ્રેમપાન કરાવેલું ને તેથી જે આનંદ
મળ્યો હતો તેવો આનંદ મેળવવા તેઓએ ફરી લગ્ન કર્યા છે દુનિયામા
એવાએ તમે જોશો કે પત્નિના મરણ પછી સસાર પણ છોડી દીધો છે ને
સસાર તરફ કંઈ વર્તનવાળા થયા છે કેમકે ગત્પત્ની તરફથી તેમને કાઈ
સુખ મળ્યું નથી હોય વળી તમેજ કહેતા હતા કે તમારા લવલણીયા મિત્રે
તેમના ફરી લગ્ન વગરે કહ્યું હતું કે તેઓ તે To see the old in the new
નવીના સ્વેવાસમા જુનીનું સ્મરણ કરવાજ તેઓ ફરી પરખ્યા હતા માટે
પ્રાણનાથ મારા સમ બોલેલું પાળ્યો

હું તો જવાબજ આપી ના શક્યો તેની આ બધી વાત મ્હારા મગ
જમા રેસવાને આનાકાની કરતી હતી પણ હું તેનો રહીયો આપુ એટલામા
શાન્તા આવી પહોંચી રમકાન્ત પણ ઉમાની માદગીના સમાચાર પણ
આવી પહોંચ્યા હતા જે તે પણ તરતજ અદર આવ્યા તરતજ ઉમાનો નાદ
તેમણે જોઈ નાદનું ઠેકાણું નહોતું ને આટલું બોલવાના શ્રમથી હૃદય પણ
વધારે ધડકણ હતું ઉમા મારા તરફ જવાબ માટે જોઈ રહી તે ફરી બોલી
“તમે શું કહો છો ?”

હું છું કે પણ વિચાર કર્યો કે વખત આવે જોનારો અથારે ઉમાને
શાન્ત કરવીજ જોઈએ મ્હે કહ્યું ગભરાયો નહિ ફીકર ના રાખ્યો
શાન્તાની પણ ફીકર ના કર્યો મારી આખમા આસુ ભરાઈ આવ્યા
શાન્તા પણ રોઈ પડી અમે સ્વેજ આધા અથારે રમકાન્ત ત્યાજ હજા
રહ્યા થોડીવારમાજ ઉમાએ આખો ચઢાવી દીધી હૃદય બધ થયું તેનો
આત્મા સ્થૂન દેહ છોડી સ્વર્ગ ગયો મારી ઉમા મને આ દુનિયામા છોડીને ગઈ

૫

ઉમાના મરણની ખબરે વર્તમાનપત્રોમા છપઈ મ્હારા મિત્રો તથા એજ
ખીતાએ તરફથી દીવાસા પત્રો આવ્યા, મ્હે પણ દીવાસા પત્રોનો એક જવાબ
છાપામા છપાવ્યા ઉમાની એક મોટી છત્રી સ્ત્રીવાળી વળી એક બેંગલ તૈયાર
કરાવી સારા માસિકોમા છત્રી છપાવી પણ ઘરમા હું ને મ્હારી શાન્તા એજ
રહ્યા ઉમા વિના બહુ સુનું સુનું લાગતું કોલેજમા રળ પડી હતી તેથી શાન્તા
પણ સાસરે બધ ત્યારે હું એકલોજ રહેતો તેથી મ્હારી ઉમા મ્હને સાબરતી
રાત્રે સ્વપ્નામા આવે મ્હને મ્હારે વચન પાળવાટાકે હું નિરાશા બતાવું તેમ

તેમ તે વધારે આમહ કરે. થોડે દહાડે ઉમાને જોસરવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. શાન્તા ત્યાં સુધી મેર હોય ત્યાં સુધી તો મ્હને કાંઈ લાગે નહિ પણ જ્યારે જ્યારે એકલો પડું ત્યારે કાંઈ ખુસ્તક સર્થ વાંચવા એસું પણ વાંચવામાં ચિત્ત થોંટજ નહિ. ને બ્હાણી સાંભરે, “પ્રમુ, મ્હારી ઉમાને સંભાળજે.” એમ વારં-વાર બોલી મનને શાંતિ આપતો. પણ ઉમાના જવાથી મ્હારી પ્રગતી બધી શાંત પડી ગઈ. મ્હારી પાંખો કપાઈ ગઈ હતી, એટલામાં મ્હારા ઉપર એક પત્ર આવ્યો. તે ફોડ્યો ને વાંચ્યો,

પૂત્ય શ્રી

ઉમા મારીને મરી ગયે હવે પાંચ છ મહીના યથા છે, ને તેથી મ્હને લાગે છે કે ને હું વિનંતિ કરું તો ઉતાવળ કરી એમ આપ કહેસો નહિ. આપ એક સુધારક છો. આપ વિધવા વિવાહના દિમાયતી છો. આપે બાસુ બીજ, પટેલ બીજ ઉપર ભાષણો આપ્યાં છે. તો હું આપને એક વિનંતી કરું તો તે ઉપર જરા લક્ષ આપસો તો હું આપનો ઉપકાર માનીશ.

મ્હારી ઉમર દાસ વીસ વર્ષની છે. હું તમારી શાન્તાની સહાધ્યાયી હતી. શાન્તા સાથે તમારે ત્યાં આવતી હતી. ઉમા મારીને મ્હારા ઉપર ધણીજ પ્રેમ હતો. ને કે હું તમારી ન્યાનીની નથી પણ તમારા રહવાસમાં તમારા જેવાજ વિચારતી છું. મ્હારી રહેણી કહેણી પણ તમારા જેવીજ છે. નાની હતી ત્યારે ઉમા મારી મ્હને ને શાન્તાને બેગાં ખવડાવતાં ને કહેતાં કે “બ્હાણામાં ખટાજ નહિ” તેથી તમારા જેવા સુધારકને બાણા બ્યવહાર નડશે નહિ. વળી, તમે જાણો છો કે હું એક બાજુ વિધવા છું બીજે પાંચેજ તમારી શાન્તાના લગ્નના દહાડેજ મ્હારાં લગ્ન થયાં હતાં. પણ તરતજ વિધવા થઈ હતી. જ્યારે જ્યારે આપને ત્યાં હું આવતી ત્યારે ઘણીવાર તમે ઉમા મારીને કહેતાં હતાં કે “આવી વિધવાઓ પરણે તેમાં હિંદુ સાસ્ત્રને શી હરકત. સાસ્ત્રે પણ આવાં લગ્નની છુટ આપી છે.” તમારે ત્યાં આવવા જવાથી ને તમારા જહનના વાતાવરણમાં ધણો વખત રહેવાથી મ્હને પણ એમ લાગે છે કે મ્હારું લગ્ન થયું હતું તે તો ફક્ત સ્વપ્નજ હવે માટે ખરું લગ્ન થયું તેઈએ. આપના વીચારેથી મ્હને લાગે છે કે આપ યોગ્યજ પતિ નીવડસો ને તેથી આપને વિનંતી કરું છું કે આપ મ્હને સ્વીકારી આ દુઃખીઆરીને ઉમા મારીની જગ્યાએ સ્થાપસો. પત્ર ખાનગી રાખજો.

લી० આપની હમેશાની દાસી યવાને આપર,

“કાન્તા.”

પત્ર વાંચી મ્હારો મિલજ ખસી ગયો. શી દિ'મત! શી નાગાઈ! હજુ તો મ્હારી ઉમાની રહે બળે છે હજુ તો મ્હારા આમુ પામુ છુણાયા નથી ને લોકો કેટલા નિષ્કુર છે. પર ફારતો હતો પામુ અચાનક કાઈ થવાથી પાસેના પુસ્તકમા મૂક્યો.

૩.

મ્હારા ધધાને અર્થે મ્હારે મુંબાઈ જવાનું થયું. મ્હારી ખરી જીવાનીના દિવસો અહીં ગાળેલા. મ્હારા મિત્રો મ્હને દિવાસો આપવા આવ્યા. વળી મ્હારા કેટલાક સુધારક મિત્રો સવાહ આપવા લાગ્યા, કે, “હવે પ્રભુએ તમને જે કહેતા હતા તે કરી બતાવવાનો પ્રસંગ આપ્યો છે. ખરેખર, એક પત્નિજન ઈશ્વરના ચોખ્ખા છે. પામુ આપ તો સાક્ષર છે. સાક્ષરને સન્યાસ દોઈ ગઈ નહિ. કયા સાક્ષરે એક પત્નિ મરી ગયા પછી ખીછ નંધી કરી, ને તેમજ તમારી સાક્ષરતામા સંપૂર્ણતા કરવા પ્રભુએ તમને પ્રસંગ આપ્યો. તમારા જેવા સુધારકે તો હવે દાખ્યો. જેસાડી બદ્ધબદ્ધના મો બધ કરવા જોઈએ.” મ્હે તો કાઈ જવાબજ ના આપ્યો. ફક્ત એકજ જવાબ આપ્યો. કે ન્યારે વિચાર થશે ત્યારે જોઈશ. મ્હાર કામ પરવારી પાછો અમદાવાદ આવ્યો. શાન્તા સાક્ષરે હતી ત્યાંથી આવી પામુ મ્હારા તરફ ગુરમે હોય તેમ જણાયું હતું. જોલાણ તો જોલેજ નહિ. પુછુ તેનો ઉત્તર પામુ આપે નહિ. મ્હને લાગ્યું કે કાઈ નવાજીની થઈ છે. શાન્તાને પૂછ્યું, “ખેન આમ મ્હો ચકાડીને કેમ ફેરો છે?”

“સાર થયું કે મ્હારા માતૃશ્રી મ્હને પરણાવીને ગયા. અગર તમે તો મ્હને કોઈ દેડ બગીયા સાથે પરણાવત.” તે એકદમ ફડફડી.

“પણ છે શું?”

“તમે નાતર કરવાના છો. લોકો પામુ કહે છે કે પેલી રાડ કાન્તા સાથે તમે નાતર કરવાના છો. એ રાડે તમને ફસાઈ લાગે છે. વડીવોનું નામ જોળવા માગે છે.”

શાન્તા જોકે મ્હારી સાથે આટલા વર્ષ રહેલી તોપણ મ્હારા વિચારોની નિરક્ષ કોઈ દહાડો તે જોલી નથી બલ્કે ન્યારે સસાર સુધારા સમાજેમા હું બલ ને સુધારાના વિષયો ઉપર બાપજો આપુ ત્યારે તો તે મ્હારા બાપજો વખાણતી વિધવાઓની હું ખમથ સ્થિતિની દયા ખાતી ઘણા વિધવા નિનાહના

મહોત્સવોમાં આનંદથી ભાગ લેતી. વનિતાવિશ્વામોમાં જતી ને વિધવાઓની સ્થિતિ સૂધારવા પ્રયત્ન કરતી. હું તો એમજ માનતો કે તે મદારા ન્હોતી. સૂધારક હશે. પણ આ તો કાંઈ જુદુજુદું જોઈ શું, ઉમા પણ મહેને ટેકો આપતી. પણ તે મદારા વિચારથી વિરુદ્ધ વર્તન કરાવતી. તેમજ અહીં થયું. મહે' તો ફરી પરણવાનો વિચારજ નહોતો કર્યો. પણ મદારી શાન્તાએ મદાર' ઘર ફરી મંડાવવાનો ઠરાવ કર્યો હોય એમ જણાયું.

મહે' પૂછ્યું. “ખેન, ત્હને કોણે કહ્યું?”

“કોણ કહેતું હશે. તે રાંડે તમને કાગળ લખ્યો છે, તે મહે' વાંચ્યો. વાંચીને ફાટી નાંખ્યો અને ખદાર પણ ફેંકી દીધો.”

એટલામાં મદારા ઘરડાં કાઢી આવ્યાં. તે તો પેસતાંજ મહેને ધાંડા પાડવા લાગ્યા. મદારી ઉમાના મરી ગયા પછી મદાર' જુદકાર્ય કેમ ચાલે છે તે જોવા માટે તે કોઈ દહાડોએ આવેલાં નહિ પણ આતો ન્યાતમાં નાક કપાવાની વાત આવી એમ લાગ્યું તેથી તે મહેને કપડો આપવા આવ્યાં ને એકદમ બોલ્યા.

“ભાઈ સુધાકર, શું તને ન્યાતમાં કન્યા નથી મળતી કે વળી રાંડે કાનતા સાથે નાતર કરે છે. ખરેખર કળીયુગ આવ્યો. અંશેષ બહેલા આપ દાદાનું નામ બોલે એ વાત નક્કીજ.”

“કાજી, તમને કોણે કહ્યું. મહે' તો હજી કાંઈ વિચારજ કર્યો નથી. અને હજી વર્ષ દહાડામાં એ સંબંધી તમે વાત કરો છો તેજ મહેને નવાઈ લાગે છે.”

“ત્હાર' રહ્યાપણુ જવા દે,” કાજી બોલ્યા. “તમને બધાને રાંડેલી તરફ બહુ મોહ છે. એમના નસીબમાં શોભાગ્ય હોત તો તે રાંડેજ કેમ. એના કરમમાં રંડાપો છે ને ભાઈ જો તું પરણીશ તો તે પાછી રાંડેરી કેમકે પરમેશ્વરે તેના ગયા જન્મના કૃળ રૂપ તેને રંડાપો આપ્યો છે. તું ક્યાં ને એ ક્યાં?”

મહેને વિચાર આવ્યો કે આ વાત ખદાર શી રીતે આવી. કાગળ મહે'જ વાંચ્યો હતો. શાન્તાએ વાંચી ફાટી નાંખ્યો. પણ તપાસ કરતાં માલુમ પડી કે ફાટીને કાગળ ખદાર નાંખ્યો ને કાજીનું ઘર પાડોશમાં તે કાગળો હજી તેમને ઓટલે પડેલા તે કકડા તેમના છેકરાંઓએ એકઠા ફરી તુટક તુટક વાંચેલું. પણ ઉપર મદાર' નામને છેવટે “ઉમા માશીની જગ્યાએ સ્થાપશે”

ને કાન્તાની સહીવાળો આખો કપડો રહી ગયેલો તેથી વાત બહાર આવી મહારા આવ્યા પહેલા કાકી શાન્તાને મળેલા ને તેમને શાન્તાની પાસે મળે ફરી પરણાવવાને હા પડાવેલી શાન્તાની મરજી વિરુદ્ધ શાન્તાએ હા પાડેલી પણ તેને ખીંકી હતી કે જો હું ફરી નહીં પરણું તો મહારા મુખર્જિના મિત્રોના દબાણથી હું કદાચ પુનર્ગત્ન કરીશ તેથી તે કાકી બતીજ એક થયેલા તે એક અરાદ વરસની કન્યા પણ રોધી લાવ્યા તે કન્યા ગરીબ ધરની હતી પણ દેખાવડી તથા બહેલી હતી વનિતાવિશ્રામમા રહી બણતી હતી ને તે અમારી ન્યાતની તેથી શાન્તાને મનને બાવી હતી શાન્તા પોતાની માની જગ્યાએ તેને સ્થાપવા જો કે તૈયાર નહોતી પણ કદાચ કોઈ પરન્યાતની ને વળી વિધવા આવે તેના મરતા પોતે પસંદ કરેલી માતૃશ્રી મળે તો ન્યાત નતમા આખર રહે

મહારા કાકી પણ તૈયાર હતા તે મહારી ઉમાના વર્ષ દડાડા પહેલા મળે ફરી નાથવા સુક્તિ રવી રહ્યા હતા આવડ વર્ષ મોદાવરી યાત્રાનુ છે તેથી લગ્ન તો થાયજ નહિ, માટે આ વર્ષેજ મહારે લગ્ન કરજુ એમ શાન્તા સાથે નક્કી કર્યું મહે કહ્યું, મહારો વિચાર નથી, કરજુ હશે તો વર્ષ દડાડા પછી, મહાર નહીં થાય તો જો વર્ષ પછી હાલ મહારો વિચાર લગ્ન નથી દદ થવાનો વિચાર કર્યો

એકદમ કાકી ધૂરમ્યા, “ ના મહારા મરણ પહેલા તને પરણાવજો જોઈએ. જો શાન્તા એકલી કેટલી હીજરાય છે તે વળી સાસરે રહે તેની સાસુની તબીયત પણ ધણીજ નરમ રહે છે તેથી તેનાથી જો ધરનો જોત્તે ઉપાડી લોકાય નહિ ”

“ પણ તેની તમે શું કરવા ફીકર કરો છો ? જુ એકલો રહેવાને તૈયાર છું ”

“ ના, બાઈ આવી ગાડાઈ ના કર, રાડેનીઓના છ દો છ ના જાણે એ રાંડ કાન્તાએ કેટલા બોળા આદનીઓને ફસાવ્યા છે અમારા મદીરામા બીચારા મહારાજને તે લોકોજ બગાડે છે ઘણી મરી ગયે મહારાજને ત્યાં લાલજના જન્મ વખતે હિતસવમા સુઝીએ ચાલવા કડી મહારાજની ધણીયાળીઓ થઈ ફરે છે બાઈ, છ તો સ્ત્રીઓના છ દ ના સમજે સ્ત્રીચરિત્ર નાપુત્ર ધણુજ અધર છે તારી ઉમા જો હા હા કરતી હતી પણ શાન્તાનુ લગ્ન કેવ તારા વિચાર નિરુદ્ધ મગવુ તારી શાન્તાની પણ એવી ઈચ્છા છે પરન્યાતની કુમારીમાજ તને પરણાવવી ઉમા વરુ જો તને પ્રેમ હોય તો શાન્તાને દીનગીર

ના કરવી. તેને સંતોષ મળે તો ઉમાના આત્માને શાન્તી મળશે. તે અહીં દુઃખી હશે તો ઉમા સ્વર્ગમાં પણ દુઃખી થશે, માટે ઉમા તરફ તારો પ્રેમ હોય તો શાન્તાની ઇચ્છા પ્રમાણે કર. ને પેલી ચંપા તે ગરીબ ધરની છે, માખાપ વીનાની છે ને તારૂં ઘર સંભાળે એવી છે. શાન્તાએ પણ તેને પસંદ કરી છે. તે છોડી પણ પરજીવા તૈયાર છે. તમારા સુધારાવાળાના નિયમ પ્રમાણે મોટી વયની છે ને પેલી રાંડ કાન્તા કરતાં કાંઈ દેખાવમાં કે રિતભાતમાં કંઈકે એમ નથી.”

પસંદગી તો કાઢી અને શાન્તાએ બરોબર કરેલી. ન્યાતમાંજ ને પરણું તો લાયક કન્યા એજ હતી. પરન્યાતમાં એટલી ઉમરની કુંવારીકા તો મળેજ ક્યાંથી પણ વિધવા બહુ મોટી ઉમરની મળેને પસંદ નહોતી.

મહે' ફક્ત કહ્યું. “ ઠીક, ત્યારે.”

કાઢી જવાબ સાંભળી સંતોષ પામ્યા ને તરતજ બોલ્યા કે, “ મહીના પછી સમ નક્કી કર્યું છે. જોશીને ત્યાં હું તથા શાન્તા બધા હતા ને તેમણે જે શુદ્ધ ત્રીજનું મહુરત આપ્યું છે.”

“ હું તો હવે ગમરાથો. આતો બધું નક્કી કરી ચૂક્યા છે. આ કાન્તાના કાગળે તો દાટ વાળ્યો. તો કાન્તા આવે કેટલું દુઃખ યાત તેનો વિચાર કરવા લાગ્યો.

મહારો આત્મનિર્ણય જતો રહ્યો. મહીના પછી મહારા મુરખીના તથા પુત્રીના નિર્ણયે જય મેળવ્યો. મહારી ઉમાની જગ્યાએ ચંપાને જોઈને શાન્તા પણ ખુશી થઈ. શાન્તા ચંપાને જોન સમ ગણતી પણ ચંપા શાન્તાને મોટી જોન સમ ગણતી કેમકે ચંપાને કેજવવામાં શાન્તાનો પણ હાથ હતો.

વર્ષ દહાડા પછી ચંપાને પુત્ર આવ્યો. એક દિવસે તે પુત્રને લઈને હું ને ચંપા અગાસીમાં જ્ઞાનંદ કરતાં હતાં ત્યાં શાન્તા આવીને બોલી “ કેમ, આઈ સુધારાનો આવોજ આત્મનિર્ણય કે.”

હરિમુખ.

‘વસ્તુ વૌણા.’

ઓ છવન મોધા ! દિવ્ય છવન ! દિવ્ય ત્હાંની આત્મી !
 જય દિવ્ય જ્યોતિ ! દિવ્ય ચેતન ! દિવ્ય પ્રતિબિમ્બિત કૃતી !
 તુજ દિવ્ય દશન દાખતા નયનો રમે રસ ધેવ થઈ
 રાતે જુવે સ્વપ્ના મહી તરવર તરની ચાહની !
 હજાર ખોલે ખોધ-મન્દિરો જગતના માનવી
 પ્રેમી જનો તુજ હરન મન્દિરે બમે છે મસ્ત થઈ !
 પ્રથમે શબ્દે ગાત સાક્ષી પૂરતા તુજ સંજુનમા
 જ્યાં તુજ કંઠાની વિશ્વ જ્યોતિ હરન માહે ઝગકતી !
 રમણીય તુજ દગીયાવમા તુજ દીવકુ લેતુ મત્રા !
 ઈન્દુપ્રભા મુખ પર રમે ! આનન્દ હેથી ઝગકતી !
 તુંજ આત્મતા અદર પગેથી જ્ઞાનની સરિતા વહે,
 ગતિ લોપતા લોપાય ના, દલત મનુષા ખેનતી !
 ફુલીયાની મુદગી લાખ આવે કાઈ કઠામ્બો કૃપ્તી
 પાસે સર્વ તખરા ખાજથી હે ચાર ! તુંજ મૂર્તિ જુદી !
 આનન બને આખી યુદે ના ખ કના અન્તમમા !
 લકત્રો સુણુ હુ પ્રેમના, તુંજ પાખમા ખેસી સદા,
 રહેતો કદમ જોસી સદા જ્યાં ચાર મહોખ્ખત આપણી !
 બસ સમીપમા મસ્તાન થઈ, અનુભવી રહુ મોજે મીઠી !
 તુંજ વરન વીણા નિ ર માજે પ્રચુદ્ધ સુખે ગાજતી !

મૃણુદ્ધ

આપણા લગ્નને લગતા રીવાજોમાં મુખ્ય સુધારા કયા કયા ?

છે તો વત્તમરામા જોવાના ગાનેલી કેટલીક બાબતો ઉપરથી તો
 પ્રસાદ પ્રસાદ હોટાનાય દેસાઈએ ટક્કી-મીકા અને સુચના બ્રહ્મક્ષત્રિય
 ત્રિમાસિકના જુવાઈ ૧૮૨૦ ના નવ મ્હા કરી છે આ વિષય એટલો મહત્વનો
 છે તેની જેટલી ચર્ચા કરિયે તેટલી યોગ એવી માન્યતાથી હુ પણ કેટલીક
 દીકા અને સુચના કરવા રત લઉં છું

* આ વિષયના મુખ્ય ત્રણ અંગ છે. ધર્મનું અંગ; સંસારનું અંગ; અને વિનયનું અંગ. આમાંથી સંસાર અને વિનયનાં અંગોમાં ગમુકને, ગમુકજ પીતે. થવું જોઈએ એવો આગ્રહ અસ્થાને છે, અગર જો કે દુનિયામાં કોઈ પણ બાબત એવી નથી કે જે જુદી જુદી અનેક રીતે ન થઈ શકે, અને એ સર્વમાંથી કોઈને એક રીતે સૌથી વધારે અનુકૂળ આવે અને ખીલતને ખીલ.

૧. વિનયનું અંગ.

નહોતરેલાં સ્ત્રી પુરુષોને બેસાડવા વગેરેની યોગ્ય વ્યવસ્થા જોઈએ અને તે રાખવાની ફરજ નહોતરનાર ધરધાળીની છે એ કહેવું બહુ સહેલું છે.

પરંતુ આમાં ખિંચાર બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની છે.

(૧) આવા પ્રસંગોમાં નહોતરેલાઓમાં સૌથી વધારે માનને યોગ્ય કુદ્દખનાં અને નાતનાં ધરડાં સ્ત્રી પુરુષો મળાય છે અને એ ધરડાં સ્ત્રી પુરુષો બેસવા વગેરે માટે કશી વ્યવસ્થા માગતાંજ નથી, ખુરશી કોચ આદિની વ્યવસ્થા રાખવામાં આવેલી હોય છે તેપણ તેનો લાભ લેતાં નથી, એ પણ જાણીતું છે. ધરડી સારૂ આવીને ચોરી આગળ બેંચ પર બેસે છે; ત્યારે 'મોજા', પંચપશુ, કસગી દોરની સાડી પોતકું વગેરે પહેરીને આવેલી તથા મહોં અને હાથને પંદર પંદર મિનિટ સાજીથી સાફ કરીને આવેલી વહુને માટે બેસક ખુરશી કે કોચ જોઈએ અને તેપણ ચોરીની પાસેજ જોઈએ. એવી આપણી કફોડી રિયતિં થઈ છે આપણી નાતમાં આમ છે એટલુંજ નહીં પણ ગુજરાત કાઠિયાવાડની ધણી ખરી નાતોમાં આ પ્રકાર જોવામાં આવે છે, તેનું કારણ આપણે ગુજરાતી સ્ત્રી પુરુષો અચિચારી છિયે એજ છે. દક્ષિણમાં આ રિયતિ જોવામાં આવતી નથી, કારણ કે દક્ષિણીઓમાં પ્રસંગાનુસાર કપડાં પહેરાય છે. દક્ષિણી સ્ત્રીઓ આત્રે પ્રસંગે નકામી મટમટીઓ બનીને આવતી નથી. ધરેભૂં ઉચ્ચકી શકાય એટલાં બધાંજ પહેરવાની જરાયે હરકત નથી, કેમકે ચોરી પાસે લીપણ કપર કે ચોકમાં પણ બેસવાથી ધરેભૂંને મેલ જાગવાની દેહરાત નથી. વરપોટામાં પણ કોટ પાટશૂત જટ પહેરીને આવે તે જુવાનોએ ખરા રીકા કરવાનું સ્થાન ધરધાળીની વ્યવસ્થાની કચારાનું નથી, પોતાની અધઠિતતાનુંજ છે. આપણા દેશની બેકક વ્યવસ્થા પરાપૂર્વથી ચોક, લીપણ, ઓટલા, અને વજ્રમ ગાડીયાની છે તે તેનીજ રહેશે, અને તેવી રહેવીજ ઈચ્છ છે.

(૨) સ્વયં સેવક યવાની અને સહકાર કરવાની લાલસાવાળા તખ્તો જુવાનો મહે તોયા છે, જેઓને આપણા ઘર ખટવા તરફ અને આપણા લગ્નાદિ પ્રસંગ તરફ એટલી તો ઉડી સૂઝ રહેશે તેમ બ્યાપી ગયેલી હોય છે, કે પોતાનું કુટુંબ અને પોતાની શેરી અને પોતાની નાત જાત પણ સહકારિતા અને સ્વયં સેવા માટેના યોગ્ય ક્ષેત્ર હોઈ શકે, એ વિચાર સરખો તેઓને સુઝતો નથી અને ડોની અધન્યતા કહેવી-તેનું કમનસીબ ગણવું, એ યુવકોનું, કે જે ટોળાના એવા યુવકો પેદા થાય તેનું, કે જે કેળવણીએ એ યુવકોના રહેશે તેમ આ ઉડી સૂઝ ઉત્પન્ન કરી તેનું, એના વિચાર હુ વાચનારાઓને સોંપી દઉં છું.

માણસ એકવવાયુ પ્રાણી નથી સઘડી પ્રાણી છે, એ આપણી સૈની ખાસિયત આપણે ખાસ આનંદ અને ખાસ ગોકના પ્રસંગોમાં ખાસ જોઈએ ઊંચે લક્ષ્ય જેવા પ્રમંગો માત્ર હુતોહુતીને જાડવાના પ્રસંગ નથી, સામાજિક પ્રસંગો પણ છે અને પ્રમંગોમાં સામાજિક બોજન, આવશ્યક છે એ બોજન વગેરેની વ્યવસ્થા સારી રાખવાની ફરજ એકવા ધરધણીને માથે છે ? નહીં, નહીં આખા ટોળામાંની દરેક નહાની મોટી વ્યક્તિને માથે પણ એ ફરજ વળા એવા પ્રમાણમાં છે કેટલીક નાતોમાં ગમેઈ પણ હજી નાતીવા હાથે કરી લે છે વેડમીની નાતો આગળ થતી, ત્યારે જરૂર પ્રમાણે પદર-પદ્મીયા સુનાળીઓ તે વાત લેતી હતી, એ હકીકત હજી પણ ધરડાએ કહી આપશે શાક વગેરે મમાવવા મરદો અને સ્ત્રીઓ પૂરતી સંખ્યામાં હાજર થતા-પછી કોઈ પાત્ર-મિત્ર એમે અને કોઈ આખી સનાર એમે, તો એ ચાગ જણુ આખો દિવસ પાત્ર આવી બજારકામ અને રમેઈની દોખરેખમાં ધરધણીને મદદ કરે, એ સ્થિતિ તો આપણામાં છેક અર્ધ કાલ નુકી હતી આજની સ્થિતિ શી છે ? પીરમવા માટે પણ સ્વયં સેવક મળતા નથી, જે મળે છે તેપણ પોતાનું કામ સહકાર-વૃત્તિથી કરતા નથી, અને જમનારા પણ એટલો સવિનય બતાવે છે અને એટલો બગાડ દે છે અને પોતાના તામસી સ્વભાવથી એવા તો સવસ માણસ પડે છે કે તોળા ! સ્વયં સેવા અને સહકારિતાના વિનય અને સામાજિક આનંદના, નિર્દોષ વિનોદ અને મૈત્રી મુખના આના પ્રમંગો પણ યોગ્ય સ્થાન છે, એવી મમત્ર પાછી આ વિષયોમાં પ્રવેશ, તોજ એ સર્વ નુકરે એમ છે ધરધણી નાવ જમાડે તેમાં એ ખીચાદે બાંધે અમલ પાપ કરતો હોય ને, તેમ એને જેમ બને તેમ વધારે કનડવો, એને ત્યા જેમ બને તેમ વધારે બગાડ કરવો, અને ત્યા પણ પોતાનો મિત્ર-બોલો અને પોતાના

અંગત વિરોધો ખેડવા, એવું એવું ચાલ્યા કરશે તો તો નાતો બંધ થાય એજ ઉત્તમ છે. આ સર્વે બાળતોમાં દક્ષિણી સમાજની વર્તણૂક ઉપરથી આપણા સર્વે ગુજરાતી બાઈઓએ ધડો લેવાનો છે.

૨. સાંસારનું-અંગ.

૨૦ બાઈ કેરાવપ્રસાદે કચેલી ચર્ચામાંથી વિનયની દૃષ્ટિએ બીજી પણ કેટલીક બાળતો તપાસવા જેવી છે, પરંતુ લખાણને બનતાં સુધી હુંકે રાખવાની ઈચ્છાથી વિષયના ત્રણે અંગોમાંની ખાસ મહત્વની બાળતો વિરોજ ચર્ચા કરવા ઈચ્છું છું, જેથી કરીને લગ્નાદિ પ્રસંગોમાં આપણે હાલ જે રીતે વર્તિયે છીએ તેના સાંસારિક પરિણામોમાંના મુખ્ય તપાસવા તરફ દૃષ્ટિ પાડીએ.

(૩) હાલ નાત વગેરેના જમણમાં અને મિજલસ વગેરેમાં જે અવિનય અવિચાર અને સભ્યતા તથા કુલીનતાને ન છાજે એવી વર્તણૂક વધી ગઈ છે તેમાં સુધારો નહીં થાય તો નાતો અને વરપોડા અને મિજલસો બંધ પડશે અને બંધ પડે એજ બેહતર છે એ ઉપર લખાઈ-ગયું છે. પણ આ પ્રસંગો માત્ર હોતો હોતીને ગાંઠણના નથી સાંસારિક પણ છે અને માણસ સામાજિક પ્રાણી છે, એ પણ લખાઈ ગયું છે. માટે પરાપૂર્વથી ચાલતી આવેલી નાતો વરપોડા અને મિજલસોમાં હાલનો બગાડ વધતો જતાં તે અટકશે, એટલેથીજ વાત યોજવાની નથી. એને બદલે એવુંજ કંઈ કરવું આવશ્યક જણાયું વગર નહીંજ રહે. એને બદલે શું કરશે ? (૧) આખા સાજને બાડાની ગાડીએને મોટરોમાં જલું ? (૨) માત્ર રનેહસમેલન અને ઉદ્યાન જમણ કરવાં ? (૩) ઘરમાં ને ઘરમાં જેટલાં માણસને સુખે જમાડી રાકાય તેટલાને નહોતરી પ્રસંગને દશ વીસ દિવસ લંબાવવો ? (૪) વરરાત્ર અને વહુ ભેનેજ રહેશેને મુઠી આવવાં ત્યાંથી તેઓ છડાં પરમામ ચાલ્યાં નય અને પચીસ પચાસ દિવસે પાછાં આવે, એટલામાં લગ્ન સમારંભની બધી ક્રિયા થઈ ગઈ ગણી લેવી ? વરપોડો, મિજલસ અને જ્ઞાતિ ભોજન એના બદલામાં બીજી પણ જે જે કંઈ સૂચનાઓ કરવી હોય તે કરો. બધી સૂચનાઓ એકઠી થયા પછી-ખર્ચ, સુગમતા, અને આપણા ત્રીજી તવંજર સર્વે બાઈઓની શક્તિ અને રૂચિ, એ ત્રણ દ્રષ્ટિબિન્દુથી-એ દરેક ચોજના તપાસો અને સર્વે ચોજનાઓને એક બીજા સાથે સરખાવી જુવો. આ પ્રમાણે પૂરો વિચાર કરી જોશો તો જણાશે કે એ પરાપૂર્વથી ચાલતા આવેલા જ્ઞાતિભોજન, મિજલસ અને વરપોડાના રિવાજ જ આપણા સમાજની આદતો વચ્ચે બેતાં ઉત્તમ છે. એ રિવાજોને આપણે આપણા અવિવેક અને અવિચારથી અધોગતિએ પહોંચાડયા છે તેમાં

આ પચાસ રૂપ દરમિયાનની શુભરાત્રીઓની પેઢીઓની એક મહા ગણીર ભૂય થઈ છે અને આ બાબતમાં ખરો સુધારો કરાવે છે તે એજ છે કે એ રિવાજોમાં પહેલા જે સાદાઈ સહકારિતા અને સેવાવૃત્તિ પ્રવર્તતા હતા તે પાછા આણવા આ પ્રમાણે થઈ ગયે છે તે એજ રિવાજોદ્વારા જેમ આગના જમાનાઓમાં તેમ હજી પણ લાગતાવળગતાઓના હોસ અને ઉમંગ અને નાતસાઈઓના બાન દ અને મૈત્રી સામર થશે અને સમયના ફરકારને અનુરૂપ થોડી ધારી વિગતોમાં જે જે નહાના માટા ફરફાર જરૂરના હશે તેપણ વખતો વખત થતા રહેશે

(૪) રાગ પ્રસવપ્રસાદ માનતા લાગે છે કે ગઈ નવસરામાં પુષ્કળ લનો થઈ જતા હવ ફેટીયા છોકરીઓ રલીજ જવાનો ભય દૂર થશે ગણનાનો છે મર મત જીવુ બ એ ભય હજી એવાને એવા ને એટલાને એટલે આપણા ટોળાને નાથ છેજ બધીજ મોગી ઉમરની છોકરીઓ પતાની નથી દૈવ દાયકે મોઈ કોઈ રહી ન જશે જે કારણોને લીધે આ ભય પ્રથમ પેઢા થયેલો તે કારણો હજી એવા ને એના પ્રવર્ત છે એ કારણો મ્યા ? મુખ્ય પાચ છે —

(૧) બાળવગ્નેમાં ઘટ, આ ઘટનું પ્રમાણ વધતું જ નય છે અને વધતું જ જશે બાળવત ઘટયા છે એ ખોટું થયું છે, એમ સૂચનવાનો મારો આશય છેજ નહીં પણ આ વિશે થોડી લીપીઓ પછી થોડું ક સખવામાં આવશે (૨) વિધુરોના લગ્નેમાં ઘટ, ચાળીસથી વધારે ઉમર થઈ ગઈ હોય એવા નિવરો પણ ફરી પરો તેા સાર એમ કહેવાનો મારો આશય નથી આ બાબત દરેક વિધુરે ચોતેજ પોતાને માટે નફી કરવાની છે એજ આર મત છે અને તેપણ ચાળીસથી જોડી વયના વિધુરો પણ મોગી સખ્યામાં ન પગો ગેને એ ટોળાનું એક મનસીબ ગણતું જોઈને એટું પણ માર મત છે જે વિધુરો પણ લાયક વરોની ન મ્યામાં ન ગાનાર તેા ફેટીયા કન્યાઓને ગલી જવાનો એવો સભન વલે એ ઉના છે (૩) વર માટે લેવામાં આવતી રકમ કના બીજી રીતે લાયક હોય વરનાળાને અને વરને જે કન્યા પસંદ પતી હોય તેમ મન્યાવાળાને અને મન્યાને એ વર પસંદ હોય તથાચિ કન્યાવાળાની વરવાળા માટે એટલી રકમ રાખના રાક્ષિ કે વૃત્તિ ન હોય એવા મારાથીજ માપણમાં ફેટલીક કન્યાઓ એ સ્થાને જોઈવાતી રલી નય છે એ બીનું છે (૪) પચ દગીના અવિચારી ધોરણુ કેટલાક લોક મન્યાનું રૂપ નુવ છે વરની વિધાજ નુવે છે પૈમોજ જીવે છે, વોરે આ અતિ મહત્વની બાબતમાં ધોર અવિચાર પ્રવર્તે છે બાવા

અવિચારી ધોરણોથી પણ ઘણા લગ્નસંબંધ ભેડાતાં અટકી પડે છે, અને કન્યાઓ રહી જવાનો સંભવ વધે છે. પૈસાને અતિધણું વળન અપાય છે, વિદ્યા પણ થોડીધણી ભેવાય છે; તનુદુરસ્તી અને ચારિત્ર્ય ભેવાતાંજ નથી, એમ કહિયે તો તેમાં અતિશયોક્તિ નથી; અને આવાં ધોરણ છેકજ અવિચારી છે, તથા તે ચાલવા કરશે ત્યાં સુધી આપણામાં સારાં ભેડાં બહુજ થોડાં સંધારો એમાં શક નથી. આમાંથી (૩) અને (૪) એ બંનેને એકજ કારણ ગણિયે તોયે ખોટું નથી. અને દ્રવ્યલોભને આપણી અત્યારે મોટામાં મોટી બઢી ગણિયે તોયે આપણે આપણી નાતને અન્યાય કરીશું નહીં. (૫) બહુવામાં અને પછી ધંધે લાગવામાં આપણી નાતના જે જીવાનો સારા નીવડે છે તેમનામાં પણ લગ્નને ન ઈચ્છનારાની સંખ્યા વધતીજ જાય છે. કપડાંલતાં, મકાન, નોકર આદિ ભોગવિલાસના અમુક પ્રકારો કામમ ન ભોગવાય તો છુટું બ્યથું એવી સમજ આનું મૂલ્ય કારણ છે. આ પણ દ્રવ્ય લોભને મળતી ભૌતિક (materialistic) ભોગ લાલસા છે જે હાલની કેળવણી-માંથી ઉત્પન્ન થતી એક બઢી છે. ખરી રીતે આ સારા નીવડેલા જીવાનો માંના દરેકે દરેકે નોકરી ઉપર ચડડયા સાથે કે તે પછી બનતી ત્વરાએ પરાણું ભેંધે; કેમકે, “છે લગ્ન સંસારીનો ધર્મ મોટો.”

હવે આ પાંચ કારણોમાંથી (૪), અને (૫) ધીમે ધીમેજ એસરે એવાં છે. (૨) માં સુધારો આપણી નાતનો મત ફરે તેમ તેમજ થાય. ચાળીસથી એાછી વયના વિધુરોમાંના ઘણા અંદરખાનેથી ફરી પરણવા ઈચ્છતા હોય, તથાપિ નાત એમને સારા વરમાં ગણેજ નહી, ત્યાંસુધી આવાં લગ્નોની સંખ્યા ક્યાંથી વધી શકે? શુજરાતની બીજી કોઈકજ નાતમાં આ વિશે ભોક્મત આપણી નાતના જેવો છે. અને મને લખડું પડે છે કે આમાં આપણી નાતના ભોક્મતની જે વિચિત્રતા છે તે આપણી નાતની મૂર્ખાઈજ છે. હવે કારણ (૧) ઉપર આનિયે. પહેલાં જેવાં બાળલગ્ન હવે કોઈ પણ વખાણે એ સંભવડું નથી. હું પણ તે વખાણવા ઈચ્છતોજ નથી. પરંતુ એ અસલના વિચાર રિવાજ આદિમાં એક જે અંશ મુદ્દાના હતા. બાળલગ્ન હાનિકારક છે તો શું અતિ મોટી વય સુધી લગ્ન ન થાય એ પણ હાનિકારક નથી? અતિ મોટી વય સુધી લગ્ન ન થાય એવી જીવાન વ્યક્તિઓ ટોળામાં વધતી જાય એ સ્થિતિ પણ ટોળાને એાછી હાનિકારક નથી. અને અતિ મોટી વય એટલે શું એ સવાલનો જવાબ આમાં મુખ્યત્વે કન્યાના વય ઉપરથીજ આપવાનો છે. સ્ત્રીની અમુક વય પછી થતાં જાલક તેમ પુરૂષની અમુક વય પછી થતાં

બાળક શરીર ખુદ્ધિ અને ચારિત્ર્યની શક્તિઓમાં હિતરતાંજ નીવડે છે એ નિર્વિવાદ છે. કન્યાઓને પરણાવામાં અઠાર ઓગણીસના વયથી જોટલું મોડું ધાય તેટલું આખા સમાજને તુકસાન છે એમાં શક નથી જુના વખતના લોકો અગિયારથી તેર ચોદની વયને કન્યાકાળ ગણતા હતા, અને એ દરમિયાન લગ્ન સાંધી લેવા માટે આકારા પાતાળ એક કરતા, ગમે તે બોગ આપવા તૈયાર રહેતા, અને છેકજ નહીં એવો કોઈ વર મળે તો તેને પણ સ્વીકારી લેવા તૈયાર રહેતા કન્યાના માળાપજ અદામ વર્તતાં એટલુંજ નહીં, માળાપ હયાત ન હોય તો ભાઈ, કાકા, મામા જે કોઈ વડીલને માથે કન્યાનું હિત સાધવાની જીરવેદારી પડતી તે સર્વ પણ એમજ વર્તતા, અને તેઓની એ પ્રમાણે વર્તવાની ફરજજ હતી એ પ્રમાણેનો લોક-મત પણ પ્રવર્તતો હતો. હવે એ લોકમત નથી, કન્યાકાળ વિશે એ પ્રકારની સમજ હડી ગયેલી છે, અને છોકરીઓ પોતે પણ સત્તર અઠાર થયા હોય પછી એમણે ઉલટું પસંદગીના દીવાં ધોરણ સ્વીકારવા જોઈયે તેને બદલે આ વર તો ફીગણો છે, અને ત્યાં તો આગલી વહુનાં નહાનાં બાળકોની ઉઠવેક, અને ત્યાં તળે હપરના લાઈનહેનોનું લગ્નર છે, આવી સાસુ સાથે કેમ પરવડે, એવા એવા વાધા આગળ કરતી જણાય છે એવી છોકરીઓના વડીલો અને ભાડુઓ પણ તેની આવી આવી દલીલોને સહાનુભૂતિથી ટેકો આપે છે. મહને લખવું પડે છે કે આ સર્વ કેવળ બેસમજ છે, ખરા હિતતુ કેવળ અજ્ઞાન છે, અને ધર માડી ચલાવીને ગૃહિણીધર્મ અદા કરવાની કેવળ બેપરવાઈ છે. આવી છોકરીઓ પ્રથમથી નિશ્ચય કરે કે ગૃહિણીધર્મ મારે નથી સ્વીકારવો, મારે સન્યાસિની રહેવું છે અને સેવાધર્મ સ્વીકારવો છે, અને એ પ્રમાણે દીક્ષા લઈ, ખાનપાન, વસ્ત્ર આદિનું નિયમન પૂરેપૂરું પાળે, અને જે પ્રકારની સેવા રૂતિ હોય તેનું શિક્ષણ મેળવે, એમા કોઈને વાધો હોય નહીં એવી સેવિકાઓ આપણા સમાજમા જોટલી પાકે તેટલી ઓછી છે. પણ જીવાનીનાં વર્ષોમાં એવું સેવિકાનું સન્યસ્ત મત તે અભિધારા મત છે, લાખમા એક છોકરી પણ એ મત પાળી શકે એવી ભાગ્યે નીવડે, અને ધણીખરી સામાન્ય ચારિત્ર્ય બલની છોકરીઓ મારે તો ગૃહિણીધર્મજ ઉત્તમ માર્ગ છે. મારે કન્યાકાળ વીતી ન જવા દેવાનો આવશ્યક નેત્રો પહેલાં તેઓજ અત્યાદે પણ આવશ્યક છે, ભવે એ મારેની હદ અગિયારથી ચાદને બદલે પંદરથી અઠારની વયની ગણાય આ બાબતમા આપણી નાતમા લોકમત પણ જુદા જુદા અનુભવો યોગથી કેળવાઈ ગયો છે એટલે નાતના લેખકો અને વિચારકો

‘સુધારા’ના મનાતા પક્ષને વળગી ન રહેતાં વસ્તુસ્થિતિ પ્રમાણેનો બોધ કરી ખરા હિનના માર્ગને હત્તેજન આપશે તો આ સુધારો થવામાં હવે વિશ્વંબ નથી એમ માનું છું.

ઉપર વિચારવાનું કારણ (૨) માત્ર રહ્યું. વરને માટે પૈસા લેવાના રિવાજથી સીધી અને આડકતરી તાત્કાલિક અને ધીરે ધીરે હતપત્ર થતી કેટલી બધી હાનિ છે, એ પણ હવે આપણી નાતના સ્ત્રીપુરુષોથી અજબ્યું નથી. આપવા પડે તો બલે આપવા પણ પોતે પ્રસંગ દોષ ત્યારે પણ પૈસા ન જ લેવા એટલાં મનોબળવાળાં સ્ત્રીપુરુષો વધતાં જાય તો આ બધી પણ ઓછી થતાં વાર ન લાગે પણ સામાન્ય કરતા વધારે મનોબળની જરૂર છે, અને આપણામાં દ્રવ્યલોભ એટલે વધી ગયો છે એવો હવે લખાઈ ગયું છે.

બધા વિચારો સાર કદાહતાં કન્યાઓ રહી જવાની ધારતી હવે છે નહીં એ રા કેરાવપ્રસાદના મતને હું ટેકો આપી શકતો નથી. એ ભય હજી આપણે માથે એવો ને એવો છે અને હવે ચર્ચેલાં પાંચ કારણોનાં બહુ પ્રકારે તો જ તે ઓછો થશે. એકાદ લગ્નસરમાં અણધારી સંખ્યામાં સ્ત્રીઓ થયાનો અકસ્માત બની જાય એટલાથી આપણે એ ભયમાંથી હજારી જીંદગી એમ છે નહીં, પણ સંસ્કાર-અંગની ચર્ચામાં ધાર્યા કરતાં વધુ લંબાણ થઈ ગયું, એટલે હવે આપણે ધર્મ-અંગ તરફ વળીએ (અપૂર્ણ.)

પરવારતો.

—:૦:—

આપણા લગ્નોને તેમાં થવા જોઈતા સુધારા.

લગ્નસર એ વિષયપર બાઈ કેરાવપ્રસાદનો લેખ પાંચી કેટલોક વખતથી મનમાં યોગાયા કરતા બાબતપર કેઈ લખવાનું મન થયું. કે જેમાં આપણે સુધારો કરવાની જરૂર છે ને તેમાં પ્રયત્ન તો આપણે નવો દાખલ કરેલો. રીવાજ કન્યાની મને છે એ સ્થિતિ આપણા રિવાજ બીજી કેઈ કોઈમાં હરિત ધરાવતો નથી આપણામાં પણ તે દમણ દમણ દાખલ થયો છે જે જમાનામાં આપણે કન્યાઓ મોટી કરીએ છીએ, ફજવીએ છીએ, સ્ત્રી સ્વાતંત્રની વાતો કરીએ છીએ તે જ જમાનામાં કન્યાઓને દલગી પાડનારો અપમાન્ય જનક રિવાજ એક ફાળુબર પણ રહેતો ન જોઈએ, જાણે આપણે કન્યાને સઈને વેચવા જઈએ છીએ એટલું પણ જાણે ઓછું દોષ તેમ લગ્નની બાબત તો

હજી બાકીજ હોય છે આ સપજા રિવાજથી એવું લાગે છે સ્વભાવીક રીતેજ કન્યાને પોતાની જાતને માટે અપમાનનો આધાત લાગ્યા શિવાય રહેજ નહીં આ રિવાજ આપણે નાબુદ કરવોજ જોઈયે

બીજે વિષય બાબતનો છે તેપણુ તેટલોજ નિંદાપાત્ર છે ને તેને માટે તો આપણા ઓણના લગ્નસરામા જમે બાબતુ સ્પષ્ટ છે ને તદ્દન સરમ બરેલી રિતે એ રિવાજને આપણે રાખી-રહેવા દઈએ એ આપણા જેવી સુધારા ને ફળવળીમા આગળ પડતી કહેવાતી કોમને માટે ધણુંજ ગરમ બરેલું છે હવે આપણામા બધાજ લગ્નો મોટી હમ્મરે થાય છે એટલે આ દોષ તદ્દન માબાપને માથે ઢાળી દેવો એ એક તત્ત્વું બતાવું છે આવડ વર્ષ સીંદરથતું લેવાથી ઓણુ ધણા લગ્નો થયા છે ને આપણે જોઈશું તો ધણાએ સ્વતંત્ર કમાનારા યુવકો એન્ડ્રુએટો ને કોન્ડરન્સને સુધારાના હિમાયતીઓના ધરો પણ લગ્ન વખતે આ દુષ્ટ રિવાજને છોડી મૂક્યા નથી. ખરેખર આ બીના આપણને સરમાવનારી ને સોચનિય છે, આથી આપણા નવા સભ્યધીઓમાં કડવાસ આવે છે, લગ્નનો ઉમંગ બહુધા જતો રહે છે. લગ્નની પવિત્રતાને સોદાના રૂપમા મૂકીને આપણે અપવિત્ર કરિયે છીએ. ન્યારે આપણે પોતાનેજ માટે, ધર્મને માટે આવા દુષ્ટ રિવાજને છોડવા જોઈશું આત્મબળ ન વાપરી શકિયે, આવા નિય રિવાજને માટે પોતાનો ભોગ ન આપી શકિયે તો પછી ન્યાતને માટે દેશને માટે આપણે શું કરી શકિયે? આપણી સર્વ વિષયમાં આગળ પડતી કહેવાતી કોમમાથી આપણે આ રિવાજ નાબુદ કરી બહાર આપણી હાંસી થતી અટકાવવી જોઈયે

આ પછી ત્રીજે વિષય ધર્મક્રિયાનો છે એમાં જોશીશાસ્ત્રને ડોશીશાસ્ત્ર બન્ને એવા એનપ્રોપ્રિય થઈ ગયા છે અને આપણા મનુષ્ય એવા સન્નગ્ધ ધરધાલી બેઠા છે કે એમાથી એકપણુ ઓણુ કરવું એ જાણે આકૃતને આમંત્રણ કરવા જેવું સમજાયે છીએ, ને જાણે શુંએ સ કટ આવરો એમ ધારી આપણે વખત અને પેસાનો ભોગ આપીયે છીએ સખરજુનક માણુ, દેવાણી એમાં શાસ્ત્રાર્થ કયાય લેવામા આવતો નથી, ઉભયપક્ષમા જમણુ હોવાથી રાધું ધાન ગતે પાડવા જેવી રીતે વાપરીયે છીએ ને એ લઈને વખત જન્મેનો નકામેજ વ્યય કરિયે છીએ કન્યાને બચેમા બેસાડવી, વડી મુખડી વીં પણ તેટલુંજ નિરૂપ્યોગી છે કાગળની મોંધવારીમા વકીના પટારામા થતો ખર્ચ બીજી કોઈ ઉપ્યોગી થીજમા કયો હોય તો તે કામ પણ લાગે આતો માત્ર હંદરને ઉઘેનેજ કામનો થાય છે. લગ્નમા પ્રથમ ત્રણ ચાર દિવસ થતા હતા તે ઘટાડીને આપણે આજે બે

દીવસ કર્યા છે તે છતાં પણ આપણે એકે વિષય મૂકી દેતા નથી એટલે હુંકા વખતમાં જેમ નાની છોકરીઓ કુદા રમતાં વાસીદા ખોટા કરે છે તેમ આપણે પણ બધું, ઝટ આટોપી લઈએ છીએ. કેટલાક રિવાજો તે વખતના દેશકાળને લઈને ને કેટલાક ગમ્મતને ખાતર દાખલ કરેલા તે આજે દેશકાળ બદલાતા સમયે નિરૂપ્યોગી લાગે છે. વડી મુખડીના રિવાજ નાના પરણતાં તે વખતે લગ્ન પછી ગમ્મતને, ખાતર રાખેલો આજે હવે તે નકામો વખત ગાળવા જેવું લાગે છે ને આમાં શુભાવાતો વખત લગ્નની ધાર્મિક ક્રિયામાંથી કાપીયે છીએ ને પછી જેમ બને તેમ જરૂરી આટોપવાની સૂચના કરીએ છીએ. રૂઢી અને ધાર્મિક ક્રિયા બન્ને એક થઈ જવાથી આપણી ખરી શાસ્ત્રીય ક્રિયામાંથી શ્રદ્ધા કઢી ગઈ છે ને તેનું બીજું કારણ સંપળા ક્રિયાઓ સંસ્કૃતમાં થતી હોવાથી આપણાથી તે સમજી શકાતી નથી એટલે એમાં પણ વખત આપણને સ્વભાવીકજ નકામો લાગે છે. આ સંપળું જે શુભશતીમાં થાય તો સમજી શકાય અને તેમ થયુંજ જોઈએ કે જેથી પ્રતિજ્ઞા લેનાર વરકન્યાને દાન આપનાર માતા પિતા બન્ને સમજી શકે. હાલની પ્રતિજ્ઞાઓ તો વગર વાંચ્યા દસ્તાવેજ પર ફરંદી સહી જેવી છે. એક નહીં જેથી બાળતપર પણ જે મનું મારવાનું હોય તો તે સમજત્યા વગર નહીં મારીયે પરંતુ આ જીંદગી મુશ્કીલી અને આ લોક પરલોકમાં જે સંબંધ કાયમ રહે છે તેવા પવિત્ર સંબંધની ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં અગ્નિ, દેવ, વડીલો, સમક્ષ લેવાની પ્રતિજ્ઞાઓથી તદ્દન અમલજ રહીએ છીએ એ ચક્ષાથી નહીં લેવાય તેવું છે. આ ધાર્મિક ક્રિયાઓ જેમ બને તેમ વધુ સરજ કરવી જોઈએ કે જેથી લગ્નની પવિત્રતા ને તેનું રક્ષણ સમજાય. લગ્ન વખતે અપાતી પ્રેમનંદા વીગેરે ને બીજા દરેક કારણોને લઈને યની બરબડને બદલે જેમ બને તેમ શાન્તિ રાખવી જોઈએ.

આ સંપળા રિવાજોમાં ધાર્મિકગણું બીજકુલ નથી ને તેથી તેમાં શ્રદ્ધા પણ રહેતી નથી. રહે તેમ છે ગાન નહીં તોપણ ઉબયપક્ષે મક્કીને આમાં સુધારો કરવો જોઈએ. માત્ર આપણા મનની નગજાઈને લઈનેજ આ રિવાજો રહેલા છે ને સર્વ બહેનો જે ધારે તો આ સુધારો કરવાનું કંઈ મૂશ્કેલ નથી. ઉબય-પક્ષે મક્કીને કરવાથી આ રિવાજ સદ્ગત નિકલી જશે. જેમ આ સર્વમાં સુધારો કરવો સર્વ બહેનોને માથે આવે છે તેમજ લેવાની બાળતોમાં તો એકલા પરણનાર યુવકેજ સત્યાચર કરવાનો છે તે શિવાય એ રિવાજ નિકલી શકે તેમ છેજ નહીં. આશા છે કે આપણા આવતા લગ્નસરામાં સુધારા ધરોજ-ને વિકલ્પનો કૃષ્ટ રિવાજ તો જરૂર જશે.

ગોધરા.

શ્રી. હીરાલક્ષ્મી દેસાઈ.

ખાસ ઉંચ વર્ણના હીન્દુ ભાઈઓ

માટે જમવાની ઉમદા સગવડ.

ભાઈઓ હાલની સખત મોઘવારી છે, માલીકની જાતી
દેખરેખની નીચે ચલાવવામાં આવે છે.

ધી પંડ્યા ખોરડીંગ હાઉસ.

૪૦ ગીરગામ ગ્રામ રસ્તીનસ ફીરંગીના દવળ પાસે.
ઓફીસરો તથા સ્ટુડન્ટો તથા વેપારી ગૃહસ્થોને. ખાસ
ટાઈમની સગવડતાવાળું રેલવેનું, ગ્રામનું જંકશન
નજીક છે.

ફક્ત એક વખત મુલાકાત લેવા ચુકતા ના

છુટક તથા અનીયમીત જમનાર ગ્રહસ્થોને
ઘણેજ ફાયદો થશે.

ભાવ નીચે મુજબ છે. વાંચો માર્સીક રૂ. ૨૫-:-૦
કુપન ૬૦ ટંકની રૂ. ૩૦-૦-૦ મુદત ત્રણ માસની
કુપન ૩૦ ટંકની રૂ. ૧૬-૦-૦ મુદત દોઢ માસની
કુપન ૧૫ ટંકની રૂ. ૮-૦-૦ મુદત વીસ દીવસની

તા. ૬ - વઢીયા ભાણા ધેર પહોચાડવામાં આવશે.
વધુ ખુલાસા માટે મેનેજરને મળો યા લખો

જ્ઞાતિને ખેડ.

માંદગીના પ્રશ્નગમાં જ્ઞાતિઅધ્યુઓના વપરાસ માટે આઈસ બેગ, લોટ વોટર બેગ, યમ્માંમીટર, બેટ પેન, યુરીન બોટલ્સ, હુરા વગેરે સુરત, ભરૂચ, આમોદ, વડોદરા અને જુનાગઢ મોકલ્યાં છે. સદર્દુ ઓને નીચે લખેલા શબ્દોનો ખાસેથી મળી રાકો.

સુરત—રા. કાકેરલાલ માળુકવાડ હાંકાર વર્ગીલ.

ભરૂચ—રા. રીનકરરાવ નરભરામ દેસાઈ વર્ગીલ.

આમોદ—રા. બલવંતરાય રાનરામ દેસાઈ.

વડોદરા—રા. શ્રીપતરાય બદવરાય વર્ગીલ.

જુનાગઢ—રા. રતીલાલ હુમ્મદરાસ દેસાઈ.

રખરસ્ટાંપ.

અંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી તથા ઉરદુ ભાષામાં ટકાઉ તથા મનપસંદ રખરસ્ટાંપ બનાવી આપવામાં આવશે. તેમજ લાખના શીલો, સીપાઇઓના પદ્મા, સ્ટીલ ડાઇ, લાકડાંપર તથા સીસાંપર કોતરકામ સસ્તા ભાવે કરી આપવામાં આવશે. અનુભવ લીધાથી ખાતરી થશે.

એ. એસ. કુળકરણી.

મુગલાટ, આંગ્રેની ચાલી, મુંબઈ નં. ૪.

જ્ઞાતિના સ્વર અંતર.

નિમણુકો, ફેરબદલીઓ વગેરે.

- સર ચીમનલાલ હરિલાલ સેતવવાડ મુબઈની હાઈકોર્ટના જજને પોતાની જગ્યાનું રાજીનામું આપ્યું છે, અને નવી ધારાસભા સાથે ઉમેદવારી બહાર પાડી છે.
- રા બા ચુનીલાલ હરિલાલ સેતવવાડ-મુબઈના કામચલાઉ ચીફ પ્રેસીડેન્ટી મેજિસ્ટ્રેટ પાછા પોતાની જગ્યાએ ફર્યા છે.
- રા પ્રાણલાલ હરિપ્રસાદ દિવાનની નિમણૂક અમદાવાદ છત્રવાના કાચ ની ૨ કલેન્ડર તરીકે થઈ છે.
- બરચ છત્રવાના આસીસ્ટન્ટ ડિપુટી અને અમદાવાદ મ્યુન્સિપલિટીના મુપ્રીન્ડેન્ટ રા પ્રાણલાલ કીરપારામ દેસાઈને એન્જીન્યુકેશનલ ટ્રીપાર્ટમેન્ટમાં રૂ. ૧૫૦)ની ઓડમાં મૂકવામાં આવ્યા છે.
- રા કાકોરલાલ જીવનરામ દિવાનની મુબઈની ધી ધરમસી મોરારજી વ્રવન મીડલ ક્લાસની ઓફીસમાં નિમણૂક થઈ છે.
- રા ખુરાવદનનાથ ચંદુલાલ કાકોરબી એ ની નિમણૂક બરચ યુનિયન હાઈસ્કુલમાં રૂ. ૭૦)ના પગારથી થઈ છે.
- રા કાન્તિલાલ બલવતરાય દેસાઈ બી એ ની નિમણૂક બરચ મરકારી હાઈસ્કુલમાં રૂ. ૫૦)ના પગારથી થઈ છે.
- રા ચંદ્રકાન્ત ધીરજલાલ કાકોર બી. એ ની નિમણૂક મુબઈની ધી રજપુતાના ટેસ્ટાઈલ એન્ડ ડ્રાન્ડપોર્ટ ફારપોરેગન બી ની ઓફીસમાં રૂ. ૧૦૦)ના પગારથી થઈ છે.
- રા કૃષ્ણલાલ ચંદુલાલ વાગર (મુબઈ ધી બચ્ચા મીન્સ બી ની ઓફીસમાં)નો પગાર વધી રૂ. ૧૨૫) થયો છે.
- મુબઈની પોસ્ટ ખાતામાં જગ્યાના હોનાથી રા લીલાલાલ કીરપારામ દેસાઈની દગામી બદલી બરચથી મુબઈ થઈ છે.
- રા નાનનલાલ બાલાનનાથ જીવપતિ (જુનાગઢ)નો પગાર નવી રૂ. ૧૨૫) થયો છે.
- બહેન ઉર્મિલા વેકુલરાય દેસાઈ બી એ વધુ અભ્યાસાગ્રે હજારા ગયા છે તેમને અમદે મુબઈકબારી આપીએ છીએ અને હાલમાં છીએ કે તેમના પ્રયાસમાં તેમને ફત્તદ મળે.

—રા. ઉચ્છારાંકર મજદાસ દેસાઈ (જીનાગઢ)નો પગાર વધી રૂ. ૬૦ થયો છે.

—ધી મેન્યુફેક્ચરર્સ લાઈફ ઈ. ફાં.ના અમદાવાદના એજન્ટ તરીકે રા. નટવરલાલ અંબાલાલ લાખીયા નિમાયા છે.

—રા. રૂતીલાલ જીવનલાલ લાખીયાની નિમણૂક ૧૯૨૩ના સપ્ટેમ્બરની તા. ૩૦મી સુધી ખેડા જીલ્લાના પબ્લીક પ્રોસીક્યુટરના ખીત્ત મદદનીશ તરીકે થઈ છે.

જાહેર જીવન.

—મુંબઈની નાગરદાસ રૂઘનાથદાસ સ્કુલનો ઈનામનો મેળાવડો સર ચીમનલાલ હરિલાલ સેતલવાડના પ્રમુખપણા નીચે થયો હતો.

—મુંબઈ યુનિવર્સિટીના ફોનોગ્રાફીના વાર્ષિક મેળાવડા વખતે વાઈસ ચેન્સેલર તરીકે સર ચીમનલાલ સેતલવાડે આપેલું બાવણું મનનીય હતું.

—ચાથી ગુજરાત સંસાર સુધારા પરિષદના કાર્યવાહક મંડળમાં રા. જીવનલાલ મજરાય દેસાઈ અને રા. પ્રાણલાલ કીરપારામ દેસાઈ ભેરીયા સેક્રેટરી નિમાયા હતા.

—લોકમાન્ય તિલકના સ્વર્ગવાસની દીલગીરી પ્રદર્શિત કરવા અમદાવાદમાં મળેલી બહેર સભાનું પ્રમુખસ્થાન રા. જીવનલાલ મજરાય દેસાઈ અને બચ્ચમાં રા. બા. અંબારાંકર મલજીને આપવામાં આવ્યું હતું.

—મુંબઈ ઈલાકાની પુનામાં મળેલી કોઓપરેટીવ કોન્ફરન્સમાં બાગ લેવા ડેલીગેટ તરીકે રા. બા. અંબારાંકર મલજી, રા. સા. ગુણવંતરાય દેસાઈ, રા. ચુનીલાલ હકમવડાય, રા. મળીલાલ અજીતરાય, રા. નરભેરામ કીરપારામ અને રા. વૈકુંઠલાલ મગનલાલ દિવાનજી તથા પ્રેક્ષક તરીકે રા. જીવનલાલ માધવલાલ કાકોર ગયા હતા.

—હાલની રાજકીય પરિસ્થિતિપર વિચાર કરવાને નીચાદ મુકામે ગુજરાત રાજકીય મંડળની સભા રા. કૃષ્ણલાલ નરસિંંલાલ દેસાઈના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી.

—ગુજરાત વનોક્યુલર રોસાયટીની મેનેજિંગ કમીટીના સભ્ય તરીકે રા. કૃષ્ણલાલ નરસિંંલાલ દેસાઈ ચૂંટાયા છે.

- અમદાવાદ ત્રિમાસિક હોવામાં સોશીયલ સર્વિસ લીગ સ્થાપવા મળેલી સભામાં ડૉ. હરિપ્રસાદ મજરાય દેસાઈ તથા રા. પ્રેસવપ્રસાદ મળીવાળ કામેરે પ્રસંગોપાત વિવેચન કર્યું હતું.
- અરવમાં રાજપ્રીય સ્થિતિ હપર વિચાર કરવા મળેલી સભામાં રા. વેકુલાય મગનવાલ દિવાનજીએ પ્રસંગને અનુકૂળ બાધણ આપ્યું હતું.
- ભુનાગઢ મુદ્દાએ આપણી જ્ઞાતિ સમગ્ર અરવના રા. માધવલાલે (પુરાહીત) કુતોષદેશ હપર એક વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.
- ગુજરાત ટેલિગ્રાફી મંડળ તરફથી લેવાલી માધ્યમિક શિક્ષણની ઉપલી પરીક્ષામાં તોચેની બાનાઓ પામ થઈ છે.
- અરવિ દા. મીઠધરવાલ કાકેડ*
- ન દર્જારી છોડનાય નેતવનાં
- અમદાવાદની પ્રાપ્તિયતરી હાઈસ્કૂલના આવડે રા. હવનલાલ હરિપ્રસાદ દિવાન અને રા. બનન તરાય પંમોદરામ કામેરે અસહકારનો ઠરાય રાજીનામીના માગમાં સરકારી સત્તા જોગી રીધાનું જાહેર કર્યું છે.

ગ્રાહકોને સૂચના.

હવે પછીનો ત્રિમાસિકનો ચાક એટલે નવન્યુઆરી ૧૯૨૧નો અંક વી પી થી મોડલવામાં આવશે હાલમાં ચોખ ખાના તરફથી અનરક્ટરટું વી પી તુ ધોરણ માટી નાખી દરેક જોખાનીયુ રક્ટરટું વી પી રવીકારવાનું ધોરણ હાખવ કર્યુંથી ત્રિમાસિક વી પી કરવા પાછળ ૦-૩-૧નો ખર્ચ વર્ગે છે તેથી અમેએ હાલ ત્રિમાસિકના લવાજમને રૂ ૧-૪-૦ લઈએ છીએ તેને બદલે આવતા વર્ષથી રૂ ૧-૮-૧ લઈશું આવતો અંક રક્ટરટું વી પી થી મોડલશું તે રૂ ૧-૮-૦ બરીને રવીકારી લેવા વિનંતિ છે જે કોઈ ગ્રાહકને ત્રિમાસિકના ગ્રાહક તરીકે રહેવું ન હોય તેમજે અમને પ્રથમથી લખી જણાવવું. ટપાલ આગળી હકતાગને લીધે દેશાવરતા ખજર અનર્ગે અમદને મળી ગઈયા નથી.

પ્રકાશક-અ. ક્ષ. ત્રિમાસિક,
ચાલવાગી, ગીરગામ, સુપાઈ

* અમેજી તથા ગર્લ તનુ રૂ ૨૦)નું ખીન ન બરનું ઈનામ મજસુ છે

જન્મ.

૧. મુક્તા કૃષ્ણલાલ જીવનલાલ	ને	પુત્ર	જુનાગઢ
૨. જયાગૌરી અજીતરાય	,,	પુત્રી	અમદાવાદ

મરણ.

	ઉ. વ.	રોગ	સ્થળ.
કૃષ્ણલાલ અજીતરાય દેસાઈ	૨૪	હાયરીયા	ભરૂચ
૩. નિર્મળગૌરી પ્રીતમરાય મજરાય	૨૨	તાવ	અમદાવાદ
રોતમલાલ અમવાનલાલનો પુત્ર	૧	તાવ	જુનાગઢ
૪. સ્વ. ન્હાની ગૌરી શ્રીમનલાલ	૩૬		હાંબી

ઉંઘરસ, દમ, ઉંઠાંટીયું, ન્યુમોનીયા, ક્ષય, છાતીના અને
ગળાના દરદો, શરદી અને ઇન્ફલ્યુએન્ઝાના
અટકાવ માટે ડાક્ટરો

‘ઓક્સીડેઝ ટૅબ્લેટ
ની ભંડામણ કરે છે.

વીશરામ માધવજી, જુમા મસજીદ તથા બધા દવાવાળાને
ત્યાંથી રૂ. ૨૧ ની ખાટલી મળશે.

ખનાવનાર,
અમેરીકન ઓક્સીડેઝ કું. }
પુરમેસ્ટર, યુ. એસ. એ. }

એક્સા એજન્ટ,
ટી. એમ. હાકોરની કું. }
૩૬, ચર્ચમેન સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ. }

તઈયાર છે !! તઈયાર છે !!!

મગ્નિય ગ્રંથ.

શ્રી કૈલાસ માનસ સરોવર દર્શન.

(લેખક—સ્વામી હન.)

અનુવાદઃ ગીતગોવિંદ લાવાનજી બધે—(વિનાયક.)

જેની અદર સાહસી પ્રવાસ હીમાવચના સુદર દેખાવો, ભક્તની કસોળી, તપનુ કળ, યોગની મિદ્ધિઓ ભજવાનના દર્શન વગેરે અનેક ઉત્તમ પ્રસંગોનું વર્ણન આપેલું છે આ ગ્રંથની અદર શ્રી ગુરુતાત્રયનું ચરીત્ર અને તેના મિધ્ય સ્વામી હનનું જીવનચરિત્ર પણ આપેલું છે

સુદર ગાય, છપાઈ અને બાઈડીંગ સહિત મુલ્ય રૂ. ૨, બે

મુખ્યર્થીની સ્મૃતિ કોઝ કોર્ટના ચીફ જજના માહેબ, આ પુસ્તક માટે નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

રા ચીમનલાલ,

“શ્રી કૈલાસ માનસ સરોવર દર્શન” વાળું પુસ્તક હું જોઈ ગયો છું આજળ એ વિષય મેંઈ એક ચોપાનીઆમા વાચેતો મહેને સાહરે છે એમા લખેલી હકીકત બહુ હેતુ બરેલી છે એટલું જ નહિ પણ તે વાચતા પછી રસ પડે છે અને તેમાથી બહુવાનુ ધણુ મળે છે માનસ સરોવરને લગતા ગુજરાતી ભાષામા ધણા ઓછા પુસ્તકો છે તેથી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયે જરૂર આવશ્યકાયક થઈ પડશે”

લી. (સી) કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ગ્રંથેરી.

પ્રગટકર્તા—ચીમનલાલ ર. દેનાઈ,

૨૦, રેમેરીન્ડ લેન, કોટ, મુખર્ધ

ડ્રીન્ક ચોફોલેટ.

એક પવિત્ર સ્વદેશી માહસ.

હયામા હવે જાણુ પીઠા જોડામા ઓછા ખાવે અમાર આ પીણું જગતમા બધા પીણા કરતાં ઉત્કૃષ્ટ હોઈ સ્વદેશી તરીકે વધુ પવિત્ર છે એક શેરની કિંમત રૂ. ૧-૪-૦ આવા જુજ બાંધમા આતુ ઉત્તમ પીણું મેઈએ આપ્યું નથી વિદ્વાનોના દનમ અબીપ્રાયો છે. તે એક ખોરાકની પણ મરજ સારે છે તે બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓને માટે લાભદાયક છે આ, કોફી અને સ્વદેશી ચીજો વાપરતા, પહેલા “ડ્રીન્ક ચોફોલેટ” એ નામ માદ રાખને તાકીડે ઓર્ડર આપો ઇસરી ગજરાળી, પ્રો. પ્રાન્સે વગેરે તરફથી અબીપ્રાયો મળેલા છે

મેમર્મ ઠાકોર પટેલ એન્ડ કુંપની,

૨૦ રેમેરીન્ડ લેન મુખર્ધ.

દાર્ઘ્યની સંપૂર્ણ અનુકૂળતા કરી આપનાર
ગીરગામ લતામાં એકલું !

ધી ઠાકર બોડીંગ હાઉસ.

—:—:—

ફક્ત ઉંચ વર્ણના દિંદુ મુલકથી માટે
મનને પસંદ પડતી-તબીયતને તંદુરસ્ત બનાવનાર
જમવાની સર્વોત્તમ સગવડ.

પધારો અને ખાત્રી કરો.

ફૂમીટી માટે અલાહેદી સ્વતંત્ર જમવાની ગોઠવણ કરવામાં આવે છે,
તેમજ વરદીથી બાણી ધેર પહોંચાડવામાં આવશે.

ઠેકાણું—અંબરોલી હાઉસ નં. ૮૨, ઇ.

પ્રોક્ષીસ ચોક્કસ બાબતમાં, ગીરગામ જૈકરોડ-મુંબઈ નં. ૪.

(અંદા રામજી દિંદુ કન્યા દાર્ઘ્યસ્કુલ પાસે)

“તંદુરસ્તી દેવી”ના ઉપાસકો ?

“રોગનો ઉપાય કરવા કરતાં અટકાવ કરવો એ ઉત્તમ છે.”

અમારે ત્યાંથી જગન્નાંદર જાણીના અને વખાણાએણો અનેક
પ્રકારનાં સ્વાદિષ્ટ ચૂર્ણો-તેમજ મધુગ્રાહમાં બનતાં સર્વ ચુલ્કારક,
તંદુરસ્તી અક્ષનાર, રોગને અટકાવનાર ચૂર્ણો-તથા સુવાસ, સ્વાદ,
અને પુષ્ટિના સેવકો-આસ શિયાળાની ફાંડી રતુમાં સાલમપાક,
અદામપાક તેમજ મગજને આરામ આપે પુષ્ટિ આપનારી અદામપુરી,
તથા દરેક જાતની મસાજાંની સોપારી વગેરે સ્વાદિષ્ટ ચીજો મંગાવો.

પંડ્યા નરોત્તમદાસ લવજ સોપારીવાલા,

૩૦ મુંબઈની નાકે, મુંબઈ નં. ૨, અને મહારાજ

શ્રી લાજઆવાની દુબેલીને નાકે, મુંબઈ નં. ૨.

વખત અને પૈસાનો બચાવ કેમ કરવો ?

“ A good Dress is a letter of Recommendation ”

સારો પોશાક એ એક ઉત્તમમાં ઉત્તમ ભલામણપત્ર છે.

મહેરબાન બાતુઓ અને વૃદ્ધરથા ?

જો તમને તમારા વખત અને પૈસાનો બચાવ કરવો હોય તો એક વખત અમારી દુકાનની મુનાકાત લો, અમારે ત્યાં ઘણો જ સારો હોઝીયરી માલ કીશાયત ભાવે મળશે તે બતા કાઈ પણ જાતની ગ્રાહકોને છેતરાવવાની મુદ્દન ધારતી નથી કેમકે અમારે ત્યાંથી બીધેલો માન જો પસંદ નહીં પડે તો આઠ દિવસની અફર અમે પાંચે લઈ તેના પૈસા પાછા આપીએ છીએ, તેમજ ગદલી આપીએ છીએ, અમારે ત્યાં બધી જાતની હોઝીયરી, ગરમ તથા કોલ્ડન અને બુલન, જેવા કે — ગલ્ફશાક, મોજા, રૂમાલ, ખમીરો, કૉલર્સ, નેકટર્થ-ઓ, શાલ, બ્રેઈસીસ, બચ્ચાંઓનાં ક્રોક, હેન્ડગ્લવ્ઝ, બચ્ચાંઓનાં મોજા વગેરે ઘણીજ સરસ કૉલોરીટી-અપટુટેટ મગજ

માસ વિનિતિ — એક વખત અમારી દુકાનની મુનાકાત કરવાની લલા મણુ કરીએ છીએ .

બહારગામના ઓરડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામા આવે છે

હાથ અધુબક્કર તાહેરમહમદ,

હોઝીયરી મરચટ.

પાળંગપોળની સામે, ભુલેશ્વર રોડ, મુબઈ.

પ્રો. મ. જે. ગજજરની આયોનિક ફાર્મસીમાં

બનેલી ભરોસાદાર, સોંધી, ઉત્તમ

અને ઘરમાં વાપરવા લાયક

દવાઓ.

ઘરની અંદર ભરોસાદાર દવાઓ હોય તો જરા જરામાં
ડાક્ટરનું ખર્ચ થતું નથી, અને તાબડોતોબ મદદ મળે છે.

ફીવરફોર્મિસ:—દરેક જાતના તાવ ઉપર અકસીર ન્હાની બાટલી ૦-૫-૦
મોટી બાટલી ૧-૦-૦.

લીવર સોલ્યુશન:—કબજાવાત દૂર કરનાર. આઠ ઔસની મોટી બાટલીની
કીમત ફક્ત ૧-૪-૦.

ટાનીક સોલ્યુશન:—શક્તિ આવે છે તથા લોહી સુધારે છે. ન્હાની
બાટલી ૧-૮-૦, મોટી બાટલી ૨-૮-૦.

દુધ પાઉડર:—મોમાંનાં જંતુ નાશ પામે છે, મૂડતા દાંત સુધરી જાય
છે. મોટી ડબ્બી ૦-૬-૦, ન્હાની ડબ્બી ૦-૪-૦.

કંટ પીલ્સ:—ઉધરસ, સહેજમ તથા સરદી ઉપર અકસીર. શરૂ થતો
ક્ષય અટકાવે છે. ૦-૮-૦.

બીજી પણ અનેક દવાઓ છે. વધુ ખુલાસા માટે લખો—

ધી આયોનિક ફાર્મસી,

પટેલ સ્ટ્રીટ, હોંગકોંગ

બેન્કની પાસે, કેટ,

મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ:—

મેસર્સ પંડીત શાહ એન્ડ કું.

ચુનીલાલ મયાવંદ મહેતા,

ચંદ્રકાન્ત પ્રેમચંદ એન્ડ કું.

વજુ દરવાજા.

બેહર ખંખર.

—o—

અમે આંદો તથા “સર્ટફિકેટ”ની સીફારસો કરી
આહોકોને લાલચમાં નાખવા માંગતા નથી પણ ઉત્તમ પ્રકારનો
માલ આપી આહોકોને રાજી રાખવા એજ અમારી કુાંનો નુદ્રા
લેખ છે; નાતાલ વાસ્તે ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર જાતના
“ફેન્સી-ખૉકસૉ” તથા “ટીનો” મોટા જથ્થામાં મળશે
તથા ધરખર્ચ વાસ્તે વીણી સાફ કરેલો “મેવો” તથા
“મસાલો” તથા “ઉંચી હીંગ” વગેરે મળી શકશે.

બહારગામના ઑડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં
આવશે.

તરેહવાર સુકા મેવાના પાયોનીયરવેપારી

ઠાં દેવચંદ વાગલ એન્ડ કુંાં

૬૦—જુમા મસ્જીદ સામે; મુંબઈ.

એલેમ્બીક કેમીકલ વર્કસ કંપની લીમીટેડની કેટલીક ખાસ પેટન્ટ દવાઓ.

વેજીટેબલ ટોનીક સીરપ.

દેશી વૈનસ્પતીમાંથી બનાવેલી આ દવા જઠરાગ્નિ મુધારી પાચન શક્તિ વધારે છે અને સરીરને આજીવ કાવત આપી કુદરતી શક્તિ બદે છે. ગર્ભાવસ્થા તેમજ મુલાવડી સ્ત્રીઓને આ દવા લીધાથી સુખા રોગ લાગુ થઈ શકતો નથી, અંગર લાગુ થયો હોય તો મરી જાય છે.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૨-૦.

સીરપ ઓફ કમ્પાઉન્ડ ડ્રીસરોફોસ્ફેટસ.

જ્ઞાનનંદુ અને મગજ માટે સર્વોત્તમ ધૈર્યિક અને શક્તિ આપનારી અમુલ્ય દવા. જેઓને મગજનો, કે અંગજાળનો ઘસારો વિશેષ જણાતો હોય તેમણે અચૂક આ સીરપ વાપરવો.

બોટલી બોટલી રૂ. ૧-૧-૦.

હાની બોટલી રૂ. ૦-૧૪-૦.

હાયપોફોસ્ફોરિક કમ્પાઉન્ડ સીરપ.

ઉત્તમ શક્તિ આપનાર અને માંસ તથા હાડકાંનું પોષણ કરનાર.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૮-૦.

ટાઇલેટની બનાવટો.

કોલનવોટર, લવન્ડરવોટર તથા બીજી એવી સર્વ બનાવટો સાથે હરીફાઈ કરી શકે છે. ફક્ત એકજ વખત વાપરી બેવાથી ખાત્રી થશે કે અમારી આ બનાવટો ઉત્તમ છે.

કોલન વોટર બોટલી બોટલી રૂ. ૧-૮-૦

લવન્ડર વોટર બોટલી બોટલી રૂ. ૦-૧૨-૦

લવન્ડર વોટર બોટલી બોટલી રૂ. ૧-૦-૦

લવન્ડર વોટર બોટલી બોટલી રૂ. ૦-૧૦-૦

મગજનાં ટેકાણાં:—ગ્રીન્ડેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ, નં. ૨.

અમર સ્વદેશી રોડસ અને સધજા દવાગાળાઓને ત્યાં.

વીરો કેકો

એક આશિર્વાદ સમાન અને

અમૃતમય પીણું! મિષ્ટ અને, ડૉવત આપનારા
પીણું તરીકે જગજાહેર છે. ડાક્ટરોની
પસંદ કરેલી એક અમૃતયચીજ છે.

વળી,

લહેજતાર, શક્તી આપનાર, તંદુરસ્ત બોરાકે છે.

મંદવાડ પછીની નબળાઇમાં એનીમીયામાં, નાતવા-
નીમાં, અત્યંત શ્રમ પછી, ન્યુરેસ્થીઆમાં, બદ્ધજમીમાં,
તેમજ ડીસ્પેપ્સીઆમાં વીરો કેકો કુડ લેવાને ડાક્ટરો
સલામતુ કરે છે.

ઉછરતાં છોકરા-છોકરીઓ, બચ્ચાંવાલી માતાઓ,
બુદ્ધા અને નાતવાન માણસો તેમજ મગજમારીના ધધાદા-
રીઓને વીરો કેકો કુડ એક આશિર્વાદ સમાન પીણું છે.

ચા, કોકો, કોકોને બદલે વીરો કેકો પીવાથી
શરીરમાં અજબ નેવી શક્તી આવે છે. ખંખા દવા વેચનાર
કેમીસ્ટો, ડ્રગીસ્ટો, પ્રોવીઝન મરચંટસ, તેમજ સ્ટોરોમાંથી
રૂ. ૨) નો એક હળો મળી શકશે. સે પલ અને માહિતી
માટે લખો

ધી વીરો કેકો કંપની—ન્યુયૉર્ક.

એકલા એજંટ—ડી. એમ. ઠાકોરની કંપની,
૩૬, ચગ્ગ ગેટ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ.

પ્રજ્ઞાપત્રિય ત્રિમાસિક

જાગૃત જાગૃત માર્ગે વરોનિજોધત ॥

Awake ! Arise ! Stop not Until the Goal is Reached.

‘તગો, ઉઠો, ચિરમો નતિ; સોચો ન આશય ન્યાં મુંધી.—

કવનિપદ.

વર્ષ ૧૪ મુંઃ] વૃત્તાંશ ૧૯૨૧. [અંક ૩ જો.

વાર્ષિક લવાજમ પોષ્ટેજ સાથે રૂ. ૧-૮-૦.

તંત્રી:—કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈ, બી. એ., એલએલ. બી.

પ્રકાશક:—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર,

કેશવાથમ, પારેખ સ્ટ્રીટ, ગિરિધામ, મુંબઈ.

અમારી માતાને માટે (કાવ્ય) ...	૨૧. વસંત જ્યોતિ ...	૬૬
વિવાહ વિચાર ...	૨૧. પાન્ય ...	૧૦૦
પ્રતો! મધુ! એજ મહાવરદાન ...	૨૧. સુરાવદન ચંદુલાલ ઠાકોર...	૧૦૭
તાજનો મર્મ ...	૨૧. વસંત જ્યોતિ ...	૧૦૮
મુન્દરી (કાવ્ય) ...	૨૧. મધુકર ...	૧૧૧
શુ બ્રહ્મ કો. સોસાયટીની સુખા	૧૧૨
..	૧૧૪
સુરત બ. કા. જ્ઞાતિપંચનો દિસાળ	૧૧૬
જસોદાની સેવાખુહો (વાર્તા) ...	૨૧. કેશવપ્રસાદ દેસાઈ...	૧૧૭
શુ. બ્ર. કા. કો. સોસાયટીના ત્રિમાસિક દિસાળ	૧૨૬
એક ચિત્રંતી	૧૩૦
સામાર સ્પીકાર ...	૨૧. કેશવ પ્રસાદ દેસાઈ ...	૧૩૧
જ્ઞાતિના ખખર ખખર વખેરે ત્રિમાસિક જોડીસ ...	૧૩૨

જાપનાર—શ્રી. મગનલાલ જગજીવનદામ. [૭૮૧૪૭૭.

જાપનાનાં નામ—શ્રી સરસ્વતી જાપખંડી, ૩૧૬, નાયદેવી રસ્તા, મુંબઈ.

પ્રકાશક—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર.

પ્રકટ કરવાનું ઠેકાણું—કેશવાથમ, પારેખ સ્ટ્રીટ, ગિરિધામ—મુંબઈ

કલકતા અને મદ્રાસનાં સમગ્ર હિંદનાં આયુર્વેદિક
પ્રદર્શનોમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર શુણકારક,
કિંશ્યત અને શાસ્ત્રોક્ત દવાઓ પૂર્ણ સત્વ અને શુદ્ધિ
જળવાઈ રહે તેવા સંચાઓથી ઉત્તમ તાજી અને ખરી
વનસ્પતિમાંથી તૈયાર કરનાર:—

ઝંડુ શર્મારિયુટીકલ વર્કસ લી૦

એલફીન્સ્ટન રોડ, મુંબઈ.

આપણા દેશના લોકોના શારીરિક અંધારણને આપણા
દેશમાં ઉત્તમ થયેલી વીજ્ઞેમાંથી જ તૈયાર કરેલ
દવાઓ વધારે માફક આવેછે એવી સમજણ આપણા
અંગ્રેજી શીખેલા અંધુઓની પણ હવે થતી જાય છે.
એટલે તેઓ પણ દેશી દવાઓ છૂટથી વાપરવા
મંડયા છે. ઉત્તમ અને અકસીર તથા પ્રમાણમાં
સોંધી દેશી દવાઓ વાપરી જોવાની દરેક સ્વદેશા-
ભિમાની અંધુને વિનંતિ કરીએ છીએ.

આયુર્વેદ વિજ્ઞાન:—દેશી વૈદાને લગતું અતુલવી
વૈદ-દાક્તરોના લેખોથી ભરપૂર માસિકનો નમૂનાનો
અંક મંગાવી જુઓ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૦-૦

અસાધારણ મોંઘવારીને સમજે, તા. ૧-૮-૨૦ થી
અમારી દવાઓના ભાવોમાં થતા ફેરફાર જાણવા
માટે નવું પ્રાઇસ લિસ્ટ મંગાવો.

તારતું શીરનામું ઝંડુ.

કાલ્યાણદેવી આય } કારખાતું:—
જુની ભાટિયા મહાજનવાડી. } એલફીન્સ્ટનરોડ—મુંબઈ.

બ્રહ્મક્ષત્રિય ત્રિમાસિક.

વર્ષ ૧૪ મું]

જુલાઈ ૧૯૨૧

[અંક ૩ જો

અમારી માતને માટે !

અમારી માતને માટે અમે નિજ નત હોમીશું,
જગાવી બક્ષિની અદાલત રહે સત્સનેહથી ધૂમશું !
સુધારસ સત્યને ખાલે અમારી ટક બારી છે,
ડરાવે નહિં કદી ડરશું અમારી વાત ન્યારી છે !
અમારાં પ્રાણની પરવા ન ધરશું માતને માટે,
અમે સત્યે શ્રદ્ધા કરી અમે સત્યામદી યર્ષશું !
છતીશું જંગ પ્રેમે રંગ છાંટી કે અનેશં એ,
બીલીશું ધાવ દુશ્મનનાં અમારાં પ્રેમથી આજે !

વસંતગયોતિ.

ન્દાનાં છોકરાંએ માટે શક્તિની
અકસીર દવા.

ડૉંગરેનું બાલામૃત.

શીશી ૧ની કો, આના ૧૨. ટ. ખ. આના ૪.

કે. ટી. ડાંગરે કાંઠ, ગીરગામ-મુંબઈ.

વિવાહવિચાર.

૧-દેહલક્ષ.

“હે સત્ર સંસારીનો ધર્મ મોટો
મથો સર્વથા સત્ર ઉદ્ધાર માટે”

મનુષ્યની જાંઘીમાં વિવાહ વિચારનો વિષય સર્વથી મદત્વનો અને અગત્યનો છે એવો નક્કીતી વાત છે એ વિષય સખધે જોટલી ચર્ચા થાય તેટલી થોડી છે. પણ આનંદની વાત છે કે એ વિષયની ચર્ચા પણ વખતથી “ત્રિમાસિક” માં થયાજ કરે છે અને તેથી આપણે લક્ષ્મીના ઉદ્ધાર માટે સર્વથા મંથન કરતાજ રહીએ છીએ તે વાત જણાઈ આવે છે. ગઈ લગ્નસરાથી એ વિષયમાં આપણે વધારે રસ લેવા માંડ્યો છે અને એ વિષયની ચર્ચામાં પણ હત્સાદથી હતથાં છીએ તે વાત ત્રિમાસિકના પાચનદારાએને સારી રીતે વિદિત હોવાથી એ સંખધે વિશેષ કહેવાની અગત્યતા રહેતી નથી પરંતુ જે હત્સાદ અને રસથી એ વિષયમાં ભાગ લેવા માંડ્યો છે તે ચર્ચા આજ રાખી તેમાંથી કાઠી સાર જોઈને જે હીતકર માર્ગ જણાઈ આવે તે પ્રમાણે વર્તન કરવામાં આવે તોજ આ ચર્ચાનું કાઈ ફળ મળ્યું અથવા લાભ થયો કહેવાય. અત્યારે તો આપણે આ ચર્ચા લાભપ્રદ નિવડશે એ આશા સાધેજ આરંભીશું.

હિન્દુ સમાજમાનો ધણો મોટો ભાગ વર્ણાશ્રમ ધર્મને માનનાર છે અને વર્ણાશ્રમ ધર્મ માર્ગમાં ગૃહસ્થાશ્રમને સર્વથી શ્રેષ્ઠ આશ્રમ ગણ્યો છે. “ગૃહસ્થ” આ શબ્દથી ધરમા રહેનાર, ધરકરીને રહેનાર-એક સ્થાનમાં વસનાર-વારંવાર સ્થાન નહીં બદલનાર એવા સંકુચિત અર્થ લેવામાં સમજવામાં આવતા નથી પરંતુ જે ધરમાં “ગૃહીણી”-સ્ત્રી-ભાર્યા-દોષ તેનેજ પરેખડી ધર કહેવામાં આવે છે સ્ત્રી વગરનું ધર તે ધર જણાતુંજ નથી આપણા હિન્દુ ધર્મને લગતા દરેક કાર્યમાં સ્ત્રીની આવશ્યકતા દર્શાવેલી હોય છે. આપણા દરેક કાર્યમાં ધર્મભાવના બેળવેલી હોય છે અને તેમાંના પણ ખંડમાં સ્ત્રીની જરૂરીઆત જણાવેલી હોય છે એટલે જ્યાં સ્ત્રી ના હોય તે ધર-દેખીતુ ધર છતાં વારતલીક રીતે ધર જણાતું નથી અને તેમાં રહેનાર ગૃહસ્થ જણી ચકાતો નથી તેથી ગૃહસ્થાશ્રમમાં સ્ત્રીની ખાસ આવશ્યકતા વિવકારવામાં આવી છે અને સ્ત્રીપુરુષનો બેગો સરાર વ્યવહાર તેનેજ ગૃહસ્થાશ્રમ કહેવામાં આવે

૧. ૮ કામાં સ્ત્રી અને પુરુષ એ ગૃહસ્થાશ્રમનું એકત્ર છે અને એવાજ કારણસર

આ લેખને મધ્યે હાંકેલી પંક્તિની વાસ્તવિકતા જણાય છે—સંસારી-શુદ્ધસ્થા-
શ્રમી-નો મોટામાં મોટો ધર્મ લગ્ન-સીપુરપનું જોડાણ તે છે.

પૃથ્વિચર વસ્તી ભિન્નભિન્ન પ્રજાઓમાં લગ્ન બાબત ધણા બુદ્ધાબુદ્ધા
નિયમો તથા ધણાધણા વિચિત્ર રીતરીવાજો પ્રવર્તે છે. આપણી હિન્દુ જાતી-
ઓનાજ રીતરીવાજો જોવામાં આવે તો તેમાં પણ ધણી વિચિત્રતા માલમ
પડ્યા વગર રહેશે નહીં. આ સધળા રીતરીવાજો સાથે એટલું યક્ષુ જણાઈ
આવે છે કે તેમાં થોડે કે ઘણે દરજ્જે ધાર્મિક તત્વનું મીશ્રણ હોય છે તેથી
તમામ માણસબંધ આ વિષયને ધણીજ અગત્યતા આપે છે એમ સ્પેષ
જણાય છે.

મનુષ્ય વર્ગમાં બે મુખ્ય વિચારો આ જીવન સંબંધે પ્રચલીત છે જન્મથી
મૃત્યુ સુધીમાં આ જીવનની બધી પ્રવૃત્તિઓ આવી નય છે. મૃત્યુ પછી કંઈ
નથી એવો માનનાર એક વર્ગ છે જ્યારે બીજો વર્ગ આ જન્મ પહેલાં અને
મૃત્યુ પછી પણ જીવને કોઈ અવસ્થા ભોગવવાની હોય છે એવું માનનાર વર્ગ
છે. પ્રથમ વર્ગ માત્ર આ દેહનેજ આ જીવનને માને છે જ્યારે બીજો વર્ગ આત્માને
માને છે અને આત્મા મરતો નથી પણ બુદ્ધાબુદ્ધા દેહ ધારણ કરે છે એવું
માને છે. આપણું શાસ્ત્રો દેહની પરંપરા માનનારા હોવાથી તેના નિયમોની
રચના આ દેહનાજ કલ્યાણ પુરતી નહીં પરંતુ હવે પછી પણ યનારા જન્મોની
કલ્યાણવાસનાથી રચવામાં આવેલી જણાય છે, અને તેમાં લગ્નની વાતને
ધણીજ અગત્યતા આપવામાં આવેલી છે; તેથી તેને સાર ધણા આગળથી તૈયાર
યઈ રહેવાની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવેલી છે-શુદ્ધસ્થાશ્રમ જે શ્રેષ્ઠ આશ્રમ
તેના કાર્યો ધણી સ્વસ્થતાથી નીપજતાથી ચલાવી શકાય તેને સાર ધણી કાળજી
પુર્વક તેના પુર્વાશ્રમની, વ્યવસ્થા કરી છે, એ પુર્વાશ્રમ તે બ્રહ્મચર્યાશ્રમ છે.

હાલમાં ટેટલાક અંગ્રેજ લોકો કે પાશ્ચીમાત્ય પ્રજાઓ ૪૦-૫૦ વર્ષ
યરણે છે તેના તરફ આપણે ધણી આશ્ચર્યતાથી જોઈએ છીએ પરંતુ જો
આપણે આપણા ધર્મ શાસ્ત્રો જરૂર દ્રષ્ટિ જરાક પાછી ફેરવવાની કૃપા કરીએ
તો તરત જણાઈ આવશે કે આપણા શાસ્ત્રમાં પણ એ વિચારને સ્થાન
મળેલું છે. બાળક જન્મે ત્યારથી અને તે અગાઉ પણ શાસ્ત્રોની સત્તા નીચે
તે આવે છે અને અમુક સંસ્કારોને પાત્ર યાય છે, બાળકની જીંદગી
જેમજેમ આગળ વધે છે તેમતેમ તે દર્શાવનારા સંસ્કારો તેને સાર
“સેન્ટ્રી”ની માફક તૈયાર થોડી કરતા ખરાબ હોય છે. બાળપણ વટાવી
કુમારાવસ્થામાં દાખલ થતાંજ તેને દર્મનીય ચિન્હ મળે છે. આ સંસ્કારને

વપનવન સંસાર કહે છે અને તે કુરની સમીપ થઈ જતાર મંચાર કહેવાય છે, આપણે તેને જોઈ રીપુ એમ કહી પતાપીએ બીએ; આ સંચારથી અક્ષયર્થાશ્રમની સાબાલ થાય છે. આ મંચારની મદના એટલી બધી છે કે શ્રી રામચંદ્ર તથા કૃષ્ણ જેવાં પદ્મ પુત્રી બાળામા રહેડ પડ્યું દડું. આ આશ્રમની દકામા દુષ્ટી મુદ્દન તાર વર્તી છે એટલે આ આશ્રમમાંથી બહાર આવતા કુમારની વય ૨૦ થી ૨૫ વર્ષની થતા જાય છે. પરંતુ જેને સંસારમા પ્રવેશ કરવાની વૃત્તાવગ નથી, જેને વિભાવ્યાશ્રમની તીવ્ર ભાવની દોષ છે તેને આ આશ્રમમા મોકલેલ થઈ જાતવાની ચોજના છે તેથી આશ્રમ જેનું મન દ્રઢ રહી ચાલુ દોષ જેના મનને નેમ મોકલેલ વર્ષના અક્ષયર્થે જતા આશ્રમ ધપવા પ્રયાત કરી દોષ જેના વિગણાનું પ્રાપ્ત થાય પૂર્વે ૪૨ વર્ષનો થાય પદ્મ આજ આશ્રમ સાથે જન્માવેલા છે અને આશ્રમી મુદ્દનના શુદ્ધ અક્ષયર્થાશ્રમના પાવન પછી મુદ્દનપાશ્રમી થઈ શકાય છે. તમ્મ મારે તેજ ચોખ્ખું છે જેણે બાળામાં આજુ તાર જાં અક્ષયર્થનું પાતન કર્યું દોષ આ રીતે જેના ૨૦ થી ૨૫ વર્ષ પછી ૩૦ થી ૩૫ વર્ષ પછી અને ૫૦ થી ૫૫ વર્ષ પછી પદ્મ સાથે આધારે મુદ્દનપાશ્રમી થઈ શકાય છે, હિન્દુ વર્ણાશ્રમ વ્યવસ્થાના આધારે મુદ્દનપાશ્રમમા પ્રવેશ કરવાનો કાળ આ રીતે બતાવેલો છે. એ નિયમો પગાલ નો આજે પદ્મ તે પ્રમાણે વર્તવામાં કાંઈ બાધ નથી અને એમ થાય તો અઃય અને દુઃખમ્મ જીવન જેવાના પ્રશ્નો પડે જાને કશી થઈ નય.

પદ્મ આધારે તો “અમય બટો બગવાન” થયો છે તથોતનમાં જરૂર, કંઈ ફગફગ ઉપર મુન્દરો કરતા માણું સરજી જીવન દમેરા વિભાવ્યાશ્રમમાં લોક નિયામમાં જાળતા કરવીએને આપણા નાજી પવિત્ર અક્ષયર્થોત્તમ પાળવાનો અવસર નથી પરંતુ જાણી પરીબળથી કલાકતા રીતે માર્ગથી પદ્મ વધારે આશ્રમ ધપવા મગન કરતા નેમવાન જમાના માથે આપણે કામ પાડવાનું છે. કીમી સાંત સરજી જીવનીને બદલે નેમસન મંચર મારે કષ્ટયુજી જીવની સાને બાધો બીડવાની છે. ત્યા પ્રથમ એ બટો થાય છે કે જ્ઞાન શીરીને તાગવું કે આ ચાલતા જમાનામા પદ્મ મુખ અને શાંતિ મળે જીવન એટલે સંયુજી જીવન મુદ્દનપાશ્રમી, જીવન અમરજીવનું છે એને આશ્રમ કહેવામાં આવ્યું છે. ૨૦ રી અને પુરુષ એ મુદ્દનપાશ્રમનું આજ છે.

જેવી રીતે અક્ષયર્થાશ્રમથી મુજ થઈ પુરુષ મંચારમા પ્રવેશ કરે ચોખ્ખું થાય છે તેવીજ રીતે કુમારીકાએએ પણ ચોખ્ખું થઈ જાય, તેમજ

સંસ્કારમાં પ્રવેશ કરવાની લાયકાત મેળવવી જોઈએ પોતાના માવી પતિની પરવ્યવસ્થા સંભાળી લેવા હવેરાંત તેના મનની-હૃદયની-ઉત્સાહની-આનંદની-વેગની-સર્વ પ્રકારની લાગણીઓની ભાગીયામુ યતાં શીખવું જોઈએ. તેની સર્વ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં રસ લેવા જેટલી તેની શુદ્ધિ ખીલવી જોઈએ. હું કામાં તેનાં યનાર પતિની સર્વ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં સરખી રીતે ભાગ લઈ શકે. એક તેને શીક્ષણને કેલવણી મળવાં જોઈએ. તેને માટે એવું કહેવાનો વખત ન આવે જોઈએ કે:-

"બાઈ તો બૂગોળને ખમોળમાં પુમે છે,

બાઈતું તો ચિત્ત સુલામાંલ-દેશ કેવું આ કલ્પેડું તે કહેવાય.

બાઈ તો સ્વદેશને સુધારવા મથે છે,

બાઈ કહે હું જોઈ શી રીતે યામ-દેશી કેવું આ કલ્પેડું તે કહેવાય."

પણ યોગ્ય વરને યોગ્ય કન્યા મળે એવી કન્યા તરફની પણ તૈયારી જોઈએ. જેમ અક્ષયર્થાશ્રમમાં કુમાર પોતાની શરીરસંપત્તિ અખંડિત સાચવી રાખે છે તેમ કન્યાઓએ પણ પરણતા સુધી પોતાની શરીર સંપત્તિ અખંડિત સાચવી રાખવી જોઈએ. એક બીજાને યોગ્ય વર કન્યા મળે એ લક્ષની ઉત્તમમાં ઉત્તમ દશા થઈ અને એ દશાએ પહોંચવા દરેક વરકન્યાએ અને તેમનું દ્વિત સાચવનાર વર્ગે જેટલો જાને તેટલો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

આવી ઈચ્છવા યોગ્ય રિયતિ હાલ કેટલે દરતલે બની શકે તેમ છે તે સર્વની નજીની વાત છે. હાલ જે જે કાર્યો થાય છે તેમાં પાશ્વિમાત્ય કેળવણીની પ્રબળ અસર મારૂમ પડે છે. તેનુંજ અનુકરણ થાય છે તેનોજ આધાર લેવામાં આવે છે અને એજ-એટ છે એમ ગણી લેવામાં જરાપણ વિચાર મૂકાય કે શંકાને સ્થાન મળતું નથી. પાશ્વિમાત્ય બધું ખોટું ને પૌર્વાત્ય બધું સાચું એમ મનાવવાનો જરાપણ આશય નથી. પરંતુ પાશ્વિમાત્ય બધું સાચું અને પૌર્વાત્ય બધું ખોટું-વર્ગ વિચારનું એક જોની લેવાની ટવ જે હાલમાં થવાને પડેલી જણાય છે તે સામા પોકાર કરવાનું સ્થાન છે એટલું ઠસાવવાની તો ખાસ અત્ય છે. વિવાહપ્રકરણ-લક્ષણો અમાં પણ પાશ્વિમાત્ય કેળવણીને લઈને પણ વિચિત્ર વિચારો આપણામાં ઠસી બેઠેલા છે તે જણવા જેવા અને જુની દ્રષ્ટિથી તેને તપાસવાનો વખત આવી જાય છે એમ જણવામાં સમજવામાં આવે તો તેથી પણ કાંઈક વિશેષ લાભ થાય તેમ છે. આપણા જુના રીવાજો-રીવાજો-માં કાંઈ સુસ્થ છે એવું જણાવા લાગ્યું છે.

છઠી વાત એવી છે કે દેહલક્ષ કરવાથી કેટલેક દરજ્જે ઠાકરાંની જવાબદારીમાંથી મુક્ત થવાય છે કારણકે કેટલીક વાર તો કુવારી છ'ંદગીમાં જ છાકરા થઈ ગયલા હોનાથી ફરી થતા નથી અગર એવા સમારમુખ ભોળી જનોની સહાયતા આવનારાઓએ એવા ઉપાય શોધી કાઢ્યાછે કે જેથી ઠાકરાંની જવાબદારી માથે લેવાનો વખતજ આવે નહીં.

સાતમી વાત આપણા પ્રખ્યાત કવિ નાનાવાય બાઈ કહેછે તેમ - “દેહલક્ષની વિધવાને પુનલક્ષ સમ સિદ્ધી નથી” માટે દેહલક્ષનો સ્વિકાર કર્યા પછી વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્ય શાસનના આધારે તેને ફરી પરણવાની જરૂરજ પડશે એમ આપણા પ્રખ્યાત કવિ કહેછે, માટે પુનલક્ષ સાડ પછુ પ્રથમથી ભેગવાઈ ફરી રાખવી પડશે જે જે જ્ઞાતિઓ દેહલક્ષનો સિદ્ધાંત સ્વિકારવા તૈયાર થાય તેમણે ઉપર જુદીજુદી કલમોમાં જણાવેલા સુધારા તરફથી ખેતાની જ્ઞાતિમાં દાખલ કરવાની તૈયારી કરવી જોઈએ કે જેથી તેમને ભવિષ્યમાં કોઈ ભતની હરકત આવે નહીં.

દેહ લક્ષનો સિદ્ધાંત આપણી ન્યાતમાં દાખલ થયોછે એમ કહેવાનો હેતુ નથી, પરંતુ લક્ષની હમર ધારી મોટી વધારવાથી એ સિદ્ધાંત દાખલ કરવાના માગને સરજ કરી આપવામાં આવ્યો છે એમતો કહેવું પડશે અને વરકન્યાની મોટી વય થવાથી લક્ષ પ્રસંગોમાં કેટલીક વિચિત્રતા દાખલ થવા પામીછે અને તેથી શુ પરિણામ થયા છે તે બાબત વિચાર લઈ ચર્ચા કરવામાં આવે તો તેથી લાભ થવા સંભવ છે એમ ધારી આ વિષય લખવામાં આવ્યોછે કન્યાની મોટી વય થવાથી તેમને સ્વતંત્ર થવા દીધાથી જે અનુભવો આજ સુધી થયાછે તે ઉપરથી ભવિષ્યમાં શી રીતે વર્તવું એ બાબત ખ્યાલ લેવાય તો તેમણે કાંઈ જોછા લાજની વાત નથી.

આ વિષયનો બાઈનો ભાગ આત્મીક લક્ષ આવતાત્મ્ય ક્રમાં ચર્ચવામાં આવશે, જેથી પાશ્વિમાત્મ્ય અને પૌર્વાત્મ્ય દેશોના વિચારોમાં કેટલું અંતર છે, આપણે શુ લાભ દાવી છે, વિવાહ વિચારમાં મુખ્ય અગત્યની વાત શું છે એ વિગેરે દ્રષ્ટીકત જણાવવા પ્રયત્ન થશે.

અગાઉના “ નવીન સૂર્ય ” ના લેખમાં જણાવેલી ઈચ્છા “ દેહ લક્ષની અનાથ ભાવનાને આપણા ધર્મપ્રધાન દેસામાંથી જેટલી વહેલી મુક્તિ મળે તેમ સાર ” પૂર્ણ થવાની આશા સાથે આ લેખ અત્રેથીજ સમાપ્ત કરીશુ.

“ પા. થ. ”

“પ્રભો ! ચહું એજ મહા વરદાન.”

પ્રભો ! ચહું એજ મહા વરદાન.
અરવિન્દ* સા પુણ્ય તપસ્વિ,
અમર ટિબ્બ સમ પૂર્ણ યશસ્વિ,
પરદિતમાં પરવરો ! મનસ્વિ. ભારતના સંતાન-પ્રભો !

કલેરા, મલિનતા હઈએ છાડી,
પ્રેમ-એક્ય માંહે પ્રીત જોડી,
પરદેશીના બંધન તોડી; સ્વદેશીમાં યુક્તાન-પ્રભો !

દેસ બંધુના દુઃખ વિદારી,
સત્ય, સ્વત્ય, સૌન્દર્ય પ્રસારી,
આપમે ને સદસા ઉદ્ધારી; જનમાં ધરીએ માન-પ્રભો !

આજસ, હુમ્મલ અતિ, અકારા,
દેસ-ભક્તિ અમ છવન-ધારા,
આત્માત્મતિના માર્ગ દુભારા; સ્વતંત્રતાનું ગાન-પ્રભો !

હુધ હેતુને ફેરે દહાવી,
સહભાવો શુ સ્નેહ લગાવી,
સ્વાર્થ ત્યાગની ધૂન મચાવી. ગાઈએ ભારત ગાન-પ્રભો !

આત્મ-દરાને પૂર્ણ નિરીક્ષી,
દેસ-દરા પર તનમન બસી,
ધર્મ યજ્ઞ નિજ જોરવ રક્ષી. અપૂર્વ ધરીએ જ્ઞાન-પ્રભો !

‘યુયં વયં’ ને ‘વયં યુયં’ ના
અભેદ બાવ ને અંતર ધરનાં-
ખીડો ! સત્યસીલ દિંદુરથી. ભારતનો ઉદ્યાન-પ્રભો !

પુરાવદત અંદુલાત ઠાંઠાર.

અને આપખૂંટી નિવડત બાદશાહ તરીકે નહિ, પરંતુ એક પ્રેમી તરીકે મ્હે જીવન ગાળ્યું છે, મ્હારી સ્ત્રીએ પોતાનું સર્વસ્વ મ્હને સમર્પ્યું અને મ્હારે સર્વ મ્હે ત્હેને અર્પ્યું અને આમ અર્પણાજ મ્હને કીર્તી-યશ-મજ્યા પ્રેમ વિદોણી પ્રતિષ્ઠા, જેણે પ્રેમની સાકળે ભૂત અને વર્તમાનને ગૂંથ્યા નથી ત્રીરજીવી અને અચળ ન રહી શકે! રનેહસૂનો મનુષ્ય-સૂકાન વિનાના વંદાણ જેવો છે, અમરમાતથી કદાચ તે ફોદલા કિનારા ઉપર બિરાજે પરંતુ જ્યાં સુધી પ્રેમનો નિર્દેશક હસ્ત સૂકાન પર નથી ત્યાં સુધી પરિક્રમણ, ભ્રમિષ્ટ અને અનિશ્ચિત છે, પણે પણે નારાની ધાત્તી રહે છે.”

એક મુદ્દ અવાજ—જાણે રૂપાની ય ટીનો નાદ વચમાજ સંભળાયો.

“મ્હારા પતિને અત કરજીથી, દેહથી અને આત્માથી જો હું મ્હાતી ન હોત તો ઈતિહાસમા મ્હાર નામ અત્યારે હોત પણ નહિ પારિતોષકની ઈચ્છા વીના-મ્હાર સર્વસ્વ મ્હે ત્હેમને હવાને કર્યું, તેથીજ મ્હને બાધુજ મજ્યું” હથતા તાજ પ્રત્યે હાથ લખાવી તેણે કહ્યું, “મ્હારા આર્પીદને હું મ્હાતી હતી તેથીજ મ્હારા રમારકચિન્હ તરીકે એમણે તાજ બનાવ્યો, અને મ્હાર નામ ગત્વર્ણમા અને અધાપિપર્યત અમર રાખ્યું પરંતુ મ્હારો પ્રેમ નામના મેળવવા માટે હતોજ નહિ અત કરજીથી હું ત્હેમને મ્હાતી હતી મટિજ મ્હાતી અને મ્હારી જાતને સંપૂર્ણ સ્વાધીન કરવામાજ રનેહ રહમજ હતી.”

“અને ગાવી રીતે ગાન્યોન્ય પ્રેમથી બને પ્રસિદ્ધિ પામ્યા પ્રલપ સમયે જ્યારે પ્રારબ્ધના ત્રાજવામા તૂલના થશે ત્યારે જણારો કે પ્રેમજ દૂનીયામા સર્વથી ઉત્તમ અને મહાન છે—અને તે સમસ્ત કથીરને કાચનમય બનાવી દે છે!” સાહજહાનના ઓળાએ ઉમેર્યું.

હાથમા હાથ મેળવી, શીળી ચાદનીમાથી, આરસનાં પગથીઆ ઉપર થઈ, વિસ્તીર્ણ ફરંબ દી ઓળગી, પ્રૌઢ શુભજમા થઈ, બોયરાવાળી કબરના પગથીઆ ઉતરી-ઉપર મ્હારી દષ્ટિમર્યાદાની જ્હાર-તે પ્રેમી યુગલ ગયું! હજવેથી હું ઉઠ્યો તાજનો મર્મ હું બાળી શક્યો!

વસંત ન્યોત્તિ

‘ સુન્દરી. ’

(એક ચિત્ર)

(સૌરઠા.)

- પૂર્ણચન્દ્ર આકાશ, ઝરતો અમૃત બિંદુડાં;
એત વજ્ર પરિધાત, સુન્દરી’શી લાગે ધરા. ૧
- નિર્મળ ચન્દ્ર પ્રકાશ, મન્દ અનિલ શીળો વહે;
મીઠાં કોયલ ગાન, શાન્ત જગત સર્વે દિશે. ૨
- મધુરાં પુષ્પ અનેક, મીઠી સૌરભ વેરતાં;
ઘોષાએ રસમાદ, ભરો દીશે ઉડતાં. ૩
- ‘ ગણગણ ’ કરતાં ગાદ, ઉડે પુષ્પ સમિધમાં;
જલે નિજ પ્રિય ખાસ, કરતાં રનેદ સુખાચના. ૪
- એ સમયે દેખાય, વિવિધાં પુષ્પે ઘોષતાં;
‘ કુલ-મંડપ ’ ની માંદ, સુન્દરી કો’ બેઠેલ આ. ૫
- ઉત્પલ ઘોષે અંગ, ધવલ વજ્ર દેહે ધર્મા;
મોતીમાલા કંઠ, સુન્દરતા-પ્રતિમા આડા ? ૬
- સુન્દર સુરસર કાંકડે, ગાતી મીઠાં ગાન;
રસભર રમતી સુન્દરી, આવી શું તે આંદિ ? ૭
- કોમલ કરમાંદે ધરી, જલ્પ વનિતા ત્યાંદ.
મધુરાં, ધીમાં સાદવી, ગાતી રસભર ગાન. ૮
- સુન્દર, કોમલ અંશુલિ, કરતી ધીમેરવર;
દેયાંતાર હલાવતી, વીણા-તારની સાથ. ૯
- શી એ કોમલ કંઠ ? જલે કોયલ કૂજતી;
સર્વે અંગે અંગ, રસ-સરિતા રેલાવતી. ૧૦
- મીઠું ગાન યઈ રહે, વીણા મૂઝી પાસ;
અમિત ધૈરવી સુન્દરી, ધીમે લે છે શ્વાસ. ૧૧
- કોમલ કરપર ટેકવી, નિજ સિર સુન્દરી ત્યાંદ;
કમલો સમ નયનો મિમે, ફાળમાં પોતી જાય. ૧૨

મહાબલેશ્વર,
તા. ૧૮-૫-૨૧.

“ મધુકર. ”

અને આપજી નિરૂત બાદશાહ તરીકે નહિ, પરંતુ એક પ્રેમી તરીકે મ્હે જીવન ગાળ્યું છે. મહારી સ્ત્રીએ પોતાનું સર્વસ્વ મ્હેને સમર્પ્યું અને મહારી સર્વ મ્હે રહેને અર્પ્યું અને આમ અર્પનાજી મ્હેને કીર્તી-ચરા-મળ્યા. પ્રેમ વિદ્યાળી પ્રતિષ્ઠા, જેનો પ્રેમની સાકળે ભૂત અને વર્તમાનને ગૂંથ્યા નથી. વીર જીવી અને અચળ ન રહી શકે. મ્હેન્ટુનો મનુષ્ય-સૂકાન વિનાના વંદાણ જેવો છે. અમ્મતાતથી કદાચ તે ક્ષેત્રના મિનારા ઉપર ગિરાને પરંતુ જ્યાં સુધી પ્રેમનો નિર્દેશક હસ્ત સૂકાન પર નથી ત્યાં સુધી પરિચમણુ ભ્રમિજ અને અનિશ્ચિત છે, પળે પળે નારાની ધાસ્તી રહે છે.

એક મુદ્દ અવાજ—જાણે રૂપાની ધટગિનો નાદ વચમાજ સમજાશે.

“મહારા પતિને અત કરણથી, દેહથી અને આત્માથી જો હું મહાતી ન હોત તો ઈતિહાસમા મહારનામ અત્યારે હોત પણ નહિ. પારિતોષકની ઈચ્છા વીના-મહાર સર્વસ્વ મ્હે રહેમને હવાને કર્યું, તેથીજ મ્હેને બધુંજ મળ્યું” ઉપતા તાજ પ્રત્યે હાય લખાવી તેજે કહ્યું. “મહારા ખાખીદને હું મહાતી હતી તેથીજ મહારા સ્મારકચિન્હ તરીકે એમણે તાજ બધાળ્યો, અને મહારનામ ગત્વધર્મોમા અને અધ્યાપિપર્યત અમર રાખ્યું. પરંતુ મહારો પ્રેમ નામના મેળવવા માટે હતોજ નહિ. અત કરણથી હું રહેમને મહાતી હતી માટેજ મહાતી અને મહારી જાતને સંપૂર્ણ સ્વાધીન કરવામાજ રનેહ મ્હેમજ હતી.

‘અને ગાવી રીતે અન્યોન્ય પ્રેમથી બન્ને પ્રસિદ્ધિ પામ્યા. પ્રલય સમયે જ્યારે પ્રારબ્ધના ત્રાજવામા તલના ધરો ત્યારે જણારો કે પ્રેમજ દુનીયામા સર્વથી ઉત્તમ અને મહાન છે અને તે સમગ્ર પૃથ્વીને કાચનમય બનાવી દે છે.” સાહજહાનના એળાએ ઉમેર્યું.

હાયમા હાય મેળવી શીળી ચાદનીમાથી આરસની પગથીઆ ઉપર ચર્ધ, વિસ્તીર્ણ કર્શબદી એળગી પ્રોટ શુભજમા ચર્ધ, બોયરાવાળી કબરના પગથીઆ ઉતરી છેવટે મહારી દક્ષિમર્યાદાની બહાર-તે પ્રેમી યુગન ગયું. હજવેથી હું હઠ્યો તાજનો મર્મ હું જાણી ગયો.

વગ્ન ત જ્યોતિ

‘ સુન્દરી. ’

(એક ચિત્ર)

(સોરઠા.)

પૂણ્યચન્દ્ર આકાશ, ઝરતો અમૃત બિંદુડાં;	
એત વજ્ર પરિધાત, સુન્દરી'શી લાગે ધરા.	૧
નિર્મળ ચન્દ્ર પ્રકાશ, મન્દ અનિલ શીખો વહે;	
મીઠાં કોયલ ગાન, શાન્ત જગત સર્વે દિરો.	૨
મધુરાં પુષ્પ અનેક, મીઠી સોરભ વેરતાં;	
ચોપાસે રસમાટ, ભ્રમરો દીસે ઠડતાં	૩
‘ ગણુગણુ ’ કરતાં સાદ, હડે પુષ્પ સમિપમા;	
જાણે નિજ પ્રિય પાસ, કરતાં રનેદ સુધાચના.	૪
એ સમયે દેખાય, નિવિધાં પુષ્પે ચોપતાં;	
‘ કુલ-મંડપ ’ ની માંહ, સુન્દરી કો' બેઠેલ આ.	૫
હૃન્નપક્ષ એપે અંગ, ધવલ વજ્ર દેહે ધર્યા;	
મેાતીમાલા કંઠ, સુન્દરતા-પ્રતિમા અહા ?	૬
સુન્દર સુરસર કાંઠે, ગાતી મીઠાં ગાન;	
રસભર રમતી સુન્દરી, આવી શું તે આંદિ ?	૭
કોમલ કરમાંહે ધરી, જાણી વનિતા ત્યાંહ	
મધુરાં, ધીમાં સાદયી, ગાતી રસભર ગાન.	૮
સુન્દર, કોમલ અંગુલિ, કરતી ધીમેરવર;	
દેયાંતાર હજાવતી, વીણા-તારની સાથ.	૯
શૌ એ કોમલ કંઠ ? જાણે કોયલ કૂજતી;	
સર્વે અંગે અંગ, રસ-સરિતા રેલાવતી.	૧૦
મીઠું ગાન યઈ રહે, વીણા મૂઝી પાસ;	
અમિત યયેલી સુન્દરી, ધીમે લે છે આસ.	૧૧
કોમલ કરપર ટેકવી, નિજ શિર સુન્દરી ત્યાંહ;	
કમલો સમ નયનો મિચે, હાંજુમાં પોતી જાય.	૧૨

મહાબલેશ્વર,
તા. ૧૮-૫-૨૧.

“ મધુકર ”

ગુ. પ્ર. કા. કો. સોસાયટીની વાર્ષિક મલા.

તારીખ ૨૪-૫-૧૯૨૧

આજરોજ થી ગુજરાત અલ્લક્ષમિય કોઓપરેટીવ સોસાયટીની જનરલ મીટીંગ રાવળહાદુર અબાશકર ઉત્તમરામ મલછના ઑફીસમા મુલતવી રહેલી મલી તેમા નીચે મુજબના કરાવો થયા છે

કરાવ ૧ લો આજની સમાનુ પ્રમુખસ્થાન મી ત્રીકમલાલ બલવંતરાયની દરખાસ્તથી અને મી હાકોરલાલ ચુનીલાલના ટેકાથી રાવળહાદુર અબાશકર ઉત્તમરામ મલછને આપવા કરાવ્યુ છે સર્વાનુમતે મળુર

કરાવ ૨ નો સને ૧૯૨૦ રા તુ મરનાયુ તથા તે સરવાયુ આવ્યા પછી મે ઑફીસર સાહેબ તરફથી ના ૪૩૮ તા ૧૮-૫-૨૧ નો કાગળ રજુ થતા કરાવ્યુ કે મરવાયુ સુધરી આવ્યુ છે તે પ્રમાણિતુ મળુર કરતુ અને આવુ સાલના નફાના રા ૫૩૮-૪-૧૧ અને પ્રાળ્યા નફાના ખેચી આવેવા રા ૪-૧૫-૧૦ મલી રા ૫૪૪-૪-૧ ની બચરથા નીચે મુજબ કરવી

૧૦૩-—૩ નફાના રા ૫૩-૪-૧૧ પૈશી પ્રવેશ ફીના રા ૧૨૫) રીઝર્વડ ફંડ ખાતે જવાના બાદ કરના રા ૪૧૪-૪-૧૧ રહે તેની ગોચાઈના મીઝવર્ડ ફંડ ખાતે લઈ જવા

૩-—૦—૦ બોનસના મેનેજ ગ કમીમીના કરાવ મુજબ કામ કરનારાઓને આપ્યા તે

૨૭૫-—૦—૮ સમાસદોને તેમને ભરેલી રકમ મુજબ દર વરસે દર સેંકડે તેરીખ ટકા ૫) પાચ લેખેતુ ડીવીડન્ડ આપવા માટે ડીવીડન્ડ ખાતે લઈ જવા

૧ ૧૦-૧૦ ચાલતા વર્ષ માટે ખેચી જવા

૧૨૫-—૦—૦ પ્રવેશ ફીના રીઝર્વડ ફંડ ખાતે લઈ જવાના તે

૫૪૪-૪-૬

સર્વાનુમતે મળુર

કરાવ ૩ નો સન ૧૯૨૧ -૨૨ માટે રાવળહાદુર અબાશકર ઉત્તમરામ મલછને પ્રમુખ તરીકે સમી કહાડવામા આવ્યા છે

સર્વાનુમતે મળુર

કરાવ ૪ થો નીચેલખેલા સભાસદોની મેનેજ ગ કમીમીમા નીમણુક કરી છે

મી ત્રીકમલાલ બલવંતરાય હાકોર મેરમેન

મી હાકોરલાલ ચુનીલાલ હાકોર

મી ચુનીલાલ હાલાબાઈ

મી સહુનાન માલેકવાલ

મી કેમલાલ અબાશકર મલછ

સર્વાનુમતે મળુર

૧. ઠરાવ ૫ મો. સેક્રેટરી તરીકે મી. જોહાલાલ લલુભાઈની તા ૧-૪-૨૧ થી મેનેજિંગ કમીટીના ઠરાવ મુજબ રૂ. ૫)ના માસીક પગારથી નીમણુંક કાયમ રાખી છે. સર્વાનુમતે મંજૂર

ઠરાવ ૬ ઠો. સને ૧૯૨૧-૨૨ ના વરસ માટે કામકાજની બહોલની રકમ રૂ. ૪૦૦૦૦) સુધી મુકરર કરવા મંજૂર કર્યું. સર્વાનુમતે મંજૂર

ઠરાવ ૭ મો. સન ૧૯૨૦-૨૧ ના ઓડીટ નોટ.વાંચી દફતરે રાખી. ,,

ઠરાવ ૮ મો. પેટા કાયદાની કલમ ૧૪ કાઢી નાખી તેને બદલે નીચે પ્રમાણેની કલમ ૧૪ દાખલ કરવા મંજૂર કર્યું છે આ ઠરાવની નકલ મે. રજીસ્ટ્રાર સાહેબ તરફ મોકલી આપવી દરેક સભાસદની જીવાબદારી તેણે ધારણ કરેલા યોરના પુરી રકમ ભરેલી નહીં હશે તો નહીં ભરાયલી રકમ પુરતી છે. સર્વાનુમતે મંજૂર.

A. U. Malji.

પ્રમુખ.

રખરસ્ટાંપ.

અંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી તથા હિન્દુ લાખામાં ટકાઉ તથા મનપસંદ રખર સ્ટાંપ બનાવી આપવામાં આવશે. તેમજ લાખના શીલો, સીપાઇઓના પદ્મ, સ્ટીલ ડાઇ, લાકડાંપર તથા સીસાંપર કોતરકામ સસ્તા ભાવે કરી આપવામાં આવશે. અનુભવ લીધાથી ખાતરી થશે.

એ. એસ. કુળકરણી.

મુગલાટ, આંગ્રેની ચાલી, મુંબઈ નં. ૪.

ધી ગુજરાત અલ્પક્ષત્રિય કાગ્યોપરેટીવ કેડીટ સોસાયટી લીમીટેડનું સરવાયુ સને ૧૯૨૦-૨૧ નું

પત્રક ૧.

11

જ

ક

૧૫૫-૭-૩ ઉધડતી સીલીક	૧૦૦-૦-૦ સેર લીધા તે
૦-૧૦-૫ (અ) રોકડ	૧૧૨૦૦-૧૪-૩ સભાસદો અને બીન
૧૫૪-૧૨-૧૦ (બ)	સભાસદોએ ઉપાડી
બેંકમા	લીધેલી યાપણો
૧૬૨૧૪-૭-૦ ઉછીના લીધેલા કરજ	૧૮૮૩૪-૯-૮ ધીરેલુ કરજ
અને યાપણો	૩૮૫-૯-૫ કરજ અને યાપણો
૧૧૯૧૨-૫-૦ કરજ વસુલ	ઉપર આપેલું વ્યાજ
૮૪૦ ૧૧ ૭ મ કક્ષીને મળેલું વ્યાજ	૯૩-૧૦-૨ રોર ઉપર આપેલો
૧૨૫-૦-૦ દાખલ ફી	ફાલો
૩૫૪૫-૦-૦ સેર વેચાણ	૬૦-૩-૩ પગાર અને વહીવટનો
૦-૬-૦ પરચુરણ	ખર્ચ
	૧૧૧૮-૬-૧ બધા યતી સીલીક.
	૦-૦-૦ રોકડ.
	૧૧૧૮-૬-૧ બેંકમા

કુલ ૩૨૭૯૩-૪-૧૦

૦-૦-૦ રોકડ.

૧૧૧૮-૬-૧ બેંકમા

કુલ ૩૨૭૯૩-૪-૧૦

પત્રક ૨.

જા	પ્ર.છ.	ઉ	દેવ.
	૧૧૮-૬-૧ દાપ ઉપર અને બેંક- માં રોકડ સીલીક.	૧૦૨૧૪-૭-૬ સભાસદો અને બીજા સભાસદોની ચાપલો.	
	૧૦૦-૦-૦ રોકેટી રકમની કામત- શેર લીધા તે.	૭૨૦૫-૦-૦ વસુલ આવેલું રોકડું ભરોલ.	
	૧૭૦૫૨-૧૩-૮ સભાસદો પાસેનું લેણ કરજ.	૦-૬-૬ વર્ષ આખરે રીવીડન્ડ ના આપવાના બાકી.	
		૪-૧૫-૧૦ ગયા વર્ષનો ખેંચાઈ આવેલો ખચત નફો.	
		૩૦૬-૧૪-૦ અનામત ભરોલ.	
		૬-૧૪-૦ (અ) મંડલીના કામકાજમાં	
		૩૦૦-૦-૦ (બ) ઈલાયફ.	
		૩૦૬-૧૪-૦ રોકેટી.	
		૧૭૩૩૧-૧૪-૧૦	
		૫૩૬-૪-૧૧ બાકી નફો.	
		કુલ. ૧૮૨૭૧-૩-૬	

પત્રક ૩.

જા	જમા.	ઉ	ખર્ચ.
	૮૫૦-૧૧-૭ રોકેટી રકમ અને કરજ ઉપર ખરેખર મળેલું બચાવ.	૩૮૫-૬-૫ આપેલું બચાવ	
	૧૨૫-૦-૦ દાખલ ફી.	૪૧-૩-૩ પગાર અને પરચુરણ ખર્ચ.	
	૦-૬-૦ પરચુરણ		
	કુલ. ૯૬૬-૧-૭	કુલ. ૪૨૬-૧૨-૮	
		૫૩૬-૪-૧૧ બાકી નફો.	
		કુલ. ૯૬૬-૧-૭	

A. U. Malji ચેરમેન.

T. B. Thakore. મેમ્બર.

ઠાયાલાલ લકુભાઈ. સેક્રેટરી.

શ્રી સુરત બ્રહ્મશત્રિયની જ્ઞાતિના પંચનો હિસાબ તા. ૧ જાન્યુઆરી ૧૯૨૦ થી તા. ૩૧ ડિસેમ્બર સુધી.

ખાખત.	તારીખ ૧-૧-૨૦	ચાકુ હિસાબ.			
		રહેણી શિલક	જમા	ફાલ.	ખર્ચ
વાસજી.	૨૩૦-૧૦-૩		૩૫-૮-૦	૨૬૬-૩-૩	૧૦૩-૭-૦
વાણી.	૭૨-૧૪-૧૦	૧૦૮-૧૨-૮	૧૮૧-૧૧ ૬	૨૮-૦-૬	૧૫૩-૧૦ ૮
કેળવણી.	૧૮૫૧-૦-૩	૧૬-૦-૦	૧૮૭૨-૦-૩		૧૮૭૨-૦-૦
રોટલ.	૨૧૫૭-૮-૫	૧૬૨-૪-૮	૨૩૧૮ ૧૪ ૦	૧૩૧-૭-૬	૨૧૮૮-૬ ૩

શિલકની તારીખ

૨૧૮૮-૬-૩ ૧૦૦૦-૦-૦ બમકાવાદ વનો મ્યુનર સોસાયટીમાં રેસાઈ
દરિયાપ્રસાદ વિપ્લવપ્રસાદ તરફથી

૫૦૦-૦-૦ પંચની હોન

૪૦૦-૦-૪ પ્રજાઈ બેકમા

૫૧૨-૨-૦ વરોદરા બેકમા

૧૩૬-૩-૧૧ હાથ ઉપર (૧-૮-૧૧ રા શ્રીપતરાય
(૧૩૪-૧૧-૦ રા નરસીલાય
દરદેરામ

૨૧૮૮-૬-૩

૩૬૬-૧૨-૦ બાઈ નરસીલાલ હરદેરામ તરફ
૩૦૫-૧૧-૦ ગયે વરસે પ્રસિદ્ધ થયેલા
હિસાબ મુજબ

૩૫-૦-૦ ન્યાતની હોન રૂ. ૫૦૦ની
જે એમના તરફ છે તેનું ચાર
હપતાનું બ્યાન

૨૬-૧-૦ રૂ. ૩૦૫ ઉપર ગણી લી-
ધેલું બ્યાન

૩૧૮-૦-૦ બાકીત હીરાચાલ બૃંસાભાઈ તરફ
૨૮૦-૦-૦ બાકીની રકમ રૂ. ૨૦૭ પ્રમાણે
ડિસેમ્બર ૧૯૨૦ સુધી માસ
૧૪ ના

૧૪-૦-૦ વોટર ટેક્સ માસ ૧૪ નો

૧૮-૦-૦ ગોઠવેલા મરીન બદલ આપ-
વામાં આવેલો વોટર ટેક્સ

૬-૦-૦ ઉપલી રકમ ઉપર ગણી
લીધેલું બ્યાન

શ્રીપતરાય હરદેરામ તરફ,
બે. સોફ્ટરી,

તા. ૨-૬-૨૧.

ખ. સ. પંચ-સુરત

જસોદાની સેવાસુદ્ધિ.

જસોદાનું દુઃખાગ્નિ તેને ફળ્યું. પંદર વર્ષની હમરની તે ધઈ તે વખતે ત્રણ માસમાં તેના માતા અને પિતા બે મૃત્યુ પામ્યા. બાઈ તો તેને હતોજ નહિ. અને બહેન પણ નહોતી, તે કુટુંબમાં એકલીજ હતી. પિતા વીસથી એક ધર અને સાઠ દળર પુંછ તેને આપી ગયા હતા. દૂરથી નિમાયા હતા અને તેમની સલાહ મુજબ વર્તવાનું પણ લખ્યું હતું, પણ વીસમાં ત્રાપ્ત્યું હતું કે પુંછ જસોદાને બિન શરતે આપવામાં આવે છે, અને તે એકવીસ વર્ષની થાય એટલે બધીજ મિલકત તેને સોંપવી, યા તો તેની વ્યવસ્થા તેની મરજ મુજબ કરવી

માતાનું મૃત્યુ થયું તે સમયે જસોદા મેટ્રીકમાં તરતજ આવી હતી. દહે તેને બહુતર બધે કરાવી ચોખ્ખ વર મળતા પરણાવી દેવાના વિમારમાંજ તેના માતા પિતા હતા. પરંતુ આ પ્રમાણે તેઓ અકાળે મૃત્યુવશ થતાં જસોદાના વિવાદની વાત રહીજ ગઈ. જસોદા કાવણી અને વિચારવંત હતી. તેણે પોતાનો અભ્યાસ શાણજ શાખ્યો; અને તે સાત મેટ્રીકની પરીક્ષામાં પાસ પણ થઈ. તેના દૂરથીઓની ઇચ્છા એમ હતી કે તે કોલેજમાં જાય નહિ તો સારું. પણ જસોદાયે તો બી. એ. થવાનો નિશ્ચય કરીજ દીધો હતો. એક સમયે દાક્તર થવાનો તેને વિચાર આવ્યો હતો, પણ સાદિત્ય તરફ એટલી બધી પ્રીતિ તેને હતી કે તે વિચાર લાંબો ટક્યો નહિ.

પ્રથમ વર્ષ તો તેણે અમદાવાદ કૉલેજમાં ગાળ્યું. પણ તેને ધરમાં એકલા ગમવું હતું નહિ. જાહેન નહિ, મારણ નહિ, એટલે ખરા વનનું કોઈ નહિ. બીજા ફરના સગા પણા પણ તેમની જોડે જસોદાને ફાવેજ નહિ. દૂરથીઓને યેર કોઈવાર જાય, પણ તેમની ઓઓની વર્તણૂક જસોદાને ગમતી નહોતી. તેઓ જાણે એના માલિક હોય તેમ વર્તેલાં અને તેને ના બહુવા મારે દુયેશાં કહેતાં. વળી તેની પુંછને લીધે એક તેમના સગાનો ઊકારો હતો તેની જોડે પરણાવવા મથતાં. ઊકારો હટરમાં ત્રણવાર નપાસ થઈ માકેનીકલ ઈજનેર થયા હતા, અને બાર મહિને બે દળર કુટી મારતો હતો. આ તજવીજ જોઈ જસોદા તો દસવી અને વાત ફેરવતી, પણ પછુખરું તેમને યેર જતી નહિ. તેને દહે અમદાવાદમાં ગમતું નહિ. પણ કરવું શું?

પ્રીવિયસનુ પરિણામ આવ્યા પછી તેણે મુખર્થ સેવાસદનના મંત્રી સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવ્યો, અને છેવટે ત્યાં એક જુદી ઓરડી પોતાને મળે તેમ તજવીજ કરી ત્યાં નર્સ માટે કેળવાતી તથા મહેતી થવા મથતી પચીસેક બાઈઓ રહેતી હતી જસોદાએ પોતાનુ બધુજ ખર્ચ આપવાની રીતે કોઠડી બેળવી હતી તેને એમતો લાગણુ હવે કે જો કોઈ પણ કોલેજમા સ્ત્રીઓ માટે બોર્ડિંગ હોત તો તે ત્યાં ખુશીથી ભત પણ તેવી બોર્ડિંગની ગરદાજરીમા આવ્યવસ્થા તેણે પેાતે કરી હતી બધુ નક્કી કર્યા પછી તેણે દૂરદીઓને વાત કરી તેઓને તો આ જરાયે ગમ્યુ નહિ પણ જસોદા કાંઈ વિચાર ફેરવે તેવી નહોતી તે મુખર્થ ગઈ, સેવાસદનમા રહી, અને વિલસન કોલેજમા દાખલ થઈ

શાલુતરમા તેણે પ્રોફેસરોને સર્વ વાતે સંતોષ આપ્યો સેવાસદનમા તો કોઈ કેવળ બોર્ડર તરીકે નહિ પણ એક કારભારી તરિકે તેણે ભાગ લેવા માંડ્યો ત્યાંના મંત્રીના જમલા હાથરૂપ તે બની બધુ કામ ત્યાં હાથે કરવાનુ હવે વારાફરતી રસોઈ કરવી, અને પોતાના કપડા હાથે ધોઈ લેવા એ કામ જસોદાએ સ્વીકાર્યાં હતાં ધારત તો પેાતે જુદી ગોઠવણ કરી રામત પણ તે વાત તેને ગમી નહિ બધા જમ રહેતા હોય તેમજ રહેડ એ તેને ઠીક લાગ્યુ બધા બોર્ડરોમા તે જુદિવતી હોવાથી સહજ તેમની આગેવાન થઈ પછી સેવાસદનમા તેને ખરી ધર્મભાવના પણ થઈ અત્યાર સુધી આ સંખધી કાઈજ જ્ઞાન તેને નહોતુ થેર કોઈ નહિ, અને નિરાશમા તો ધર્મ કેવળશૂનુ નામ નહિ પરંતુ સેવાસદનની આખી ભાવનાજ ધર્મમય હતી વળી તેમા નિરાધારને મદદ કરનાર બાઈઓનુ મડળ પણ હવે, ગરીબ દરદીઓની સારવાર કરનાર ખાણ પણ હવે, અને બધા કરતા ત્યાંના મંત્રી જે પોતાના કાર્યમા કેવળ લક્ષ્મીન યથેવાજ રહેતા હતા તે હતા અહીં સર્વની અસર જસોદા હપર જળરી રહી, તેનુ મન પરોપકાર તરફ ઢગ્યુ વળી મંત્રી પેાતે તો પારસી હતા પણ તેમણે જસોદાને ખાસ આગ્રહ કર્યો કે હિંદુધર્મના પુસ્તકો તો વાચવાજ જોઈયે જસોદાએ રામાયણ અને મહાભારત તેનાજ કલાથી વાચ્યા વળી તેનાજ આગ્રહથી વિલસન કોલેજમા બાઈબલ શીખવાનુ હવે તે તેણે ધ્યાનપૂર્વક વાચ્યુ અને બાઈબલ શીખવવાના સમયને પવિત્ર ગણી તે ખાસ લક્ષ્યથી અધ્યાપકનુ વિવેચન તે સાલજની હતી આ સર્વથી જસોદાને બહુજ લાભ થયો જુદિ સાથે હુદયની ખીલવણી પણ થઈ અદિ જસોદા મુખી હતી તે હુનિયામા એકલી છે, તે લાગણી તેના મનમાથી

નિકળી જાય છે. કાલેજની ખીલ વધેલી પરીક્ષામાં તે ખસાર થઈ અને બી. એ. નો અભ્યાસ તેણે ચાલુ રાખ્યો.

સેવાસદનમાં બેએક વર્ષ રહ્યા પછી એકવાર તે મંત્રીની સાથે ઑફીસ રૂમમાં બેઠી હતી, તે વખતે એક અંગ્રેજ ઢળનો પહેરવેશ પહેરેલો ખુબસુરત યુવક પોતાનું કાર્ડ મોકલીને રબ મળતા અંદર આવ્યો; ધણાએ માણસો વખતો વખત આ પદોપકારી ખાતું લેવા આવતા હતા. આ યુવકનું નામ મી. ડાકોર હતું અને તે અમેરિકામાં જઈ સમાજશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી આવ્યો હતો. મુંબઈ આવ્યા પછી સ્થાનિક સંસ્થાઓનો અભ્યાસ કરવાની તેને ફરમાસ થઈ હતી, અને તેથી તેણે મુંબઈની પદોપકારી સંસ્થાઓનો અભ્યાસ કરવાનું આદ્યું હતું; અને તેજ કારણથી સેવાસદનને લેવા તે આવ્યો હતો. આ હંધીકત તેણે પેલેજ મંત્રીને કહી. આ શુદ્ધ પાસે ધણું નવું જાણવાનું મળશે એમ જસોદાને લાગ્યું અને તેથી તેણે હાલથી તેની બધી વાતો સાંભળવા માંડી.

મંત્રીએ પ્રથમજ જસોદાની ઓળખ કરાવી દીધી, અને કહ્યું કે “લોકે બહેન જસોદા અમારા સદનમાં ફક્ત વિદ્યાર્થી તરિકેજ દાખલ થયાં છે તોપણ અત્યારે તો એ મારા જમણા હાથ સમાન છે. વળી સેવાસદનના કામને અંગે તેમણે અત્રેના ધણા પદોપકારી ખાતાં પણ લેયાં છે. પછી તે ત્રણે જણાં સેવાસદનના આખા મકાનમાં ફર્યા તેને દરેક વીગતની માહિતી આપી અને દરેકમાં જે જે હેતુઓ રહેલા હતા તેની સમજ પાડી ફરતાં ફરતાં તેઓ રસોડા પાસે આવ્યા. રસોડાની સર્વ સોઈ ભેઈ, અને પછી મી. ડાકોરે જણ્યું કે મોટા ભાગે રસોઈ તો સર્વ વિદ્યાર્થીઓ અંદર અંદર વહેંચણી કરીને હાથેજ કરી લે છે, એટલે તેમણે ટીકા કરીકે સેવાસદન જેવું ખાતું પણ સ્ત્રીઓને મળે આ કાર્ય નાંખીને તેમને અપમાન કરે છે તે ઠીક નહિ. આ ઉપરથી જસોદાયે કહ્યું ત્યારે તમે શું કહેવા માગો છો? શું સ્ત્રીઓએ રસોઈ ના કરવી?

મી. ડાકોર:-રસોઈ કરતા તેને સહે આવડે, પણ જે કામ પગારદાર બાહુતી માણસો કરી શકે છે તે કામમાં કેલવણી લેતી અને કેળવાયલી સ્ત્રીઓને શામટ રોકવી તે હું સમજતો નથી; વળી જાણે સર્વ એમ ધારીજ લે છે કે સ્ત્રી કુટુંબમાં રસોઈ કરવા બંધાયેલીજ છે, તે શું તેને અપમાન કારક નથી?

જસોદા —ના, જરાયે નહિ એમતો સર્વ કોઈ કુટુંબમાં એમ ધારીજ લે છે કે પુરુષ બહાર નોકરી ધવો કરી સ્ત્રીનું પોષણ કરવા બધાર્યલાજ છે, તે કોઈ પુરુષોને જોણુ અપમાનકારક છે ?

આ નરમ સાગતી છોકરીનો સામો ધા જોઇને મી ઠાકોર ચૂપ થઈ ગયા, અને તેની તરફ આદર વધવા લાગ્યો.

પછી જસોદાએ કહ્યું કે રસોઈ તો શુ પણ દરેક કામ દરેક જણે હાથે કરવાની ટેવ પાડવી જોઈયે, જો કદાચ હું લગ્ન કરવાનો વિચાર કરું તો મારા પતિને રસોઈ કરતા આવડે છે કે નહિ, તે પ્રશ્ન પહેલો પૂછ.

મી ઠાકોર —માફ કરજો મીસ જસોદા પણ તમે હજી લગ્ન નહિ કરેલ હોય તેનો મને ખ્યાલજ નહિ આપણા હિંદુઓ પણ દરેક કન્યા દેશવણીની કદર કરી તેમને મોટી ઉંમર સુધી અવિવાહિત રાખતા શીખ્યા એ દેશને માટે પણ સાર ચિન્હ છે.

જસોદાએ ઉત્તર આપ્યો કે મારે તો દુર્લભાશ્વજ મને ફળ્યું છે મારા પિતા માતાનું અચાનક અવસાન થયું હોત નહિ તો કદાચ મને પણ કેલ વણીનો લાભ કે મેવાસદનનો સગ મળ્યો ના હોત પરંતુ દરેક કોઈક કદર દેશવણીની થવા માગી છે ખરી.

ત્યાર પછી તેઓ બોલીસ રમમાં પાછા ફર્યા અને મુબાઈની બીજી સંસ્થાઓની વાતો કરવા માગી રખડતા લીખારી છોકરાનું આશ્રમ નવું ઉઘડ્યું હતું તે સબધી જસોદાએ વાત કરી, અને કહ્યું કે જ્યાં સુધી તે સર્વને માટે ઉદ્યોગ ગૃહો ઉઘડે નહિ, અને પછી કાયદાથી લીખ માગવાનું અટકાવવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી દેશનું આ અઢળક મનુષ્યધન પરાવલ્લબી જીવ નજ આજશે. તે સાથે ઝુનેગાર કન્યાઓને રાખનાર જુદાંકે ઉદ્યોગ ગૃહ અને તેમનું ચારિત્ર્ય સુધારનાર ખાણ પણ હોણુ જોઈયે પછી વાતમાં અને વાતમાં સ્ત્રી જતિના પ્રશ્નો ઉપર તે જતરી પડી કાયદામાં તેમને થતા અન્યાય, સમાજ તરફથી બંધન, કુટુંબમાં તેમ દલકો દર્શાવે, વિધવાઓના સકટ, કનેડાની કમી કયા, આ સર્વ સબધી તેણે જરા જુરસાથી બોલવા માડ્યું.

મી ઠાકોર બોલી ઉઠ્યા કે હું તો કોઈ અમેરિકાની ઘણીજ આગળ વધેલી-કદાચ લડાયક મતાભિવાધી સ્ત્રી જોડે વાત કરતો હોઈ તેમ મદને લાગે છે.

જસોદા જરા અટકી, પ્રથમ ઓળખાણે આટલું બધું બોલી જવામું તેથી જરા મનમાં રાશભાઈ, અને કહ્યું “ મી. ઠાકોર, માફ કરજો. મ્હેં તો તમને મોટું બાપણું સંભળાવી દીધું. તેમ કરવાનો મ્હને જરાયે હક્ક નથી. હું ધારૂં કે તમને પણ ધણુંજ મોટું થયું હશે.”

મંત્રીયે સેવાસદનમાં બનાવેલા કેક તથા મ્હા મંગાવ્યા હતા તે પણ હવે પૂરાં થઈ ગયા હતા. મી. ઠાકોર હકયા, અને રત્ન લેતા લેતા બોલ્યા કે મ્હારા ત્રણ વર્ષના અમેરિકાના વસવાટ પછી દિંદમાં આવી, આવી બુદ્ધિ-શાળી વાતચિત કરવાની મ્હને મળશે એવો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો. મ્હારે અહિં મિત્રોની સંખ્યા ઓછી છે, અને હો તમે રત્ન આપો તો કોઈ કોઈ વાર હું તમારી સંગતનો લાલ લડે, અને મ્હારા કાર્યમાં પણ તમારી મદદ અને સલાહ લઉં.

આ વાત બંને બાઈઓએ આનંદ સહિત કબુલ કરી અને બધા દસી ખુશી છુટા પડ્યા.

ચકોર મંત્રીયે જસોદાની આંખમાં અજળ ચમક જોઈ તે મનમાં મંલ-કાઈ, પણ કાંઈ બોલી નહિ.

ત્યાર પછી મી. ઠાકોર દર અડવાડીયે સેવાસદનમાં આવવા લાગ્યા. તેઓ અમેરિકાથી ઘણું ઘણું નાણી લાવ્યા હતા, અને દિંદની સામાજિક પરિસ્થિતિ સુધારવા માટે બહુજ આતુરતા ધરાવતા હતા. તેમણે ટૂંક સમયમાં મુંબાઈની પરાયકારી સંસ્થાઓનોજ નહિ પણ ચાલુ સામાજિક સ્થિતિનો પણ અભ્યાસ કરી લીધો. આ બંને બાઈઓની તેમાં સદ્વાયતા ધણીજ હતી.

વાતમાં ખબર પડી કે મી. ઠાકોર જસોદાનીજ નાતના હતા. પણ તેઓ ખાર વર્ષના હતા ત્યારે તેમના પિતા મરણ પામ્યા હતા. તેમને કાંઈ મિલકત નહોતી. પરંતુ કોઈક દિલ્લેશ્રીયે તજવીજ કરીને ઓકળદાસ તેજપાળ બોર્ડિંગમાં તેમને દાખલ કરાવી આપ્યા હતા. ત્યાંથી આગળ વધતા તેઓ પ્રથમ વર્ષમાં બી. એ. પાસ થયા. અને પછી સમાજ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા તેમને રકોલર શીપ મળી. અભ્યાસ કરી પાછા આવ્યા બાદ મુંબાઈમાંજ તેમને પ્રોફેસરની જમા મળી મઈ, એટલે એક વખતનો આ ગરીબ યુવક અત્યારે સારી સ્થિતિમાં આવી ગયો.

જસોદાનો અભ્યાસ તેનું સેવાસદન અગત્ય કાર્ય, અને તેનો ખાનગી આત્મવિકાસ વધતાજ જતા હતા એવું સમયે તેણે ખી એ. ની પરીક્ષા પસાર કરી, ચારે તરફથી પુષ્ટિ અભિનંદન મળ્યા અને સેવાસદનની બાળાઓએ તો મીઠાબાની પણ કરી, અને તેમા મી ઠાકોર માનીતા મહેમાન હતા.

જસોદા અમદાવાદ ગઈ દૂરગીઓએ તથા ખીન તમાયે હવે લગ્ન કરી નાખ્યા બહુજ આગ્રહ કર્યો જસોદાયે કહ્યું કે હું તે વિચારમાજ છું હવે આગળ શું રહું તે સખાની વિચાર તેના મનમા ચાલ્યા પ્રતી હતા માર્ગવાર સેવાસદનમાજ જીવન અર્પણ મન થયું, કોઈવાર ચૂરોપ અમેરિકા વધુ અભ્યાસ કરવા જવા દિલ દોડતું માર્ગકવાર લગ્નના-અને તે સાથે મી ઠાકોરના વિચાર આવતા જ્યારે જ્યારે તે લગ્નના વિચાર પ્રતી ત્યારે તે સાથે મી ઠાકોર સંપર્ક મેળવવાજ આવતા હતા એક વર્ષની તેમની ઓળખાણ દરમિયાન તેઓ લગ્ન સબધી એક રાખ્ત પણ ખોલ્યા નહોતા પણ એવા ખુલા દિલથી તેઓ એ ખીન સાથે વાતો કરતા હતા કે એક ખીનની રોજરગ પારખી ગયા હતા અને જસોદાયે તો નક્કીજ ન્યું હતું કે લગ્ન કરવું તો મી ઠાકોર સાથેજ

હું ભઈ બાવી તેણે સેવાસદનના મંત્રી સાથે બિપ્પ સબધી વિચાર કરવા માડ્યો તેમણે જણાવ્યું કે તારા જેવી બાઈ સેવાસદનમા સમય જીવન અર્પે તેના જેવું શું તો એકકે નહિ મને તેથી પછોજ સતોપ થાય પણ બા નિશ્ચય કરતા પહેલા દરેક વાતનો પૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ હું હજી તો જીવાનીમા હમણાજ પ્રવેશ પામીશું અત્યાર સુધી તો તારું મન રોકાયતું હતું તારે અક માગજ જવાનું હતું પણ હવે તો વિશાળ દુનિયામા ફરવાનું છે અને માણુઓની સંજતમા આવવાનું છે તે સમયે મનની સ્થિરતા જાળવવી કઠણ છે અને મ્હારો પોતાનો અનુસર્પક શું ? મારે મનતો સેવાસદન મ્હારું ઘર છે અદર રહેનારા મ્હારા મુદુખીઓ છે મ્હારું મન સદાય એને ચલાવવાના અને ખીનવવાના વિચારોથી રોકાયતું રહે છે તો પણ ઘણીવાર મ્હને એમ થઈ આવે છે કે હું આ વિશાળ દુનિયામા એકલીજ છું મ્હારા અતરની ઉંડી વાતો હું કોને કહું ? મ્હારી જાત જાતની લાગણીઓ મેની આગળ ખુદી કઈ ? મ્હને કોઈવાર અવનવા સ્વપ્ના આવે છે ભેદભરી ઉમિઓ આવે છે પણ ઉશ્વર કૃપાએ મનને સયમમા રાખતા હું શીખીશું અને એ પ્રમાણે વારવાર મ્હારે મનદમન કરતું પડે છે ઉમિઓ દબાવવી પડે છે અને ' મુજાને સ્વપ્ન થયું સમજ સમજ પરતાય ' એવી મ્હારી

સ્થિતિ થઈ જાય છે. પરંતુ હવે એ સમય આવી ગયો છે અને તેવી આવશ્યકતા મારી પસાર થઈ ગઈ છે.

મદારી તો તને એમજ સલાહ છે કે, જે યોગ્ય પાત્ર હોય, સ્વાભાવિક પ્રેમ, તેની પ્રત્યે થતો હોય, તો લગ્ન સમ સુખ નથી. વળી યોગ્ય વિવેકસાધે ગૃહસ્થાશ્રમમાં જઈ તે પણ દેશને માટે જરૂર છે. ગૃહિણીનો અવતાર તો પરોપકારનોજ છે. અને જેમ કવિવર દાગોર કહે છે તેમ દેશને અત્યાદે જે જરૂર છે તે માતૃત્વની છે. એટલે કે માતૃત્વની સમાપ્તિ કેવળ કુટુંબમાં સમાપ્તિ ના કરવી પણ તે માતૃત્વ સમાજમાં પણ સંભાવ્યું, જાહેર કાર્યોમાં, પરોપકારી સંસ્થાઓમાં એક માતાની માફક રસ લેવો, અને તેમાં યોગ્ય સલાહ અને મદદ આપવાં કેવળ પોતાના કુટુંબમાં દબાઈ જતું નહિ, કેવળ સ્વાર્થો ના થઈ જતું પણ અમુક સમય જહારનાં કાર્યને માટે જુદો કાઠવાનો નિશ્ચય કરવાજ. જે દરેક મુશિક્ષિત બાઈઓ આટલું પણ કરે તો દેશને અને દેશની સંસ્થાઓને યોગ્ય લાભ થાય.”

જસોદા આ સર્વ સાંભળી રહી હતી, તેણે પૂછ્યું.

“ગૃહસ્થાશ્રમની ફરતે માથે લઈએ, એટલે પછી આપણું આપણી સ્વતંત્રતા કેવી નવા બંધન બેઠોરી નથી લેતા? અને તેમ કરીએ એટલે પછી પરોપકાર માટે આપણે સમય જુદો કાઠવા સ્વતંત્ર રહી શકતાં નથી, એમ તમને નથી લાગતું?”

“ના, એમ નથી. સ્વતંત્રતા ઉપર અંકુસો તો હોયજ. પરોપકારી સંસ્થામાં જોડાય તો ત્યાં પણ તમારી સ્વતંત્રતા ઉપર અંકુસો તો આવવાનોજ. વળી ગૃહસ્થાશ્રમ પણ દેશસેવા અર્થેજ છે એ ભાવનાથી જો કાર્ય થાય તો પછી કંઈ વાંધાજ ના આવે. ગૃહને ઉત્તર કરતું, સુખેધાસ બનાવતું, બાળકોને યોગ્ય ગૃહશિક્ષણ આપતું, ગૃહને દુઃખીયાના દિવાસાદ્રમ બનાવતું, પાટોરામાં આદર્શરૂપ યદ જતું, એ યાજ સેવા છે. અંગત પારિવર્ત મોજશોખમાં લપટાઈ ના જતાં સારાસાર વિવેક શુદ્ધિથી જો કાર્ય થાય તો કુટુંબ જીવન અને સેવા જીવનમાં કાંઈજ બેદ નથી, પણ પતિપત્નીનો સહચાર યોગ્ય જોઈએ. વળી નિરંકુસ કુટુંબગૃહિણી-બાળકો-ઉપર પણ પ્રતિજ્ઞા બેઠયે. તેથી તબિયત સચવાયજ, બાળશિક્ષણ તરફ ધ્યાન દોરાયજ અને લોકસેવા માટે સમય મળી રહેજે. ઉપરાઉપરી બાળકોના જન્મથી માતાની તબિયત ખમજે છે, બાળકો તરફ હૃદય રહે છે, અને જરાય બીજે સમય મળતો નથી,

તેમ માતાનો આત્મવિકાસ પણ થતો નથી માટે તેમા પણ યોગ્ય વિવેક નેહએ પણ આ સર્વ યોગ્ય પતિ હોય તોજ શક્ય છે દિદુઓમા કેટલેક સ્થળે જે કલેડા જેવામા આવેછે તેડુ તો લગ્ન થઈ નય એમ ધારીને કોઈ પણ સુસિક્ષિત સ્ત્રીએ નાજ કરવુ જોઈએ તુ હમણા થોડો સમય આ સર્વ બાબતોનો વિચાર કરી જો, પછી આપણે ફરી વાત કરીશુ ?

જસોદાએ આ સર્વ બાબતો ઉપર પૂરો વિચાર કર્યા પોતાના મનનુ પૃથક્કરણ કર્યુ અને તેને એમ લાગ્યુ કે મી ઠાકોર વિનાનુ જીવન શાબનુ તેને અસમ્બજ દેખાવા લાગ્યુ મી ઠાકોરનો વિચાર મનમાથી બાહ્યુએ મૂકીને બધી બાબતોની તુલના રતા પદોપમાગી શુદ્ધસ્થાશ્રમની દલીલો તેને ધણી વ્યાજબી લાગી પણ તેણે એક વાતનો મનમા નિશ્ચય કર્યો કે મી ઠાકોર સાથે બની શકે તો લગ્ન કરવુ પણ તેમાયે પોતાનુ વ્યક્તિત્વ તો નાજ શુભાવધુ વળી પોતાની આખીરે બાવના સંબંધી મી ઠાકોર સાથે પ્રથમ સ્પષ્ટ ખુનાસાથી વાતચિત કરવાનો પ્રસંગ આણવો પણ એને ખાત્રીજ હતી કે મી ઠાકોર દરેક વાતમા એને સંપૂર્ણ રીતે મળતા થશેજ

એજે પોતાના નિશ્ચયની વાત મત્રીને જણારી હતી અને તે નિશ્ચય જાણી તેમને ધણેજ આનંદ થયા હતા તેમજો કહ્યુ કે જો એ જસોદા સેવાસદનનુ કામ ઉપાડી લે તો સદનને એકજ જસોદા મળે, પણ હવે તો મને લાગે છે કે જસોદા તો સદનના સિદ્ધાંતોનુ પ્રતિપાદન મરગે ચોક્કસ નહિ પણ પોતાની લાગવગથી સદનનુ કાર્ય કરવા માટે અનેક જસોદાઓ ઉભી કરશે એમના મનમા પણ મી ઠાકોર વિષે તો જરાયે સંદેહ હતોજ નહિ

આ વાત થઈ ગયા પછી એકવાર મી ઠાકોર સદનમા આવ્યા જસોદા તે વખતે કોઈ કામસર બહાર ગયેલી હતી મી ઠાકોર તો ઓઢીસમાજ બેઠા અને મત્રીની સાથે વાતચીત કરવા લાગ્યા વાત ચાલતા વાત મી ઠાકોરના બવિચ્છ સંબંધી નિકળી નાગ જોઈને મત્રીએ વાત છેડી અને પૂછડું “ મી ઠાકોર તમે હવે કયા સુધી આમ એકલા અટવા રહેશો ? ” મ કોઈ વિચાર કર્યો છે કે નહિ ?

મી ઠાકોર — એમ કોઈ વિચાર મરે કામ થાય તેમ વિના લગ્નસંબંધ મરવો અશક્યજ છે એ તો પરમ્પર પ્રેમની વાત છે અને મને તો આ મુધી એ વાત દિદમા અસમ્બજ નાગની હતી હવે તો જે થાય તે ખર

મત્રી — એઠા એમજ મ્હોન કે તમારા મનનુ પાલ પાલ થવુ છે

મી. ડાકોર:—ચલું હોય તો પણ શું. એક બાબતનો પ્રેમ સા કામનો ?

મંત્રી:—એમ ગોળ ગોળ શું કરવા બોલો છો ? હરકત ના હોય તો બરોબરના વાત કરોને ?

મી. ડાકોર:—તમને કહેવામાં હરકત શી હોય ? તમારી મૈત્રીથી તો મને ને લાભ થયો છે તે હું વર્ણવી શકતો નથી. જુઓ તમને કહું. મહાર' દિલ છતનાર જસોદાજ છે તેવું જ્ઞાન, તેનો જીવિ વિકાસ, અને બધા કરતાં વિશેષ તેના કામજ પરોપકારી હૃદયથી હું ઘણોજ આકર્ષાયો છું પણ હું મહારી જવાબદારી સમજું છું. તમારી કૃપાથી હું તમારી મૈત્રીનો લાભ મેળવી શક્યો છું. તે મૈત્રીનો દુરુપયોગ મહારાથી કરી શકાયજ નહિ. વળી કદાચ જસોદાનું વલણ પરોપકારી કાર્ય માટે કેન્દ્રસ્થિત ધારણ કરવાનું થાય તે પણ મહેને સંભવિત લાગ્યું. અને તેથી મહારી પોતાની લાગણીઓ બહાર કાઢવીજ નહિ તેનો મહે' નિશ્ચય કર્યો છે. અને અહિં આવવાનું પણ હવે તો મહેને ધણું ભારે લાગે છે "

આ સાંભળી મંત્રીના મનમાં ઘણીજ નિરાંત વળી. એમને મી. ડાકોરના વલણ વિષે લગભગ તો ખાતરી હતીજ. પરંતુ હવે તો નિશ્ચય થયો. પછી તેમણે જસોદા સાથે યથેચ્છી બધી વાત મી. ડાકોરને કહી. આ સાંભળી ડાકોરના હૃદયનો તો પાર રહ્યો નહિ. પણ જસોદાના વ્યક્તિત્વ વિષેના ખ્યાલ તથા ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ સેવાજીવન માળવાની ભાવેના સંબંધી મંત્રીએ તેમને કહ્યું ત્યારે ડાકોર બોલી ઉઠ્યા કે "મહેને તે સર્વે કબુલ છે. જસોદા મહારી દેવી છે. તે ને કહેશે તે કરવા હું તૈયાર છું. હું તેનો દાસ છું હું તેની સેવા કરવા તત્પર છું તેના આદેશ ઉત્તર છે. મહારે તે સર્વ રીતે કબુલ છે."

આ વાત ચાલતી હતી તેટલામાં જસોદા બહારથી આંવી. તેને જોઈને ડાકોર બંધ પડી ગયા. તેમની આંખમાં અજબ તેજ ચમકી રહ્યું અને તેની સામે જોઈજ રહ્યા. આ બંધું શું છે તેની જસોદાને સમજ પડી નહિ. તે કાંઈ બોલવા જતી હતી એટલામાં મંત્રી બોલી ઉઠ્યાં. "જસોદા આજે તો મહારે તને અભિનંદન આપવાનું છે. તારા ઇચ્છિત મનોરથ સફળ થાય, અને તું સુખે ગૃહસ્થાશ્રમને માર્ગે વિચર."

આટલું કહીને મી. ડાકોર તથા જસોદાને પોતાના ખાનગી ઓરડામાં લઈ ગયાં, અને કહેનાં ગયાં કે "મહારે થોડું કામ આજે પૂરું કરી નાખવાનું છે

તે પુર કરી અડધા પોણા કલાક પછી આગુ છુ, અને દરમિયાન સેવાસપ્નના રસોડામાંથી થોડા પન્થાન અને ચંદાની તેથારી કરાવી નાખુ છુ આને સાગે આપણે બધા સાથે જ નમીશુ .

બે પ્રલયીને એક ના મુકીને પોતાને મારે ચાલી ગયા

x x x x x

સવનન કાગ પૂરો થયો હવે લગ્નની તેથારી થવા લાગી છે તે લોકોએ લગ્ન અમદાવાદમાં કરવાનું નક્કી કર્યું અને ઠરાવ્યું કે રાષ્ટ્રીય લગ્ન ગી તેમાંથી રૂઢીને રખસદ આપી લગ્ન સમયે શુ શુ મરુત બેઠેએ તે સબધીના આપણા બધા વિચારો અમલમાં મુકવા તેમણે અમદાવાદમાં નાતની વાગ માજ લગ્નકીયા કરવાનું નક્કી મ્યુ હવે તેમણે લગ્ન મઠે એ અનુરૂણ દિવસ નક્કી કર્યો, અને તે બજાવ થોડા દિવસ પહેલા બન્ને જણા અમદાવાદ મધ્યા લગ્ન સમયે હાજર રહેવા તેમણે આમ ત્રણ પત્રિકા કાઢી હતી નાતના સર્વેને પણ આમ ત્રણ મ્યુ હવે વાઝીના વિરાળ ચોકની મધ્યમાં પ દરેક માણસો માર્ડ રાકે એટલી એક ગળ હચા એટલી કરી તેની મ યમાં લગ્ન વેદિ સ્થાપી દત્તી લગ્નક્રિયા કરાવવા માટે એક વિદ્વાન વેદાન્ત બ્રાહ્મણને રાખ્યા હતા પ્રથમથી તેમની સાથે નક્કી મ્યુ હવે કેવળ ધાર્મિક ક્રિયાઓજ મરવાની છે જસોદાના એક દરના કામ કન્યાદાન દેવા બેઠા હતા એક નજદીકના સગા એ તો આવા લોકચ્યાન પ્રમાણે નહિ થનારા લગ્નમાં કન્યાદાન આપવા ના કટી હતી પણ આ બીજા કાકા જરા વધારે વિરાળ બુદ્ધિના હતા તેથી તેમને આ કાર્યમાં કાઠ વાધા જોડુ જોયુ નહિ વેદીની એટલીની બન્ને બાજુએ મન તથા પુરશીઓ ગોઠવી દીધા હતા તેમાં એક બાજુએ પુરુષો તથા બીજી બાજુએ સ્ત્રીઓને બેસવાની ગોઠવણ હતી એ બુલામાં વજ્ર બાઈએને નિરાતે બેઠામાં બેસવું હોય તે મનીયાની ગોઠવણ મરી હતી આખા મનાનને ધણી સારી ગીતે રાજમાયુ હવે લગ્ન છવનની પવિત્રતા સળ ધીના મુઠા લેખો ઠેર ઠેર લટકા રવા હતા . એક મોરાણે વાગગીતુ વાળુ ઢોઢવાઈ ગયુ હવે લગ્ન સમય પહેલા .

રાએ કનાં હપર બાળના મુદર રાગ વાગી રવા હતા વર અને કન્યા બન્ને તર થી આવ ર માયના સ્ત્રી અને પુરુષો બારણા આગ હલા રવા હતા જેમ જેમ પરોણા આવતા હતા, તેમ તેમ આ લોકો તેમને પાન કુવ ગવાળ આપી રોચ મથાને તઈ જઈન બેસાડતા હતા ત્યા પુરુષ વિભાગના એક જુલામાં કેટલાએક મિત્રો સાથે મી ન દરાય કામેર તથા સીવિભાગના એક જુલામાં બહેન જનોદા દેસાઈ બેઠા હતા તેઓ મેદમાને સાથે હમી ખુશી વાતો કરતા હતા વળત યતા આચાર્ય પુરોહિતે લોડા હપર આચમની

વગાડી ધંદલાદ કર્યો, એટલે નંદરાય તથા જસોદા તેમ બે બાજુ ઉપર બેઠા અને ધર્મ કીયા રાજ થઈ. અમી સમજ જસોદાના કાકા કાકીએ જસોદાનું દાન લીધું અને નંદરાયે તે સ્વમુખે સ્વીકાર્યું. તેઓ મંગળ ફેરા ફર્યા, અને જસોદાએ સમપત્નીની પ્રતિજ્ઞા પણ સ્વમુખેજ લીધી. પછી નંદરાયે એક નવીનતા દાખલ કરી, તેમણે પણ દેટલીએક પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી. 'પત્ની પ્રત્યે પ્રેમ અને વફાદારીની, એક પત્નીમતની, તથા તેને સમાન લેખવાની તેમણે પ્રતિજ્ઞા લીધી. લગ્ન કીયા આ રીતે લગભગ કલાક ચાલી. કીયા પુરી થયા પછી દંપતી વરીલોને પગે લાગ્યાં. સેવાસદનના મંત્રી તથા નંદરાયની કોલેજના અંગેજ પ્રીન્સીપાલ પણ લગ્ન પ્રસંગે આવેલા હતા તેમણે પણ તેઓ પગે લાગ્યાં. લગ્ન મીયા પછી બધા મહેમાનો માટે ચઢા અને સુકો મેવો આપવાની ગોઠવણ કરી હતી અને તે સારું ગાયન તથા ગરજાનો કંમ હતો. ગાયન-સાજાનાં બાળા બાળકોએ કેટલાંએક સુંદર ગાયનો ગાયા પછી નાતની સ્ત્રીઓને લખાયે આમદ કર્યો કે વર્યોડાને બદલે અદ્વિતી ગીત ગાવ. આ ઉપરથી તેમણે થોડાં ગીત સુંદર કહે ગાયાં, તેમાં વિનોદના પણ આવ્યા પછી કેટલીએક છોકરીઓનાં ગરજાની ચોળના કરવામાં આવી હતી. તેઓએ મંપુર કહે, દાવમાવ સહિત, થોડી ગરખીઓ ગાઈ. આ સર્વ પૂરું થયા પછી કેટલાએક મિત્રોએ દંપતીને અભિનંદન આપવા માટે બે બોલ બોલવાની ઈચ્છા દર્શાવી, એટલે બધા મહેમાનો ગોઠવાઈને સમાના સ્વરૂપમાં બેસી ગયા, પણ એક વયોવૃદ્ધ વિદ્વાને દંપતીને આશીર્વાદ આપનારે બાપણ કહ્યું, અને તેમાં શુદ્ધત્યાગમનો પ્રભાવ, તથા પતિના ધર્મ વિષે બહુજ ઉત્તમ વિવેચન કર્યું. તે બોલી રયા બાદ સેવાસદનના મંત્રીએ પત્નીના ધર્મ તથા સુશીલ્લી સમાજસેવા શી રીતે સાધી શકે તે વિષે બહુજ અસરકારક વિવેચન કર્યું. બીજા એક બે પ્રાર્થનિક વિવેચન થયા પછી જ્ઞાતિની દોલેજમાં બહુતી બાળાઓએ દંપતીને આશીર્વાદ આપનારા સ્તોત્ર રચ્યાં હતાં તે સુમધુર કહે ગાયા; અને પછી "મહેમાનો ગંડાવા પુનઃ પમારન"નું બીજ ગાઈ સર્વ વિસર્જન થયાં.

રાત્રે જન્મજુવારની વ્યવસ્થા થઈ હતી. મી. ઠાકોર તથા જસોદાના બાળબાળકા તથા મિત્રોને, જ્ઞાતિના તેમજ બીજાને આમંત્રણ હતાં. જ્ઞાતિવાને જ્ઞાતિના દોવાને ત્રીયે આમંત્રણ નહોતાં તેથી કીકા ઘણી થઈ હતી. પણ તેઓએ આ જન્મજુને જ્ઞાતિબાજનનું નામ આપ્યું નહોતું પ્રથમ એક પાઈ કરવાનોજ તેમનો વિચાર હતો, પણ જસોદાએ કહ્યું કે બોજન તો આપણી ખર્ચતિનુંજ કરેલું જોઈએ. આમંત્રણકોને આપણે તે આપણી મરજની વાત છે. આમ નથી કરી નાતમાં પણ તેમણે જદાએ દાથે ઈજ્જત આપ્યા હતા. જન્મ-

વાની વ્યવસ્થા એક ધર્મીજ સુધક જગ્યાએ કરી હતી જે જે પાઠશા, કૃષ્ણની પત્રાવળ, અને વાટકાની વ્યવસ્થા કરી હતી એ બાબતોએ પરનાતના મહે માને માટે ગોઠવણ હતી, બીજી બાબતોએ નાતિવાને બેસાડવાના હતા, પરંતુ બધા પોતપોતાના મિત્રોમાજ જઈ બેઠા હતા, અને સ્ત્રી પુરુષોના મડળ પણ જુદા પડી ગયા નહોતા વચ્ચે વચ્ચે ઝાટના કુડા, અગરબત્તી વગેરેથી સ્થળ શોભાયમાન અને મુખધીદાર બનાવ્યું હતું બધાએ ધર્મીજ સાતિથી અને આનંદથી બોજન કર્યું નાતના ઘેલાએક માણસોએ તો દરેક વાત ઉપર ટીકા કરી પણ એક દરે બધાને આ સર્વ વ્યવસ્થા ગમી હોય તેમ લાગ્યું ખાસ કરી યુવાન વર્ગ બહુજ ઉત્સાહમાં હતો છેવટે એમ પણ વાત નહોતર થઈ કે જરોદાએ પોતાની પૂજામાંથી પાંચ હજાર રૂપિયા આ પ્રસંગે ધર્મોદામાં આપવાનું નક્કી કર્યું છે તેમાંથી નાતના દિતના રૂઠમાં પણ સારી રકમ આપવાની હતી

ત્યાર બાર દિવસમાં દપતી મુબાર્ક ચાલી ગયા જરોદાએ પોતાના નિશ્ચય અનુસાર ધરમાજ પુરાર્ક ન રહેતા નહોતર કામોમાં પણ ઉલટ ચાલુ રાખી છે તેના પ્રયત્નથી સેવાસદનને અને કોલેજમાં તથા શાળામાં ભણતી બાળાઓ માટે નિવાસગૃહ ઉધડયું છે થલ ખર જરોદા ત્યાં નય છે ત્યાં રહેતી બાળાઓની સભાજ નહે તેને માથેજ હોય તેમ લક્ષ આપે છે બીજી પણ ધર્મી દિશાઓમાં સેવાસદનની પ્રવૃત્તિ વધી છે મી કાકોરની સદાય દરેક બાબતમાં તેને છે અને તે દપતીએ સમાજ ઉત્થતિને ધર્મી બાબતો સાથે મળી ઉપાદી છે અને પોતાનો જ્ઞાનનો સદુપયોગ તેઓ ઉત્તમ રીતે કરે છે.

—*—

કેશવ પ્રસાદ દેસાઈ.

જ્ઞાતિને મેટ

માદગીના પ્રગમમાં જ્ઞાતિબુદ્ધિઓના વપરાગ સાદે અર્ધસમેગ, હોટ વોન્ડર બેગ, યમોમીટર, બેટ પેન સુરીન બોટલગ, પુરા વોરે મુબઇ, સુરત, ભરૂચ આમોદ વડોદરે અને જુનાગઢ મોકલયા છે મદદુ ચીજો નીચે લખેલા રૂઠાંવે પાસેથી મળી શકશે

મુબઇ—રા નરવરવાલ માધવલાલ દેસાઈ, સોલીસીટર

સુરત—રા કાકોરલાલ માલિકલાલ કાકોર, વકીલ

ભરૂચ—દીનકરરાવ નરભેરામ દેસાઈ, વકીલ

આમોદ—રા જલવ તગાય રતનરામ દેસાઈ

વડોદરા—રા શ્રીપતરાવ નદવરાવ વકીલ

જુનાગઢ—રા. ઈશ્વરલાલ હર્ષાદાસ દેસાઈ

ધો ગુજરાત બ્રહ્મસત્રિય ડાઁઓપરેશન સોસાયટી લીમીટેડના ત્રિમાસિક હાંસાખ.

બરાવસ દોરોની સંખ્યા.	તે રૂટ આવેલા કોલના રૂપિયા.	ગ્રીપોઝીટની આવેલી રકમ.		ગ્રીપોઝીટ પરન ક્યુ.	મુદત દર- મ્યાન રેટ- લામ્બાસ- ટોને લોન આપી.	લોન તરીકે અપાયેલી રકમ.		તા. ૧-૪-૨૧ થી તા. ૩૦-૬-૨૧ સુધી વસુલ આવેલી રૂ- ની એકંદર રકમ.	સલાસદની સંખ્યા.
		પાણના ત્રિમાસિક પત્રની બાકી.	તા. ૧-૪-૨૧ થી તા. ૩૦-૬-૨૧ સુધીમાં આવેલી.			પાણના ત્રિમાસિક પત્રની બાકી.	તારીખ ૧-૪-૨૧ થી રાત્ર.		
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૩૧૧	૭૭૩૫	૨૧=૭૯-૧૨-૦	૪૧૭૫-૦-૦	૩૪૦૫-૦-૦	૨	૨૮૩૫૧-૯-૦	૫૭૦૦-૦-૦	૩૮૧૬-૧૧-૨	૮૦
		ફા. ૨૫૨૫૩-૧૨-૦				ફા. ૩૪૦૫૧-૯-૦			

અવેશ રીના રા. ૪૦૦)

તા. ૧૦-૮-૧૯૨૨.

T. B. Thakore.

ચેરમેન.

સામાર સ્વીકાર.

આદર્શ ભૂત જીવન (લેખક રા. પ્રભાસંકર જયસંકર પાઠક. મુંબઈ પૃ. ૫૨ મુલ્ય આઠ આના.) સુરતની સાહિત્ય પરિષદે આ નિળંધને ઈનામ માટે પસંદ કર્યો હતો. સદેહ પુસ્તકની પ્રથમાવૃત્તિ ખપી જવાથી આ દ્વિતિયાવૃત્તિ રા. રા. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ જવેરીના ઉપોદ્ધાત સાથે વમણા બહાર પાડવામાં આવી છે. વડોદરા, ભાવનગર, જુનાગઢ વગેરે દેશી રાજ્યોમાં ઈનામ તથા લાયકેરી માટે આ પુસ્તક મંજૂર થયેલું છે. આ પુસ્તકની ભાષા ઘણી સરળ શુદ્ધ અને સાધારણ પ્રબળ વર્ગ રહેલથી સમજી શકે તેવી રાખવામાં આવી છે. આ પુસ્તક વાંચનારને તેમાંથી ઘણું મનન કરવાનું અને નિષ્ણવાનું મળશે.

સંસારનાં સુખ.

લેખક રા. હરિપ્રસાદ મજરાય દેસાઈ. પ્રકાશક સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય છુટક ઈમિત પાકું પૃ. ૬ આના બાર. પાનાં ૩૫૦

સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય સુજરાતની એક સંગીત સંસ્થા છે. ઘણાં ઉપયોગી પુસ્તકો સસ્તે ભાવે ત્યાંથી પ્રસિદ્ધ થયાં છે. “ સંસારનાં સુખ ” પ્રસિદ્ધ થવાથી એક ઉપયોગી પુસ્તકનો તેમાં વધારો થયો છે.

અંગ્રેજીમાં પ્લેઝર્સ ઓફ લાઈફ નામે પુસ્તક છે તેનો આધાર લઈને આ પુસ્તક લખાયું છે. પરંતુ આખું પુસ્તક વાંચ્યા પછી અમે કહી શકીએ છીએ કે તે વાંચતાં તે ભાષાંતર હશે તેવો તો ખ્યાલ પણ આવતો નથી અંગ્રેજી લેખકોનાં કથન ઉતારેલાં છે તે ભાષાંતર છે, પરંતુ તેની ભાષા તરજુમીયા નથી. આપણા મધ્યમ વર્ગમાં-ખાસ કરીને સ્ત્રી વર્ગમાં-તેમજ કારીગર લોકોમાં એક જાતની નિરાશા પ્રસરી જણાય છે. આવી નિરાશા સાથે જગતમાં જીવિની આરા રાખી શકાય નહિ. આ લોકોમાં એવી ભાવના પ્રસારવી જોઈએ કે જીવન સુખલયુ છે અને સંસારમાં વિવિધ સુખો દરેક વર્ગ પ્રાપ્ત કરી શકે તેમ છે. આ ભાવના પ્રસારવામાં આ પુસ્તક ઘણું જ ઉપયોગી પડે

પટે તેમ છે તેનું પહેલું પ્રશ્ન 'સુખી થવું એ કર્તવ્ય છે' તે દેવ, જલે
જીવનકલહના આ સમયમાં મનન કરવા રોગ્ય છે સસારમાં સુખ કેમ પ્રાપ્ત
કરવું તે માટે પુસ્તકમાં જુદા જુદા વિષયના પ્રશ્ન લખાયા છે પુસ્તકોમાંથી
મુસાફરીથી જુદીજુદી લખિત કલાઓથી, સ્લેવણી વિગત, અને વર્મથી, દેવો
આનંદ મળે છે જેવા સુખ ઉદ્ભવે છે તે જુદાજુદા પ્રકારોમાં બતાવેલું છે
વળી દરેક મનુષ્યે મહત્વાકાંક્ષા અને ઉત્તિની આશા જેમ અને શા માટે
રાખવા તે દર્શાવ્યું છે હતાશ ન થઈ જતા ઉત્તિ માટે પ્રયત્ન કરવામાં
ધણ સુખ રહેલું છે તે દષ્ટાંતો સાથે બતાવ્યું છે, દરેકે દરેક પ્રકારના ઉપ
યોગી છે અને રસીક છે

પુસ્તક ની બાંધા મરનારી જે ગતિ મળી છે દરેક પ્રશ્નમાં મૂળ અર્થે
પુસ્તક રતા ઘણો વધારો જોવામાં આવે છે વળી ગુજરાતી સાહિત્યમાંથી
અનેક જાણના ઉત્તરો રોગ્ય અથવા આપીને પુસ્તકની રમી તામાં બહુજ
વધારો કરવામાં આવ્યા છે પુસ્તક કલ્પ છે તાબદાથી છે, અને સરવું છે
તેથી અમે દરેક જગુને તે ખરીની વાચવા બનામલ કરીને ઝીરે

વસત જુદિપ્રમાણ આ માવ આ દિતોપદેત બાળશિક્ષક, મુદ્દી
સુખોધ મોટ માત્ર ઉનેવાળ નબુદન ગારોદન, નાગર હૃદય આદિત્ર્ય
પ્રમાણ આનંદિયા માનવત, દસાના પત્રિકા, કોળી સુખોધ, કોળી જીવન
કપોળમિત્ર અને શ્રીમાળીઅબુદન

કેશવપ્રનાદ દેશાધ

જ્ઞાતિના સ્વર અંતર.

ત્રિમાસિકો દેશવદ્યોતો વગેરે

—૧ હારાય મુવખરાય દેશાઈની બદની પુનેથી પચમદાસ એ
ઈન્પેક્ટર તરીકે થઈ છે

—૨ કાન્તિલાલ નાતલા આની મલ્લી નિતાઈ બડા ખાઈ
રજના પઈ છે

—રા. વાઘરા સળગડગ કોર્ટ બંધ થતાં રા. કૃષ્ણલાલ જમીએતરામે બરચ,
રા. નરદરીલાલ બલપતરામે અંકલેયર અને રા. તલ્લુબાઈ સંમીરામે
જળુસરમાં વકલાત કરવા માંગી છે.

—રા. વેકુંડલાલ શ્રીપતરામ કાકોર (મુંબઈ) ની નિમણૂક રોડ નરોતમદાસ
મોરારજી મોહુજદાસની ઓફીસમાં થઈ છે.

—રા. વિમલપ્રમાદ રતનરામ કાકોર (મુંબઈ) નો પચાર વધી રા. ૧૨૫
થયો છે.

—રા. કાન્તિલાલ મોતીલાલ કાકોર (મુંબઈ) ની નીમણૂક રોડ દાદાભાઈ
લાલજીની ફાં.માં રા. ૧૨૫) ના પચારથી થઈ છે.

—રા. રામલાલ મળીલાલ કાકોર બી. બી. એન્ડ સી. બાઈ રેફરેના જે
માસ્તરની ઓફીસમાં નિમાયા છે.

—રા. જ્યોતિલાલ માધવલાલ કાકોર નો (મુંબઈ) પચાર વધી રા. ૧૫૦)
થયો છે.

—રા. મદનલાલ પ્રાનુલાલ દેસાઈની મુંબઈની ધી મુનક્ષી મોરારજી કેમી-
કલ ફાં. લી. માં નિમણૂક થઈ છે.

—રા. જ્યોતિલાલ તાઈલાલ દેસાઈની મુંબઈની કચેરી બેન્કની ઓફીસમાં
નિમણૂક થઈ છે

—રા. જ્યોતિલાલ રતનરામ કાકોર બી. એ. ની પટોદરા દાદરિકુલમાં
નિમણૂક થઈ છે.

—રા. મોતીલાલ સાકરલાલ કાકોર બરચના કામચલાઉ સરકારી વકીલ
નિમાયા છે.

—રા. નરરલાલ અંબાલાલ લાખીયા નો પચાર વધી રા. ૮૦) થયો છે.

જાહેર જીવન.

—રા. દરિપ્રસાદ વિશ્વપ્રસાદ દેસાઈને શરય જલ્લાની લોકલેવોટના ત્રણ
વર્ષને માટે રામાનંદ નિમવામાં પાયા છે.

જન્મ.

સી	સાતાગૌરી નરહરીવાવ બોગીલાવ	ને	પુત્ર	ભરત
„	કમળાગૌરી સુરજદામ રતનરામ	„	પુત્રી	„
„	લીલાવતિ ચીમનલાલ કલ્યાણરાય	„	„	„
„	ઇંદ્રગૌરી નનમનલાલ કલ્યાણરાય	„	પુત્ર	„
„	નિર્મળગૌરી ઈશ્વરલાલ ગીરધરલાલ	„	પુત્રી	„

મરણ.

ગ	સ્વ કમળાગૌરી (માણેકલાલ ડાહ્યાબાઈના વિધવા) ૩૮ ક'ઠમાળ અમદાવાદ	ઉ ન દોન	રથળ
ગ	સ્વ ધનલક્ષ્મી (સાકરલાલ હરશીસનદાસના વિધવા) ૩૪ વય		ભરત

મૂલના.

- ૧ ચર્ચાપત્રો ને લેખો માટે લેખકો જવાબદાર છે.
- ૨ નામ પ્રસિદ્ધ ન કરવાની ઈચ્છા રાખનાર લેખકે તંત્રીની ખાનગી નામુ માટે પોતાનું નામ જણાવવું વગર નામના લેખોપર ૭૨૫ પાલુ ધ્યાન આપવામાં આવશે નહિ.
- ૩ લેખો પ્રસિદ્ધ કરવા નહિ, અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો વિગેરેનો પૂર્ણ અધિકાર તંત્રીને છે.
- ૪ લેખો થયાવકાગે પ્રસિદ્ધ થઈ શકશે, અને તે મંજૂર પત્રચલણદ્વારા કરવામાં આવશે નહિ.
- ૫ લેખો ફાગળની એક બાતુ હપ્તર અને શુદ્ધ અક્ષરે સાલીથી લખેલા હોવા જોઈએ અપૂર્ણ લેખો લઈ ગઈએ નહિ.
- ૬ શિરનામુ અવ્યવસ્થિત નહિ નિરનામુ નાકોદે લખી જણાવવું.
- ૭ લવાજમ વી ૫૦. ૫૦ વચ્ચે કરવામાં આવે છે.

અભિક્ષત્રિય ત્રિમાસિક એડીસ.

ફેગલ આશ્રમ, પારેખ સ્ટ્રીટ, ગીરગામ, મુંબઈ.

ખાસ ઉંચ વર્ણના હિન્દુ ભાઈઓ માટે

મનોરંજક અને શરીરને નીરોગી બનાવનાર

જમવાની ઉમદા સગવડ.

ભાઈઓ હાલની સખત મોઢવારી છે, માલીકની જાતી
દેખરેખની નીચે ચલાવવામાં આવે છે.

ધી આનંદ ખોડીંગ હાઉસ.

હેન્ડ-ગ્રંદારામજી હિંદુ કન્યાશાળા સામે

માધવખાગ પાસે ગીરગામ બેઠ રોડ-મુખે.

ઓફીસરો તથા સ્ટુડન્ટો તથા વેપારી ગૃહસ્થોને ખાસ
ટાઈમની સગવડતાવાળું રેલવેનું, ગ્રામનું જંકશન
નજીક છે.

ફક્ત એક વખત મુલાકાત લેવા સુકતા ના

છુરક તથા અનીયમીત જમનાર અહિંસ્થોને

ઘણોજ ફાયદો થશે.

સાવ નીચે મુજબ છે. વાંચો માસીક રૂ. ૨૫-૦-૦

કુપન ૬૦ ટંકની રૂ. ૩૦-૦-૦ મુદત ત્રણ માસની

કુપન ૩૦ ટંકની રૂ. ૧૬-૦-૦ મુદત દોઢ માસની

કુપન ૧૫ ટંકની રૂ. ૮-૦-૦ મુદત વીસ દીવસની

તા. ૬-૧૨-૧૯૩૬નાં બાબતો ધેર પહોંચાડવામાં આવશે.
ફેમીલી માટે અસાહેલી સ્વતંત્ર જગ્યાની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે.
વધુ ખુલાસા માટે મેનેજરને મલો વા લખો.

વખત અને પૈસાનો બચાવ કેમ કરવો ?

“ A good Dress is a letter of Recommendation.”

સારો પોશાક એ એક ઉત્તમમાં ઉત્તમ ભલામણપત્ર છે.

મહેરબાન બાનુઓ અને વૃહસ્થો ?

જો તમને તમારા વખત અને પૈસાનો બચાવ કરવો હોય તો એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત લો, અમારે ત્યાં ઘણો જ સારો હોઝીયરી માલ કીકાયત ભાવે મળશે તે જના કોઈ પણ જાતની ગ્રાહકોને હેતરાવવાની મુદ્દત ધાવતી નથી, કેમકે અમારે ત્યાંથી લીધેલો માલ તો ૧૨૬ નહીં પડે તો આઠ દિવસની અદર અમે પાછો લઈ તેના પૈસા પાછા આપીએ છીએ, તેમજ જલ્દી આપીએ છીએ, અમારે ત્યાં બધી જાતની હોઝીયરી, ગરમ તથા કોટન અને લુલન, જેના કે — જીન્સ, મોજા, ઉમાલ, ખમીસો, કોલસ, નેકટાર્ક-ઓ, શાલ, બ્રેઈસીસ, બચ્ચાઓનાં ક્રાક. હેન્ડ ગ્લોઝ. બચ્ચાઓનાં મોજા વગેરે ઘણીજ સરસ કંપોલીટી-અપટુટ મળશે.

ખાસ વિનંતિ — એક વખત અમારી દુકાનની મુલાકાત કરવાની ભલામણ કરીએ છીએ

મહારગામના ઓરડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામા આવે છે.

હાજી અબુબક્કર તાહેરમહમદ,

હોઝીયરી મન્યટ.

પાજન, પોગની સામે, બુલેશ્વર રોડ, મુબઈ.

ઓ. સ. જે. ગજ્જરની આયોનિક ફાર્મસીમાં

ખનેલી ભરોસાદાર, સોંધી, દિત્તમ

અને ઘરમાં વાપરવા લાયક

દવાઓ.

ઘરની અંદર ભરોસાદાર દવાઓ હોય તો જરા જરામાં
ડાક્ટરનું ખર્ચ થતું નથી, અને તાબડતોબ મદદ મળે છે.

ફીવરડ્રોપ્સ:—દરેક જાતના તાવ ઉપર અકસીર ન્હાની બાટલી ૦-૫-૦
મોટી બાટલી ૧-૦-૦.

લીવર સોલ્યુશન:—કબજિયાત દૂર કરનાર. આઠ ઔસની મોટી બાટલીની
કીમત ફક્ત ૧-૪-૦.

રોનીક સોલ્યુશન:—શકિત આવે છે તથા લોહી સુધારે છે. ન્હાની
બાટલી ૧-૮-૦, મોટી બાટલી ૨-૮-૦.

ટુથ પાઉડર:—મ્હોમાંતાં જતું નાશ પામે છે, સડના દાંત સુધરી જાય.
છે. મોટી ટબ્બી ૦-૬-૦, ન્હાની ટબ્બી ૦-૪-૦.

કંફ પીલ્સ:—ઉધરસ, સલેખમ તથા સરદી ઉપર અકસીર. શરૂ થતો.
દાય અટકાવે છે. ૦-૮-૦.

ખીજ પણ અનેક દવાઓ છે. વધુ જુલાસા માટે લખો—

ધી આયોનિક ફાર્મસી,

પટેલ સ્ટ્રીટ, લોન્ગકોન્ગ

બેન્કની પાસે, ડોટ,

મુંબઈ.

અમરાપાદના એજન્ટ:—

મેસર્સ પંડીત શાહ એન્ડ કું.

ચુનીલાલ મયાપંદ મહેતા,

અંદકાન્ત પ્રેમચંદ એન્ડ કું.

તથા દરબાગા.

જોર ખખર

—:૦:—

અમો આંદો તથા “સર્ટિફિકેટ”ની સીક્ષારસો કરી
આહોકોને લાલચમાં નાખવા માંગતા નથી પણ ઉત્તમ પ્રકારનો
માલ આપી આહોકોને રાજી રાખવા એજ અમારી કુાંનો મુદ્રા
લેખ છે; નાતાલ વાસ્તે ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર જાતના
“ફેન્સી-બૉક્સો” તથા “ટીનો” મોટા જથ્થામાં મળશે
તથા ધરખર્ચ વાસ્તે વીણી સાફ કરેલો “મેવો” તથા
“મસાલો” તથા “ઊંચી હીંગ” વગેરે મળી શકશે.

ખહારગામના ઑર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં
આવશે.

તરેહવાર મુકા મેવાના પાયોનીયર વેપારી

ઠાં દેવચંદ વાગજ એન્ડ કું

ઠે—જુમા મસીદ સામે, મુંબઈ.

એલેમ્બીક કેમીકલ વર્ક્સ કંપની લીમીટેડની કેટલીક ખાસ પેટન્ટ દવાઓ.

વેજીટેબલ દોનીક સીરપ.

દર્શી વનસ્પતીમાંથી બનાવેલી આ દવા જઠરાગ્નિ સુધારી પાચન શક્તિ વધારે છે અને શરીરને અમુત કૌવત આપી કુદરતી શક્તિ બદે છે. ગર્ભાણી તેગળ મુલાવડી બ્રીઓને આ દવા લીધાથી સુવા રોગ લાગુ થઈ શકતો નથી, અગર લાગુ થયો હોય તો મટી જાય છે.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૨-૦.

સીરપ ઓફ કમ્પાઉન્ડ બ્લીસરોફેસ્ટેસ.

જ્ઞાનતાંત્ર અને મગજ માટે સંવૃત્તમ પૌષ્ટિક અને શક્તિ આપનારી અમુત્ય દવા. જોઓને મગજનો, કે અંગેજનો ધસારો વિશેષ જણાતો હોય તેમજે અચુક આ સીરપ વાપરવો.

મોટી બોટલી રૂ. ૧-૬-૦.

નાની બોટલી રૂ. ૦-૧૪-૦.

હાયપોફોસ્ફોરસ કમ્પાઉન્ડ સીરપ.

ઉત્તેજક શક્તિ આપનાર અને માંસ તથા હાડકાંનું પોષણ કરનાર.

દરેક બોટલીના રૂ. ૧-૮-૦.

ટાઇલેટની બનાવટો.

કોલેરાવોટર, સ્વન્ડરવોટર તથા બીજી એવી સર્વ બનાવટો સાથે દરૂંદાઈ કરી શકે છે. ફક્ત એકજ વખત વાપરી જોવાથી ખાતી થશે કે અમારી આ બનાવટો ઉત્તમ છે.

કોલેરા વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૮-૦

.., .. નાની બોટલી ,, ૦-૧૨-૦

સ્વન્ડર વોટર મોટી બોટલી રૂ. ૧-૦-૦

.. નાની બોટલી ,, ૦-૧૦-૦

મળવાનું ડેકાલ્ઃ—પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ, નં. ૨.

અગર સ્વદેશી સ્ટોર્સ અને સઘળા દવાવાળાઓને ત્યાં.

વીરો કેકો

એક આશિર્વાદ સમાન અને

અમૃતમય પીણું! મિષ્ટ અને દૈવત આપનારા
પીણા તરીકે જગજાહેર છે. ડાક્ટરોની
પસંદ કરેલી એક અમૃત્યચીજ છે.

વળી,

લહેજતાર, શક્તી આપનાર, તંદુરસ્ત ખોરાક છે.

મદ્દવાહ પછીની નબળાઈમાં એનીમીયામાં, નાતવા-
નીમાં, અત્યંત શ્રમ પછી, ન્યુરેસ્ટીઆમાં, બદ્ધજંત્રીમાં,
તેમજ હીસ્પેપસીઆમાં વીરો કેકો કુઠ લેવાને ડાક્ટરો
સલામતુ કરે છે.

ઉછરતાં છોકરા-છોકરીઓ, બચ્ચાંવાલી માતાઓ,
બુદ્ધા અને નાતવાન માણસો તેમજ મગજમારીના ધંધાદ-
રીઓને વીરો કેકો કુઠ એક આશિર્વાદ સમાન પીણું છે.

આ, કોફી, કોકોને બદલે વીરો કેકો પીવાથી
શરીરમાં અજબ જીવી શક્તી આવે છે. બધા દવા વેચનાર
કેમીસ્ટો, ડ્રગીસ્ટો, પ્રોવીઝન, મરચંટસ, તેમજ સ્ટોરોમાંથી
રૂ. ૨) નો એક હળો મળી શકશે. સેંપલ અને માહિતી
માટે લખો.

ધી વીરો કેકો કંપની—ન્યુયોર્ક.

એકલા એજંટ—ડી. એમ. ઠાકોરની કંપની,
૩૬, ચરચ ગેટ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ.

પ્રજ્ઞાપત્રિય ત્રિમાસિક.

સત્તિમ્મં જાગ્રત્ પ્રાપ્યં વંરાંભિયોષત ॥

Awake! Arise! Stop not Until the Goal is Reached!

અંગો, ઉઠો, ચિરંજીવી, સારથી ને આશય ન્યાં મુખી.

૧૯૨૨-૨૩

વર્ષ ૧૫ મું.] જાન્યુઆરી ૧૯૨૨. [અંક ૧ લા.

વાર્ષિક લવાનમ સિદ્ધિ સાધે શા. ૧-૮-૦.

ત્રી:—કેશવપ્રસાદ દેસાઈ, બી. એ, એલએલ. બી.

પ્રકાશક:—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર,

કેશવપ્રસાદ, પોરબં ૨૬૦૬, ગીરગામ, મુંબઈ.

શા કમિનું...	શા. મુનશી	૧
આપણા સંસારના હારા છવાયા વિગેરે		
પર હરતી નજર...	પરીક્ષા વારી	૨
"નવ પ્રેમ સમુ જગ માંદિ કમું"	શુ. ચ. ઠાકોર	૬
આ તે વરણકરણ...	સેવાધર્મી	૧૦
મધુર રસ ઓલને...	પ્રણવતી દેસાઈ	૧૪
પરવાનો પ્રયોગ અને વિવેકનું અનુભવો	સે. ઠાકોરલાલ છ. દિવાન	૧૫
ધી લ. લ. કો. સોસાયટી લી. નો		
ત્રિમાસિક દિમાળ		૧૮
જાતિને બદલીશ		૧૯
મયાપન...	બી. એ. અમદાવાદી	૨૦
સ્નેહ લગ્ન કે સ્વેચ્છાચાર	બી. એ. અમદાવાદી	૨૧
પરનાતમા પરબુજી બાળાઓ	સી. એ. અમદાવાદી	૨૩
વૈજ્ઞાનિક લગ્નો	મંત્રીશાસ્ત્ર અલંકાર	૨૫
પરનાતમા યુવકોને દરેક અર્પી બાળાઓ	શુચવાલો જાતિનું પુ.	૨૭
તમામ અદાકારીય પાંચને વિનંતી	એસ. ઠાકોર	૨૮
મુખતકાલિય	કેશવપ્રસાદ દેસાઈ	૩૦
જાતિના બળ અંતર વગેરે	ત્રિમાસિક આંદોલન	૩૧-૩૬

છાપનાર—શા. મગનલાલ જગજીવનદાસ.

[૧૨૮૨૪૦૮.

છાપખાનાનું નામ—શ્રી સરસ્વતી છાપખાનું, ૩૫૬, નાગદેવી રસ્તા, મુંબઈ.

પ્રકાશક—જીવનલાલ માધવલાલ ઠાકોર.

પ્રકટ કરવાનું ઠેકાણું—કેશવપ્રસાદ, પોરબં ૨૬૦૬, ગીરગામ—મુંબઈ.

કલકતા અને મદ્રાસનાં સમગ્ર હિંદનાં આયુર્વેદિક
પ્રદર્શનોમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર ગુણકારક,
કિંદ્રાયત અને શાસ્ત્રોક્ત દવાઓ પૂર્ણ સત્વ અને શુદ્ધિ
જળવાઈ રહે તેવા સચાઓથી ઉત્તમ તાજા અને ખરી
વનસ્પતિમાંથી તૈયાર કરનાર:—

ઝંડુ શર્મારિયુટીક્લ વર્ક્સ લી૦

એલફીન્સ્ટના રોડ, મુંબઈ.

આપણા દેશના લોકોના શારીરિક બંધારણને આપણા
દેશમાં ઉત્તમ થયેલી ચીજોમાંથી જ તૈયાર કરેલ
દવાઓ વધારે માફક આવેછે એવી સમજણ આપણું
અગ્રેજી શીખેલા બધુઓની પણ હવે થતી જાય છે.
એટલે તેઓ પણ દેશી દવાઓ છૂટથી વાપરવા
મંડયા છે. ઉત્તમ અને અકસીર તથા પ્રમાણમાં
સોંધી દેશી દવાઓ વાપરી જોવાની દરેક સ્વદેશા-
ભિમાની બધુને વિનંતિ કરીએ છીએ.

આયુર્વેદ વિજ્ઞાન—દેશી વૈદાને લગતું અનુભવી
વૈદ-દાક્તરોના લેખોથી, ભરપૂર માસિકનો નમૂનાનો
અઠ મંગાવી જુઓ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૦-૦

અસાધારણ મોંઘવારીને સબળે ૦તા. ૧-૮-૨૦ થી
અમારી દવાઓના ભાવેમાં થતા ફેરફાર જાણવા
માટે નવું પ્રાઇસ લિસ્ટ મંગાવો.

તારનું શીરનામું જડ

કાલમાદેવી ખાય } કારખાનું:—
જુની ભાટિયા મહાજનવાડી. } એલ્ફીન્સ્ટનરોડ—મુંબઈ.

પ્રહ્લદનિય ત્રિમાસિક.

[વર્ષ ૧૫ મું]

જાન્યુઆરી ૧૯૨૨

[અંક ૧ લો]

શા કામનું ?

(જે જ્ઞાનથી કુઃખ ના મરુતું.....એ રાહ)

જે જીવનમાં પ્રભુ ના ભક્ત્યા તે જીવન કહો. શા કામનું?
જે જીવન પંખી ના હડયું તે પંખી કહો. શા કામનું?
જે રત્નમાં અતિ મુલ્યરત્ન રત્ન તેના તેજનું;
સંભાળથી ના સાચવ્યું તે રત્ન કહો. શા કામનું?
જે બાળમુખ હીસે તે ચંદ્ર કાંતિ અર્પતું;
પ્રભુ તેજનું પ્રતિબિંબ નહિં તે બાળમુખ શા કામનું?
જે તેજ બાકાશે પ્રકાશે પૂર્ણ તેનેમય બન્યું;
પ્રભુ પ્રેમ ચંદ્ર આત્મમાં નહિં તેજ કહો. શા કામનું?
જે દિલમાં કંઈ દેરા દાઝો, જે વળી કંઈ લ્યાગનું;
જે આત્મને જુદો ગણ્યો તે દિલ કહો. શા કામનું?
જે પંચ ભુતિ બાજમાં વાળ્યું જીવન બીજ કાર્યનું;
જે ભક્તિ જગથી ના હઠાડ્યું પંચ ભુત શા કામનું?
જે અરણ્યમાં બુલા પડ્યા તે સોઝ કે આરામ શું;
પણ મુક્તિ માર્ગ ના જડ્યો તે અરણ્ય કહો. શા કામનું?

હા! શુભામી? હેદીને સ્વરાજ્ય^૨ જેના મેળવ્યું
જીવનું કહો. શા કામનું? જીવનું કહો. શા કામનું?

“મુનશી”

આપણા સંસારના છુટા છવાયા ચિત્રો પર સ્વતંત્ર નજર.

હુનિઆનો ઇતિહાસ ખતાવે છે કે માણસોની ગણતરી સંખ્યાથી કરવાની નથી, પરંતુ તેમનામાં રહેલી તીવ્ર ઈચ્છાઓના તાપ અને બળથી કરવાની છે, પ્રાચીન ક્રીતિની યાદ, નવી ક્રીતિ માટે આતુરતા, જીવન મર્યાદા કે મર્યાદાના વસ્તુ સંપાદન કરવાનો તેમનો ચોખ્ખો અને દૃઢ કરાર, કે જે એક વખત બધાએ તેા સૃજના અને બેઠાઓને તેાની નાખે છે અને સઘળી સ્વર્ગીય અને મરદાનગીની લાગણીઓને સ્વતંત્ર કરે છે - સીટની સમીપ

હીપોલસીની આક્રમણ દોરાનીથી આપણા જીવનના ઘણા પ્રદેશો ઉપર આપણા સંસારના નાના મોટા સી પુરુષો અને જુદા જુદા પાત્રો ઉપર હડતી નજર નાખવાની હમણા તક મળી છે આપણા ત્રિમાસિકમાં ઘણા જાણના અને કાળા એ સંબંધીના ચિત્રો નાતના અને પરનાતના લેખકોને દ્વારે પ્રથમ અને પ્રથમ દોરાયા છે તેમણે જેને દૃષ્ટિબિંદુઓને ઉપયોગ - થો છે તેથી અલગ રહી આપણી મર્યાદા પોતાના જીવનમાં શા શા દૃષ્ટિબિંદુઓને ઉપયોગ કરે છે તે તારવવાનો આ સદૃશ પ્રયાસ છે આપણા ખાસ, વિદ્યાર્થી, જીવનનીયા, માતાપિતા, મુદારકો અને રક્ષકો, સમાવત અને ધર્મ, નહેર જીવન અને આનંદવિનોદ, પ્રધારજગાર, અને સાહિત્ય અને સમજૂતાના જીવન અશોનુ નિરીક્ષણ થાય અને તેમનો વેગ કદ દિશામાં વાળવો તેનો કંઈક ખ્યાલ હાલની પ્રગતિના અગોની દોરાનીમાં થાય તેા પ્રયાસ દીતકર છે તમ મુરકેલ છે, પણ હાલની સાહિત્યની સામ્રીય ચર્ચાની દૃષ્ટિએ ખગ જોગ પાય પ્રયાસ ચિત્રો દોરાય એટલે મુદાની વાતો એની મેળે દાય લાગે છે

(૨)

આપણા બાળક અને વિદ્યાર્થીઓ.

આપણી આશયો નવી અને મોટી-છ, પણ બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓ તરફ આપણ કંઈક લક્ષ્ય છે? આપણા નિરાનો અપવા ગાઢયા છે, આપણા જીવન નિરાનોમાં હરીફાઈને લીધે વિશેષ અને ખાસ તાલીમ અને કાળેલીઅતની જરૂર છે. આને માટે આપણા ભોલો અને મુશળ માખાપો ખીલ્યોને માટે નહી તેા કવળ પોતાના બાળકોને માટે શુ કરે છે? ખીજા જાતિના બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓ કરતા કંઈક ખાસ લક્ષ્ય કે વિશેષ કાળજી તેમના ઉપર રખાય છે? ના ખીલ્યો કરતા વિશેષ હુલસા અર બાળક અને વિદ્યાર્થી એની મેળે

રહી કુકળી પડી આપણી એસ આરામથી પોતાની બુદ્ધિ અને સારીરના વિકાસ ઉપર બની શકે તેટલી ધીમી ફેરવી મોટાં થઈ જીવન મુશ્કેલી મોટી પોતાનું બંધાણ દંકારે છે. નાતના બાળકો સિવાય તેને બાએજ બીજા મિત્રો યાચ છે. નાતના સંસાર અને આચાર વિચાર અને તે પ્રમુ પોતાના અને પોતાના સમયવધી-એના સ્વછંદ વિગેરેથી હિત વિત્ર ધથેલા સિવાય તેને બીજી કશાનું જ્ઞાન નથી. નાત એ તેની દુનિયા છે, એજ દરીકાઈતું રથાન છે, અને એજ ગૌરવનું શુમાન છે. નાતની બદ્દાર મૂર્ખતા, અજ્ઞાન, અધર્મ વિગેરે છે એવી તેની દંદ માન્યતા છે. પોતાના જીવન બાપારની ફોતેદની કુંચી અને દુનિયા ત્યાંજ અને તેના સદવાસ, પરિચય અને પરનાતીલાઓ સાથે સંપ અને સમાધાનીથી સંસાર નિભાવવા, ચલાવવા અને ખિલવવાના સાધનો મેળવવાના તેના સ્વીકાર સરખોએ કરવાને તેનું મન સાફ ના પાડે છે, વાદ વાદરે, કુવામાંનાં દેડકાં, ઠાકરા અને ઠાકરી સૌ તેવાં !

ઇમેજ સાહિત્યમાં ઠાકરાના જીવનને લખતાં Thomas Hughes's "Tom Brown at Rugby" અને Aldrich's "story of a bad boy" અને Kipling ના "Captains Courageous" અને "Stalky & Co." નામના લોકપ્રીય પુસ્તકો છે. આપણા સાહિત્યમાં એવાં પુસ્તકોની ગેરહાજરી દરમિયાન આપણા વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના લાગતા વલગતાઓને તેમાંથી ધણું શીખવાનું છે. યુનાઈટેડ સ્ટેટસના માણ પ્રમુખ મીર રૂઝવેલ્ટે પોતાના દેશના ક્રમ ઠાકરામાં હોવા જોઈતા ગુણોમાં, કાયરતા, દુર્બળતા, ઠોલીઆપણું અને ફોંકાનો પૂજા અને સૌ સાથે અને સૌ સંલોગોમાં કાચા, વાણી, કમં અને મનની શુદ્ધિનો સમાવેશ થયો છે. ઠાકરાઓને જીંદગીમાં કુટબોલના નિયમનું પાલન કરવાનું કહેતાં કહે છે કે, "Hit the line hard: don't foul and don't shirk, but hit the line hard"

(૩)

આપણે જીવન.

"મદારા દેશી બંધુઓ, મદારી તમને સલાહ છે કે આપણા દેશની લઘુમતી પાસે એસઆરામી જીવનની નહીં પણ સખ્ત પ્રયત્ન પૂર્ણ જીવનની માંગણી છે. વીસમો સેકો ધણી પ્રજાઓના સવિધ્યથી ભરેલો આપણને દ્રષ્ટિ ગોંચર યાચ છે. આપણે જો આજસુ રહીશું, આપણે જો સુએલી, પ્રમાણથી ભરેલી એસઆરામી અને શરમ ભરેલી શાંતિ પસંદ કરીશું, આપણે જો જળી દરીકાઈઓ-જેમાં સાલુસોએ પોતાની જીંદગી અને પોતાના બંધાણ

સર્વસ્વના લેખમે જીતવું જોઈએ-તેમાંથી પાછા હઠીશું તો બહાદુર અને જબરા લોકો આપણાથી આગળ વધી જશે અને દુનિયાનું રાજ્ય જીતી લેશે "

અમતવ્યસ્ત અને સુસ્તી, એરાઆરામી અને ઇસ્કી સાહિત્ય, રસજાતા કે એવા બુદ્ધિ લૌતિક સમ્કારો વિહીન આપણો જીવાનીયો જોતા અને આપણા દેરાની પરચાળપર આગળ વધતી કેમો અને નાતોની તિક્કલ દરીફાઈમા આપણા ફરી મૂકેના આગળીને દરવે ગણાય એટલા જીવન રાજ ગારના સાધનોમા જોતા રૂઢવેદના ઉપલા ગળ્દો આપણુ દેયુ કારી નાખે છે

રગસીયા રાહે કેનવણી લેવી, ચાચ, કોફી, પાન, મેનમેન, સેન્ટ, લવેડર, કોલર નેકટાર્થ, હોટલમા વિદ્યાભ્યાસ અને તે પછીનો કાળ ગુમાવવાની તાલીમવાળા જીવાનીયાઓ અડધી જી દગી અભ્યાસમા ગઈ અને અર્ધી એમજ જશે એમ માનતા ચાલ્યા જાય છે મમત્વ યાને આત્મ શ્રદ્ધાથી ને સારા ફોજો અને મહદ્જીવન મરવાના ખીલે રોપી રાકાય એમ હોય છે તે એરા આરામમા માનસિક અને શારિરીક શક્તિઓને ખીલતી નહ ફરી નાખેલી દોવાથી ક ઈપણુ સારા પરિણામ નીપજવી રાકવાનું મુશ્કેલ યાય છે

‘અધ અહ સાવ ને સધળાઓમા વ્યક્તિત્વ જખરૂ હોય છે, પ્રબળ વિચારો અને ઈચ્છાઓ હોય છે, ચોખ્ખી ભાવનાઓ, જબરી પસ દગીઓ, આતુર સ્વભાવ હોય છે તે સ્વજ પોતાના અગત ધોરણો ઉપરજ પોતાની જી દગીનો કાર્યક્રમ રચવાને કુદરતી રીતે લલચાય છે અને છતાં પણ આજ તે લોકો છે કે જેમની ખીલઓને ઘણી સહાય મળે છે, અને જેમનામા પ્રલની આરાઓ રહેલી છે તમ, વિનયશીળ, કાયર લોકો, જેઓ સધળુ જેમ હોય છે તેમ કબુલ મ જીર રાખે છે, જેઓ ધરેડ અને ચીસાઓમાજ પાલે છે, જેઓ રહેલાઈથી લલચાય છે, જેઓ સાવધ, હીતપ્રત્યર, તાજે થઈ જનારા છે તેઓ મોટે ભાગે વસ્તુ રિચતી જેમ હોય છે, તેમજ છાગ દે છે "

૯

આ જમાનામા દસ્તી ટકાવવા માટે પ્રેાં એનસનની સલાહ અધીરાઈના દોષ સાથે લડવાની અને ખીલઓના જીવન અને વિચારના દષ્ટિબિંદુઓની યોગ્ય તરફદારી કરવાની છે આ સલાહ જ્યાં સૂધી અમનમા ન મૂકાય ત્યાં મૂધી આપણા જીવાન વર્ગમા એવી માન્યતા રહેવાની કે આખી દુનિયા અવળી ચાને છે, પોતે એક મહાન વ્યક્તિ હોવા છતાં અયોગ્ય જગ્યાએ પડેલો દોવાથી ફ ખી છે તેમનામા કુવારા રહેવાની, અથવા તો મનસ્વી સ સાર રહેલી

કરણીની ભાવનાઓ રચવાની અને તેમ કરી દુઃખી થઈ પોતાને સંસાર દુઃખી કરવાની બાજુ રચાયા કરશે.

આપણી જીવન ઈચ્છાઓ સંસાર પણ મનસ્વી છે. તેમનામાં તો કેલવણીના હયાં સંસ્કાર આપણા હૃદયપ્રીયા જીવનનીયા કરતા ઘણા ઓછા છે એટલે તેમની વાંઝાઓ તો જીવન આચાર વિચાર અને નવી રહેણી કરણી વચ્ચે અધર તાલ ઊઠાં ખાતી હોવાથી આપણા સંસારની ક્રિયતિ તેમને હાથે બહુજ કઢેડી થાય છે. જીવનું ધસાર્થ ગયું છે, નવા હોયો દાખન થયા છે, અને નવા જમાનામાં હયા આશયો અને આચાર વિચાર હજી ક્યતા થયા નથી, તેમ થાય તેવા તરત વેથાના પ્રયાસો કે હોદા, હજી કોઈએ કરવા માંડી નથી.

(૪)

આપણા માખાપો.

હૃદય સંસ્કારોવાળા જીવનનીયાઓ માખાપ થઈ પોતાના સંસારનું ગાહું હાકે તેને માટે હજી દાયકાની વાર છે. હાલતો તેમના માખાપોને તેમને નીવેડવા અને નભાવવાના છે. મોટે ભાગે તેમના માખાપો પાસે કેળવણી અને અનુભવમાં જીવન જમાનાનું ભાગ્યું છે અને તેનાથી ટકવાનું કામ મુશ્કેલ છે.

પિતાને પોતાના ધંધારોજગરના રોકાણને લીધે પોતાના પુત્ર કે પુત્રીની કેળવણી, ખીલવણી કે દેખરેખને માટે અવકાશ નથી, અને માતાને તે માટેની આવડ કે હુશિયારી નથી. ને જતી હે એ તો ચડી જાયી! પણ જે માખાપ પ્રી પ્રજા ઉગતી હે એ તો આખીઆ ખોલો કે કયા જવાબદારી શીર પર ધુમ રહી હે! દુનિયા ઝુકતી હે ઝુકાનેવાલા આહીયે!

"Awake arise or be for ever fallen!"

ઉત્તિષ્ઠત જામત પ્રાપ્ય વરાશ્ચિ વોધત ।

उपनिषद्.

(૫)

આપણા મુધારકો અને રક્ષકો.

“આપણે જે અધમ ચક્રમાં પડયા છીએ તેમાં આપણી બહાર આવવાને કંઈપણ થઈ શકે નહીં તે હું જાણતો નથી. હું નિર્બંધ છું. હું ધારતો નથી કે હજી તેને માટે વખત આવી પહોંચ્યો છે. હું ધારતો નથી કે માંડી હોલચાલો, મદાતમાઓ, પછી શલે ગમે તેવા તેજાના વિચારો જ્ઞાનની રેશની વાળા હોય, તેમને બાર ખોજ ગમે તેટલો બજવાન દોય, તોપણ ફેરી શકે,

સિવાય તેને લગતી શક્તિ પ્રત્યક્ષનના અતરંગી હોય કોઈપણ વ્યક્તિ જાહેર પ્રત્યક્ષનનો જાહેર વેગ ગતિમા મૂકી શકે તે ઉપર કાબુ ધરાવી શકે તે નથી ધારતો કે તેને હિત કરી શકે આપણા દાહના પરીણામોને માટે ખરેખર અસ્પષ્ટ અને બહોળા વિસ્તારમાં અસંતોષ કેવાથેલો છે પરંતુ તે સઘળો અભિપ્રાય નકારતો છે જે થાય છે તેને માટે અસંતોષ છે કોઈપણ હીન ચાલ હસ્તીમાં આવે ત્યાર પહેલાં તેનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ હોવું જોઈએ બુદ્ધિ ભ્રાંતિ નીજોને માટે છે. અને માન હિત થવા જોઈએ જે જાતના ચોક્કસ માનસિક વ્યવસ્થાની ગેર દાહની છે

મુધારો મુધારો આપણી નાતમાં અને દેશમાં અને મોટે ચક્રે જોવાય છે પણ મુધારો શામાં રહેતો છે તે સમજવાનું કામ મુશ્કેલ છે તે સ્ત્રી પુરુષના ઇચ્છેલા બાધના પોષીયા જ્ઞાનમાં ઇચ્છેલા કટના પોષાકમાં, કે ઇચ્છેલા આચાર વિચારમાં અને સઘળું આપણું દેશી દસી જ્ઞાતવામાં રહેલો છે આપણા મુધારકો કપલકીયા છે બહુ કરવાની આરાધના છે, ત્રિધ્યા બકવાદ મનારા છે, જાતે કશું કરવાની ઇચ્છાવાળા નથી મે બીડીય જણા વધારે ખાતર ઇપણુ ભોગ આપવાનો નહીં હોવાથી “માહોમ” કપવાય છે, પણ પાછા હાકવાને જરીએ ખ ચકાતા નથી બીજાઓને માટે માન નથી, વસ્તુસ્થિતિનો અભ્યાસ નથી કેળવણી કે સાહિત્યના ઉચ્ચ સંસ્કારો નથી, અને નિષ્પક્ષપાતની ઈન્સાફની નજર નથી અને એવાઓની ધાધવ વિરોધ છે મુગા શુપચુપ કામ કરનારા, આગળ વધનારા અને આગળ બીજાઓને ખેંચનારાઓની સંખ્યા આપણા મેળાપણા આધેડ ઉમરના માણસોમાં અડધો હજારે હશે જે ૨૦ મહાવીરોના અજીતરાયજી અને ૨૦ અબ્બા શકર મલ્લજી જેવા કૌરવ અને દુષ્ટાત રૂપ અને સૌને નેતિક મળ આપે એવા મુધારક તો આપણા મ્મલાંગે આપણી નાતમાં વિદ્યમાન છે સંસાર મુધારક કેવા જોઈએ તેને માટે કંઈકેટલું છે કે —

આપણે જાહેર જીવનમાં એવા માણસો જોઈએ છે કે જેઓ પોતાના પક્ષ સાથે અને તેની મારફતે કામ કરી શકે એટલું જ નહીં પણ પ્રમાણી, નિર્ભય અને ન્યાય પરાયણ સ્વાતંત્ર્યવાળા હોઈને સઘળા માણસો અને પક્ષોને નિષ્પક્ષપાત ન્યાય આપી શકે આપણે એવા માણસો જોઈએ છે જે જેઓ દુરદર્શી અને ત્રિધર મનના હોઈ શકે, જેમનામાં સહૃદયતા સાથે દહાપણ રહેલું છે આપણે વિદ્વાન માણસો પણ જોઈએ છે કે જેઓ આપણા જીવ

નનુ સચળા મુકેલ સચાલો અવદાર અને સમાજ શાસ્ત્રના કાયદા, બેઠની દષ્ટીએ વિચારી શકે.”

આપણા સુધારકોને માટે પોતાનું જીવન અનુકરણીય કરવા જેવું બીજું જીવન કામ નથી. પોતે હોયોની, આનંદી, અને અવકાશનો સમય પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો કરે અથવા બીજાને હાથેથી થઈ પડે એવી રીતે ગાળવાનું કામ કરતા રહે તો તે જીવન સુધારકની પંક્તિમાં મૂકી શકાય અને બીજાઓ તેમનું અવશ્ય અનુકરણ કરે.

(૬)

બીજું સામાન્ય બાબતો.

અવકાશનો વખત સારી રીતે ગાળવાને માટે જુદા જુદા આનંદ વિનોદ કે જ્ઞાનમાં વધારો કરવાની મંડળીઓની આપણા દેશમાં દસ્તી નથી અને આપણી મુઠીશર નાત તે જોને માટે બદલ નાની છે.

આપણી નાતની આવક ઝાઝરી અને ખાંધી છે. વેપાર વિના લકંબીની રેલ ઉલ્લેખ્યાંથી હોય ? છતાં આવકમાંથી કેળવણી પાછળ જે રોકમ ખર્ચાય છે તે મુત્ય છે અને હજી વિશેષ સમાવત એ દિશામાં જોઈએ છે.

થું ધર્મને નામે આપણી નાતમાં મીઠું છે ? ના, અધર્મ નથી. ધર્મની બાબત એક વિદ્વાને ધણી સુંદર અને બંધ બેસતી કરી છે.

“ધર્મ શબ્દનો અર્થ હું એવો કરું છું કે તે એક એવી પછી તે મને તે દોષ, સત્તા છે કે જે માણસને સહેલા કરતાં કઠિન, અધર્મ અને સ્વાર્થ કરતાં હિંમત અને હમદા પસંદ કરવાને દોરવે છે; જે કામર હૃદયોમાં હિંમત અને દીલગીરીથી જાયલા હૃદયમાં આનંદ મૂકે છે; જે દીલગીરી, આકૃત અને નિરાશામાં સપડાયલા માણસને દીલાસો આપે છે; જે તેમને આનંદથી બોલે વપડાવે છે; જે બોલમાં કહીએ તો જે માણસોને પદાર્થમય રાજ્યમાંથી હથકોને તેમના પગ શુદ્ધમાં શુદ્ધ અને સાદામાં સાદા પ્રદેશમાં મૂકે છે.”

પ્રો. બેનસનની આ ધર્મની હચી, છેવટની અને સર્વોપરી બાવના છે. આનું ધાર્મિક જીવન આપણી નાતમાં પ્રસરે તો તેઓ દેશને માટે પણ ઘણું કરી શકે. નહીં તો આપણા ગાતાજના કંસાર બકરા, દેવરીત, પગલાં પુજવા અને ચોક પુજવાના બૈરક ધર્મોથી કંઈ પણ ઉદ્ધાર થવાનો નથી. એટલું જ નહિ પણ આર્થિક અને નૈતિક ગ્રેર લાભ અને હાની એથી યાય છે, થયો છે

અને યશો આપી નાતમા આપણા કમનસીબે આવા ધર્મીના ખાખમાં કેટલા છે નીં બાં અબાલાલ અને રા માકરસાલ દુર્ગાતામ ત્રયા ૪, અને રાં અબારા ૩૨ મવછ અને મારીભાઈ અછતરાય દયાત છે ખીજા નજયા અબાપા બેચાર મુખાગ્ન હોય તેા તે

આ ઘણી નાનકડી ચર્ચા છે વિરોધને માટે હાલ અવકાશને હતામ સાહિતના નથી બાપાની ખુબી ૨ શેલીની સિદ્ધિ કોને મૂકી છે ચર્ચા રતા અબ્યાસના કઈક સાધનોના સચદનો ભવિષ્ય માટે આ પ્રયાસ કહીએ તેા ચાલે આપણી ઉત્તતિ અને પ્રગતિને માટે પાસ્તીઆની માફક આપણા સાંનેા ૨ સખ્યા અગત પ્રયાસ કરવા માટે મોટા કે પુરતા નથી આપણા ગુજરાતની ખીજ નાતો અને કેમો સાથે આપણા સસારિક અને આર્થિક સવાલો વિચારવા અને ઉદ્દેશવાન બાઈચ રા સદનસીલતા અને ધીરજથી આ હો સો નેગઈએ તેા તેવી સદ્મરિતાથી ૨ ૬ સગીત લાભ થાય તેમ છે

—પરીક્રમાવાસી—

— ૦ —

રખરસ્ટાંપ.

અગ્રેજ, ગુજગતી, મગડી તથા ઉર્દુ ભાષામાં ટકાઉ તથા મનપ્રમદ રખર સ્ટાંપ બનાવી આપવામા આવશે તેમજ લાખના શીનો, સીપાડ્યોના પત્ર, નીચ હાડ, લાકડાપત્ર તથા ત્રીસાપત્ર કાતરકામ મસ્તા ભાવે કરી આપવામા આવશે અનુભવ લીધાથી ખાતી યશે

એ. એમ. હુબકગણી.

મુગલાટ, આગ્રેની ચાલી, મુબઈ નં. ૪.

“ નવ પ્રેમ સમુ જગ માંહિ કશું.”

મૂળ ત્રોટક છંદ.

અહીં દીપક જ્યોત રહી ગળકી.
નિજ જાત પતંગ દોઝે પટકી;
યઈ બસમ જાંત, સુખથી મરણ,
નવ પ્રેમ સમુ અહિં અન્ય કશું.
મરે છે પ્રેમને માટે પતંગો, રે! મુંગા પ્રાણિ,
(પરંતુ) ફરે છે દેરાના કુઝે સુખોમાં માનવી માની:—૧

અણિ કોરી રાકે ધન વાંમ ધણા, અણિ-બમરો
કમળો મંદિ મુગ્ધ યઈ મરતા.
ફસી પ્રેમ મંદિ મરવુંજ મીઠું,
નવ પ્રેમ સમુ અહિં અન્ય કશું.
મરે બળવાત જમરો છાં, કમળના પ્રેમને માટે,
હરો ધનવાત જલુ લોકો, યુરે ના દેરાની દાઝે:—૨

ધન નાદ સુણી મધુરો દસરો,
ધન નાદથી દાફર દા! મળકે. દાફર-દેડકો.
કંઈ નૃત્ય અનુપમ કેકિ તણું! કેકિ-મોર.
નવ પ્રેમ સમુ અહિં અન્ય કશું.

દસે છે પ્રેમને લેતાં, મુંગા પ્રેમીવિણુ પ્રાણિ,
ન પ્રેમી દેરાના તોઝે, કુલાઝે જન અભિમાની:—૩

રવિ દસંનથી કમળો ખીલતા,
રવિ અસ્ત થતાં ચિમળાઈ જતા,
સુખ પ્રેમીતણું, સુખ તે નિજનું, દિવાકર-સૂર્ય.
નવ પ્રેમ સમુ અહિં અન્ય કશું.

દિવાકર સીલુ યઈ જતાં, કમળ નવ હોય આનંદે,
રીઝે છે દેરા નિજ તો ઝે, અતિ આનંદ માનવીને:—૪

જલુ ચાતક હોય તૃપ્તિ ભરે!
નવ સ્વાતિ વિના જળખિંદુ મરે.

બહુ માસ તૃપાતર એ ઝૂંડ,
 નવ પ્રેમ સમુ અહિ અન્ય કશુ
 સહન શક્તિ અજળ તારી, શકે છે દિવ્ય પ્રેમીનું, (ચાતક)
 મળે ના સ્વાતિ બિંદુ એ, તને હ તો સલિય સંતુ સલિન ગાણી
 શીખાવે સ્વાર્થી દિ દીને, ખરે હ પ ખીડા મ્યારા સંતુ-બંધુ
 ધીરજ ને ત્યાગના પાઠો, સ્વદેશે પ્રેમ-ભક્તિના
 ખુ ચં. કાકોર

આ તે વર્ણીકરણ !

(૧)

વેંકટરાય રોક વેપારમા હવે ઠીક જામ્યા હતા કામ સર્વ ચીને ચઢી
 ગયું હતું અને બાર મહિને દરેક દુનરની આવક પણ થઈ ગઈ હતી
 પહેલા તો સર્વ સમય ધ્યાન વેપારમાને વેપારમાજ રહેતું હતું પરંતુ હવે
 બીજી બાબતોમા લક્ષ્ય પરોવતા હતા તેઓ એમ માનતા હતા કે શરૂઆતમા
 એકાગ્ર ચિત્ત કાર્ય કરવું જોઈએ પરંતુ માણી મોજશોખ અને આરામ માટે
 છે જન્મારો ગદ્યાવૈત કરવું જોઈએ નહિ તેથી હવે તેઓ પોતાની સ્ત્રી સાથે
 વધુ વખત ગાળતા હતા ધર શલુચારવા તરફ ધ્યાન આપતા હતા અને
 સમાર વ્યવહારમા પણ રસ લેતા હતા હાનમા તેઓ ચોપાગી ઉપર આવેલા એક
 મકાનના સૌથી ઉપરના માળમા રહેતા હતા દીવાનખાનુ દમલાહમલા
 તેમણે સાડ શોભાયમાન યુદ્ધ હુડ ફરનીયર ઉચી જતનો ગોઠવી દીધો
 હતો ખુરશીઓ તથા કોચ ઉપર ખીમતી સતી સુખમલ જડાવી દીધી હતી

પોતાની પત્ની જયાગૌરી ફેરાનના કપડા પહેરે રોવી એમને બહુજ
 હોરા હતી, અને હવે તો તેઓ વધારે સમય આવી બાબતોમા ધ્યાન આપી
 શકતા હતા, એટલે જયાગૌરીના બપોર વહેરની ખરીદી પણ પોતે સાથે જઈને
 કરતા હતા વળી તેઓ પોતે એમ સમજતા હતા કે મો રંગ કાને બધ
 બેસશે તે બાબતમા તેમની પોતાની સમજ બહુજ સાગી છે

સાજની રહા પીવાનુ કામ દમલાહ પુત્ર યયુ હતું રોક તથા ગેઠાળીના
 મોમા હજી પાનની બીડી ચવાતીજ હતી ધીમે રહીને જયાગૌરી બોલ્યા
 “ ત્યારે પછી નવી સાડી કેવા રંગની લઈશુ ? ” જયાગૌરીએ મનમા તો
 નિશ્ચયજ કર્યો હતો કે સાગી પીરોજ રંગનીજ લેવી છે પણ એ વેંકુટરાયની

રીત નહતી હતા. રંગની પસંદગીમાં તેઓ ચોતાને ઉરતાદ સમજતા હતા અને કૌંઈનો પણ વિરોધ સાંખી શકતા નહિ. જ્યાંજોરી નણી જોઈને તે વિરોધ કરે તેવા હતાંજ નહિ.

વેકુંઠરાયે ઉત્તર આપ્યો:—“તમારે ગમે તે રંગની સાડી હોયને. પહેરવી તો તમારે છે ને પણ મને વિરોધ રંગ જરાયે ગમતો નથી. માટે તે સીવાય ગમે તે રંગ લેતો.”

જ્યાંજોરી કંઈ એકદમ ધુંટડો ગળી નય તેવાં ન હોતાં. ધીમે રહીને તે બોલ્યાં:—“પણ તમને કયો રંગ ગમે છે. મને તો તમને ગમતા રંગનીજ સાડીઓ પહેરવી ગમે છે.” “જૂરો રંગ હોય.” શેઠ બોલ્યા. “મને બૂરો રંગ બહુજ ગમે છે. તમને શોભશે પણ સારો.”

“હા, એ રંગ બહુ સારો છે. તમારી પસંદગી હમેશાં સરસજ હોય છે. વળી મને પણ એ રંગ બહુ ગમે છે. પચઅણુ લોક શું નહીંશે કે મેં નવી સાડી લીધી! મારી પાસે એક જૂરી સાડી છે.”

“હા, હા, હું જૂલો. તે રંગ ના લેશો. તમે રાત્રી સાડીજ હોયો” શેઠ બોલ્યા. “કેવો સારો રંગ અને પાછો શુકનીયા. મને ઘણીવાર એમ થાય છે કે ફરનીયરની મૂખમક્ક રાતા રંગની ના નંખાવી હોત તો બહુ સારું થાત આ તો બધે એકનો એક રંગજ આવી નય છે.”

“અરરર હું કેવો મૂર્ખ છું. ના એકનો એક રંગ તો ના લેવાય કાજો રંગ હોયો.”

“અરે તમે એ શું બોલ્યા! આ નાની ઉમરમાં એ શોકનો રંગ શોભે?”

“હા, એ પણ ખરું.” શેઠ બોલ્યા. “જવાબો એ રંગ ખીજો હોયો.”

“તમે વળી એ પછડીયા જેવો રંગ શું કહો છો? જાણું સત્તરમી સદીની સી.” “હા, નહીં જમાનાનો રંગતો ખરો તમારી ઉમરને તો ખુશ્તી રંગજ શોભે તમે સફેદ સાડીજ હોયો.”

“હાઆઆ, સફેદ સાડી પહેરવાનું મન તો મને કેટલું બહુ છે. પણ એકવાર પહેરી એટલે ખડાસ. મેલીજ થઈ નય; અને એકવાર ઘોવાઈ એટલે સાડીનો આવરદા અડધો.”

“એ વાત પણ ખરી છે. ત્યારે કીમ હોયો.”

“અરે કીમનું પણ એમજ છે. જેવો ઘોલો તેવો કીમ એને પણ ડાંઘો થઈ પડી નય.” “ત્યારે કીમો હોયો.” “કીમો પણ મને તો બહુજ ગમે છે,

હમણા એક સાડી ફાડી પણ મારી જેન પછીએ કહેશે કે આને કાઈ રંગ પસંદ કરતાજ નથી આવડતા છતાંયે તમે કહેતા હો તો .”

“ના ના પહેરવી છે તમારેને ત્યારે લીવારા ઉપરનો આછો રંગ કાઢી લ્યો”

“એ તો પીરોજી રંગ થાય, તમે કહો તો તે લઈ મારે વાવો નથી

“હા, હા, એજ રંગ લ્યો” “ઓહો તમારી પસંદગી કેવી સરસ છે હું તો તમને ગમતીજ ચીજ લઈશ તેમ કરવાથીજ મને તો આનંદ થાય છે તમારે કહ્યું કરવાથી હું બહુજ સુખી રહુ છું ખસ હું પીરોજી સાડીજ લઈશ” ગાડી નેકાઈ બે જણ આપ્પા કોઠામાને પીરોજી સાડી લેવાઈ બોલો આ પસંદગી મની? એ તે વરીકરણ

(૨)

ઉપરના બનાવને ઠેકવોએક સમય થઈ ગયો છે, વૈકુંઠરાયની કમાઈ પણ વધી છે. દેરાનુ વાતાવરણ બદલાઈ ગયું છે સ્વદેશી અને ખાદીનો પ્રચાર વધતો જાય છે પણ વૈકુંઠરાય તે તરફ કવળ બેઠરકાર છે જ્યાગૈરી તો રાષ્ટ્રીય શ્રી સમાજના સભાસદ છે આગેવાનોના વ્યાખ્યાનો સાંભળી તેમને તો ખાત્રી થઈ છે કે સ્વદેશી માલતો વાપરવોજ નેઈયે ખાદી પહેરાય કે ના પહેરાય તે નુહો સવાલ છે, પણ દેરામાજ બનેયો માવ વાપરવાથી દેરા સેવા થઈ શકે છે વળી તવરાસાના સમયમા દેદીયા ઉપર થોડું થોડું કતાય તો પણ સારું એમ પણ એમને લાગતુ હતુ પરંતુ દેમિયો જે ઘરમા આવે તો વૈકુંઠરાય બહુજ ગુરૂરો થઈ જાય તેમ હતુ

એકવાર જ્યાગૈરી આ બાબતનો વિચાર કરતા હતા તેવામા એની એક જસાહી બહેનપણી ખાદીનાજ પોષાકમા એને મળવા આવી આ બહેનપણીને પીરોજી સાડીવાળો બનાવ ખબર હતો વાતમાને વાતમા દેદીયા સબધી અને સ્વદેશી પહેરવેરા સબધી વાત નિકળી જ્યાગૈરીએ તે બાબતોમા પોતાની સંમતિ તથા જસાહ બતાવ્યા પણ વૈકુંઠરાયના ડરને લીધે કાઈ કરી શકાતુ નથી એમ કહ્યું તેમના બહેનપણીએ કહ્યું “જ્યાબેન, પીરોજી સાડીવાળો બનાવ મને હતુ યાદ છે મીઠાસાથી વૈકુંઠભાઈના વિચાર તમે અનુકૂળ બનાવી શકો છો અને એક પત્નીમા આ એક ખુદખરો સદ્ગુણ છે કડવારા વિના, તકરાર વિના પતિને અનુકૂળ બનાવવા એ એક સુદર કળા છે તમે તે કળાના બહુકાર છો દલીલથી, વાગયુદ્ધથી, જકથી, જે કાર્ય નહિ થઈ શકે, તે જે તમે ધારસો

તો સહેજમાં, મીઠાશર્પી કરી શક્યો. માટે પીદાજી સાક્ષીવાળો વરીકરણ મંત્ર તમે આ બાળનમાં પણ અજમાવો અને દેશ સેવામાં તમારો ફાળો આપો. હું તમને હું કે તમે ખારી તથા દેશી મીઠાના કાપડને એક સરખાં ગણો છો. તમારું માનવું એમ છે કે સાંચા કામ વિના આપણને ચાહે તેમ નથી. બલે, તેમ તો તેમ. હું પોતે તો માનુંજ હું કે મોટા સાંચા કામના કારખાનાં તે અન્યાય અને અન્યાયનાં ધામ છે. રોગનાં કારણ છે. મનુષ્યોને પણ ચંત્રવત્ બનાવનાર છે. અત્યારે દેશની જરૂર ધરમણુ લલોચિની છે. અને તેમાં રેંદીયો અને શાળ બદલ ઉત્તમ જામ બગવી સડે તેમ છે. પરંતુ તે સખંધી તકરાર હું તમારી સાથે નહિ. કદં. બલે તમે મીઠાનું પણ રવદેશી કાપડ પહેવો. તથા નવરાયના સમયમાં દેશને વધારે કાપડ અને સુતર આપવો માટે રેંદીયો ચાલુ કરી કાંતવાનું કાર્ય કરો. જાણે તમારો વરીકરણનો ઉપયોગ દેશ માટે કર્યો કે નહિ.”

બહેનપણીનાં આમંત્રની અસર જ્યાંગરી ઉપર ધળી ઘઈ. તેમણે એમ તો કહ્યું કે કેવળ કાંતવા કરતાં હું વધારે ઉપયોગી કામ કરી શકતી હોંઠ તો મારે શા માટે કાંતવામાંજ કાળ ગાળવો જોઈયે. અને વેતરતા આવડે છે તો હું વેતરવાનો વર્ગ કેમ ના ચલાવું. અથવા તો શિક્ષણ વર્ગમાં કલાક કેમ ના આપું? પરંતુ હું પણ તમારી સાથે વિવાદમાં નહિ ઉઠડું. રેંદીયાની હું પણ વિરુદ્ધ તો નથી. તમે અને મારું મુઝાડયો છે. પ્રમુદ્ધ હશે તો તમે આઠ દિવસમાં મારે ધર રેંદીયો જોરો.

બાંધાબર આઠ દિવસે ફરીથી બે બેનપણીઓ મળી, તે વખતે એક નાનુક, સુંદર, પોલીસ કરેલા રેંદીયા ઉપર જ્યાંગરી બેઠાં બેઠાં કાંતતાં હતાં. બહેન-પણીએ પૂછ્યું. “બહેન વરીકરણ મંત્ર ચાલ્યો કે ?” “હા, પણ સુંદરતા પોલીસવાળો રેંદીયો લેવો પડ્યો. અને હાથે રૂપાનો આવવાનો છે. પણ બહેન બીજા વધારા કરું કે સો પોતે પણ રોજ એક કલાક કાંતવા બેસે છે. પણ એમને માટે તો મેં કેવળ રૂપાનોજ રેંદીયો કરવા આપ્યો છે,” અને બીજા વાત ખબર છે? હવે વિલામતી કાપડનો વેપાર પણ તેમણે તદ્દન બંધ કર્યો છે. દેશી કાપડનું વેચાણ દુબાઈ ધર્યું છે. અને હજાર હજાર હશે તો હાથની ચાલોનું એક કારખાનું મોટા સમયમાં નિકળશે. દેખરેખ બધી મારીત રહેવાની છે વં બલે છે કે વળતારી અને સરસ આવડેજ છે.”

“ધન્ય છે બહેન તારા વરીકરણ મંત્રને. આ મંત્ર એકેએક આર્યજાળા બને છે. જે આર્યજાળાઓ નિઘ્રય કરે તો દેશોદાર સહેજમાં કરી શકાય.”
સેવા ધર્મી.

મધુર રસ શીઝજો.

(ગરબો)

હારે કોઈ ઝીયારે કોઈ ઝીયો મધુર રસ ઝીયને .
 હારે કોઈ ચુટારે કોઈ ચુટો અમર કળી ચુટને
 હારે માળી મોટા દીરો છે જગ બાગનો
 હારે રસીયો રસ ભર્યો છે રૂડા રાગનો
 હારે વેષ ભજવે વિવિધ વિરાગનો રે કોઈ—(૧)

હારે એના બાગે વિવિધ ફૂલ બહેકતા
 હારે નિજ પથે અમરતા વિલોકતા
 હારે નિર્ઝરણો ઝરે છે રસ રેલના રે કોઈ—(૨)

હારે વેળા વિવસી રહી છે સખી સાથમા
 હારે ચંદા વેલી ફરે છે રસ લાભમા
 હારે અમૃત કુબે ભર્યા છે નિજ નાભમા રે કોઈ—(૩)

હારે રસઝારી લીયોની રસ ઝીવવા
 હારે ક્યારી ક્યારી ફરોની નીર નીરવા
 હારે અમરવેલી ચઢાવો ફૂલ ખીવવા રે કોઈ—(૪)

હારે ભમર ગુછ રહ્યા છે પ્રીતિ માનમા
 હારે કોચલ ટહુકી રહી છે એના તાનમા
 હારે રમ ઝીરે ઝીલાવે સાનમા રે કોઈ—(૫)

હારે માળી રમ સંચિ ૩ રૂડી રાતમા
 હારે બાગ રચના રચે છે બધી આતમા
 હારે એની કળાની કિમ્મત આ-મા રે કોઈ—(૬)

પદમાવલી દેસાઈ.

પરમાપાનો પ્રયોગ અને વિલક્ષણ અનુભવો.

કારાગૃહની મોજ.

એક વખત, હું અને મ્હારો પંતળી મિત્ર રાત્રિની ગાડીમાં પેરીસથી દક્ષિણ તરફ આવતા હતા. ગાડી ઉપડવાની સીરોટી વાગતાજ એક ફ્રેન્ચ ગૃહસ્થ ઉતાવળો ઉતાવળો અમારા ડબ્બામાં આવ્યો. તેનું કદ લાંબું હતું અને તેનો પોષાક આદિ જોઈ અમને એ એક સદ્ગૃહસ્થ હોય કે કેમ એમાં પણ કંઈ સંશય પડ્યો.

સ્ટેશનથી ગાડી ઉપડી કે તુરંતજ તે માણસ અમારી પાસે આવી બેઠો અને ફ્રેન્ચ ભાષામાં કોણ જાણે શું બડબડવા લાગ્યો. અમે તેની સાથે અંગ્રેજીમાં વાત કરવા માંડી પરંતુ તે ગૃહસ્થને અંગ્રેજી આવડતું નહોતું. એ તો ફ્રેન્ચ ભાષામાંજ પંતળ મેલની ઝડપે ભાષણ આપ્યા કરતો હતો. કદાચ એકવાર તેની વાતમાં અમે ‘હિન્દુ’ શબ્દસંભળ્યો.

હું અને મ્હારો મિત્ર વિચાર કરવા માંડી પડ્યા! અમને જણાયું કે તેનો બકવાટ આખી રાત ચાલુ રહેવાનો! મ્હારા પંતળી મિત્ર રાધાકાંતે તેની સામે જોયા વિના પુસ્તક ઉઘાડી વાંચવાની સૂચના કરી! અમે પુસ્તક ઉઘાડ્યું પરંતુ તેના ભાષણનો તો છેડોજ ન આવ્યો! ‘ચીફ’ સળગાવી તેણે તો પુનઃ પોતાનું ભાષણ ચલાવ્યું! આ મોટી બલાને દૂર કરવા ઉપાય શોધવા માંડ્યો! મ્હને કંઈ એવો ખ્યાલ હતો કે કોસો (cocoa) નો અર્થ ફ્રેન્ચ ભાષામાં ‘સુઈ જાયો’ એમ થાય છે. આથી મ્હેં તેનો હાથ પકડી ફ્રેન્ચ ભાષામાં મોટો ઘાંટો પાડી કહ્યું—કોસો, કોસો, કોસો.

મ્હારી ફ્રેન્ચ ભાષા સાંભળી તેની હાલત વિચિત્ર બની ગઈ! તેનું મુખ લાલ થઈ ગયું. તેની આંખોમાં આગની ચીણગારીઓ નીકળવા લાગી; ‘ક્રાન્સની સન્ધ્યકાંતિ’ વખતે મૈરથ આદિ દેરાબડતોએ જેવી વેગબરી ભાષામાં ભાષણો નહિં આપ્યા હોય તેના કરતાં પણ વધુ આવેશમાં આ અમારો ફ્રેન્ચ સાથી હાથ ઉઠાવી નીચા કરી બોલવા લાગ્યો. આ રિયતિમાં તેને જોઈ મ્હેં પુનઃ વિનંતિ કરી ધીમે સ્વરે કહ્યું “કોસો”

આ વખતે તો તેણે કોટ ઉતારી નાંખી દીધો. અને બાંહ ખેંચી લડવાને મ્હારી સામે ઉભો થયો. અમે તો માની લીધું કે આ માણસ નકી યાદો છે.

‘રાધાકાન્ત! આ તો જરૂર ચરકેલા બેનનો લાગે છે.’ મહેં મ્હારા મિત્રને કહ્યું રાધાકાન્તે પુનઃ ‘કાસો’ કહ્યું આ સમયે તો તે લડવાને તૈયારજ હતો! અમે ધાર્યું કે વાલુના રાજથી આ માણસ ખીટાતો હશે! શેષ રાત્રી આરામમાં વીતાડવા અમે બેઢએ તેને ખૂબ મજબુતીથી બાંધ્યા અને તે પછી નીરાતે નિદ્રા દેવીને આશ્રય લીધો.

૪

સુષુપ્તિ અને જગૃત એ બેઢ અવસ્થાઓની વચ્ચેની અવસ્થાને તો ઘણાને અનુભવ હશે. તે સમયે આગળ પાછળ ચાલતી વાતો આપણે સાંભળી શકીએ છીએ પરંતુ આપણાથી નક્કી કહી શકાય નથી કે આ સબ્દો સ્વપ્ન સૃષ્ટિના છે કે વાસ્તવિક જગતના! આવી સ્થિતિમાં મહેને એમ જણાવ્યું કે ટૂંક કાંઈ સ્ટેશન પર હોલો છે ઘણા લોકો ફ્રેન્ચ ભાષામાં વાત કરતા હતા. વળી મેં અમારા પેલા ઉન્માદ શસ્ત્ર ગાડા સાથીને અવાજ પણ સાંભળ્યો. કાંઈ વ્યક્તિને સ્પર્શ મ્હારા શરીરને યતા તુરંતજ મ્હારી ઉંચકી મઈ અને આંખો ખુલી ગઈ.

મહેં તુરંતજ અમારા ગાડા સાથીને બે સ્થાને બાંધ્યા હતા તે તરફ નજર કરી પરંતુ એ અમારો સાથી-અમારો કેદી મુક્ત થઈ અમારી સામે હોલો જણાવ્યો; તે ત્યાં એકત્રિત થએલા લોકોને પોતાની ભાષામાં અમારો પરિચય આપતો હતો. વળી, બીજા બાજુ દિશિ દોડાવી તો સાત ફીટ લાંબા બે પોલીસ કોન્સ્ટેબલો અમારી સામે ધુરકયા કરતા હતા! રાધાકાન્ત તો હજી ઉઘતો હતો એક કોન્સ્ટેબલે તેને જગાડ્યો; ચિસ્મિત વદને આખો ચાળતો ચાળતો તે બોલી લક્યો ‘આ શું છે?’

મહેં કહ્યું રાધાકાન્ત! આ હેરત પમાડે તેવા દેખાવનું કારણ તો હવે સમજી શકાય છે. પેલા ગાડા ફ્રેન્ચ સાથીને બાંધવાના અપરાધને માટે કાન્સના પ્રબળ ત્રતા ચોડાક દિવસ મહેમાન બનવું પડશે એમ લાગે છે! આ કોન્સ્ટેબલો ત્યાં લઈ જવાની તૈયારીમાં છે.

૫

અમારું અંતર સારમને માર્યું જણી રહ્યું હતું. તુરત તો કાંઈ અંગેજી નહોતો જણાતો ન મળવાથી પોલીસ અમારે માટે કાંઈ પણ નિર્ણય પર ના જમાવી શકી. પરદેશમાં કેદ બોજવવા કરતાં મૃત્યુ યાચ તો સાર એમ લાગ્યું. સુબાગ્યે સંખ્યા સમયે એક અંગેજી નહોતો જણાતો આવી પહોંચ્યો. તેને અમે અમારી બધી વાત સંભળાવી. એ સાંભળીને તેણે પ્રશ્ન કર્યો કે:-

“આપે કયી બાપામાં તેને સુઈ જવાનું કહ્યું હતું?”

“ફ્રેન્ચ બાપામાં” મ્હેં જણાવ્યું-

“શું કહ્યું હતું?” મ્હેં કહ્યું ‘કો.સો.’

એ શબ્દને બધાં ચક્રાવી અમારી સામે જોયું. આથી તો અમારા હૃદયમાં હોળી થતી. ફ્રેન્ચ પ્રજા આટલી બધી અસભ્ય હશે એમ સ્વામને પણ ન હોય ધાર્યું પેલો ગાંડો ફ્રેન્ચ સાથી ‘કો.સો.’ સાંભળી સમજ્યો કે અમે અમારો દોષ કબુલ કર્યો છે!

પેલા શબ્દને અમારી કથા ફ્રેન્ચ બાપામાં તેને અને પોલીસને સમજાવી તે વાત પૂરી થઈ ના થઈ તેટલામાં તો એ સધળા ખડખડ હસી પડ્યા! હેઠી થવાનું અપમાન, પેટમાં ભૂખ લાગેલી તેની પીડા અને તેમાં આ પિશાચીનું હસવું એ સધળા વાતોથી અમે તો-ગાંડો જેવા દિગ્ભ્રમ બની ગયા! અધીરા બની અમે પેલા શબ્દને પૂછ્યું!-“મદારાચ! આપના સભ્ય પ્રદેશમાં અપરિચિત બ્યક્તિઓ સાથે આવું નિષ્કુર વર્તન ચલાવવામાં આવે છે કે?” તે શબ્દને સમા માંગી કહ્યું-“આપે સંબંધ સમજ્યા વિના રાખેનો ઉચ્ચાર અમે તેવો કરવાથી નહીં કારણને માટે આટલી મુશ્કેલીમાં ઉતરવું પડ્યું છે. ‘કો.સો.’નો અર્થ તો ‘સૂવર’ થાય છે, સાહેબ!”

આ જણી મદારું માથું ધ્રુમવા લાગ્યું. એક શબ્દને અમે વિના કારણે અપમાન કર્યું! આ રાખ સાંભળી તે એજ અર્થને લીધે અમને મારવાને તૈયાર થયો હશે! અમે તેની સમા માંગી અંગેજી બાપાથી પરિચિત શબ્દને કહ્યું કે તે તમારા પર કામ નહિં ચલાવે! કો.સો. (Cochons) નો અર્થ સુઈ જવો પણ છે અને કો.સો. (Coochoo) નો અર્થ સૂવર પણ છે! ભલા ભગવાન! કોને ખબર હતી કે ફ્રેન્ચ બાપામાં રાચન કરવાના રાખ સાથે ‘સૂવર’ ને પણ ગાંઠ સંબંધ છે! એટલા માટે કેવી મજા! બજતા ઉચ્ચાર માટે કારા શબ્દની મોજ! ફ્રેન્ચ કારાશબ્દમાંથી મુક્ત થઈ હસતા હસતા પ્રતિજ્ઞા લીધી કે રાખનો યોગ્ય અર્થ નહીં વિના તેનો કદી ઉપયોગ ના કરવો.*

કાકોરલાલ જી. દિવાન.

શ્રી ગુજરાત બ્રહ્મકશત્રિય કોઓપરેટીવ સોસાયટી લીમીટેડનો ત્રિમાસિક હિસાબ.

૨૮

બ્રહ્મકશત્રિય ત્રિમાસિક

બરાયત રોડની સખ્યા	તે જેટ આવેલા કાવના રૂપીયા	ગ્રીયેઝીટની આવેલી રકમ		ગ્રીયેઝીટ પરત કુલ	મુદત દર આન કેટ વા સભાસ દોને લોન આપી	લોન તરીકે અપાયેલી રકમ		તા ૧ ૧૦ ૨૧ થી તા ૩૧ ૧૨ ૨૧ સુધી વસુલ આવેલી રક બની એક દર રકમ	૧૦
		પાછલા ત્રિમાસિક પત્રની બાકી	ના ૧ ૧૦ ૨૧ થી તા ૩૧ ૧૨ ૨૧ સુધી મા આવેલી			પાછલી ત્રિમાસિક પત્રની બાકી	તારીખ ૧ ૧૦-૨૧ થી રાત્ર		
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૩૨૩	૮૮૭૫	૨૮૧૧૨ ૧૨૦	૪૧૨૫ ૦-૦	૩૨૪૧-૦-૦	૧૨	૩૪૮૫૧ ૮૦	૬૯૭૫-૦ ૦	૪૫૭૫-૮-૩	૮૩
		કુલ ૩૨૭૩૭ ૧૨૦				કુલ	૪૧૮૨૬ ૮-૦		

પ્રવેશ રીના રા ૪૧૫)

T B Thakore

તા ૨-૧-૧૯૨૨

ચેરમેન

જ્ઞાતિને વક્ષીસ.

ધી ગુજરાત બ્રહ્મક્ષત્રિય કો. કે. સો. લી. ના સેક્રેટરી સાહેબ.

"સલામ જત મારા ઘણીઆણી અ. સો. માહાલક્ષ્મી તા. ૯-૭-૨૦ ને રોજ સ્વર્ગવાસ થયા છે તેમના પુણ્યઅર્થે આ મંડળીમાં રૂ. ૫૦૦) દરવર્ષે દરસેકડે તેરીખ ટકા ૫) ના બ્યાને જમે કરાવવા છે. એવી શરતે કે એ રૂપિયા ખાઈ માહાલક્ષ્મી અંબારાંકર મલજી બરૂચ બ્રહ્મક્ષત્રિય વિધવા સહાયકફંડ એ નામનું ખાઈ ખોલી આ રૂપિયા મંડળીને દફતરે જમે કરવા, અને તેનો વહીવટ મંડળીની વખતો વખતની મેનેજંગ કમીટીના હુ મતને અનુસરીને બરૂચમાં રહેનાર ન્યાતની કોઈપણ વિધવા સ્ત્રીના નીભાવ અર્થે ખતી રૂકે ત્યાં સુધી વિધવાઓના બરના હથમની મદદ અર્થે આપવા અગર એવા હથમના બરના સાધન અમારી સમતીથી ખરીદવા અને આ પ્રમાણે અપાયલી રકમ પૈકી કોઈ રકમ ખરત યાચ તો તે અને બીજા ને કાંઈ બક્ષીસો કે મદદ આ ખાતાના અર્થે મળે તે એ ખાતામાં જમે કરવી.

ઉપથી શરતોથી મંડળી કીપોઝીટ રિવકારી રાકે તેમ હરો તો કમીટીના કરાવની નકલ સાથે લખાઈ આવેથી રાદરહ રૂ. ૫૦૦) ની રકમ હું મંડળીને સ્વાધીન કરીશ. તા. ૧૩-૯-૨૦ (Sd.) A. U. Malji,

ધી ગુજરાત બ્રહ્મક્ષત્રિય કો. એ. કેશીટ સોસાયટીની તા. ૨૪-૧૦-૨૦ની મેનેજંગ કમીટીમાં થએલા કરાવ નં. ૧ની નકલ:—

કરાવ ૧ લો—રા. બા. અંબારાંકર ઉત્તમરામ મલજી તરફથી તા. ૧૩-૯-૨૦ નો આવેલો પત્ર રજુ થતાં કરાવું કે, આ બાબત મે. રજીસ્ટ્રાર સાહેબની પ્રથમ સંમતી મેળવવી જોઈએ. માટે તેમની સંમતી મળેથી આ કામ કમીટીમાં રજુ કરવું.

x x x x

(Sd.) A. U. Malji

ચેરમેન.

ધી ગુજરાત બ્રહ્મક્ષત્રિય કો. એ. કેશીટ સોસાયટીની તા. ૭-૧૧-૨૦ની મેનેજંગ કમીટીમાં થએલા કરાવ નં. ૭ ની નકલ:—

x x x x

કરાવ ૭ મો—રા. બા. અંબારાંકર ઉત્તમરામ મલજી તરફથી તા. ૧૩-૯-૨૦ના આવેલા પત્ર બાબત મે. રજીસ્ટ્રાર સાહેબનો અંગેજી પત્ર નં.

૨૨૦૨/૨ નો ગઈ કાલે મળ્યો ૩ ૫૦૦ નું બફીસ અને તેની વ્યવસ્થા બદલ સંમતી દર્શાવનારો આવ્યો તે દફતરે રાખવો, અને રા બા મળના આવેલા પત્રની તથા મે રજીસ્ટ્રાર સાહેબ તરફથી આવેલા પત્રની નકલ તેમની તરફ મોકલી ૩ ૫૦૦) મેળવી લઈ અરજીમાં વખ્યા પ્રમાણેનું ખાતું ખોલવા હાથથી

x x x x

(Sd) A. P. Malji,

ચેરમેન

ધી ગુજરાત બ્રહ્મસૂત્રિય કે. એ. ફેડીટ સોસાયટીની તા ૩૧-૧૨-૧૯૨૦ ની મેનેજીંગ કમીટીમાં થયેલા હરાવ નં ૧ ની નકલ—

હરાવ ૧ લો.—ધી ઈંગતપુરી કે. આપરેદીવ સોસાયટીનો સને ૧૯૧૮-૧૯ ૧૯૧૯-૨૦ નો આવેલો રીપોર્ટ રજુ થતાં હરાવું કે વિધવાઓના લાભને માટે જે ખાતું મળીના દફતરે મે રજીસ્ટ્રાર સાહેબની મંજૂરીથી ખોલેલું છે તેમાં દરેક લોનની રકમ ધીરતી વખતે દર સેક્ટે અથવા મે કડાના કોઈ બાજે રૂ. ૧) એક ધી ઈંગતપુરી કે. એ. ફેડીટ સોસાયટીના ફી રીડીંગ રૂમના ફંડના ધોરણે લેવા હરાવું

x x x x

(Sd) A. U. Malji,

ચેરમેન

—————:0:—————

વર્ષાપત્ર.

C

મહેરબાન 'બ્રહ્મસૂત્રિય' ત્રિમાસિકના તંત્રી જોગ, સાહેબ,

C

નીચેના વખાણને આપણી જ્ઞાતિના ત્રિમાસિકમાં છાપી ઉપકૃત કરશેજી

અમદાવાદની આપણી જ્ઞાતિના પંચના વાસણે ધણાજ એછા છે, અને જે છે તેમાંનો મોટો ભાગ ભાંગી તુટી દાલતમાં છે, અને તેમાંના ધણા ખરાની કસાઈ પામી હતી ગઈ છે તે તે બાબતમાં તાકીદે પત્રમાં લેવા અમદાવાદની જ્ઞાતિના મહેરબાન એકેઢરી સાહેબ તરફ લેશે કે ?

‘બીજી’ આપણી જ્ઞાતીના બંધુઓને સમારકામ કરવાની પણ ધણીજ અગત્યની જરૂર છે, તો તે બાબતમાં પગલાં બરવા મહેરબાન સેક્રેટરી સાહેબ ન્યાય બોલાવવા તરફી લેશે કે ?

• છેવટે અત્યાર આગમજ આપણી જ્ઞાતીના એક ગૃહસ્થે દશામાં લગ્ન કર્યા હતાં તે વખતે જ્ઞાતી બોલાવવામાં આવી હતી અને તેમને ન્યાય બદ્દાર મુકવામાં આવ્યા હતા તો હાલમાં આપણી જ્ઞાતીમાં વર્ણાતર લગ્ન થયું છે તો તે બાબતમાં તેઓ સાહેબ શું પગલાં લેવા ઈચ્છે છે તે જણાવશે કે ?

લી. ખીલે અમદાવાદી.

—:૦:—

રેનેલ્ડ ક્લૅપ્પ કે સ્વેચ્છાચાર !

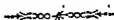
“ સિંદણ બૂબે જો મરે

પાસ કદિ નવ ખાય.”

ન્યારે દેશમાં ચાલી રહેલી રાજકીય પ્રવૃત્તિ તરફ સંપળાઓનું ધ્યાન ખેંચાઈ રહ્યું છે તેવા સમયમાં સામાજિક પ્રશ્નો તરફ દુર્લક્ષ કરવું જોઈતું નથી. રાજકીય પ્રવૃત્તિની સાથે સાથે સામાજિક સુધારણાના સવાલો ધર્મ અને નિતિ-શાસ્ત્રને અનુસરી હાથ ઉપર લેવાય અને તેને કાંઈક બ્યવહાર સ્વરૂપ અપાય તે શ્રેયસ્કર છે પરંતુ હાલમાં આપણી નાતમાં એક નાગર યુવક સાથે મુશિ-ક્ષિત ઇન્દ્રિય બાળાના-અરે ભૂતકાળની ઉપમા પામેલી વીરબાળાના-જો લગ્ન થવાનો દુઃખદ બનાવ બન્યો છે તેને આપણે રેનેલ્ડલગ્ન કહેવાં કે સ્વેચ્છાચાર કહેવો એ જ્ઞાતિ બંધુઓની વલ્લનારાજી ઉપરજ મુકું છું. સંસાર સુધારકો બધે આવાં લગ્નને પોતાની પ્રવૃત્તિનું શુભ ફળ માની કુલાઈ ફાલકાં બને પરંતુ ધર્મ અને નિતિની દૃષ્ટિએ આ જગ અનિષ્ટ પરીણામ લાવનાર અને નાતના યુવાન બાળક બાળકીઓને ‘આટે માગે દોરવનાર’ ગણાયા વીના રહેનાર નથી. મારા જ્ઞાતિબંધુઓને આ એક ચેતવણીનું રણશિંગડું છે અને જો જ્ઞાતિ બંધુઓના કાન ખેરે મારી નહીં ગયા હશે તો તેમાંથી એવો નાર નિકળે છે કે અવિધ્યમાં એવા પ્રસંગો ના બને તે ઉપર સચોટ ઇલાજો લેવામાં નહીં આવશે તો તમારી આખી નાતનું નામ નિશાન પણ અવિધ્યમાં જળ-વાઈ રહેવું દુર્લભ છે, મને લખનાં દુઃખ ઉપજે છે કે આપણા શુરા ‘ભાઈ

બહેનો વાતો કરવામા-કપડી કે નિદા કરવામા એટલું લક્ષ આપે છે તેટલું લક્ષ ને પોતાના બાળકોને ધાર્મિક અને નૈતિક કેળવણી આપવા પાછળ આપે તો બાળકોના નિતિ અને ચારિત્ર બળ ઉપર એવી તો સચોટ અસર થવા પામે કે આવા હાનીકારક પ્રસંગો લવિષ્યમા ઉપસ્થિત થાય જ નહીં પશ્ચિ માત્ર રૂઢીને કે ઇમેજ કેળવણીને દોષ દેવો તે કરતા આપણે જાતેજ વધારે દોષપાત્ર છીએ એમ કબુલ કરવું જોઈએ આ લક્ષ્યને કે ચર્ચાનો વિષય થઈ પડ્યો છે તોપણ જ્ઞાતિ બધુએ અને બહેનો શા કારણથી તે જોયા કરે છે તે મારા જેવાની સમજ સમિતિમા ઉતરવું નથી । જે જ્ઞાતિ દશા-વિશા ના સવાલ વખતે ભારે હુબેશ ઉઠાવે તે જ્ઞાતિ પરકોમ સાથેના લગ્ન જેવા અતિ મહત્વના સવાલમા કાઈ બોલે કે હીલચાલ કરે નહીં તે એક ઉખ્યાલો સમાન છે સ્વતંત્રતા ને સ્વેચ્છાચારમા ફેરવાઈ જાય તો એવી સ્વતંત્રતા આપણને ઈષ્ટ નથી તેથી એ બાળકને આપણે કાઈ પણ દોષ દઈએ તે પહેલા આપણે જ્ઞાતીની રિયતીનું અવલોકન કરવું જોઈએ મહાત્મા ગાંધીજી ને કદાચીત જાણીને ખુશી ઉપજશે કે આખી બ્રહ્મક્ષત્રિય કોમમા તો થરેથર સ્વરાજ્ય રથપાઈ ચુકેલું છે નથી નાતના ધારા યોરણ કે નથી નાતનું કોઈ આગેવાન, જેથી જેને જેમ ફાવવું આવે તેમ તે વર્તે છે, અને તેનું પ્રત્યક્ષ દ્રષ્ટાંત થયેલું ક્ષત્રિય નામર લગ્ન છે આ લગ્નના સબધમા કાઈ નહિ તો આપણી નાત ને ને ગામે વસે છે તે તે ગામના લોકોએ પોત પોતાની પચો બોલાવી તે દ્વારા આ લગ્ન તરફ નાપસદગી દર્શાવનારો કરાવ તો પસાર કરવો જ જોઈએ એટલી પણ શિક્ષા ને આપણી નાત ના કરી શકે તો પછી નાતનું આવીજ બન્યું સમજવું જ્ઞાતમા પ્રચલીત વરવિક્રયને અંગે આ લક્ષ થયું છે એવી કટપતા સરખી પણ કરવી વાસ્તવિક નથી માત્ર અન્યોન્ય રેનેહ સબધનું આ પરીણામ જોવું પડે છે મારી કુવારી બહેનોને છેવટમા મારી એટલી જ સવાહ છે કે તમે ઉપર ટાકેલી જિંસીંહણુ બૂખે જો મરે ખાસ કહિ નવ ખાય ” એ પ્રસિદ્ધ કહેવત ધ્યાનમા રાખજો અને તમારી નાતની આગલી કિર્તિ જાળવજો તમારી કેળવણીને લાકન લાગે એવું પગલું બશરો મા નહીં તો તમારી દેહ અને નાત જનસમાજમા હલકા પડશે અને કલકીત બનશે

પરનાતમાં પરણતી વાળાઓ.

આ વિષયમાં એક ચર્ચાપત્ર યથા અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવાની હદારતા વ્યવસ્થાપકોએ દર્શાવી છે. આશા રાખું છું કે તેવીજ હદારતા મારી બાબતમાં પણ દર્શાવવામાં આવશે.

એ બાળાઓ પરનાતમાં પરણવાની છે. એ વાત સાંભળીને એ ભાઈ ધર્મના અને જ્ઞાતિના બચાવ અર્થે પરણનારને અને તેમના માબાપને નાત તરફથી સજ્જ કરાવવાની હિમાયત કરવા નિકળી પડ્યા છે. સુભાગ્યે હું આ 'લખુ' છું ત્યાં સુધી તો તે સંબંધી કાંઈપણ પગલાં ભરવાની ભૂલ નાત તરફથી થઈ નથી, અને આશા રાખું છું કે થશે પણ નહિ.

એ દાખલા બાબત ફરીવાર છે. તેમાં એક તો કેવળ ગપ હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે વધુ તપાસ કરતાં આ લેખકને તો તે સંબંધી કાંઈ માહિતી મળી શકી નથી. બીજી બાબત ખરી છે, અને તે ચર્ચાપત્ર પ્રસિદ્ધ થયા બાદ લગ્ન પણ થઈ ગયાં છે, એમ જણાયું છે. આ દાખલામાં એક બ્રહ્મક્ષત્રિય કન્યાએ, એક વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ સાથે લગ્ન કર્યા છે.

આમાં પ્રશ્ન એ હોયો યાય છે કે નાત કયા હેતુથી વચ્ચે પડે. જો હેતુ હોઈ શકે. એક તો નાતનો મઠ તોડવા માટે સજ્જ કરવાનો. લગ્ન બ્યવહાર માટે જે કુટુંબનું બંધાઈ ગયું છે તે કુટુંબાની બહાર જો કોઈ જશે તો તેને નાત સજ્જ કરશે એવી ધમખી સાબિત કરી આપવાનો હેતુ હોઈ શકે. આમાં ધર્મને સંબંધ નથી. કારણ કે બ્રહ્મક્ષત્રિયો જે પ્રાંતજ, સંયુક્ત પ્રાંત અને સિંધમાં રહે છે તેમની સાથે પણ કોઈ લગ્ન કરે તો આ વાંધો ઉઠાવી શકાય એટલે કેવળ રૂઢી સાથે આ બાબતને સંબંધ છે. જે કુટુંબનું આપણે બાંધ્યું છે, અથવા તો બંધાઈ ગયું છે, તેની બહાર જનારને અમે સજ્જ કરીશું. આ એક હેતુ. બીજો હેતુ વટાળતો હોઈ શકે એટલે કે જે નાત સાથે ખાનપાનનો સંબંધ બાંધતાં આપણે વટલાઈએ તેની સાથે લગ્ન કરવામાં વટાળ યાય.

આ વટાળની બાબત પણ ખ્યાલી છે. ખાનપાનની બાબતમાં ખુદશી રીતે મનમોજી વર્તન યાય છે. હોટલો નૂવો. કૌએસ કૌન્દરસની ડેલીગેટ કેંપના રસોડા નૂવો. પ્રીતિભોજનો નૂવો. પાર્ટીઓ નૂવો. ચર્ચર અને ક્યેક્ટરને ત્યાંના ખાણના મેલાવડા નૂવો. આ સર્વ રથએ વટાળતો ખ્યાલ

કોઈ રાખતુ નથી, અને નાત તે વાત જાણે છે તોપણ તે બાબત કાઈ ટૂંકવા લેવાતા પણ નથી વળી વિવાયત આદિ પરદેસીમા પણ આપણી નાતના ધણા જણ જઈ આવ્યા છે અને તેમને પણ પ્રાયશ્ચિત્ત સુધ્ધા કરાવવાની ફરજ પાડવામા આવતી નથી એટલે વટાળની બાબતમા આપણી વાતને માર્જ દરકાર નથી તે વાતતો મિદ્ધ છે

એક દાખલો જે ચર્ચાપત્રીએ આપ્યો છે તે તો નાગર બાહ્ય સારે વક્ષ કરવાનો આમા વટાળનો સવાલ નથી ઘણા વર્ષો ઉપર આવા શુદ્ધસ્યોને આપણી નાતમા દાખલ કરવા સંબંધી ચર્ચાપત્રો છાપાઓમા આવ્યા પણ હતા અને હવે આવા એક શુદ્ધસ્યે આ પ્રમાણે લખ કર્યું છે તો તેમને જો આવડુ હોય તો આપણે આપણી નાતમા લઈ લેવા જોઈએ આમા તો ગમે તેવા જૂના મતનાળાઓને પણ વટાળનો વાવો આવે તેમ નથી એટલે આ દાખલામા તો ખૂંકેલી છે જ નહિ

બીજો દાખલો વણિકનો કહેવાય છે તે તો હજી ગપાટો જ લાગે છે એટલે તેની ચર્ચામા અત્યારે નહિ ઉતરીયે

પરંતુ આ સમયે મોટી અને સામાન્ય બાબતોનો વિચાર પણ થવો જોઈએ છે નાતનુ કુડાણુ લગ્ન માટે-પર્સદગી માટે-શુ ખરેખર નાતુ પડતુ નથી? છાકરાઓ પચીસ ત્રીસ વર્ષ સુધી કુમારા રહે છે તે સાથે કન્યાઓ પણ વીસ વર્ષ સુધી કુમારી હોય છે આટલી મોટી વય યાય એટલે રમેલ લગ્નના તેમને વિચાર આવે, એટલે આપણા કૃત્રિમ સાકડા કુડાણા લાખો સમય દરો કેમ તે શક પડતું છે તે સમંધી વિચાર સુધારકોએ ખાસ કરવાનો છે આપણી નાતે આવી બાબતોમા પહેલેથી દૂર અદેશી રાખેલી છે સમયાનુસાર જૂનાગઢ અને હેદ્રાબાદ સાથે સબંધ બાધી ઠીરો છે સગોત્રી લગ્ન થયા છે તે સામે કોઈએ વાધો લીધો નથી એટલે આપણે હમણા પણ આશા રાખીએ કે આવી બાબતોમા નાત દૂર અદેશીયા કામ લેશે દસાઓ સાથે પણ જેમણે લગ્ન વ્યવહાર કર્યો છે તેમને અને દરેકને પણ હવે નાતમાજ સમાવી દેવા જોઈએ એક દે જનુ કામ દૂર અદેશીયા લેવાશે જેમ આશા રાખીશુ પણ નાતના સુધારકોએ બેદરકાર રહેવું જોઈએ નહિજ

લી૦ ત્રીજો અમદાવાદી.

વર્ણાંતર લખો.

આપણી નાતની કન્યાઓ બીજી નાતમાં વરે અથવા બ્રહ્મસૂત્રનિયંત્રિ નાતને વર બીજી નાતની કન્યા લાને તેમાં હાલના દેશકાલ પ્રમાણે મને કંઈ અધોગ્ય લાગતું નથી. હિંદુ સમાજ સ્થાપનાના મહાજનોનો લક્ષ્ય ધર્મ એટલે આત્મ-સંયમ *Restraint* ધારણા હતા. પશ્ચિમ દિશાની પ્રજાઓ જેમને ઈશ્વરે હિંદુસ્થાનમાં મોકલી, જેમની બધી સમાજોનો લક્ષ્ય સ્વતંત્રતા અને સમતા છે; અને આપણે ધર્મને બદલે સત્તાનો ગેરવપયોગ વિગેરે કરી સમાજની ક્ષતિ માટે અધોગ્ય ગણાયા ત્યારેજ ઈશ્વરે ઠેક યુદ્ધપના પશ્ચિમ ખુલાના લોકો જેવા કે પોર્ટુગીઝ, સ્પેન, ફ્રેન્ચ, ઇંગ્લીશ વિગેરેને આપણને નવી કેળવણી આપી સુધારવા તથા આપણામાં નવા વિચારો દાખલ કરવા અહિં મોકલ્યા તેમાં જે ખરા લાયક હતા તે રાજ્ય મેળવી તથા ટકાવી રાક્યા. અને આપણને પશ્ચિમ તરફના વિચારોનો સંસ્કાર કરાવ્યો. હાલના સમયમાં ત્યાં તેમજ અહિં વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્ય તથા આત્મનિર્ણય આ બે લક્ષ્યો રાજ્યપદ ભોગવે છે. તેના પરિણામમાં કોઈ કન્યા પૈતાની સ્વતંત્રતા ભોગવી બીજી નાતના વર સાથે લગ્ન કરે તેમાં આપણે આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી

સ્વતંત્રતા તથા આત્મનિર્ણયથી રીસીયા પાયમાલ થયું છે. પોર્ટુગાલને હજી નિશ્ચય થતો નથી કે કઈ રાજ્યપદ્ધતી સારી તથા શ્રેય કરનાર છે. ફ્રાંસને ટોટસો નર્વ સાંતિ ન હતી અને હજી પણ અમુક રાજ્ય બંધારણ ઉત્તમ તે નિર્ણય ત્યાં સંસાત્મક છે. એકલી બ્રીટીશ પ્રજા પૈતાના બંધારણને ધીમે ધીમે સુધારી રાકી છે. બાકી બધી પ્રજાઓમાં સ્વતંત્રતા દેવીએ તોફાન મચાવ્યું છે. તથા દ્વેષ, મારામારી કરાવ્યા બાદ કંઈ બંધારણ નક્કી કરાવ્યું છે. તેજ અવસ્થામાં હવે આપણે આવ્યા છીએ.

આર્યન પ્રજાઓમાં પહેલી પ્રજા હિંદુ છે. તથા તેમના નેતાઓએ સમાજનું બંધારણ એવું સ્થાપ્યું છે કે જેટલા આપણે આગળ વધ્યા હોઈએ તેમાંથી પાછા પડવાનો સંભવ એવો જ ને. તે બંધારણ સ્થાપવામાં હતાવળા ગતિથી આગળ જવારો નહિ એમ તેઓએ જોયું હશે. પણ હાલના પશ્ચિમના વિચારોના સામ્રાજ્યમાં તેમાં યોડો થયો ફેરફાર થવો જોઈએ અને યરોજ અને આવાં સગ્નો તે તેનો એક ભાગ છે. યોડો વધો પછી આપણને સમ-જનો કે આપણામાં પરવિકલ વિગેરેના બગાડ પેડો છે તે કહાલી નાતમાં

લગ્ન કરવાં તે સારું છે કે પછી નાની નાંતો એક કરવી તે સારું છે. અનુભવ થયા પછી નાત આવા વિષય ઉપર ઠરાવ કરી શકે.

હું પોતે ધર્મેના સામ્રાજ્યને સ્વતંત્રતાના સામ્રાજ્ય કરતાં બહુજ વધારે શ્રેયસ્કર ગણું છું. અને અત્યંતે માંડે અંપલાવવા કરતાં ધીમે ધીમે આગળ વધવું એજ ઉત્તમ છે એમ માનું છું. આવાં લગ્નો તે એક ભત્રાંસુ સાદસ છે, એમ મને લાગે છે. આજથી ચાલીસ વર્ષ ઉપર હંચી ભતના હિંદુઓ ખ્રીસ્તી યવામાં સુધારો માનતા અને ખ્રીસ્તી થઈ નાત બદલે લગ્નો કરતા. સુરત, બેરસદ, આણંદમાં તેવા હંચી નાતના માણસો ખ્રીસ્તી થયા હતા. અમારે તેમાના કોઈ કુટુંબને હું આપણા કરતા વધારે, સંસ્કારી, સુખી કે સંતોષી નેતો નથી પળા ખરા તો નીચી નાતમાં લગ્નો કરીને આચાર, વિચારમાં બહુજ ઉતરી ગયેલા જણાય છે. બુદ્ધ ધર્મે નાતો નારા કરી હતી અને તે ધર્મનું સામ્રાજ્ય એક હજાર વર્ષ સુધી હતું. પણ હિંદુ લોકોને તે વાત પસંદ પડી નહિ અને અનુભવથી નાતો કાયમ રાખવાનું ઠીક લાગ્યું માટે બુદ્ધધર્મ-માથી પાગ નાતોના બંધનમાં લોકો આપ્યા.

નાતોના બંધનમાં ગેરવાજ કરતા લાભ મને વધારે જણાય છે. પણ ન્યા ઈશ્વરની આજ્ઞા પૂરી ઉપર મ્હોટા ફેરફારો કરવાની જણાય છે, ન્યારે નાના કુમતા વિદ્યાર્થીઓને શાળાઓ છોડી દેવા તથા કેદમાં જવામાં માન જણવા આપણા નેતાઓ શીખવે છે, છતાં મહાત્મા પદ બોગવે છે ન્યારે સ્વધર્મ (Self restraint) ને બદલે સ્વરાજ્ય (Rule of Self) ન્દાના મ્હોટા અજ્ઞાની તથા જ્ઞાનીને અમુક મુદતમાં મજવાનું મહાત્માઓ વચન આપે છે ત્યારે કુલ્લક નાતના બંધનને માન આપવાનું કહેનાર માણસ ગાંઠો ગળાવો નેહ્યે દરેક વ્યક્તિને સ્વરાજ્યનો દક્ક હોવાથી પોતાની મરજી પ્રમાણે પરણવાનો દક્ક છેજ. અને ક્યા પરણવું તેનો નિર્ણય પોતે કરી લેવાનો પણ દક્ક છે નહિ તો આત્મનિર્ણય. સ્વ એટલે પોતાનો આત્મા પોતાનો રાજ એ લઈયો ખોટા પડે છે.

મારા ચોતાના વિચાર પ્રમાણે નાની નાની નાતોમાં સમ માટે સકાય પામ્યા કરેલા તે હાલના વખતને અનુકૂળ લાગતું નથી. પણ આચાર વિચાર બધા બાદ પર નાતોમાં સમ કરવા બેઠેલ, નહિ. તે તો તેવા લગ્નો પોતાના વખતમાં દુઃખી નીવડે છે હારણ કે ચોતાની ઉચ્ચર પ્રમાણે ચોતાનો સ્વભાવ બનેલો હોય છે. નાતમાં પણ સારા કુટુંબો, મધ્યમ કુટુંબો વિગેરે વર્ગ તે તે ધરના સ્વભાવ પ્રમાણે પડે છે. તે વર્ગીયીય નાતની વ્યક્તિ જેની ઓળખ કરી હોય જેનો ખરો સ્વભાવ કુલ પરપરા વિગેરે અનુસાર હોય ત્યાં સાહસ કરી સમ કરવાં તેમાં કંઈ સુધારો કે ઉન્નતિ નથી. પણ અંતઃકરણની એક હિમ્નિય તે રૂઝ છે. અને આવી વૃત્તિઓનું બળ ત્રણ પાંચ વર્ષે સંસારના સપાટામાં ઘોવાઈ જાય છે, ત્યારે તેવી વ્યક્તિઓ સુખી થતી નથી.

થાણા

લી.

તા. ૧૪-૧-૨૨ }

મણીલાલ અણતરાય.

૦૦

પરંપરાના યુવકોને હસ્તે અર્પતી વાઢાઓ.

સાહેબ,

એટલાબરના 'ત્રિમાસિક'ના અંકમાં પરનાતમાં પરબતી બાળાઓનું ચરિત્રપત્ર પ્રગટ થયા બાદ આખરે તે વધઈ ખરી પડેલી જણાય છે; નાગર યુવકને હસ્તે અર્પનાર મેન્સ્યુએટ શ્રીમતીની વિગત જાહેર ખતોમાં પ્રસિદ્ધ થઈ ગઈ છે. નાગરી નાતના બાળ્યે તે નાગર યુવકનું કુટુંબ નાત બહાર જણાય છે એટલે નાગરી કામને તેની પરવા કરવાની ના રહી. તેમ ન્યાત બહાર રહેલા નાગર યુવકનો હસ્ત લેવા મેન્સ્યુએટ ક્ષત્રાણી બાળ્યશાળી થયા છે બીજાને નહિ; એમ ટકોર સાથે નાગરી નાત હસે એમાં નવાઈ પણ શેની ? બીજા પણ એક હસ પરમાત્મા કોઈ યુવક સાથે થવાની વાત બહાર આવી છે. દશામાં લીજ કરનાર વીશા સામે ખડખડી દર્શાવનાર શુરવીર ક્ષત્રાણીઓના પાટનગર અમદાવાદને આ બે બાળાઓની જન્મભૂમિ હોવાનું મોટું માન મળેલું છે. સ્વેચ્છાચારી બધે હસે ! પણ સ્વતંત્રતાને વાસ્તવિક અર્થ સમજનારાં વિવિધશીલ હૃદયો તો જરૂર આ બનાવોને કંમનસીબ લેખરો આ સમ મોટાં કે ખરાં તે સંબંધમાં રાષ્ટ્રીય સિદ્ધાંતની વક્રારમાં તો પડતા એટલું તો સર્વ કોઈ કબુલ કરશે કે આમાં ચે ગ્વ બંધા રહેને પણ રચાન નથી Liberty (સ્વતંત્રતા) માંથી license (સ્વચ્છંદતા)માં

પ્રવેશ થયો! એ રસ્તે તો કોમનું નામ નિશાન પણ નહિ રહે એ
 પથે પળતા જે ડામોડોળ સામાજિક સ્થિતિમાં પારસી કોમ સપડાઈ
 છે, તેજ ડામોડોળ પરિસ્થિતિમાં એજ કાંટાની વાડમાં-આપણી
 નાત પણ સપડશે. એ ભયાનક દુર્દશામાં સપડાતા પહેલાં તે સ્થિતિ
 અટકાવવાના હપાથો નાતના આગેવાનો નહિ લે? એ ભાવિ ભયકર
 ચિત્ર એ યોગ્ય બધારણુ વિનાની બેદરકાર જ્ઞાતિનુ-ચિત્ર-અત્યારે તો કલ્પીજ
 ન શકાય તે સ્થિતિમાં આપણી નાતના યુવકો અને યુવાન દંત્યાઓની શી
 દશા? આપણી નાતની નૈતિક અવનતિની પરિસીમાં પણ રહેશે ખરી કે?
 પુરુષો શણે પ્રમાદી રહે સેકડો વર્ષથી પ્રાણુ ભોગે પણ અયોગ્ય રસ્તે નહિ
 વળનારી નિપુણ ક્ષત્રાણીઓ પોતાની ફરજ બજાવવામાં પાછી પડશે?
 દશા-વિશા સમનો પ્રશ્ન ઉચ્ચકનાર આ સમયે મુસ્ત શાને? તે પ્રશ્ન વખતથી
 રણક્ષેત્રમાં પડેલી ક્ષત્રાણીઓ પીઠ બતાવી પાછી ફરશે? અને ક્ષત્રિય પુરુષો
 પ્રાચીન ખ્યાતિને કુવામાં નાખશે? કહ નહિ તો જ્ઞાતિની યુવાન પ્રભના
 હિતાથે, ભયાનક નૈતિક નુકસાન અટકાવવા માટે, ભવિષ્યની પ્રભના દુ ખદ
 આપમાંથી મુક્ત થવા માટે જ્ઞાતિના વિનયશીલ વિદ્વાનો આ પ્રકારના બનાવો
 અટકાવશે? નહિ તો પછી ભવિષ્યના ઇતિહાસમાં એટલું જ સખારો કે કોઈ
 બ્રહ્મક્ષત્રિય નામક ન્યાત ગુજરાતમાં વસતી તો હતી પરંતુ યોગ્ય અકુરા
 મૂકવા તે ન્યાતના વિદ્વાન શ્રી પુરુષો પછાત પડતા ભયાનક નૈતિક અવદશાને
 પામી તે જ્ઞાતિના શુરેચુરા ઘઈ ગયા! પ્રજા! એ પરીણામ ના સાથે પરંતુ
 એ પરીણામ પર ખેંચી જતો આ વિચિત્ર સમ પ્રકાર અને કમનશીબ
 ગુચવાડો ક્ષત્રિય કોમ મુજે મોટે ભેગા કરશે? અમદાવાદ આ સાખી રહેશે?
 લી૦ ગુચવાયલો 'જ્ઞાતિબંધુ.'

નહાનાં છોકરાંઓ માટે શક્તિની

અકસીર દવા.

ડૉંગરેનું બાલામૃત.

શીશી ૧ની ડી. આના ૧૨. ટ. ખ આના ૪.

કે. ટી. ડૉંગરે કુંઁ, ગીરગામ-મુખર્ધ.

તમામ વ્ર. સર્વોચ પંચને વિનંતિ.

આપણી કોમમાં સાચીય રીત પ્રમાણે લગ્ન થવા સાથે કન્યાનાં નિર્વાહ માટે પક્ષ આપવાનો રીવાજ છે. તે રીવાજ સંબંધમાં “સુબઈ ગેઝીટી-અરોમાં” તથા વખતોવખત આપણી ન્યાતનાં પંચો ભેગા થઈ ઠરાવો કરેલ છે. જેલ્લામાં જેલ્લો ઠરાવ અમદાવાદ પંચે ૧૮૯૧ અને શ્રી ભરૂચ પંચે ૧૮૯૨ની સાલમાં કરી મુકેલ છે. તે ઠરાવ ફરીથી ચોથી કાંઠી અમલમાં મુકવાની ખાસ જરૂર જણાય છે. જેથી કરીને હાલમાં થતો “વંર-વિક્રય” બંધ થવા પગલાં લેવાને માટે વિદ્વાન યુવકોનાં ધ્યાને લઈને આવે સંમત થઈને વિક્રય છે. અને તેથી કરીને જુના વિચારો ને કે વૃદ્ધ થએલ જણાય તો પણ તેમાં કાંઈક ફેરફાર સાથે ને અમલમાં મુકાય તો વર તથા કન્યા-વાળા બેઠ પક્ષોમાં સુગમ પડે. હહીઆણીની રીત દબાવવા છે, પણ તે પ્રમાણે “આપણે”ની રીતમાં થણીજ ફેરબદલી થઈ ગએલી છે. કંઠેવંત છે કે “આપ ઘેર દીકરી તે પર ઘેર વહુ અને પર ઘેર દીકરી તે આપ ઘેર વહુ” થયા વિના રહેવું નથી. તેથી કરીને કેટલાક એમ સમજે છે કે આપણું તેવું લેવું. આપણી દિકરી બહેન માટે આપણું અને દિકરા ભાઈ માટે લેવું. પરંતુ તે મહારી ધ્યાન મુજબ સમજ ફેર યાય છે. ને કે અમુક અંરો અંકુશ મુકવા સાર નીયમ બંધાય અને તે નીયમ વિરૂદ્ધ ચાલનારને શીક્ષા થવી હોય તો આવા દાખલા વધુ બનવા સંભવ નથી. આ શીક્ષા ખીનલકોડનાં શુન્દાની નથી. કે જેથી મહારા યુવાન ભાઈઓ પોતાને દંડાયલા સમજે. પણ અંકુશ રૂપે ને શીક્ષા હુકમ યાય તેનો અમલ યાય અને તે રકમો ગમે તે જાતનાં કેળવણી ફંડમાં જાય અને મહારા લખ્યા પ્રમાણે ને બને તો હું એક ભગિનિને માટે થણુંજ સાર પરિણામ આવશે એમ હમેદ રાખું.

એસ. ઠાકોર.

પુસ્તક પરિચય.

સંવાદ સંગ્રહ.

(સંયોજક અને પ્રકાશકો-રા હરિલાલ ચંદુલાલ કાકોર હેડ મસ્ટર રૉડ કોલેજ સાદ્રા અને રા બાઈચંદ પુનઢાસ શાહ કીમત, પાકું પુકું રા. ૨-૦-૦ કાચું પુકું રા ૧-૧૨-૦)

સંયોજકો કહે છે તેમ શાળાઓ અને કોલેજોમાં થતા ઈનામ કે અન્ય સમારભ પ્રસંગે વિદ્યાર્થીઓને વાલીઓ તથા સમાપિત જનેને નિમંત્રણ કરવામા આવે છે, અને તે પ્રસંગ અતિ આનંદદાયક નિવડે તેવા કાર્યક્રમ ગોઠવાય છે. આવે પ્રસંગે નાટ્યરૂપે નીતિમય, (કોમિક) હાસ્યપુર્ણ અને દાર્દિન સવાદો બાવપુર્ણ બજવાય તો અતિ આનંદદાયક થઈ પડે છે; પરંતુ આપણી ભાષામા આવ્યા સવાદો બોલવાનુ કામ મુશ્કેલ થઈ પડે છે આ મુશ્કેલી દુર કરવાનો સફળ પ્રયત્ન આ પુસ્તકમા થયો છે. સંયોજકોએ આપણા સાહિત્યભાષી પસંદ કરીને, તેમજ જાણીતા લેખકોને વિનંતિ કરીને તેમની પાસે ખાસ લખાવીને, આ પુસ્તકમા પચાવન સવાદો આપ્યા છે. કેટલાએક સવાદો કેવળ છાકરાઓથી, તેમજ કેવળ છાકરીઓથી બજવી બતાવાય તેવા પણ છે. દર છાકરા છાકરીઓથી ભેગા બજવી બતાવાય તેવા સવાદો ઉપયોગમા આવશે કે કેમ તે સારૂ પડતું છે. અમારા મતે તો આવે પ્રસંગે બાળક બાળકીઓ સાથે ભાગ લે તે ધણુ ઈચ્છવા યોગ્ય છે એકંદરે સંવાદો ઉત્તમ અને ઉપયોગી છે, અને આવો સંગ્રહ બદાર પાડવા માટે અમે સંયોજકોને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. દરેક પ્રાથમિક તેમજ માધ્યમિક શાળામાં રાખવા યોગ્ય આ પુસ્તક છે.

કેશવપ્રભુદેશાઈ.

જ્ઞાતિને મેટ.

માંદડીના પ્રસંગમા જ્ઞાતિમધુઓના વપરામ સારૂ આઈસમેગ, હોટ વોટર બેગ, ગર્મોમીટર, બેડ પેન, ચુરીન બોટલસ, દુરા વગેરે મુબઈ, મુરન, ભરૂચ, આમોદ, વડોદરે અને નુતામટ મોકલ્યા છે. સદર્દુ ગીજે નીચે લખેલા શબ્દો પાસેથી મળી શકશે.

મુંબઈ—રા. નટવરલાલ માધવલાલ દેસાઈ, સોલીસીટર.

મુરત—રા. ઠાકોરલાલ માણેલાલ ઠાકોર, વકીલ.

બરુચ—દીનકરરાવ નરસેરામ દેસાઈ, વકીલ.

આમોદ—રા. બલવંતરાય રતનરામ દેસાઈ.

વડોદરા—રા. શીખતરાય નાદવરાય, વકીલ.

લુનાગેડ—રા. ઈશ્વરલાલ દુર્ગાદાસ દેસાઈ.

સૂચના.

૧. ચર્ચાપત્રો ને લેખો માટે લેખકો જવાબદાર છે.
૨. નામ પ્રસિદ્ધ ન કરવાની ઈચ્છા રાખનાર લેખકે તંત્રીની ખાતરી બધી બાંધી માટે પોતાનું નામ જણાવવું. વગર નામના લેખોપર જરા પણ ધ્યાન આપવામાં આવશે નહિ.
૩. લેખો પ્રસિદ્ધ કરવા કે નહિ અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો વિશેષેનો પૂર્ણ અધિકાર તંત્રીને છે.
૪. લેખો યથાવકારો પ્રસિદ્ધ થઈ શકશે, અને તે સંબંધે પત્રવ્યવહાર કરવામાં આવશે નહિ.
૫. લેખો કાગળની એક બાજુ ઉપર અને શુદ્ધ અક્ષરે સાદીથી લખેલા હોવા જોઈએ. અપૂર્ણ લેખો લઈ શકારો નહિ.
૬. શિરનામું બદલતાં નહું શિરનામું તાઈદે લખી જણાવવું.
૭. સવાજમ વી. પી. થી પ્રથમથી વસુલ કરવામાં આવે છે.

અક્ષરત્રિય ત્રિમાસિક ઓફીસ,
કેરાવ આશ્રમ, ચારેજ સ્ટ્રીટ, ગીરગામ મુંબઈ.

ચિનંતિ.

તે માદકોના સવાજમના પૈસા ચાલુ વર્ષના આવ્યા નથી તેમને ત્રિમાસિકનો આવેલો અંક એટલે એપ્રિલ માસનો અંક વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે તે સ્વીકારી લેવા ચિનંતિ છે.

અક્ષરત્રિય ત્રિમાસિક ઓફીસ.

જ્ઞાતિના સ્વર અંતર.

નિમણુ કેા ફેરબદલીઓ વગેરે

- રા નગીનલાલ વેળીવાલ દેસાઈની બદલી અમદાવાદથી યાણા જડબ તરીકે થઈ છે
- રા ત્રોકમલાલ પ્રાણજીવનદાસ લાખીયાની બદલી અમદાવાદથી સુરત સ્પેશીયલ મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે થઈ છે
- રા નૌતમલાલ ભગવાનલાલ છત્રપતિની બદલી રૂા ૧૪૦) ના પગારથી કૃતીયાલો થઈ છે
- રા રતીલાલ દુર્ગાદાસ દેસાઈની બદલી રૂા ૧૧૦) ના પગારથી ઉને થઈ છે
- રા ઈશ્વરલાલ નરભોરામ દેસાઈ રતલામ રે'વે ઓફીસમા રૂા ૪૦) ના પગારથી નિભાયા છે
- રા સુનીલાલ તગીનલાલ દેસાઈની બદલી ખારાખોરાથી ભરૂચ કસ્ટમ ખાતામા થઈ છે
- રા ધનવતરાય સાકરતાન ઠાકોરની નિમણુ ક મુબઈની તાતા ઑઈવ મીવની ઓફીસમા રૂા ૧૦૦) ના પગારથી થઈ છે
- રા શુભવતરાય માલેકલાલ દે ાઈ (ન્દાનો સાથ) અમદાવાદ જ્યુડી રીયલ કોર્ટમા રૂા ૭૦) ના પગારથી નિભાયા છે
- રા માલેકલાલ શુભાજીરાય દેસાઈ (ન્દાનો સાથ) જ જુસરના સબ રજિસ્ટ્રારનો પગાર વધી રૂા ૯૦) થયો છે અને દર વર્ષે રૂા ૫ નો વધારો મળી રૂા ૧૨૦) ની જોડમા મુકવામા આવ્યા છે
- રા હોટાલાલ માલેકલાલ ઠાકોર (પુનાની રજિસ્ટ્રારના ખાતાની હેડ ઓફીસમા) નો પગાર વધી રૂા ૮૦) ને થયો છે
- રા સુરજરામ પ્રાબર કરરાય ઠાકોરની બદલી કુલ્હડી વીરમગામ ફોજદાર તરીકે થઈ છે
- રા નીમનલાલ કલ્યાણરાય ઠાકોર (નગીવાદ હેલ્થ ઓફીસમા) નો પગાર વધી રૂા ૮૫) થયો છે
- રા લ'મીરામ દરીવાલ દેસાઈ અકડેશ્વર ફોજદારની બદલી ભરૂચ સી આઈ ડી ખાતામા થઈ છે
- રા જય ન્તિલાલ સુરજરામ દિવાનનો પગાર (ભરૂચ મ્યુનિસિપાલિટીના સેનીટરી ખાતામા) વધી રૂા ૨૦) થયો છે

- રા કૃષ્ણવાલ ચ દુલાલ દેસાઈની બદલી આણંદથી નડીયાદની બાન્ય પોંટ એવીસમા પોંટ માગતર તરીકે થય છે
- રા હરરાય અમુલખરાય દેસાઈની બદલી ગોધરાથી સુરત આસીરદેડ ડાહ્યુરી એન્જીનેરીનાલ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે થઈ છે
- રા મગનલાલ દયાનંદર મુનશી (રાજ્યોટ એજન્સીમા) નો પગાર વધી રૂા ૧૦) થયો છે
- રા ચીરવરવાલ આણંદરાય દેસાઈની મુખર્મી ખી ખી એન્ડ સી બાઈ રેલ્વેની હેડ એવીસમા નિમણૂક થઈ છે
- રા ચ દ્રકાન્ત ધીરજલાલ ઠાકોરની નિમણૂક "ધી ઈન્ડીયન ઈન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીની" ટોઈઝ ફેક્ટરીમા રૂા ૧૦૦) ના પગારથી થઈ છે
- રા ઈશ્વરલાલ ચુનીલાલ હકુમતરાય મેસર્સ મોસારજી ગોડવલાસની કંપની ના કોટન ખાતામા રૂા ૧૦) ના પગારથી નિમાયા હતા
- રા કૃષ્ણલાલ નરભેરામ દેસાઈને નેધરલેન્ડ એન્ડમા રૂા ૫૦) નુ પ્રમોશન મળ્યું છે
- રા ઈશ્વરલાલ ગોવિંદલાલ લાખીયાની બદલી મુખર્મી અગમેર રેલીઆફ ટીપોઈમેન્ટમા થઈ છે
- રા ચ દ્રકાન્ત માણેલાલ દેસાઈ અભ્યાસ અર્થે અમેરિકા ગયા છે

જાહેર જીવન

- ૩૬ મી દિ હી મહાસભાની રાએ મળનાર સમાજ સુધારા પરીષદના સ્વમન કમીગીના ચેરમેન તરીકે તથા સંચાર સુધારા કોનફરેન્સના હપ્તમુખ તરીકે ડો કાડુગા ચુલાયા હતા
- એન સર વિમનલાલ સેતલવાડે સુજરાત કોલેજના અગ્રેા કોંગ્રેસોઈ ધી ફીફ્થ લેકચર હોવ ખૂન્ડો મુકવાની ફીયા કરી હતી. આ પ્રસંગે આપણી નાતના સુજરાત કોલેજમા બહુતા વિદ્યાર્થીઓએ તેમને ફીચાર્ટી આપી હતી
- રા બા અબારાકર ઉત્તમરામ મનજી તથા ગ. પ્રાણલાલ ખીરપારાંમે દેસાઈએ ના મુખર્મી સરનાર તરફથી ફરજયાત એવવણી દાખલ કરવા વિષે નીમેથી કમીગી સમક્ષ કમીગીના અમદાવાદની બેઠકમા શાફીએ આપી હતી

- મુરત મુગમે ઉત્તર વિભાગની સહારી પરિષદમાં રા. બા. અબારા કર ઉત્તમરામ મવજી, રા. ચુનીલાલ હકુમતરાય, રા. નરભેરામ કીરપારામ અને રા. કેશવલાલ અબારા કર મલજીએ ભાગ લીધો હતો.
- પડિત મોતિલાલ નેહરૂ, લાલા લજપતરાય વગેરે નેતાઓ પકડાયા તેમજે અભિવંદન આપવા સારૂ ભરચમા મળેલી જાહેર સભામાં રા. ચંદુલાલ મણીલાલ દેસાઈ અને રા. ખુશવદન ચંદુલાલ ઠાકોરે પ્રસંગોપાત વિવેચન કર્યો હતો.
- અમદાવાદ મુકામે મળેલી ૩૬ મી રાષ્ટ્રીય મહાસભામાં ભરચ તાલુકા તરફથી રા. ચંદુલાલ મણીલાલ દેસાઈ પ્રતિનિધી તરીકે ચુટાયા હતા.
- આમોદમાં રા. બાઈલાલ વ્રજરાય દેસાઈએ “દેશી વનસ્પતી” નું ધરમાદા દવાખાનું લંબાડ્યું છે.
- નામદાર પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સના આગમન પ્રસંગે મુખર્જી યુનિવર્સિટી તરફથી આવમારનું માનયત્ર સર લીમનલાલ સેતલવાડે વાંચ્યું હતું.
- અમદાવાદ જીલ્લાના શિક્ષકોના યુનીયનના પ્રમુખ તરિકે રા. પ્રાણલાલ કીરપારામ દેસાઈને ચુટવામાં આવ્યા છે.
- નડીયાદ ખાતે યુજરાત કોઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રી મળી હતી તેમાં રા. બા. અબારા કર મનજીએ ભાષણ આપ્યું હતું.
- રા. સાકરલાલ ડાહ્યાભાઈએ—“યુરોપ અમેરીકાનો પ્રવાસ” નામનું પુસ્તક લખી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.
- રા. પ્રાણલાલ કીરપારામ દેસાઈ માન્યમિક શિક્ષકો તથા આસી ડેપુટી એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્પેક્ટરોના અમદાવાદ જીલ્લાના યુનીયનના પ્રમુખ તથા સંસ્કાર સુધારા કોનફરન્સના સેક્રેટરી તરીકે નીમાયા છે.
- રા. બાબુરાવ ગણપતરામ ઠાકોરે અરેબીઅન નાઇટસમાંથી “અવાહદીન અને દેવતાઈ દીવો” નામની વાર્તા ન્દાના બાળકો માટે સરળ ભાષામાં લખી પ્રગટ કરી છે.

અમદાવાદ મુકામે મળેલી ૩૬ મી રાષ્ટ્રીય મહાસભામાં આપણી જ્ઞાતીના નીચે જણાવેલા ભાઈઓ તથા બહેનોએ સ્વયં સેવક, સ્વયંસંવોધકો તથા વર્કસ તરીકે કામ કર્યું હતું—

હેડ ક્લેરન.

રા. જીવજીલાલ હરીપ્રસાદ દિવાન

સ્વયંસેવકો.

- બાઈ ઈશ્વરલાલ ચીમનલાલ ઠાકોર,
- „ ભગવંતરાય અમુલખરાય દેસાઈ,
- „ અરવીંદ ઠાકોરલાલ દેસાઈ,
- „ ઇંદ્રપ્રસાદ હરીપ્રસાદ દેસાઈ,
- „ રૈવીપ્રસાદ હરીપ્રસાદ દેસાઈ,
- „ વીંધુપ્રસાદ હરીપ્રસાદ દેસાઈ,
- „ પ્રદહાદ મણીલાલ દેસાઈ,
- „ મધુસુદન મણીલાલ દેસાઈ,
- „ હીરાલાલ નગીનલાલ દેસાઈ,
- „ નટવરલાલ લલુભાઈ ઠાકોર,
- „ કૃષ્ણલાલ લક્ષ્મીલાલ ઠાકોર,
- „ ઉદ્દનદન બલવંતરાય ઠાકોર,
- „ પ્રાણુલાલ આપાજી ઠાકોર,
- „ વામનરાવ કૃષ્ણલાલ દેસાઈ,
- „ હરીવદન મણીલાલ ઠાકોર,
- „ રમણીકલાલ અંબાલાલ લાખીઆ,
- „ પાન્ડુરાવ છોટાલાલ ઠાકોર,
- „ રાજેન્દ્ર રાંધુપ્રસાદ ઠાકોર,

સ્વયંસેવિકાઓ.

- સૌ. હીરાલક્ષ્મી વીંધુપ્રસાદ દેસાઈ,
- „ મંગળાગવરી કર્નેયાલાલ ઠાકોર,
- „ વીમળગવરી ઈશ્વરલાલ ઠાકોર,
- „ નંદગવરી કાન્તીલાલ ઠાકોર,
- „ કાન્તાગવરી ગીરધરલાલ દેસાઈ,
- „ નેત્રમણી દીનકરજીવ દેસાઈ,
- „ અશ્વમતી વૈકુંઠરાય દેસાઈ,
- „ કુમુદગવરી બલવંતરાય શ્રીપતરાય ઠાકોર,
- „ મણીગવરી મોતીલાલ કાલુઆ,
- „ મંગળાગવરી રામપ્રસાદ (નાનો સાથ)
- „ સાવીત્રી નટવરલાલ દેસાઈ,

- „ સુમીત્રા બલવ તરાય કાનુગા,
 „ નીર્મળગવરી હરીપ્રસાદ દેસાઈ,
 „ મ ગળા હરીકૃષ્ણ દીવાન,
 „ ન્હાની હરીકૃષ્ણ દીવાન,
 „ મધુમતિ અ બાલાવ લાખીયા,
 „ તનમનગવરી „ „
 „ શાતાગવરી ત્રીકમલાલ „
 „ કુમુદગવરી ત્રીકમલાલ ઠાકોર,
 „ શાતાગવરી „ „
 „ મનહરગવરી અમૃતલાલ દેમાઈ,
 „ વસુમતી કૂલશ કર દેસાઈ,
 „ નીર્મળગવરી જીવલલાલ દેસાઈ,
 „ દમનગવરી ચીમનલાલ ઠાકોર,
 „ તનમનગવરી ચીમનલાલ ઠાકોર
 „ કળાવતી કલ્યાણરાય ઠાકોર
 „ પદ્માગવરી „ „
 „ ચીમળાગવરી બચુભાઈ દેસાઈ
 „ સુમતી ઠાકોરલાલ ઠાકોર
 „ જ્યાગવરી ચ દુલાલ ઠાકોર
 ગ રવ બહેન પદ્માવતી ચીમનલાલ દેસાઈ,

કાર્યવાહકો.

- રા બલવ તરાય પરમોદરાય ઠાકોર
 „ નગીનલાલ હરીનાલ રોતવવડ
 „ ત્રીકમનાલ નરસીવાન દેસાઈ
 „ સાકરલાલ ખુલાખીદાસ ઠાકોર
 „ ચીમનલાલ રા ભુપ્રસાદ ઠાકોર.
 „ પ્રાણુલાલ નરભેરામ ઠાકોર
 „ હરિપ્રસાદ જીવણુલાલ લાખીયા
 „ ચ દુલાલ માળીનાલ દેસાઈ
 „ હરિપ્રસાદ વૃજરાય દેસાઈ
 „ બલવ તરાય નરસીલાલ કાનુગા

સો કુમુદા ઈશ્વરલાલ નરસીલાલ	ને	પુત્રી	ભરથ
„ મ ગંગાગૌરી મત્યેન્દ્રલાલ ચક્રલાલ	„	પુત્ર	„
„ શાતાગૌરી નરહરીલાલ ભોગીલાલ	„	„	„
„ મ ગંગાગૌરી ત્રીધમલાલ બલવતરાય	„	„	„
„ કાતાગૌરી છોટાલાલ મુન્દરરાય	„	„	„
„ પદ્માવતિ ભોગીલાલ રણછોડરાય	„	પુત્રી	આમોદ
„ શીવલક્ષ્મી લક્ષ્મીરામ હરીનાથ	„	„	„
„ ધનવિદ્યા નટવરલાલ પ્રાણુશ કર	„	„	અમદાવાદ
„ કાન્તાગૌરી નટવરલાલ લાખીયા	„	„	„
„ કાન્તાગૌરી પ્રાણુલાલ નરભેરામ	„	„	„
„ તનમનગૌરી પાડુરાવ દેસાઈ	„	પુત્ર	અમદાવાદ
„ પાખડી હરિપ્રસાદ પ્રજરાય	„	„	„
„ ચતુરલક્ષ્મી કા હરિ કાકોરલાલ	„	„	„
„ ચ દ્રમણી ઇન્દ્રપ્રસાદ કાકોર	„	„	„
„ કાતાગૌરી વૈકુ કલાલ ભગવાનલાલ	„	„	„
„ હેતુ મણિપ્રસાદ કદાનદાસ	„	પુત્રી	જુનાગઢ
„ મણી શુભાબરા કર છોટાલાલ	„	બેપુત્રી	જુનાગઢ

મરણ.

	ઉ વ	રામ	સ્થળ
ત્રીકમલાલ બલવતરાય નો બાળકપુત્ર			ભરથ
સૌ. ચંદ્રમતી બલવતરાય શ્રીધતરાય	૨૮	તાવ	વડોદરા
„ તનમનગૌરી પાડુરાવ દેસાઈ	૨૧	સુવાવડ	અમદાવાદ
કુમુભગૌરી હરિપ્રસાદ પ્રજરાય	૧૨	વરસોલી	„
ચીમનલાલ યત્યાલુરાય કામેરની બાળક પુત્રી			„
ઈન્દ્રગણ કર પ્રજદાસની	„	„	જુનાગઢ
મણિપ્રસાદ કદાનદાસની	„	„	„
હરીલાલ ચક્રલાલ દેસાઈ	૨૨	કાય	„

ખાસ ઉંચા વર્ણના હીન્દુ ભાઈઓ માટે

• મનોરંજક અને શરીરને નીરોગી બનાવનાર

જમવાની ઉમદા સગવડ.

ભાઈઓ હાલની સખત મોઢવારી છે, માલીકની જતી
દેખરેખની નીચે ચલાવવામાં આવે છે.

ધી આનંદ પોર્ટીંગ હાઉસ.

• દેવ-ચંદરામજી હિંદુ કન્યાશાળા સામે

માધવખાગ પાસે ગીરગામ ખેડ રોડ-મુંબઈ.

આફ્રિકા તથા સ્કોટલેન્ડ તથા વેપારી ગૃહસ્થાને ખાસ
ટાઈમની સગવડતાવાળું રેલવેનું, નામનું જંકશન
નજીક છે.

ફક્ત એક વખત મુલાકાત લેવા શુક્રતા ના

છુટક તથા અનીયમીત જમનાર ગૃહસ્થાને

વહોજ દાયદો થશે.

ભાવ નીચે મુજબ છે. વાંચો માસીક રૂ. ૨૫-૦-૦

કુપન ૬૦ ટંકની રૂ. ૩૦-૦-૦ મુદત ત્રણ માસની

કુપન ૩૦ ટંકની રૂ. ૧૬-૦-૦ મુદત દોઢ માસની

કુપન ૧૫ ટંકની રૂ. ૮-૦-૦ મુદત વીસ દીવસની

તા. ૬-૧૨-૧૯૧૧ લાલ્લાં ઘેર પહોંચાડવામાં આવશે.

દેખીથી માટે અલાહેદી સ્વતંત્ર જગ્યાની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે.

વધુ ખુલાસા માટે મેનેજરને મલો યા લખો.

એક પથ ને દા કાજ.

નવલકથાના વાંચકોને ઉત્તમ તક.

મહાત્મા ગાંધીજીની આજ્ઞા.

“તિલક ફંડમાં નાણાં ભરો.”

જે તમારે સ્વદેશ સેવાનાં, સ્વાર્પણનાં અને સ્નેહનાં
અદ્ભુત વર્ણનો વાંચવા હોય તો વાંચો:—

આનંદ-લહરી.

(રસભરિત-દૃઢયગમ-આકર્ષક, અનુપમ, ઇતિહાસ ચિત્રો.)

પ્રયોજક—રા. ધીરજ.

આ પુસ્તકની તમામ આવક ખર્ચ જતા બાકી વધે તે તિલક
ફંડમાં આપી દેવાની છે. પૃષ્ઠ ૩૫૦, ઉંચા કાગળ, સુદૃઢ છપાઇ, પાકું
પુસ્તક છતાં મુદ્દન રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ ભુલુ.

ચિમનલાલ ર. દેશાઈ,

ગિરગામ દ્વામ દરમીનગ-મહારાજ બીલીંગ, મુંબઈ.

ડીન્ક ઓકોલેટ.

એક પવિત્ર સ્વદેશી માહુસ.

ઉંચામાં ઉંચી જાતનું પીણું ઓળમાં ઓળ લાવે જનમાફ આ પીણું
જનતામાં બધા પીણા કરતા ઉત્કૃષ્ટ હોઈ સ્વદેશી તરીકે વધુ પવિત્ર છે
એક રોરની કિંમત રૂ. ૧-૪-૦ આવા નૂજ લાવમાં આવું ઉત્તમ પીણું
કોઈએ આપ્યું નથી નિહાળનાના ઉત્તમ અભીપ્રાયો છે. તે એક ખોરાકની પણ
મરજ સારું છે તે બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓને માટે લાભદાયક છે આ,
કોફી અને પદ્દેશી ચીજો વાપરતા પહેલાં “ડીન્ક ઓકોલેટ” એનામ યાદ
રાખજો તાકાદે ઓર્ડરો આપો ટ્રસ્ટરી, ગુજરાતી, પ્રિંટ પ્રાન્સે વગેરે
તરફથી અભીપ્રાયો મળેલા છે

એસ.સ. ઠાકોર પટેલ એન્ડ કુંપની,
પી.આર. સ્ટ્રીટ, કોટ-મુંબઈ.

દાઈમની સંપૂર્ણ અતુકુળતા કરી આપનાર
ગીરગામ લતામાં એકલું !

ધી ઠાકર ઑડીંગ હાઉસ.

—:o:—

ફક્ત ઉંચ વર્ણના હિંદુ ગ્રહસ્થો માટે
મનને પસંદ પડતી-તબીયતને તંદુરસ્ત બનાવનાર
જમવાની સર્વોત્તમ સગવડ.

પધારો અને ખાત્રી કરો.

ફેમીલી માટે અલાહેદી સ્વતંત્ર જમવાની ગોડવણ કરવામાં આવે છે,
તેમજ વરદાથી ભાણું ઘેર પહેંચાડવામાં આવશે.

ઠેકાણું—અમરોલી હાઉસ નં. ૮૨, ઇ.

પોલીસ ચોકીની બાજુમાં, ગીરગામ બેકરોડ-મુંબઈ નં. ૪.

(અંદા રામજી હિંદુ કન્યા હાઈસ્કૂલ પાસે)

ઉંચરસ, દમ, ઉંટાંટીયું, ન્યુમેનીયા, કાય, છાતીના અને
ગળાના દરદો, શરદી અને ઇન્ફલ્યુએન્સાના
અટકાવ માટે ડાક્ટરો

૦ ઑકસીડેઝ ટેબ્લેટ

ની ભલામણ કરે છે.

વીશરામ માધવજી, જુમા મસજદ તથા બધા દવાવાળાને
ત્યાંથી રૂ. ૧૧ ની બ્યારલી મળશે.

ખનાવનાર,
અમેરીકન ઑકસીડેઝ કું.
પુરમેસ્ટર, યુ. એસ. એ. }

એકલા એજન્ટ,
ડી. એમ. ઠાકરની કું.
ચર્ચમેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, ૩૬, મુંબઈ